

■ Психологічна
реабілітація бійців АТО

■ Процедури взаємодії
з підрядниками

№ 2/2016

НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ

ОХОРОНА ПРАЦІ

індекс 74377

www.ohoronapraci.kiev.ua

БЕЗПЕКА ПОНАД УСЕ!

АВЦЕНТР

ДНІПРОПЕТРОВСЬК • ДОНЕЦЬК • ЗАПОРІЖЖЯ • КИЇВ • КРИВИЙ РІГ • ЛЬВІВ • ХАРКІВ

3M

CERVA

DUPONT

BICAP

BLS

UNIVET

ЕВОЛЮК

МАРА

SCOTT

VOCHOC

VOSS

+380 44 230-87-07

WWW.AVCENTR.COM.UA

ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

ВОСТОК СЕРВИС

СПЕЦОДЯГ

СПЕЦВЗУТТЯ

ЗАСОБИ ЗАХИСТУ

uvex 3M

Ansell

PANDA

HECKEL

JSP

NITRAS

SAFE-TEC

Honeywell

SAFETY.Lab

plum

ТОВ «Восток-Сервіс»

Сайт: ukrvostok.prom.ua

Київ: 0(44) 422-95-30
Харків: 0(44) 766-72-91

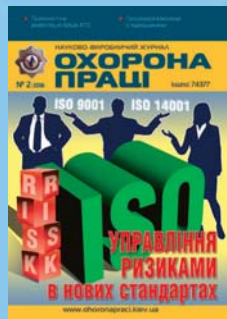
Дніпропетровськ: 0(562) 36-68-86
Кривий Ріг: 0(56) 409-67-31

ТРИВАЄ ПЕРЕДПЛАТА НА 2016р.

ЩОМІСЯЧНИЙ НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ

ОХОРОНА ПРАЦІ

Для зручності фахівців з охорони праці додаток з актуальними нормативно-правовими документами видається окремим збірником обсягом 64 сторінки

Індекси журналів:

«Охорона праці» – 74377

«Охрана труда» – 74378

Передплатна ціна через відділення зв'язку:

на один місяць – 99 грн 87 коп.

на квартал – 299 грн 61 коп.

на півріччя – 599 грн 22 коп.

на рік – 1198 грн 44 коп.

Адреса редакції журналу:

Сайт:

E-mail:

Тел./факс:

Реквізити:

02100, м. Київ, вул. Попудренка, 10/1,
ДП «Редакція журналу «Охорона праці»
www.ohoronapraci.kiev.ua
peredplata.op@gmail.com
(044) 559-19-51, тел. 558-74-27
Р/р 26009300879173 в ФГУ
по м. Києву та Київській обл.
АТ «Ощадбанк»
МФО 322669 ЄДРПОУ 21601181

КОНКУРС

проводиться до Дня охорони праці
в Україні у 2016 році
в рамках Всеукраїнської акції
ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБЮ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ПРАЦІ

та Державним підприємством

«Редакція журналу
«ОХОРОНА ПРАЦІ»

ВІЗЬМИ УЧАСТЬ У КОНКУРСІ
ТА ВИГРАЙ ПРИЗ!

Більш детальну інформацію можна отримати на сайті журналу «Охорона праці»
www.ohoronapraci.kiev.ua і на сторінці журналу у Фейсбук

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Як і очікувалося (з огляду на тенденції останніх років), у 2015 р. в Україні зменшилася кількість нещасних випадків, у тому числі зі смертельним наслідком. Так, порівняно з 2014 р. ці показники знизилися на 33 %, або на 2058 нещасних випадків (травмовано 4260 осіб), та на 32 %, або на 173 нещасні випадки (загинуло 375 осіб) відповідно.

Журнал неодноразово порушував тему викривлення показників виробничого травматизму в Україні. З одного боку, офіційна статистика говорить, що з початку 90-х загальний травматизм зменшився в 15 разів, а смертельний — у 5 разів. З іншого — за оцінкою МОП, у цю статистику в Україні з відомих нам причин (цивільно-правові угоди, приховування подій тощо) потрапляє не більше 20 % випадків травмувань на робочих місцях. Отже, кількість потерпілих у минулому році насправді як мінімум в чотири рази більша.

То як же поліпшити виробниче середовище і зменшити рівень травматизму? Необхідно кардинально змінити підходи державної політики в сфері охорони праці, а саме правила гри трьох заінтересованих сторін: держави, роботодавців і працівників. Я радий констатувати, що Держпраці сформулювала ці нові підходи та поставила собі за мету домогтися змін. Із матеріалів колеги Служби (детальніше про захід у статті О. Фандеєва):

«Досягти підвищення ефективності державного управління охороною праці в Україні можна шляхом вжиття наступних заходів:

- **встановити на законодавчому рівні здійснення суб'єктами господарювання**, які відносяться до незначного ступеню ризику, **самоконтролю за станом охорони праці** шляхом впровадження на таких підприємствах системи **управління виробничими ризиками**;

- одночасно **підвищити відповідальність суб'єктів господарювання за настання нещасного випадку на виробництві шляхом внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення**. У тому числі передбачити накладення значних сум штрафів на юридичну особу;

- **визначити та встановити загальні вимоги безпеки з урахуванням професійних ризиків для найбільш масових професій**. Це дасть змогу поступово скасовувати галузеві НПАОП, що оптимізує базу НПАОП та дозволить усунути розбіжності (колізії) між нормативами, які виникають при внесенні змін до законодавства;

- встановити норму щодо **розробки та впровадження центральними та іншими органами виконавчої влади рекомендацій щодо безпеки виробництва у відповідній галузі** (з урахуванням виробничих ризиків, які притаманні відповідній галузі, та специфіки регіону);

- **здійснювати державний нагляд (контроль) за станом охорони праці та промислової безпеки тільки на суб'єктах господарювання або виробничих об'єктах, діяльність яких у разі недотримання вимог безпеки може призвести до аварій та травмування великої кількості людей**;

- **ініціювати створення інформаційно-консультаційних пунктів при районних державних адміністраціях**. Вони мають допомогти суб'єктам господарювання АПК та СКС (малим та середнім підприємствам) виконувати функції, передбачені ст. 13 Закону України «Про охорону праці», що буде сприяти поліпшенню культури безпечного виконання робіт у цих сферах».

Від себе додамо, що кардинальних змін потребує і система обліку виробничого травматизму. Вона має бути єдиною (сьогодні кожний працезохоронний орган рахує травматизм по-своєму), а статистичні дані про травматизм — достовірними та об'єктивними. Обліку мають підлягати, як у європейських країнах, навіть незначні травми на виробництві. Тільки такий максимально повний статистичний матеріал дозволить проводити якісну профілактику виробничого травматизму як на державному рівні, так і на рівні підприємств.

Головний редактор журналу «Охорона праці» **Дмитро Матвійчук**

Редакційна колегія

Матвійчук Дмитро Лаврентійович —
головний редактор журналу «Охорона праці»

Больман Георгій Олександрович —
заступник виконавчого директора
Асоціації незалежних експертів України
«Укрексперт»

Деньгін Анатолій Петрович —
канд. техн. наук

Зіміна Олена Спиридонівна —
Державна інспекція
ядерного регулювання України

Костиця Василь Іванович —
Національний координатор
(06.1996–02.2013) МОП в Україні

Лисюк Микола Олександрович —
заступник директора з наукової
роботи ННДІПБОП, канд. техн. наук

Мірошниченко Олексій Валентинович —
виконавчий віце-президент Конфедерації
роботодавців України

Савчук Сергій Петрович — національний
координатор Міжнародної організації праці
в Україні

Українець Сергій Якович —
заступник Голови Федерації
профспілок України

Цопа Віталій Андрійович — докт. техн. наук,
професор, міжнародний експерт і аудитор систем
менеджменту ISO 9001, 14001, 50001
і OHSAS 18001

Чернюк Володимир Іванович — заступник
директора з наукової роботи Інституту
медицини праці АМН України, докт. мед. наук

Зміст

■ Безпека праці

- Олександр Фандеев
Немає завдань, які неможливо виконати **6**
Результати роботи Держпраці в минулому році та плани на 2016 рік
- Віталій Цопа
Безпека та якість у системах менеджменту: ISO 9001:2015 **10**
Про розвиток систем менеджменту якості та нову редакцію стандарту ISO 9001:2015
- Наталія Данько, Ольга Глухова
Якість + екологія. Новий формат **16**
Про зміни в нових версіях міжнародних стандартів ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015
- Вадим Кобець
Працювати на повну **20**
Про «берегинь» колективу заводу «Південкабель»
- Дмитро Селявін
Процедури взаємодії з підрядниками **22**
Досвід співробітництва ТОВ «Техноком» (українська група компанії Nestlé) з підрядними організаціями
- Олег Моїсеєнко
Кому що винен... виконую **25**
Про посадові інструкції та місце охорони праці в них

- Сергій Колесник
Є бажання – буде результат **28**
Про нові підходи до навчання з питань охорони праці в Херсонській філії ПАТ «Укртелеком»
- Ольга Грінцова
Особливості навчання дорослих **30**
Від чого залежить ефективність засвоєння нової інформації у процесі професійного навчання
- Олександр Фандеев
А у нас – з порушеннями газ **33**
Про сумнівну турботу «Київгазу» про безпеку своїх клієнтів
- Володимир Сухомлин, Анатолій Добрун
Небезпеки та ризики на прикладах **34**
Як уникнути аварій за допомогою визначення існуючих небезпек та оцінки ризиків
- Микола Федоренко
Безпечне зберігання нафтопродуктів. Загальні вимоги **38**
Про результати розслідування вибуху на васильківській нафтобазі та запобігання подібним аваріям
- Сергій Колесник
Загинули в «комфортних» умовах **44**
Про обставини групового нещасного випадку під час очищення КНС і заходи щодо усунення його причин

- Олександр Пількевич
Поєднувати не можна **46**
Чому відповідати за охорону праці та пожежну безпеку повинні різні працівники

■ Медицина праці

- Ярослав Дрabb
Не чужа проблема **48**
Про основи психологічної реабілітації людей, що повернулися із зони АТО
- Юлія Жукова
Охорона праці при роботі з комп'ютером **51**
Про психофізіологічне розвантаження та вимоги щодо дотримання режимів праці й відпочинку користувачів

■ Соціальний захист

- Єлизавета Денісова
Профспілка приходить на допомогу **52**
Яким шляхом травмованим працівникам відстояти свої права

■ На допомогу спеціалісту з охорони праці

- Службі охорони праці невеликого підприємства**
ISO 9000:2015. Системи менеджменту якості

Читайте в наступному номері:
Проблеми безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів
Запобігаємо механічному травмуванню

ЧИТАЙТЕ НАС НА
www.facebook.com/1415021262063604

На першій сторінці обкладинки колаж Олександра Антоненка

Редакція журналу

Приймальня (044) 558-74-11
02100, Київ-100, вул. Попудренка, 10/1.
ДП «Редакція журналу «Охорона праці»

Теличко Костянтин Едуардович (044) 296-05-69
перший заступник головного редактора, канд. техн. наук

Солодчук Людмила Миколаївна (044) 558-74-18
заступник головного редактора

Дизайн Борецька Ганна, Турчанова Алла

Реклама (044) 296-05-65, 296-82-56

Відділ передплати (044) 559-19-51, 558-74-27

Поліграфічні послуги (044) 559-62-79
mail@ohoronapraci.kiev.ua www.ohoronapraci.kiev.ua

Власні кореспонденти:

Луганська, Сумська, Харківська та Чернігівська обл. –
Кобець Вадим Володимирович (057) 397-16-77

Автономна Республіка Крим, Вінницька, Миколаївська, Кіровоградська, Одеська, Херсонська та Черкаська обл. –
Колесник Сергій Анатолійович (051) 632-23-29

Донецька, Дніпропетровська, Запорізька та Полтавська обл. –
Моїсеєнко Олег Васильович (097) 694-01-21

Волинська, Івано-Франківська, Житомирська, Закарпатська, Київська та м. Київ, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька обл. –
Фандеев Олександр Іванович (044) 296-01-73

Точка зору редакції не завжди збігається з думкою авторів матеріалів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей несуть автори публікацій. Рукописи не рецензуються. За достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 11.02.2016. Формат 60х84/8. Папір – крейдований глянцева. Друк – офсетний. Ум. друк. арк. – 14,02. Наклад 4 024. Зам. № 132. Надруковано в друкарні ТОВ «Інтерекспресдрук». 03680, Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 3.
Журнал видається українською та російською мовами. Загальний наклад – 5 697 прим.
Редакція журналу «Охорона праці» – колективний член Європейської асоціації з безпеки.

© ОХОРОНА ПРАЦІ
Передплатний індекс 74377
Передплатна ціна – 97 грн 85 коп.

Основні правила захисту слуху

Ставтесь до цього серйозно!

Втрата слуху через дії підвищених шумів
- одне з найпоширеніших професійних
захворювань.

Пройдіть навчання і тестування!

Тільки правильний вибір і використання
відповідних ЗІЗ слуху гарантує заявлений
рівень захисту.

Застосовуйте засоби захисту слуху!

Ви знаєте, який рівень шуму у Вашій
робочій зоні? Незворотні процеси почи-
наються, коли рівень шуму перевищує 80 дБ.

Використовуйте ЗІЗ слуху 100% часу!

Застосування ЗІЗ слуху є ефективним за
умов їхнього використання протягом всього
часу перебування в умовах високого шуму.

Інструкція зі встановлення одноразових берушів

Скрутіть беруші у тонкий циліндр.

Дотримуйтесь гігієни! Вимийте руки
і переконайтеся, що беруші чисті.

Вставте їх у вушний канал

У праве вухо встановлюйте правою
рукою, а в ліве - лівою. Під час
установки відтягніть вушну раковину
іншою рукою вбік і вгору.

Перевірте якість установки

(чи не виступають беруші з вушної
раковини).

КИТАЙ

У Китаї, у занедбаній майстерні з виробництва феєрверків, пролунав вибух: загинули 8 осіб, дев'ятеро одержали поранення. Інцидент стався 5 лютого у місті Мачан (провінція Гуйчжоу) у приміщенні, де раніше розташовувався завод Xingxin.

ЗМІ повідомляють, що вибух стався в той момент, коли співробітники місцевої державної організації, яка стежить за безпекою виробництва, виносили з бу-

дівлі залишки матеріалів, що використовувалися для виготовлення феєрверків.

У понеділок, 8 лютого, у Китаї святкувався китайський Новий рік. У зв'язку з цим багато заводів зазвичай нарощують виробництво феєрверків, через що за останні кілька місяців у країні сталася низка великих вибухів на фабриках із випуску піротехнічних виробів. Зокрема, 14 січня в провінції Хенань загинуло 10 осіб, а 19 січня в провінції Цзянсі загинула одна людина і майже 50 постраждали.

БРАЗИЛІЯ

У січні на хімічному складі міста Сантус у Бразилії стався вибух, внаслідок якого постраждали 60 осіб.

Їх було доставлено до лікарні з порушеннями дихання та болем в очах. Причиною аварії стало змішання кислоти, що зберігається на складі, та дезінфікуючих речовин з дощовою водою. Частину прилеглих районів було накрите хмарами хімічних випарів, мешканці будинків, розташованих поруч зі складом, були евакуйовані, місцева влада закликала городян не виходити на вулицю під час дощу, оскільки після аварії він може містити хімічні елементи.

РОСІЯ

У результаті пожежі, що зайнялася 30 січня у швейному цеху в Москві, загинуло 12 осіб, у тому числі троє дітей.

Пожежа у приміщенні площею 3 тис. квадратних метрів сталася в суботу ввечері, її жертвами стали робітники-мігранти, які жили в цеху. На гасіння знадобилося кілька годин. Майже всі мігранти – вихідці з Киргизії.

УКРАЇНА

У Полтаві під вагою налиплого снігу завалився спорткомплекс ВАТ «Полтавський завод медичного скла».

Обвалення даху і внутрішніх конструкцій сталося 7 січня, коли рясний снігопад супроводжувався сильними поривами вітру.

Ніхто, на щастя, не постраждав, оскільки в такий пізній час спорткомплекс був порожній. Дирекція заводу обіцяє зробити ремонт власними силами. До речі, п'ять років тому при схожих погодних умовах завалився недобудований спортивний комплекс Полтавського національного технічного університету.

МЕКСИКА

У Мексиці газозов, що перевозив 5,2 тис. літрів палива, втратив управління та врізався в опору освітлення на одній з міських вулиць,

після чого цистерна розгерметизувалася, і почалася пожежа. Інцидент стався в муніципалітеті Тонала, штат Халіско. Близько 15 осіб постраждали, з місця пожежі було евакуйовано приблизно 260 осіб. Вогонь пошкодив не менше восьми автомобілів.

УКРАЇНА

Консультації з громадськістю

Чергове засідання Громадської ради Держпраці відбулося 9 лютого. На ньому затвердили Положення про Громадську раду, регламент її діяльності та план роботи на перше півріччя 2016 р.

Було ухвалено рішення в структурі Громадської ради організувати чотири постійні органи-комітети і залучити до них фахівців апарату Держпраці за такими напрямками діяльності:

1. Комітет з питань правового регулювання державного нагляду у сфері праці та охорони праці, законотворчої діяльності та євроінтеграції.
2. Комітет з питань реалізації державної політики у сфері праці (трудові відносини, оплата праці, зайнятість, загальнообов'язкове державне соціальне страхування).
3. Комітет з питань реалізації державної політики у сфері охорони праці, державного гірничого нагляду.
4. Комітет з питань контролю за діяльністю Держпраці та взаємодії громадської ради з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та громадськими радами державних органів влади.

На засіданні вирішили направити листа до голови Верховної Ради України з пропозицією не продовжувати мораторій на перевірки Держпраці, а також вивести Службу з-під обмежувальної дії Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Наступне засідання Громадської ради планується провести 29 березня 2016 р.

Тарас Дудківський

УКРАЇНА

Навчаємося разом

У січні-лютому в Голосіївській, Подільській, Печерській та Оболонській районних в місті Києві державних адміністраціях відбулися наради із питань охорони праці з керівниками підприємств районів на тему: «Аналіз виробничого травматизму за 2015 рік. Соціально-психологічний метод управління як один з методів реалізації основних функцій СУОП в умовах виробництва».

Під час цих заходів було презентовано новий проект, створений на базі ДП Редакція «Журналу «Охорона праці», – «Академія систем менеджменту гігієни та безпеки праці». У ході навчання в академії слухачам пропонується участь у науково-практичних семінарах, тренінгах та майстер-класах із системного менеджменту та управління ризиками. Їх учасники мають змогу отримати практичний досвід з оцінки стану охорони праці на конкретному підприємстві. Випускники академії отримують сертифікати міжнародного зразка.

Що стосується стратегії, методів та інструментів оцінки та управління ризиками на виробництві, питань впровадження європейських підходів до створення систем управління охороною праці – більш детально ці питання будуть обговорюватися на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Управління ризиками в системах менеджменту охорони праці та промислової безпеки», яка відбудеться в Києві 18–19 травня 2016 р.

Світлана Ткаченко

УКРАЇНА

Безпечна праця як виробничий ресурс

Під такою назвою 10 лютого в Луцьку відбулася науково-практична конференція, ініціаторами якої виступили Федерація профспілок Волинської області та обласне управління Держпраці.

На захід були запрошені роботодавці, науковці, представники вузів області, органів влади та місцевого самоврядування, профспілкові працівники та активісти.

Про роль профспілки як захисника робочої людини розповіли через скайп-з'язок заступник голови ФПУ Сергій Кондрюк та головний технік-інспектор ФПУ Юрій Андрієвський. Голова ФПО Волині Іванна Дубинка-Філозоф виступила з аналізом розділів щодо охорони праці в колдовговорах підприємств та установ області. Про медійні засоби впливу на охорону праці розповів головний редактор журналу «Охорона праці» Дмитро Матвійчук.

Студенти, що опановують фах інженера з охорони праці, показали учасникам конференції флеш-моб «Охорона праці – запорука життя», зіграли тематичну сценку та продемонстрували зразки спецодягу, що випускають підприємства області.

Завершальним елементом конференції стала презентація досвіду охорони праці нового виробничого підприємства «Модерн-Експо». Учасники конференції виробили та прийняли рекомендації щодо поліпшення стану охорони праці у Волинській області.

Матеріали ФПУ

Немає завдань, які неможливо виконати

Кардинальне оновлення нормативно-правової бази з охорони праці та запровадження ризик-орієнтованого підходу в управління охороною праці на всіх рівнях — головні завдання Держпраці на 2016 рік.

Учасники засідання колегії Держпраці, яка відбулася 4 лютого, проаналізували підсумки роботи Державної служби України з питань праці у минулому році та обговорили плани на 2016 рік. Голова служби Роман Чернега зазначив, що колектив досягнув певних успіхів у складний період реорганізації та тримає курс на відкритість і європейський стиль роботи. Водночас він акцентував увагу на актуальних, гострих питаннях і планах на поточний рік.

ПРО КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Нагадаємо, що штатна чисельність працівників Держпраці та її територіальних органів становить 3 636 осіб. В апараті Держпраці має бути 158 співробітників, сьогодні фактично є лише 121 особа. Утворено 24 територіальні органи Держпраці, із них дев'ять Головних управлінь та 15 управлінь. Штатна чисельність працівників територіальних підрозділів становить 3478 одиниць, на цей час за фактом — 2091 особа.

Нестача спеціалістів, особливо з питань гігієни праці, тривалий пошук висококваліфікованих кадрів позначаються на діяльності служби. Зокрема, існує серйозна проблема з добором гірничотехнічних інспекторів в управліннях Волинської, Львівської та Луганської областей. Тож активізувати роботу з укомплектування служби — одне з основних завдань керівників обласних управлінь у 2016 році. Завдання складне, враховуючи рівень зарплати держслужбовців, але керівництво служби вишукує можливості її підвищення за рахунок коштів грантодавців та інших не заборонених законом джерел фінансування.

До сфери управління Держпраці належить 30 державних підприємств та установ: 24 ЕТЦ, дві редакції журналів («Охорона праці» та «Технополіс»), ДП «Головний навчально-методичний центр Держпраці», ДУ «Національ-

ний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці», ДП «Центр сертифікації та контролю якості будівництва об'єктів нафтогазового комплексу», «Центр комплексної безпеки підприємств вугільної промисловості». Загалом у цих організаціях працюють 1445 осіб.

У 2015 році відбулося два конкурсні добори на посади держслужбовців в апарат Держпраці та п'ять конкурсних доборів на посади директорів держпідприємств, що належать до сфери управління Держпраці. За результатами конкурсів, на посади державних службовців апарату Держпраці призначено 19 осіб, на посади директорів державних підприємств — 22 переможці, з якими укладено контракти.

На початку 2016 року оголошено про проведення конкурсного добору на вакантні посади директора ДП «Луганський експертно-технічний центр Держпраці» та головного редактора ДП «Редакція журналу «Технополіс».

ПРО НОРМАТИВНО-ПРАВОВУ «РЕВОЛЮЦІЮ»

Цей напрям також заявлено службою як один із пріоритетних. У робочу групу з перегляду та вдосконалення нормативно-правових актів з питань державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про працю, охорону та гігієну праці, а також удосконалення законодавства у цих сферах, входить 105 представників органів державної влади, організацій профспілок та роботодавців, наукових установ, представників бізнесу з різних регіонів України. Робоча група поділяється на підгрупи за видами економічної діяльності.

Уже переглянуто близько 400 нормативно-правових актів з охорони праці, у тому числі радянського періоду. Майже 200 радянських норм служба запропонувала скасувати. Нинішній рік має стати переломним щодо перегляду нормативно-правової бази та адаптації її до законодавства ЄС. Для більшої ефективності та оперативності до процесу долучатимуться фахівці територіальних підрозділів і держпідприємств служби.

Упродовж 2015 року силами Держпраці розроблено низку проектів нормативно-правових актів, у тому числі регуляторних, серед яких проекти, що стосуються таких аспектів: діяльності Держпраці; забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення; основ соціальної захищеності інвалідів в Україні; порядку взаємодії Держпраці та Державної фіскальної служби України з питань легалізації

Валерій Ярошенко, заступник міністра соціальної політики України:

— У нас було набагато більше опонентів, ніж прибічників, коли ми замахнулися на реорганізацію та об'єднання Держгірпромнагляду, Держінспекції з питань праці та Держсанепідслужби і створення на їх основі Державної служби України з питань праці. Нам важко, ми робимо це вперше, виникають певні юридичні колізії, проте, дякуючи спільним зусиллям фахівців Держпраці та соціальних партнерів, робота просувається. Її успіх залежить від відповідальності та професіоналізму кожного з нас.

заробітної плати і зайнятості населення; затвердження переліку вибухових матеріалів промислового призначення, виробництво яких підлягає ліцензуванню; видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки; врегулювання питання щодо накладення посадовими особами Держпраці штрафів за порушення законодавства про працю тощо. Усього 41 проект.

ПРО ІНСПЕКЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Сьогодні під наглядом Держпраці перебуває понад 738 тис. суб'єктів господарювання різних форм власності, на яких трудяться більше 11 млн осіб. Перевіряти їх дозволено не частіше одного разу на рік. Протягом минулого року проведено 2704 перевірки на 2535 підприємствах щодо дотримання законодавства про працю, зайнятості та загальнообов'язкове державне соціальне страхування та виявлено 7537 порушень. Порівняно з 2014 роком кількість перевірок зменшилася на 87,1 %, перевірених підприємств — на 86,4 %.

Переважає більшість виявлених порушень стосується питань оплати праці, дотримання режимів робочого часу та часу відпочинку, правил ведення трудових книжок, трудового договору. В лідерах за кількістю порушень — організації та установи приватної форми власності, а за видами діяльності — підприємства обробної промисловості та будівельної галузі.

Комплексні перевірки Держпраці провела на таких великих підприємствах, як ПАТ «Укртрансгаз» НАК «Нафтогаз України», ПрАТ «Отіс», ДП «Укрпошта», ДП «НАЕК «Енергоатом», ТОВ «Хенкель Баутехнік-Україна». Виявлені на підприємствах сотні та навіть тисячі порушень засвідчили, що послаблення державного нагляду негативно вплинуло на стан охорони праці.

Зазначимо, що фахівці Держпраці не ставили собі за мету неодмінно оштрафувати порушників: виявивши недоліки, вони надавали можливість їх ліквідувати. Завдяки такому підходу майже 30 % недоліків підприємства виправили вже в ході перевірок. В Укртрансгазі навіть відреагували компліментом на адресу Держпраці: мовляв, за 25 років це друга така комплексна перевірка, проведена цивілізованими методами.

Хоч і неповним складом, але ефективно попрацювали минулого року 558 інспекторів з питань праці в напрямі повернення працівникам заборгованості з виплати заробітної плати. Вони перевірили 501 підприємство, на яких сума заборгованості становила понад 510 млн грн — у підсумку понад 46 тис. працівників було повернуто 124,5 млн грн.

Голова служби нагадав керівникам обласних управлінь, що звернення працівників, які повернулися з військової служби, фактично — з війни, мають перебувати на особливому контролі. Упродовж 2015 року до Держпраці та її територіальних органів надійшло 214 таких письмових звернень та 190 звернень про надання роз'яснень щодо механізму забезпечення або поновлення порушених прав учасників АТО. Всі звернення були своєчасно розглянуті, заявники отримали роз'яснення та консультації.

Не менш важливими є питання, що стосуються зайнятості та працевлаштування інвалідів, звернень громадян з питань загальнообов'язкового державного соціального страхування, проведення спеціальних розслідувань нещасних випадків на виробництві. Не секрет, що чимало спецрозслідувань тягнеться роками, через що потерпілі та їх сім'ї не отримують соціальних виплат.

Поряд з інспекційною, наглядовою діяльністю триває превентивна робота. Незмінним залишається гасло Держпраці щодо зміни акцентів: з контролю — на запобігання порушенням у сфері безпеки та гігієни праці, трудових прав громадян, на попередження виробничого травматизму. Найактивніше профілактичні заходи проводили те-

риторіальні органи Львівської, Черкаської, Херсонської, Тернопільської областей. Посилити таку роботу рекомендовано у Хмельницькій, Сумській та Житомирській областях.

ПРО СТАН ТРАВМАТИЗМУ

У 2015 році кількість нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, порівняно з попереднім роком зменшилася на 33 %, або на 2058 нещасних випадків (4260 осіб у 2015 р. проти 6318 — у 2014 р.). Кількість нещасних випадків зі смертельними наслідками, пов'язаних з виробництвом, порівняно з аналогічним періодом 2014 р. зменшилася на 32 %, або на 173 нещасні випадки (375 осіб у 2015 р. проти 548 — у 2014 р.).

Традиційно найчастіше загибель людей обумовлена організаційними, психофізіологічними та технічними причинами. Перші рядки смертельно небезпечних професій займають працівники транспортної галузі, агропромислового комплексу, будівельники, електрики, шахтарі, керівники. Значна кількість загиблих — серед представників соціально-культурної сфери.

Через події на сході наша країна втратила 345 вугільних підприємств. На тих, що перебувають у сфері нагляду Держпраці, видобутком вугілля займаються понад 47 350 осіб. Протягом 2015 року травми отримали 752 працівники, з них 19 — смертельні. Двоє осіб загинули внаслідок ведення бойових дій. Серед найгостріших проблем — дефіцит саморятівників (бракує близько 6 тис. одиниць). Український виробник цих ЗІЗ опинився на окупованій території, і наразі тривають пошуки постачальників за кордоном.

Зростанням смертельного травматизму в 2015 році відзначився АПК, в якому зайнято близько 2 млн осіб (майже 20 % усіх працюючих в Україні). Значна кількість нещасних випадків у цій галузі стається внаслідок ДТП. Минулорічний стрибок травматизму фахівці пояснюють кількома причинами: зменшенням на 40 % чисельності державних інспекторів з нагляду в галузі, мораторієм на перевірки, недостатнім відомчим контролем, великою кількістю малих господарств, в яких не надто переймаються питаннями охорони праці та навчання працівників.

Щоб поліпшити ситуацію, пропонується створити при райдержадміністраціях інформаційно-консультаційні кабінети, в яких працівники Держпраці надаватимуть консультаційну допомогу малим підприємствам: як впроваджувати в АПК системи управління виробничими ризиками, проводити аудит стану охорони праці та налагоджувати співпрацю з органами МВС і державною службою безпеки на транспорті щодо запобігання ДТП.

ПРО ЗАПРОВАДЖЕННЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

В Україні досі діє система управління охороною праці, сформована за часів планово-адміністративної економічної системи, суттю якої є регламентування процедур та правил,

пов'язаних із застосуванням робочого обладнання, забезпеченням ЗІЗ тощо. Така система не відповідає вимогам сучасної системи розвитку економіки, стримує запровадження ефективних механізмів економічного стимулювання роботодавців до створення безпечних і здорових умов праці персоналу та не сприяє застосуванню сучасних методів управління, заснованих на міжнародних стандартах у сфері управління безпекою.

У країнах ЄС та світу застосовують систему управління, побудовану на основі оцінки та управління виробничими ризиками, і така практика визнана обов'язковою на законодавчому рівні. В Україні також планується реформувати систему управління охороною праці шляхом застосування ризик-орієнтованого підходу на всіх рівнях управління — від державного до виробничого. Основні цілі такого перетворення: перейти від компенсації завданої шкоди до профілактики виробничого травматизму; зменшити регулятивний тиск на роботодавців та одночасно посилити їх відповідальність за забезпечення безпечних і здорових умов праці; переорієнтувати державні органи з наглядової діяльності на розширення інформаційно-консультативної підтримки.

На рівні підприємства ризик-орієнтована СУОП має бути невід'ємною частиною загальної системи управління підприємством та легко інтегруватися з системами управління якістю, екологічного управління, енергоменеджменту тощо. При цьому управління та постійний моніторинг ризиків для життя та здоров'я працівників стане обов'язком роботодавця, установленим на законодавчому рівні.

ПРО РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ

Протягом 2015 р. співробітники Держпраці реагували на звернення та запити громадян, інформували суспільство з різноманітних питань у межах компетенції, надавали роз'яснення щодо застосування вимог законо-

давства. Найчастіше громадяни цікавилися питаннями ліквідації Інспекції праці та Держгірпромнагляду, процесом їх реформування, застосуванням вимог нормативно-правових актів. Ця робота проводилася через зустрічі з громадянами, листування, за допомогою офіційного веб-сайту (рубрика «Запитання — відповіді»), шляхом висвітлення актуальних питань на сторінках журналів «Охорона праці» та «Технополіс».

Голова служби звернув увагу керівників територіальних структур на те, що багато з них не використовують інтерактивні можливості своїх сайтів, а також соціальних мереж і місцевих ЗМІ. Зараз створюється пілотний онлайн-проект громадської приймальні, і після тестування його планується впровадити в усіх обласних органах. Це дасть можливість фахівцям Держпраці спілкуватися з громадянами в онлайн-режимі, бути відкритими, економити час і кошти.

У межах Всеукраїнського тижня права в минулому році фахівці Держпраці провели лекції на тематику охорони праці для студентів вищих навчальних закладів у Києві, Харкові, Полтаві, Львові, Луцьку. Триває активна підготовка до Всесвітнього дня охорони праці, який цього року проходить під гаслом «Стрес на робочому місці: колективний виклик». Стартував щорічний конкурс дитячого малюнка, який проводить ДП «Редакція журналу «Охорона праці» за підтримки Держпраці. Фінальний тур конкурсу відбудеться в Києві 28 квітня, у Всесвітній день охорони праці.

Завершуючи засідання колегії, Роман Чернега ще раз наголосив на тому, що перед колективом Держпраці стоять складні завдання. Але, коли вже взяли на себе відповідальність, треба працювати. Якщо є бажання, то немає таких завдань, які неможливо виконати.

Олександр Фандєєв, спецкор, фото автора

ОПЕРАТИВНІ ДАНІ

про стан виробничого травматизму за 2015 р. порівняно з 2014 р.

По регіонах, травмовано осіб

Адміністративна одиниця	2015		2014		±/–	
	Усього	У т. ч. смертельно	Усього	У т. ч. смертельно	Усього	У т. ч. смертельно
Україна	4260	375	6318	548	-2058	-173
АР Крим	0	0	51	3	-51	-3
м. Севастополь	0	0	18	0	-18	0
Вінницька область	177	15	216	17	-39	-2
Волинська область	178	13	137	7	41	6
Дніпропетровська область	608	47	767	57	-159	-10
Донецька область	672	36	1850	125	-1178	-89
Житомирська область	102	8	115	15	-13	-7
Закарпатська область	37	4	44	9	-7	-5
Запорізька область	285	12	304	14	-19	-2
Івано-Франківська область	90	10	79	12	11	-2
Київська область	167	23	154	26	13	-3
м. Київ	315	29	334	34	-19	-5
Кіровоградська область	51	8	73	5	-22	3
Луганська область	108	9	578	48	-470	-39
Львівська область	224	22	241	22	-17	0
Миколаївська область	66	4	79	7	-13	-3
Одеська область	125	18	117	18	8	0
Полтавська область	206	19	217	19	-11	0
Рівненська область	90	4	116	7	-26	-3
Сумська область	117	11	121	13	-4	-2
Тернопільська область	59	10	80	11	-21	-1
Харківська область	143	20	208	32	-65	-12
Херсонська область	73	9	83	11	-10	-2
Хмельницька область	100	16	122	10	-22	6
Черкаська область	116	8	73	9	43	-1
Чернівецька область	30	8	41	5	-11	3
Чернігівська область	121	12	100	12	21	0

За напрямками нагляду, травмовано осіб

Напрямок нагляду	2015		2014		±/–	
	Усього	У т. ч. смертельно	Усього	У т. ч. смертельно	Усього	У т. ч. смертельно
Вугільна промисловість	752	19	2034	99	-1282	-80
Гірничорудна та нерудна промисловість	207	16	220	12	-13	4
Нафтогазовидобування та геологорозвідка	11	4	19	2	-8	2
Енергетика	113	18	135	26	-22	-8
Будівництво	206	35	263	48	-57	-13
Котлонадгляд, підйомні споруди	10	1	20	6	-10	-5
Машинобудування	311	21	507	23	-196	-2
Металургійна промисловість	268	14	340	25	-72	-11
Хімічна промисловість	137	16	132	15	5	1
Транспорт	396	54	423	71	-27	-17
Зв'язок	60	8	74	8	-14	0
Газова промисловість	48	2	51	8	-3	-6
Житлокомунгосп	141	14	171	9	-30	5
Агропромисловий комплекс	602	84	691	95	-89	-11
Деревообробна промисловість	83	5	76	9	7	-4
Легка та текстильна промисловість	17	0	25	0	-8	0
Соціально-культурна сфера та торгівля	898	64	1137	92	-239	-28
Усього	4260	375	6318	548	-2058	-173

ОХОРОНА ПРАЦІ

ЗАПРОШУЄМО ДО УЧАСТІ!

18-19 травня 2016 року

у Києві відбудеться IV Міжнародна науково-практична конференція

**«УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ
В СИСТЕМАХ МЕНЕДЖМЕНТУ ОХОРОНИ ПРАЦІ
ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ»**

Конференція проводиться Державною службою з питань праці України
спільно з ДП «Редакція журналу «Охорона праці»
та Інститутом медицини праці НАМН України

Обговорюватимуться актуальні питання, що стосуються стратегій,
методів та інструментів оцінки та управління ризиками на виробництві,
визначення пріоритетних завдань і шляхів впровадження
європейських підходів у системах управління охороною праці

У заході візьмуть участь міжнародні та вітчизняні спеціалісти
з охорони праці провідних підприємств і сертифікаційних установ

Детальніше з програмою конференції можна ознайомитися
на сайті журналу «Охорона праці» www.ohoronapraci.kiev.ua

Регістраційний
вносок
2400 грн *
2940 грн
без оплати проїзду
та проживання

*у разі сплати
до 30 квітня діє акційна
ціна – 2400 грн

РЕЄСТРАЦІЯ УЧАСНИКІВ:
ДП «Редакція журналу «Охорона праці»
Україна, 02100, Київ-100, вул. Полудренка, 10/1
Тел./факс: (044) 559-19-51, 558-74-27
E-mail: mail@ohoronapraci.kiev.ua

Р/р 26004060840234
Печерська філія ПАТ «ПРИВАТБАНК», м. Київ
МФО 300711, ЄДРПОУ 21601181
Св. платника ПДВ №35603339
ІПН 216011826532

Новий проект ДП «Редакція журналу «Охорона праці»
«АКАДЕМІЯ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ГІГІЄНИ ТА БЕЗПЕКИ ПРАЦІ»
при редакції журналу «Охорона праці»

ЗАПРОШЕННЯ

Тільки у нас ви зможете прослухати цілісний курс науково-практичних семінарів, тренінгів, майстер-класів з системного менеджменту, управління ризиками та набути досвіду їх практичного застосування у сфері забезпечення безпеки праці на підприємстві. Курс складається з трьох дводенних модулів. Після закінчення курсу слухачі отримують сертифікат спеціаліста систем менеджменту охорони праці міжнародного зразка.

*«Удосконалюватися
необов'язково.
Вивчання – справа
добровільна. Глибинні
знання мають прийти
в систему ззовні та
лише за запрошенням»*

Едвардс Демінг

- I модуль** «РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ОСНОВІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ»
- II модуль** «АУДИТ І СЕРТИФІКАЦІЯ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ОХОРОНИ ПРАЦІ»
- III модуль** «ІНСТРУМЕНТИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМАХ МЕНЕДЖМЕНТУ ОХОРОНИ ПРАЦІ»

Місце проведення:

м. Київ, вул. Полудренка, 10/1

(приміщення редакції журналу)

Детальніше – на сайті ohoronapraci.kiev.ua/ru/

Вартість участі однієї особи за модуль становить
1410 грн (із ПДВ)
без оплати проїзду та проживання

НАБІР
учасників
проводиться
за телефоном
(044) 559 19 51

БЕЗПЕКА ТА ЯКІСТЬ

у системах менеджменту: ISO 9001:2015

Протягом 2016 року в нашому журналі буде опубліковано цикл статей, у яких докладно розповідатиметься про створення та розвиток міжнародних стандартів у галузі систем менеджменту, їх зміст та вимоги, а також висвітлюватимуться питання якості, екології, гігієни та безпеки праці, енергоспоживання у світлі вимог відповідних міжнародних стандартів ISO як кращих світових практик.

У даній публікації розглядається базова концепція систем менеджменту, розповідається про розвиток систем менеджменту якості та нову редакцію стандарту ISO 9001:2015.

Віталій Цопа, д-р техн. наук, професор МІМ-Київ, міжнародний експерт і аудитор з систем менеджменту ISO 9001, 14001, 50001 та OHSAS 18001

У циклі статей, що пропонуються до уваги наших читачів, йтиметься про такі міжнародні стандарти (рис. 1): якості – ISO 9001; екології – ISO 14001; гігієни та безпеки праці – BS OHSAS 18001; енергоспоживання/енергозбереження – ISO 50001; інформаційної безпеки – ISO 27001; харчової безпеки – ISO 22000; логістичних ланцюгів – ISO 28000 й інші.

Журнал «Охорона праці» у рамках проекту «Академія управління ризиками в системах менеджменту» проводить комплексне модульне навчання на поглибленому рівні фахівців з управління ризиками у сферах якості, гігієни та безпеки праці, екології, енергоспоживання, інформаційної безпеки, логістичної безпеки, харчової безпеки та за іншими напрямками відповідно до кращих міжнародних практик. Цей навчальний проект здійснюється на регулярній основі та не має аналогів не тільки в Україні, але й у всіх пострадянських державах. За докладною інформацією щодо запису до груп звертатися за тел.: (044) 559-19-51

БАЗОВА КОНЦЕПЦІЯ ТА МОДЕЛЬ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ

Основний виробничий ланцюжок «постачальники – виробник – споживачі», який формується в системах менеджменту, по суті, є сукупністю взаємозалежних процесів, спрямованих на отримання результату: випуск продукції та/або надання послуг.

Сучасна концепція систем менеджменту полягає в тому, що результатом роботи компаній є продукти та/або послуги для споживачів. Щоб отримати цей результат, компанії повинні мати та управляти такими взаємозалежними елементами систем менеджменту:

1) споживачі; 2) процеси; 3) постачальники; 4) персонал; 5) інфраструктура; 6) середовище виконання процесу; 7) ресурси для моніторингу та вимірювання; 8) база знань організації; 9) вище керівництво; 10) продукти та послуги; 11) заінтересовані сторони.

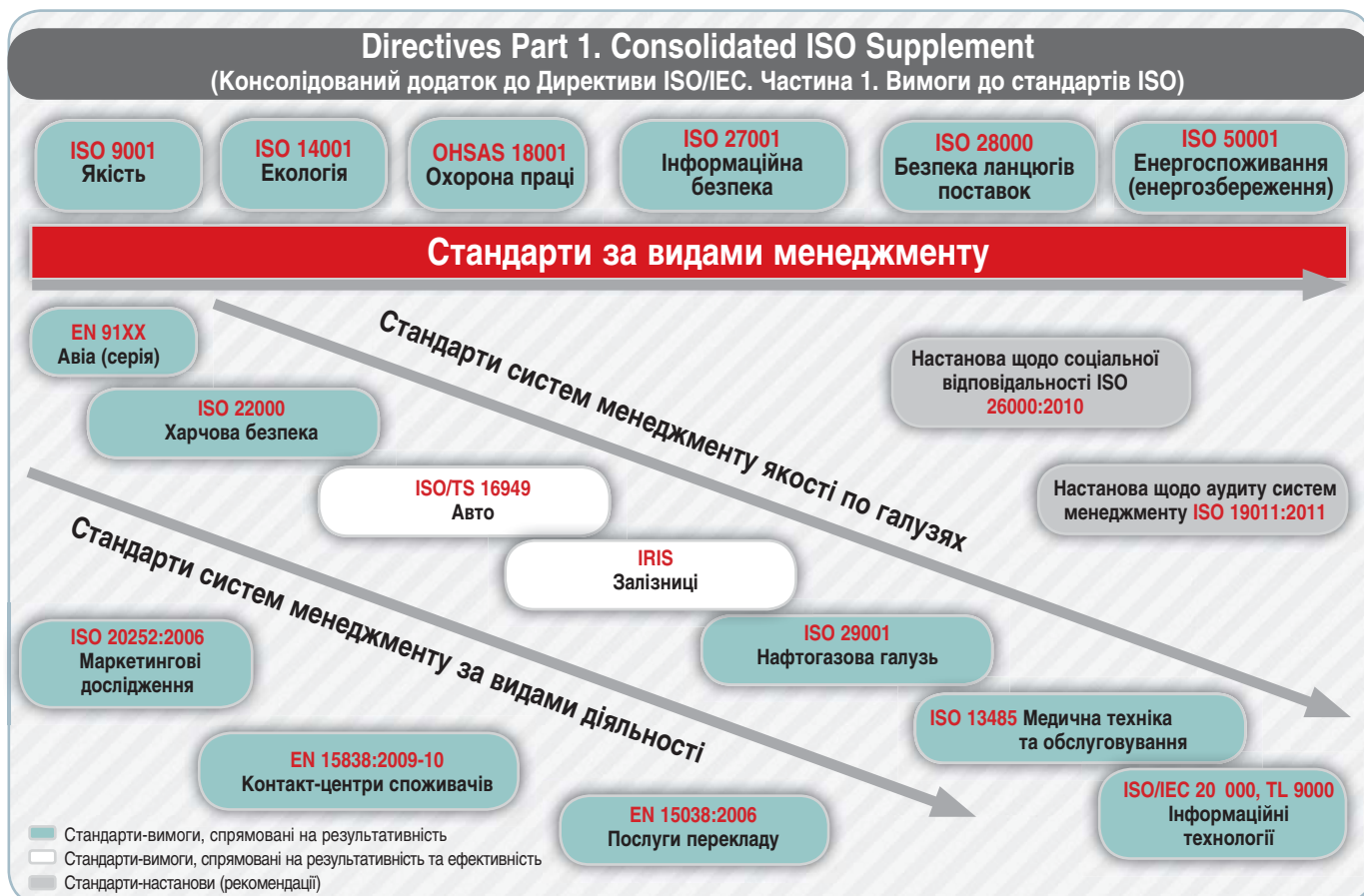

Рис. 1. Основні міжнародні стандарти: вимоги в галузі систем менеджменту

ДОВІДКА

Відповідно ДО ГОСТ Р 56020-2014 «Ощадливе виробництво. Основні положення та словник»:

● **втрати** (waste, muda) – будь-яка дія на всіх рівнях організації, під час здійснення якої споживаються ресурси, але не створюються цінності.

Примітка. У більшості потоків створення цінності дії, що створюють цінність з погляду споживача, становлять незначну частку всіх дій, що виконуються. Скорочення (усунення) дій, що створюють втрати, є найважливішим джерелом удосконалення потоку створення цінності та збільшення задоволеності зацікавлених сторін.

Базова модель систем менеджменту (рис. 2) складається із взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів для досягнення результату: випуску продукції та/або надання послуг. Результатом роботи систем менеджменту є якість, строк, кількість, сервіс, ціна та інші вимоги до продуктів/послуг. Основна функція вищого керівництва — ефективно управляти елементами системи менеджменту для отримання якісного результату.

КОНЦЕПЦІЯ ВТРАТ У СИСТЕМАХ МЕНЕДЖМЕНТУ

Виробництво продукції та/або надання послуг завжди пов'язані з витратами ресурсів, а витрати завжди пов'язані із втратами.

Нарівні з базовою концепцією систем менеджменту необхідно розглядати концепцію втрат у системах менеджменту. На практиці менеджери добре знають і розуміють, що таке результат діяльності організації та витрати на досягнення результату, але, на жаль, при-

Рис. 2. Базова модель систем менеджменту

діляють недостатньо часу ідентифікації втрат у виробничих системах. Уніфікація, що почалася останніми роками, та інтеграція міжнародних стандартів у галузі систем менеджменту підводить нас до розуміння необхідності єдиного підходу в системах менеджменту на основі концепції втрат.

Автор сформулював таку модель і аксіоми концепції втрат у системах менеджменту (рис. 3):

Аксіома 1. Діяльність організації завжди спрямована на результат. Результатом діяльності організації завжди є продукція та/або послуга.

Аксіома 2. Організація у процесі досягнення результату завжди має втрати. Для отримання результату їй необхідні ресурси двох видів. Пер-

ДОВІДКА

Згідно зі стандартом ISO 9000:2015 року:

- **ефективність** (efficiency) – співвідношення між досягнутим результатом і витраченими ресурсами;
- **результативність** (effectiveness) – ступінь виконання запланованих завдань і досягнення запланованих результатів.

ший — це ресурси, що переробляються і трансформуються в результат: матеріали, сировина, вироби для комплектування, енергія, інформація тощо. Другий вид — персонал, інфраструктура, робітниче середовище тощо, які сприяють переробці й трансформації першого виду ресурсів у результат, тобто продукцію та/або послуги.

Аксіома 3. Організація несе витрати на досягнення результатів, у числі яких завжди присутні втрати. Втрати — це частина витрат, які не створюють цінності для споживача. Втрати необхідно ідентифікувати і прагнути виключати та/або знижувати їх у процесі діяльності організації. Втрати обумовлюють підвищення ціни для споживача та/або зменшення прибутків для організації.

Аксіома 4. Втрати організації при отриманні результату пов'язані з помилками та проблемами у процесі взаємодії елементів систем менеджменту.

Аксіома 5. Завжди існує небезпека втрат у часі та просторі, обумовлених помилками в системах менеджменту організації.

Аксіома 6. Основними видами втрат у системах менеджменту органі-

Рис. 3. Модель концепції втрат у системах менеджменту

зацій є: якість; екологія; гігієна та безпека праці; енергоспоживання; інформаційна безпека; харчова безпека; безпека логістичних ланцюгів; ресурси часу; матеріальні ресурси; репутаційний імідж; фінансові ресурси, інтелектуальні ресурси тощо.

Аксіома 7. Небезпеки втрат існують протягом усього життєвого циклу продукції та/або послуги. Небезпеки втрат можуть виникати та бути реалізовані у всіх ланцюгах життєвого циклу: під час планування, проектування, виробництва, утилізації тощо.

Аксіома 8. Основний підхід у роботі із втратами полягає у створенні відповідної або інтегрованої системи менеджменту, що містить забезпечення її результативності та/або ефективності, управління небезпеками втрат, поліпшення самої системи менеджменту щодо запобігання і зниження втрат.

Аксіома 9. Основний метод управління небезпеками втрат повинен містити в собі ідентифікацію небезпек, оцінку ризиків та управління ними через реалізацію попереджувальних заходів, тобто управління ризиками.

Аксіома 10. Для запобігання і зниження втрат у виробничих процесах необхідно розвивати в організації культуру якості та безпеки.

На думку автора, на основі концепцій систем менеджменту і втрат можна сформулювати сучасні концепції та моделі систем менеджменту якості, екології, гігієни і безпеки праці, енергоспоживання/енергозбереження тощо.

Розглянемо концепцію систем менеджменту якості.

РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ

Формування та розуміння концепції систем менеджменту якості починалося з використання контролю якості продукції, потім трансформувалося в більш широке поняття забезпечення якості, потім з'явилося розуміння необхідності управління та поліпшення якості на основі системного підходу.

Починаючи з редакції стандарту ISO 9001:2000 здійснювався перехід від функціонального підходу до процесного. У новій редакції стандарту ISO 9001:2015 до процесного підходу додано вимогу щодо управління ризиками небезпек втрат якості.

У розвитку сучасної концепції менеджменту якості можна виділити кілька перехідних етапів (рис. 4):

I етап. Перехід від контролю якості до забезпечення якості продукції – британський стандарт BS 5750 1979 року.

II етап. Перехід від забезпечення якості до системи якості, що додатково містить у собі управління та поліпшення якості на основі функціонального підходу і 20 елементів якості – серія міжнародних стандартів ISO 9000 1987 та 1994 років.

III етап. Перехід від систем якості на основі функціонального підходу до систем менеджменту якості на основі процесного підходу – серія міжнародних стандартів ISO 9001 2000 і 2008 років.

IV етап. Перехід на нову єдину структуру всіх міжнародних

стандартів ISO в галузі систем менеджменту з метою поліпшення їх інтеграції в рамках загальної системи менеджменту на основі управління ризиками. Це знайшло повне відображення в новій редакції стандартів ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015.

НОВА РЕДАКЦІЯ СТАНДАРТУ ISO 9001 2015 РОКУ

У 2012–2013 роках було розроблено і прийнято документ ISO/IEC Directives, що встановлює, серед іншого, єдиний підхід, якому повинні слідувати всі технічні комітети ISO

Таблиця 1.
Порівняння змісту старої та нової редакцій ISO 9001

Зміст	
Редакцій 2000 та 2008 рр.	Нової редакції 2015 р.
0. Вступ	
1. Галузь застосування	
2. Нормативні посилання	
3. Терміни та визначення	
4. Системи менеджменту якості	4. Контекст організації
5. Відповідальність керівництва	5. Лідерство
6. Менеджмент ресурсів	6. Планування
7. Випуск продукції	7. Забезпечення
8. Вимірювання, аналіз і поліпшення	8. Функціонування
	9. Оцінка результатів діяльності
	10. Поліпшення

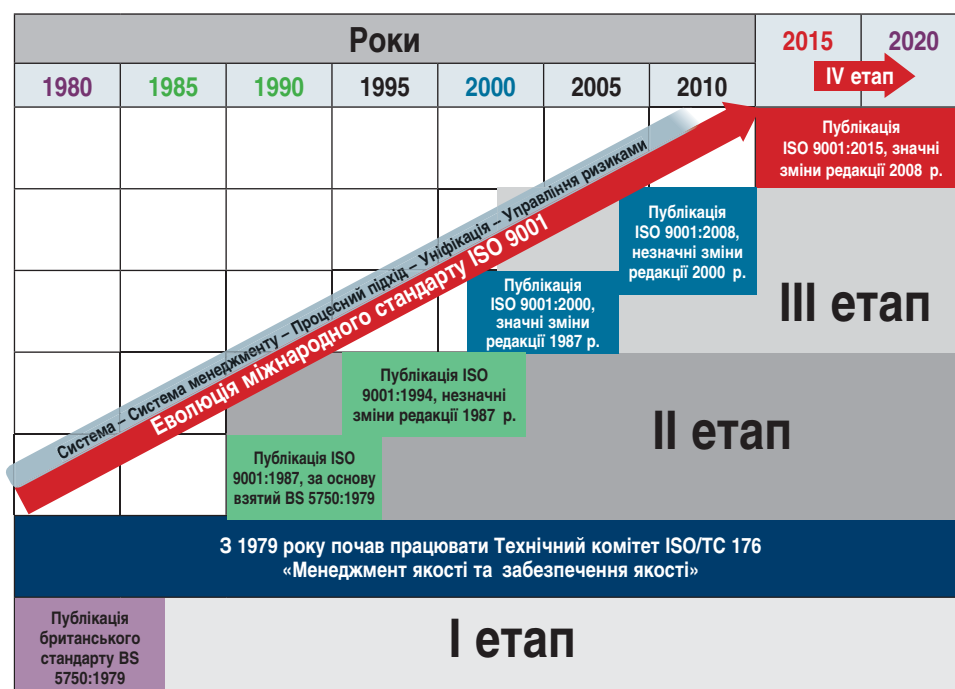

Рис. 4. Еволюція міжнародного стандарту ISO 9001 на системи менеджменту якості

під час розробки або перегляду стандартів на системи менеджменту. Частина 1 цього документа (Part 1. Consolidated ISO Supplement) визначає загальну структуру стандартів (так звану «структуру високого рівня»), загальний текстовий зміст базових положень, загальні базові терміни та визначення. Технічний комітет ISO/TC 176 під час підготовки нової версії стандарту ISO 9001 керувався цією директивою для компонування змісту стандарту відповідно до «Структури Високого Рівня», який має укладатися в десять розділів, наведених у табл. 1. Можна бачити, що структура нової редакції стандарту ISO 9001:2015 сама по собі містить замкнений управлінський цикл і в разі правильного застосування забезпечує саморозвиток системи.

Таблиця 2
Порівняння принципів менеджменту якості старої та нової редакцій ISO 9001

Принципи менеджменту якості	
Редакцій 2000 та 2008 рр.	Нової редакції 2015 р.
✓ Орієнтація на споживача	✓ Орієнтація на споживача
✓ Роль керівництва	✓ Лідерство
✓ Залучення персоналу	✓ Залучення персоналу
✓ Процесний підхід	✓ Процесний підхід
✓ Системний підхід	✓ Поліпшення
✓ Поліпшення	
✓ Прийняття рішень, що ґрунтуються на фактах	✓ Рішення, що ґрунтуються на фактах
✓ Взаємовигідні стосунки з постачальником	✓ Управління взаємостосунками із зацікавленими сторонами

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ СТАНДАРТУ ISO 9001:2015

Модель системи менеджменту якості, що представлено у стандартах ISO 9001 у редакціях 2000 і 2008 років, також зазнала істотних змін (рис. 5). Елементи розподілені по розділах з 4 до 10, ліворуч на моделі — зацікавлені сторони, вимоги споживача, праворуч — задоволеність споживача, продукти та послуги.

Входи (вимоги) перетворюються на виходи (продукти й послуги) через основний процес вимог розділу 8 «Операції». Результати цього процесу оцінюються згідно з вимогами розділу 9 «Оцінювання показників». Інформація з оцінювання показників потрапляє до керівництва, яке ухвалює рішення, згідно з вимогами розділу 5 «Лідерство». На основі керівних рішень розробляються цілі та плани згідно з вимогами розділу 6 «Планування». Вимоги розділу 10 «Поліпшення» забезпечують постійне поліпшення системи менеджменту якості, а вимоги розділу 7 «Підтримування» характеризують ресурси процесу.

ПРИНЦИПИ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НОВОЇ РЕДАКЦІЇ СТАНДАРТУ ISO 9001:2015

Зміни також торкнулися принципів систем менеджменту якості. Тепер замість восьми принципів стало сім (табл. 2). Вилучено принцип «Системний підхід». А принцип «Взаємовигідні стосунки з постачальниками» було розширено до принципу «Керування взаємостосунками із зацікавленими сторонами».

На думку автора, до наявних принципів систем менеджменту якості необхідно додати ще один принцип — «ризик-орієнтоване мислення» керівництва та персоналу організації.

ОСНОВНІ ЗМІНИ В НОВІЙ РЕДАКЦІЇ СТАНДАРТУ ISO 9001:2015

1. Вище керівництво. У новій редакції зникло поняття «представник керівництва з якості», що давало можливість вищому керівництву делегувати роботу з підвищення якості своєму підлеглому. Тепер усе вище керівництво повинно бути прихиль-

ДОВІДКА

ISO 9001 2015 року

Нову редакцію стандарту було опубліковано у вересні 2015 року. Стандарт ISO 9001:2015 став простіший у спільному використанні з іншими стандартами систем менеджменту (наприклад, ISO 14001, ISO 50001, BS OHSAS 18001 тощо), а структура та зміст нової редакції стали зрозумілішими для користувачів.

не до системи менеджменту якості. Лідруюча роль керівництва полягає у прийнятті рішень, що ґрунтуються на фактах і показниках, забезпеченні впровадження і функціонування системи менеджменту якості, створенні та впровадженні стратегії,

включаючи політику й цілі якості, а також у доведенні цієї інформації до персоналу.

2. Термін «продукція». Найбільш принципова зміна в термінології нової редакції стандарту ISO 9001:2015 стосується застосування терміна «продукція». У попередніх версіях стандарту цей термін поєднував матеріальний товар і нематеріальну послугу. У новій версії було вирішено замість терміна «продукція» застосувати терміни «продукт» (товар) і «послуга». Зазвичай продуктом (товаром) вважається те, що можна відчутися та обчислити. А послугами вважаються робота, поставка продукту, навчання, послуги у сфері відпочинку, послуги зв'язку тощо.

3. Винятки. За наявності винятків із вимог стандарту їх слід аргументовано обґрунтувати.

4. Терміни «документація» і «записи». Вирішено два колишні терміни «документація» і «записи» об'єднати в один загальний термін «документована інформація».

5. Попереджувальні дії. Попереджувальні дії вилучено з вимог стандарту ISO 9001:2015, але замість них включено вимогу щодо управління ризиками. Тепер організація зобов'язана ідентифікувати небезпеки й управляти своїми ризиками, пов'язаними з якістю та задоволеністю споживачів. Організація сама визначає методику управління ризиками.

6. Настанова з якості. Найрадикальнішою зміною ISO 9001:2015 є відмова від обов'язкової вимоги щодо наявності «керівництва з якості».

7. «Контекст організації». Важливою новацією стало введення поняття «контекст організації» в ISO 9001:2015. Є труднощі з адекватним перекладом на українську мову терміна «context». По суті, йдеться про сукупність зовнішніх і внутрішніх факто-

Рис. 5. Модель системи менеджменту якості згідно з новою редакцією стандарту ISO 9001:2015

рів, які впливають на досягнення цілей, поставлених системою менеджменту організації. В майбутньому переклад цього терміна в офіційних перекладах необхідно уточнювати.

8. До стандарту ISO 9001:2015 уведено нові вимоги щодо бази знань організації. База знань організації — це специфічні знання, що ґрунтуються на досвіді роботи, набутому даною організацією. Це інформація, яка використовується і надається в загальне користування для досягнення цілей організації. База знань організації може бути заснована на:

Кевін МакКінлі, заступник генерального секретаря ISO: «ISO 9001 дає змогу організаціям адаптуватися до світу, що змінюється. Це підвищує здатність організації задовольняти потреби своїх клієнтів і забезпечує підґрунтя для росту та стійкого успіху».

внутрішніх джерелах (інтелектуальна власність; практичні знання, вивчений досвід успішних і неуспішних проектів; фіксація та надання в загальне користування недокументованих знань і досвіду; результати поліпшення процесів, продуктів та послуг);

зовнішніх джерелах (стандарту; наукове співтовариство; конференції, знання, отримані від споживачів або зовнішніх постачальників).

9. Введено нові вимоги до управління змінами. Організація повинна аналізувати та управляти змінами у виробництві продуктів і послуг в обсязі, необхідному для забезпечення постійної відповідності вимогам. Організація повинна зберігати задокументовану інформацію, що містить результати аналізу змін, відомості про осіб, які дозволили проведення змін, а також про будь-які дії, що впливають із аналізу.

НОВЕ В ISO 9001:2015: КОНЦЕПЦІЯ МИСЛЕННЯ, ЩО ҐРУНТУЄТЬСЯ НА УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ

Нова редакція стандарту ISO 9001:2015 дає можливість створити більш сильні системи менеджменту якості організації за рахунок формування нового підходу, що поєднає процесний підхід з PDCA (цикл Шухарта — Демінга) і підходом, заснованим на управлінні ризиками.

Концепція мислення, заснована на управлінні ризиками, мала місце й у попередніх версіях ISO 9001, на-

Найджел Крофт, голова підкомітету ISO/TC 176/SC 2 з систем контролю якості: «Найважливіші зміни в новій редакції ISO 9001 є еволюційними, а не революційними. Ми досягли цього шляхом комбінування процесного підходу з ризик-орієнтованим мисленням і використання циклу Plan-Do-Check-Act на всіх рівнях організації».

приклад у вимогах до планування, аналізу та поліпшення. Нова редакція стандарту ISO 9001:2015 висуває вимоги до організації встановити її контекст і визначити ризики як основу для планування. Це відображує застосування мислення, заснованого на ризиках, до планування й виконання процесів систем менеджменту якості та буде корисним при визначенні необхідної структури й обсягу задокументованої інформації.

Одне з основних призначень систем менеджменту якості — діяти як інструмент попередження. Тому новий стандарт не містить окремого розділу або підрозділу щодо попереджувальних дій. Концепція попереджувальних дій реалізована за допомогою застосування мислення, заснованого на управлінні ризиками, до формування вимог систем менеджменту якості.

Мислення, засноване на оцінці ризиків, яке використовується в новій редакції стандарту, сприяє зменшенню числа директивних вимог й обумовлює замінування їх вимогами, заснованими на показниках. Це підвищує

гнучкість порівняно зі старою редакцією стандарту ISO 9001:2008 у вимогах до процесів, задокументованої інформації та обов'язкам в організації.

Не всі процеси системи менеджменту якості мають однаковий рівень ризику щодо здатності організації досягти поставлених цілей. На підставі вимог стандарту організація відповідає за прихильність до мислення, заснованого на оцінці ризиків, а також за дії щодо обробки ризиків, які, зокрема, стосуються того, чи зберігати задокументовану інформацію як свідчення визначення ризиків.

Що стосується процесу сертифікації, то Міжнародний форум з акредитації (IAF) схвалив трирічний перехідний період для нового стандарту ISO 9001:2015, який триватиме з вересня 2015 року до вересня 2018-го. При цьому IAF схвалювала та заохочувала попередні перевірки готовності організацій, що проводилися з травня 2014 року, уже після опублікування проекту вказаного стандарту.

ВИСНОВКИ

1. Нова редакція стандарту ISO 9001:2015 встановила вимоги та заклала основи, необхідні для того, щоб стандарти менеджменту якості були інтегровані у процес організації бізнесу і стали рівними між собою поняттями відповідно до їх стратегічного призначення. Таким чином, аналіз результативності й ефективності систем менеджменту якості стає еквівалентним оцінці результативності й ефективності самого бізнесу.

2. Нова редакція стандарту ISO 9001, по суті, запустила процес уніфікації всіх міжнародних стандартів в галузі систем менеджменту і створення єдиних умов переходу на інтегровані системи менеджменту якості, екології, охорони та безпеки праці, енергоспоживання тощо.

3. Також нова редакція ISO 9001 дала початок процесу формування єдиної концепції систем менеджменту щодо зниження втрат. У зв'язку з чим з'явилася необхідність впроваджувати поняття «безпека якості» та «небезпеки втрат у системах менеджменту» для формування мислення, заснованого на управлінні ризиками безпек втрат у системах менеджменту.

4. Вихід нової редакції ISO 9001:2015 дозволяє зробити системи менеджменту якості організацій більш результативними, що в цілому сприятиме підвищенню не тільки якості продукції та послуг, але і якості життя людей в усьому світі, у тому числі в Україні.

5. Впровадження вимог нової редакції стандарту ISO 9001 ставить перед організаціями завдання щодо формування у працівників ризик-орієнтованого мислення шляхом навчання їх методам та інструментам управління ризиками. Про те, хто та як проводить в Україні таке навчання, автор розповість в окремій статті.

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ

Одночасно з ISO 9001:2015 були переглянуті й опубліковані нові редакції стандартів ISO 14001:2015 «Системи екологічного менеджменту — Вимоги» та ISO 9000:2015 «Системи менеджменту якості — Основні положення та словник». Стандарт ISO 9000:2015 розміщено у додатку до цього номера журналу. Стандарти ISO 9000:2015 та ISO 14001:2015 будуть опубліковані в найближчих номерах.

Довіртесь професіоналам!

УЧБОВИЙ ЦЕНТР ПАТ «КИЇВЕНЕРГО»

проводить освітню діяльність за напрямками:

- ✓ охорона праці, нормативно-правові акти з охорони праці для посадових осіб та інших працівників, членів комісій з перевірки знань
- ✓ технічна та безпечна експлуатація теплових установок і мереж для працівників підприємств, установ та організацій-споживачів теплової енергії
- ✓ технічна та безпечна експлуатація електроустановок для працівників підприємств, установ та організацій з присвоєнням групи з електробезпеки споживачів електричної енергії
- ✓ спеціальне навчання з питань пожежної безпеки

професійно-технічне навчання за професіями:

- ✓ машиніст котлів
- ✓ електромонтер з монтажу та ремонту кабельних ліній
- ✓ стропальник
- ✓ інші

УЧБОВИЙ ЦЕНТР ПАТ «КИЇВЕНЕРГО»

Місцезнаходження: вул. Жилинська, 83/53, м. Київ,
тел.: (044) 201-58-60, 201-58-62, 201-58-63, факс: (044) 234-84-75
E-mail: StoletnyayaEE@dtek.com
Поштова адреса: 01001, м. Київ, пл. І. Франка, 5

ВИСОКА ЯКІСТЬ НАВЧАННЯ – ЗА ПОМІРНІ ЦІНИ!

Ліцензії Міністерства освіти і науки України АЕ №285464 від 08.11.2013 р.,
АЕ № 527065 від 08.09.2014 р., декларація відповідності від 03.06.2013р. № 87-32-к.
Свідчення Держгірпромнагляду № 80.1-16-074.10 від 01.04.2010

Реклама

ЕКІПАЖ
ТЕХНОЛОГІЧНА ГРУПА

www.ekipage.com

ПОКАЖЧИКИ НАПРУГИ

без вбудованого джерела живлення
контактного типу
світлозвукова індикація
на всі класи напруги

ЗАЗЕМЛЕННЯ ПЕРЕНОСНІ

надійні фазні затискачі
зносостійкі провідники
ізолюючі штанги легкі та міцні
на всі класи напруги

можливе виготовлення заземлень
за вимогами ЗАМОВНИКА

Тел./факс: (057) 778-0161; 752-0158; 293-3147
e-mail: ekipage@kharkov.com

ПЕРЕНОСНІ ЗАЗЕМЛЕННЯ

Виробляємо переносні заземлення
будь-якої складності за ТУ та
ескізами замовника для:

- ◆ розподільних пристроїв, трансформаторних підстанцій
- ◆ повітряних ліній, включаючи СІП та накид на ПЛ
- ◆ контактних мереж залізниці
- ◆ пожежних машин, брандспойтів
- ◆ пересувних, вантажопідйомних механізмів та машин

НВТ «ДНІПРОЕНЕРГОМАШ»

Тел. (0562) 362457 www.npo-dem.com

ЯКІСТЬ + ЕКОЛОГІЯ.

Новий формат

**Наталія
Данько,**
директор

**Ольга
Глухова,**
заступник
директора

(Орган з сертифікації систем менеджменту Quality Austria)

Про зміни, що відбулися у нових версіях міжнародних стандартів ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015. Структура, нові акценти, термінологія.

Удосконалення систем менеджменту якості (СМЯ) на підприємствах, забезпечення населення безпечною високоякісною продукцією, турбота про навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів, а також поліпшення умов праці персоналу на робочих місцях, — ось орієнтири, до яких повинні прагнути підприємства для підвищення власної конкурентоспроможності та позитивного іміджу. Саме для довіри та регламентації відносин між учасниками світового ринку (виробниками, споживачами, постачальниками) було розроблено та впроваджено міжнародні стандарти, зокрема серій ISO 9000, ISO 14000, ISO 50001, OHSAS 18000 та інші.

У вересні 2015 р. Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) опубліковано нові версії стандартів на системи менеджменту якості — ISO 9000 «Системи менеджменту якості — основні положення та словник», ISO 9001:2015 «Системи менеджменту якості. Вимоги» та системи екологічного менеджменту — ISO 14001:2015 «Системи екологічного менеджменту. Вимоги та настанови щодо застосування».

Поява нових версій, з одного боку, є плановою та передбачуваною подією (середній вік стандарту ISO становить сім років), а з іншого — обумовлена низкою характерних особливостей сучасного розвитку соціально-економічних систем, таких як підвищення рівня інформатизації та автоматизації елементів операційних та управлінських процесів; зростання впливу підприємницької діяльності на екологію; глобалізація конкуренції та посилення ролі менеджменту знань в управлінні системою; внутрішні та зовнішні ризики тощо. Саме останні причини призвели не просто до технічного перегляду стандартів ISO 9001 та ISO 14001 з боку підкомітетів SC2 ISO/TC 176 «Управління якістю та забезпечення якості» та ISO/TC 207/SC1 «Екологічний менеджмент», а до внесення певних суттєвих змін, що викликає наразі необхідність їх розгляду з метою розуміння та своєчасної адаптації СМЯ та систем екологічного менеджменту (СЕМ) як складних соціально-економічних систем.

Запровадження СМЯ в діяльності підприємств та організацій відіграє сьогодні значну роль у забезпеченні їх ста-

лого розвитку та є одним із можливих шляхів збереження конкурентних позицій на ринку, а також **надає підприємствам та організаціям такі переваги:**

- ✓ зростання рівня задоволеності вимог споживачів та інших зацікавлених сторін;
- ✓ відповідність діяльності вимогам чинного законодавства;
- ✓ економічне зростання;
- ✓ удосконалення інфраструктури та оптимізація витрат на забезпечення діяльності;
- ✓ підвищення якості продукції та послуг;
- ✓ поліпшення компетентності та задоволеності персоналу;
- ✓ поліпшення зовнішнього іміджу та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Вагомими причинами для впровадження СЕМ є:

- ✓ поліпшення іміджу фірми в області виконання природоохоронних вимог;
- ✓ задоволення вимог інвесторів і, як наслідок, доступ до капіталу (сприятливий режим інвестування);
- ✓ зниження витрат на страхування;
- ✓ зміцнення позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках (конкурентні переваги);
- ✓ прагнення завоювати ринки «екологічної» («зеленої») продукції;
- ✓ зменшення основних виробничих витрат, обумовлене матеріало- та енергозбереженням, що, у свою чергу, позитивно впливає на вартість активів;
- ✓ зацікавленість у залученні висококваліфікованих кадрів;
- ✓ виконання вимог законодавства і регламентів і, як наслідок, поліпшення відносин з урядовими органами та громадськістю;
- ✓ запобігання судовим позовам;
- ✓ пільгове ліцензування виробничої діяльності;
- ✓ поліпшення умов праці.

Поява нової версії ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015 потребує пояснень для підприємств, що впроваджуватимуть СМЯ та СЕМ, як самих змін, що відбудуться зі стандартами, так і нових вимог, які висуватимуться цими стандартами.

Що ж нового пропонують користувачам стандарти ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015?

У першу чергу слід відзначити зміну структури стандартів (див. рис. 1)

Зміна структури стандартів обумовлена переходом на «структуру високого рівня». Така структура прийнята у 2014 р. та визначена ISO як необхідність узагальнення вимог до побудови систем різних аспектів управління: екологічного, енергетичного та фінансового менеджменту, менеджменту професійної безпеки, інформаційної безпеки, менеджменту якості тощо. Як видно з рис. 1, нові версії стандартів ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015 матимуть більш логічну та раціональну модель управлінського циклу Plan-Do-Check-Act (PDCA), відому нам як цикл Шухарта — Демінга. Цикл PDCA може бути застосовано до всіх процесів і до системи управління якістю в цілому. На рис. 2

Рис. 1. Структура верхнього рівня ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015

проілюстровано, як розділи 4–10 може бути згруповано відносно циклу PDCA.

Уніфікація структури стандартів дозволить у подальшому запровадити на підприємствах інтегровані системи менеджменту.

Крім того, перехід структури стандарту до PDCA **зосереджує увагу на акцентах, відомих раніше як принципи менеджменту TQM (Total Quality Management – загальноорганізаційний метод безперервного підвищення якості всіх організаційних процесів)**. Міжнародними експертами комітетів ISO/TK 176 та ISO/TK 207 було переглянуто та оновлено принципи TQM з метою їх актуалізації для нових стандартів на системи менеджменту, а саме: орієнтація на споживача; лідерство; залучення персоналу; процесний підхід; поліпшення; прийняття рішень на основі фактів; управління взаємовідносинами.

Принцип «орієнтації на споживача» залишився без змін як головний принцип побудови СМЯ. Посилення акцентування уваги здійснюється на принципах процесного підходу, лідерстві та залученні персоналу. Принцип «процесного підходу» потребує нарешті позбавлення організацій функціонального підходу до управління, за якого процес і досі підмінюється діяльністю певного структурного підрозділу та відповідно вимагає обов'язкового розроблення описів процесів і визначення критеріїв їх результативності. Принцип «лідерства» вимагає від керівників врешті-решт відійти від формального підходу до управління при запровадженні стандартів ISO 9001 і 14001 і зрозуміти, що система – це не ще одна додаткова структура, яка дублює функції інших, а невід'ємна складова цілісної інтегрованої системи управління, що забезпечує сталість її розвитку (див. рис. 1). Принцип «лідерства» вимагає від вищого керівництва забез-

печити інтеграцію вимог системи управління в бізнес-процеси організації. Реалізація принципу «залучення персоналу» передбачає розуміння того, що лише висококваліфіковані працівники можуть гарантувати надання якісної продукції та послуг. Принципи «лідерства» та «залучення персоналу» є взаємовпливовими з огляду на те, що лише керівники можуть сприяти виявленню та повній реалізації потенціалу своїх працівників. Процесний підхід полягає в тому, що діяльність підприємства подається у вигляді системи взаємозалежних процесів. Принцип поліпшення має на меті стимулювати збільшення конкурентної переваги організації на ринку і гнучкість, необхідну для швидкого реагування на зміни в зовнішньому середовищі. Дотримання принципу прийняття рішень, заснованих на фактах, передбачає ухвалення рішення і впровадження певних дій на основі точних і достовірних даних, аналізу підтверджених фактів і вимагає доступності інформації для тих, кому вона потрібна. Рішення і дії, засновані на аналізі даних, спрямовані на максимізацію продуктивності та мінімізацію відходів та переробки. Принцип управління взаємовідносинами передбачає новий тип відносин між постачальником і споживачем – «разом зробимо, разом виграємо».

Крім того, дані принципи потребують перегляду та переосмислення поняття «компетентність», вимоги до якого висвітлюються у розділі 7 стандартів ISO 9001 і 14001. Компетентність сучасного підприємства повинна бути заснована на «організаційних знаннях» (п. 7.1.6), що базуються на концепції «знань організації» та «менеджменті знань». Запровадження такого елементу пов'язано із тим, що для сучасного підприємства важливими стають сукупні знання та вміння всього колек-

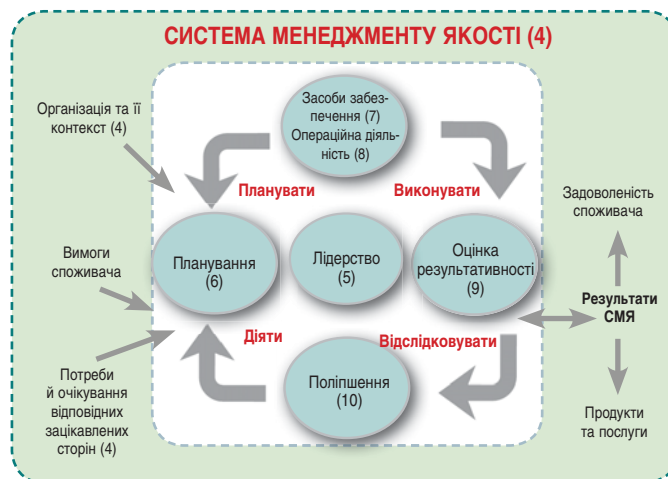

Рис. 2 Зображення структури стандарту ISO 9001:2015 в циклі PDCA. Примітка. Номери в дужках вказують на розділи стандарту.

тиву, які забезпечуються, поряд із знаннями та вміннями окремих працівників, знаннями, акумульованими в інформаційних фондах, правильним формуванням робочих груп тощо.

Огляд структури стандартів дозволив нам також виділити і термінологічні зміни, що відбулись у нових версіях ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015. Результати огляду термінологічних відмінностей наведено в табл. 1

Завдяки новому трактуванню сутність багатьох термінів стане для підприємств більш зрозумілою. При цьому серед розглянутих термінів є як переосмислені, так і нові, що обумовлено появою у стандарті нових вимог. Розглянемо основні терміни.

Таблиця 1. Термінологічні відмінності

Попередня версія		Нова версія	
Терміни	Визначення сутності	Терміни	Визначення сутності
Продукція	результат процесу (сукупності взаємопов'язаних або взаємодійних робіт (операцій), що перетворює входи на виходи), який може бути представлений такими категоріями: послугами, інтелектуальною продукцією, технічними засобами та переробленими матеріалами	Продукція	вихід, який є результатом принаймні однієї дії, обов'язково виконаної при взаємодії між постачальником і споживачем
		Послуга	нематеріальний вихід, який є результатом щонайменше однієї дії, обов'язково виконаної при взаємодії між постачальником і споживачем
Закуплена продукція	продукція, яка надходить від постачальників	Продукція та послуги, що поставляються ззовні	продукція та послуги, що надходять від зовнішніх виконавців
Постачальник	організація чи особа, яка постачає продукцію	Зовнішній виконавець	особа або організація, яка постачає продукцію або послуги ззовні
Документ	інформація та її носій	Документована інформація	інформація, яка повинна контролюватися і підтримуватися організацією в актуальному стані; інформація і носій, на якому вона міститься
Запис	документ, в якому наведено одержані результати чи докази виконаних робіт		
Робоче середовище	умови, за яких виконують роботу, що охоплюють фізичні, екологічні та інші чинники (зокрема, шум, температуру, вологість, освітленість або погодні умови)	Навколишнє середовище для управління процесами	фізичні, соціальні, психологічні та екологічні чинники (такі як температура, системи стимулювання, ергономіка і склад повітря)
–	–	Організаційні знання	визначення, накопичення і підтримання в робочому, доступному для організації стані знань, отриманих для забезпечення відповідності вимогам продуктів та послуг
–	–	Контекст організації	поєднання внутрішніх і зовнішніх чинників і умов, які можуть вплинути на підхід організації до своєї продукції, послуг, інвестицій та зацікавлених сторін
		Ризик	вплив невизначеності на очікуваний результат

➔ **«ПРОДУКЦІЯ» ТА «ПОСЛУГИ».** У стандарті ISO 9001:2008 застосовувався термін «продукція». Це створювало певні незручності для організацій — користувачів стандарту сфери послуг, для яких продукцією є послуга, яку вони надають. У стандарті ISO 9001:2015 вживаються терміни «продукція» та «послуга». Специфічне включення терміну «послуги» покликане підкреслити відмінність між продукцією і послугами при застосуванні деяких вимог.

Поява термінів **«продукція, що поставляється ззовні» та «зовнішній виконавець»** є результатом об'єднання елементів стандарту ISO 9001:2008 «управління закупівлями» та «аутсорсинг» у новій версії стандарту ISO 9001:2015 в один елемент — «зовнішнє забезпечення». Такий підхід є більш зручним для розуміння, оскільки можливі й інші форми зовнішнього забезпечення, які не покриваються двома вищезгаданими (наприклад, дистрибуція).

➔ **«ДОКУМЕНТОВАНА ІНФОРМАЦІЯ».** Терміни «документована процедура» і «записи» було замінено по всьому тексту нових версій ISO 9001 і 14001 на «документовану інформацію». Там, де в ISO 9001:2008 та ISO 14001:2004 робилося посилання на документовані процедури (у національній версії стандартів — «методика»), тепер міститься вимога підтримувати документовану інформацію. Там, де в ISO 9001:2008 та ISO 14001:2004 робилося посилання на записи (у національній версії стандарту — «протокол»), тепер міститься вимога зберігати документовану інформацію. Перелік документації системи менеджменту суттєво змінився, наразі ми в ньому не знайдемо вимоги щодо обов'язкової розробки настанови з якості або з екологічного управління та шести методик, передбачених стандартом ISO 9001:2008: п 4.2.3 ISO 9001:2008

«Контроль документів», п 4.2.4 ISO 9001:2008 «Контроль протоколів», п. 8.2.2 «Внутрішній аудит», п. 8.3 «Контроль невідповідної продукції (послуги), п. 8.5.2 «Коригувальні дії», п. 8.5.3 «Запобіжні дії». Але це не означає, що організація не може їх розробляти.

➔ **«НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ».** Організація повинна визначати, забезпечувати і підтримувати в робочому стані середовище процесів, необхідне для виконання і гарантії відповідності продукції та послуг. Середовище процесів може включати фізичні, соціальні, психологічні та екологічні чинники (такі як температура, повітря, ергономіка і системи стимулювання).

➔ **«ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗНАННЯ».** Якщо в попередній версії стандарту компетентність персоналу визначалася його кваліфікацією, то у новій версії вона базується на концепції «організаційних знань» та «менеджменті знань». Тепер важливі загальні знання та вміння всього колективу, які забезпечуються, поряд із знаннями і вміннями окремих фахівців, знаннями, отриманими з інформаційних ресурсів організації, правильним формуванням робочих груп, команд, учасників проектів тощо. Для отримання необхідних знань організація може використовувати внутрішні (аналіз помилок і успішних проектів, знання та досвід експертів організації за різними темами та ін.) та зовнішні (стандарты, наукові дослідження, конференції, збір знань від користувачів послуг або постачальників тощо) джерела. Якщо проводити паралель з питаннями безпеки праці, то внутрішні та зовнішні джерела не можуть обмежуватися тільки нормативно-правовими актами з питань охорони праці.

внутрішні (аналіз помилок і успішних проектів, знання та досвід експертів організації за різними темами та ін.) та зовнішні (стандарты, наукові дослідження, конференції, збір знань від користувачів послуг або постачальників тощо) джерела. Якщо проводити паралель з питаннями безпеки праці, то внутрішні та зовнішні джерела не можуть обмежуватися тільки нормативно-правовими актами з питань охорони праці.

ТЕРМІН «КОНТЕКСТ ОРГАНІЗАЦІЇ» (англ. — context of the organization) уперше введено до стандартів ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015. Підприємство повинно визначити зовнішні та внутрішні аспекти, які пов'язані з його діяльністю та впливають на його здатність досягати наміченого результату. Оцінка впливу цих аспектів пов'язана із оцінкою ризиків від їх впливу і, звичайно, розробкою заходів щодо зниження ризиків там, де це можливо. Розуміння зовнішнього контексту може бути підтримано розглядом питань, які випливають з правового, технологічного, конкурентного, культурного, соціального, економічного та природного середовища, будь то міжнародного, національного, регіонального чи місцевого. Поняття внутрішнього контексту може бути підтримано розглядом питань, пов'язаних з цінностями, культурою, знаннями і результатами діяльності.

ТЕРМІН «РИЗИК» використовувався і раніше, але у неявній формі. Нові версії стандартів передбачають проведення оцінки ризиків та прийняття рішень, що засновані на результатах цієї оцінки. По суті, це є розвитком і доповненням принципу «прийняття рішень на основі фактів». Застосування технологій і методів оцінки ризиків дає можливість більш ефективно проводити запобіжні заходи та заходи з поліпшення. Запровадження ризик-орієнтованого підходу є складовою проактивної діяльності організації, оскільки, виявивши ймовірність настання ризику та призначивши заходи з поліпшення, можна запобігти виникненню цього ризику.

Не всі процеси системи менеджменту мають один і той же рівень ризику з точки зору впливу на здатність організації виконувати свої завдання у відповідності до встановлених вимог. Для одних організацій, наприклад, наслідки

поставки невідповідної продукції і послуг можуть вилитися в незначні незручності замовника, а для інших виявитися фатальними.

«МИСЛЕННЯ, ЗАСНОВАНЕ НА РИЗИКАХ» означає їх якісний і кількісний облік. Організація повинна планувати дії, пов'язані з вивченням ризиків і впровадженням заходів щодо управління ними в процесі своєї системи менеджменту, а також оцінювати результативність цих дій. Будь-які заходи, вжиті для реагування на ризики, мають бути пропорційні потенційній небезпеці впливу на відповідність продукції та послуг, а також рівню екологічного впливу організації або її безпеці.

Варіанти реагування на ризики можуть включати їх уникнення, усунення їх джерела, зміну ймовірності або наслідків ризику, поділ або прийняття ризику через обґрунтоване рішення. Запровадження концепції ризик-менеджменту відповідно потребує від підприємств застосування як технологій та методів оцінювання ризику, так і методологій та інструментів поліпшення діяльності, зокрема, таких як FMEA, бенчмаркінг, методологія QFD, метод тощо. До того ж прийняття рішень на основі ризику може базуватися на застосуванні моделі управління ризиками відповідно до ISO 31000:2009 «Менеджмент ризиків. Принципи та керівні настанови».

ВИСНОВКИ. Узагальнюючи наведені зміни, що відбулися у нових версіях міжнародних стандартів ISO 9001:2015 та ISO 14001:2015, їх можна представити таким чином: зміна структури стандарту; посилення акцентів на принципах менеджменту; зміни в сутності та трактуванні термінології; запровадження нових вимог до документованої інформації; запровадження вимог до аналізу контексту організації та ризик-орієнтованого мислення.

КАРТКА ПЕРЕДПЛАТНИКА

кількість примірників на місяць

☐

на півріччя

☐

українська

☐

на рік

☐

російська

Передплатна ціна: один місяць - 97 грн 50 коп.*

*Із поштовими витратами - 106 грн 40 коп.

Заповніть та надішліть факсом (044)559-19-51 або електронною поштою peredplata.op@gmail.com

Повна назва організації	
Телефон/факс	
Індивідуальний податковий номер	
Свідоцтво платника ПДВ №	
ЄДРПОУ	
Юридична адреса	
Поштова адреса	
Електронна адреса	

Працювати на повну

Вадим Кобець,
власкор

Про «берегинь» колективу
ПАТ «Завод «Південкабель»
Галину Волобуєву та Світлану Татаринovu.

Свою трудову біографію Галина Семенівна Волобуєва розпочала в центральній заводській лабораторії харківського заводу «Південкабель» на посаді інженера очисних споруд навесні 1981 р. У той час підприємство було лідером кабельної галузі і забезпечувало кабельно-провідниковою продукцією найрізноманітніші об'єкти електропостачання не тільки в колишньому Союзі, а й в багатьох країнах світу.

Дуже нелегко було тоді молодому спеціалістові відшукати правильний підхід до підлеглих, особливо до досить норовливих слюсарів-сантехніків. Проте на всі питання і проблеми вона знаходила кваліфіковані відповіді та рішення. Таку ж послідовність і наполегливість Галина Семенівна виявляла і в стосунках з партнерами з інших підприємств, з численними постачальниками очисних речовин та засобів. Завдяки професіоналізму та вмінню знаходити спільну мову з людьми вона завоювала у них заслужений авторитет та повагу.

Згодом Г. Волобуєвій доручили очолити центральну заводську лабораторію. Це була відповідальна посада, оскільки підприємство саме в той період мало намір кардинальним чином вирішити складні екологічні проблеми. Зокрема, шляхом побудови нового для тодішньої промисловості комплексу високоефективних очисних споруд. Особливість виробництва кабельно-провідникової продукції полягає в тому, що мідь, яка використовується в жилах кабелів, має бути найвищої якості і, відповідно, проходити достатньо небезпечний для персоналу та навколишнього середовища хімічний процес травлення сірчаною кислотою.

Іншими словами, йдеться про масове промислове використання шкідливих кислот, оксиду карбиду, різних вапня-

них та інших небезпечних для людини й природи хімічних сполук. З усіма поставленими завданнями керівник новоутвореного структурного підрозділу успішно впоралася. Очисні споруди підприємства стали показовими для всього регіону і в плані безпечної роботи персоналу, і як успішний приклад очищення забруднених стічних вод, вирішення інших достатньо складних екологічних проблем.

ЗРОСТАТИ РАЗОМ З ПІДПРИЄМСТВОМ

Щорічно, починаючи з 2000 р., у ПАТ «Завод «Південкабель» вводяться в експлуатацію нові виробничі потужності. Керівництвом підприємства сформульована «Політика в галузі якості», згідно з якою на заводі функціонує система менеджменту якості ISO 9001 (версія 2008 р.). А з 2012 р. тут також впроваджена система екологічного менеджменту згідно з вимогами міжнародного стандарту ISO 14001.

Незадовго до початку проведення сертифікації підприємства за міжнародним екологічним стандартом Г. Волобуєва очолила службу охорони праці та екології. Вона з особливою ретельністю відслідковувала, аби всі екологічні ризики було належно відображено у відповідних формулярах системи. Йдеться, передусім, про комплексне управління екологічними небезпеками у ході технологічних процесів очищення стічних вод, промислових викидів в атмосферу тощо.

На виконання операцій, які передбачені щодо одержання підприємством екологічного сертифікату міжнародного зразка, знадобився майже рік. Зрештою, така масштабна робота сприяла подальшому професійному зростанню усіх співробітників служби охорони праці та екології. Слід додати, що всі зусилля очолюваної Галиною Семенівною служби завжди підтримувалися першим керівником підприємства Володимиром Золотарьовим. Запровадження електронного документообігу, створення в структурних підрозділах власних баз необхідних нормативно-правових актів, широке залучення до профілактики аварій на виробництві та випадків травмувань і професійних отруєнь працівників та керівників середньої ланки підприємства — все це також відіграло позитивну роль в ефективній діяльності служби охорони праці та екології.

ПІДТРИМКА КОЛЕГ-ОДНОДУМЦІВ

Керівник відділу охорони праці Світлана Василівна Татаринова є найпершою помічницею Г. Волобуєвої. Її професійна кар'єра також тісно пов'язана з «Південкабелем». Закінчивши в 1991 р. Харківську академію міського господарства за спеціальністю інженер-електромеханік, вона відразу потрапила працювати до працезахоронної служби. Звісно, довгий час, зізнається вона, було нелегко, адже ніхто в ті роки спеціально не готував інженерів з охорони праці. Отже, буквально в авральному порядку доводилося молодому інженерові штудіювати десятки нормативно-правових актів: ГОСТів, НПАОПів, інструкцій з охорони праці тощо. Сьогодні Світлана Василівна — справжній професіонал своєї справи, який практично напам'ять знає засадничий галузевий НПАОП 28.7-1.01-07 «Правила охорони праці для підприємств по виробництву кабельної продукції».

До речі, більшість професій основного виробництва тут є доволі специфічними: волочильщики, скрутки, опресовувальники, ізолювальники, різчики тощо. Відтак, чи не поло-

Г. Волобуєва та С. Татаринова під час перевірки тяглових пристроїв екструзійних агрегатів

вина персоналу навчається фахові на виробничій базі підприємства. Тут діє чітка система навчання та перевірки знань з питань охорони праці в процесі трудової діяльності. Набуття працівниками практичного досвіду виконання виробничих завдань і обов'язків на робочих місцях після теоретичної підготовки відбувається шляхом 35-змінного стажування під безпосереднім керівництвом кваліфікованого спеціаліста.

Те, з якою ретельністю Г. Волобуєва та С. Татарінова ставляться як до стажування, так і до процесу складання й перегляду інструкцій з охорони праці для професій основного виробництва, заслуговує на особливу увагу. Наприклад, «Інструкція з охорони праці для опресовувальників, що працюють на екструзійних агрегатах» (на яких накладається ізоляція на мідні та алюмінієві жили кабелів) містить інформацію щодо технічних особливостей методу екструзії (використання термопластичних властивостей пластмас) та відомості про періодичність проходження інструктажів. Далі — пункти наказового та заборонного характеру, тобто розділи: «Загальні положення», «Вимоги безпеки перед початком роботи», «Вимоги безпеки під час роботи», «Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях». Особливу увагу приділено безпечному виконанню робіт біля тягових пристроїв та ванн охолодження, у які заправляються троси з заготовками, та де охолоджується майбутня готова продукція. Всього згадана інструкція складається з 8 аркушів формату А4. Така прискіпливість та ретельність при складенні цього документа не випадкові. Річ у тім, що працівники саме цієї професії найчастіше нехтували вимогами безпеки. Зокрема, три роки тому через звисаючі краї верхнього спецодеягу до тягового пристрою затягнуло руку однієї з працівниць, зовсім молодій дівчині-стажувальниці. Зрозуміло, що ця прикра подія дуже вразила героїнь розповіді, які роблять усе можливе, аби нічого подібного більше не ставалося.

На підприємстві таких унікальних і небезпечних професій десятки, і кожна вимагає відповідної уваги з боку служби охорони праці. Всього на заводі складено 301 інструкцію з охорони праці на всі професії та за всіма видами робіт. Чинний порядок розроблення цих документів передбачає, що це мають робити безпосередні керівники працюючих. Проте на практиці так буває дуже рідко. Без методичної допомоги працезахоронної служби тут ніяк не обійтися.

До речі, окрім виробництва кабельно-провідникової продукції на підприємстві є деревообробний цех, багато допоміжних підрозділів і дільниць — усього 24 структурні підрозділи. На всіх службою охорони праці та екології системно перевіряється стан охорони праці. За результатами цих заходів у 2015 р. оформлено 27 досить об'ємних актів перевірок і видано стільки ж приписів. Усі виявлені в ході обстежень порушення вчасно усунено. На підприємстві постійно працює комісія з питань охорони праці, яку очолює техніч-

Маленькі вихованці дитячого садка підприємства

ний директор. До її складу входять головні спеціалісти та уповноважений профспілкового комітету. Цією комісією оформлюються акти третього ступеню адміністративно-громадського контролю за станом охорони праці, під час якого перевіряються: справність виробничого обладнання, вантажопідіймальних механізмів, технологічних транспортних засобів, вентиляції та освітлення; використання у виробництві хімічних речовин; стан виробничих та санітарно-побутових приміщень тощо. Одним словом, точок для докладання зусиль вистачає у всіх зацікавлених сторін. Було б тільки, як кажуть, бажання.

Приємно відзначити, що керівництво та профспілкова організація підприємства намагаються в усьому допомагати і йти назустріч своїм «берегиням». Так, у минулому році на виконання комплексних заходів розділу «Охорона праці» колективного договору підприємство витратило близько 1,7 млн грн. Усі працівники заводу на всі 100 відсотків забезпечені спецодеждою, спецвзуттям та іншими ЗІЗ (витрати — понад 380 тис. грн) Працівникам, які зайняті на роботах зі шкідливими умовами праці, протягом року видавалося молоко, соки, організовувалися вітамінні столи. Фінансові витрати за цією статтею склали майже 140 тис. грн. На навчання персоналу виділено 57 тис. грн; на забезпечення працівників газованою питною водою в період літньої спеки — 34 тис. грн, на закупівлю мила та інших миючих засобів — 40 тис. грн і т. д. Окремо слід сказати про планомірну роботу з поліпшення санітарних умов праці. Завдяки заміні 70 віконних блоків у акумуляторному цеху поліпшені умови праці 70 співробітників; у результаті ремонту диспетчерської транспортного цеху поліпшені умови праці ще 15 працівників. Постійно ведуться роботи з облаштування роздягалень, душових кімнат, туалетів.

Для організації та якісного проведення періодичних медичних оглядів своїх працівників підприємство щорічно виділяє близько 200 тис. грн. Здійснюються вони практично в повному обсязі на базі власного медичного пункту (цеху здоров'я), медичне обладнання якого теж постійно оновлюється. А ще підприємство утримує за свої кошти один з кращих у місті дитячих садочків, щороку на новорічні свята вітає своїх ветеранів та надає їм матеріальну допомогу.

Також щорічно напередодні свята 8 Березня адміністрація та профспілковий комітет надсилають вітання жінкам, як тим, що складають зараз більшу частину трудового колективу, так і тим, які вже перебувають на заслуженому відпочинку. Шле свої щирі вітання до міжнародного жіночого дня Галіні Волобуєвій та Світлані Татаріновій і редакція журналу «Охорона праці». **Щастя та успіхів вам, дорогі жінки, які присвятили своє життя служінню високій благородній справі — збереженню життя та здоров'я робітників!**

Фото автора

Процедури взаємодії з підрядниками

Дмитро Селявін,
начальник відділу
охорони праці та навко-
лишнього середовища
ТОВ «Техноком»

У харківському ТОВ «Техноком» (входить до української групи компанії Nestlé) усі етапи співпраці та взаємодії з підрядниками контролюються на рівні керівництва структурних підрозділів та служби охорони праці підприємства. Головна мета – встановити єдині вимоги до діяльності підрядників, які, в свою чергу, повинні забезпечувати безпечні умови праці, мінімізувати виробничі ризики і запобігати нещасним випадкам.

Підприємства Nestlé в Україні постійно удосконалюють практику роботи з виконавцями послуг. Наприклад, Процедуру з безпечного виконання робіт підрядними організаціями було переглянуто в серпні 2014 р. З її основними положеннями ознайомлені менеджери та відповідальні особи структурних підрозділів Nestlé в Україні, а також в Молдові. Перш ніж розповісти про механізми взаємодії компанії,

слід відразу зазначити, що західні власники торговельних марок зі світовим ім'ям дуже серйозно ставляться як до власного іміджу, так і до репутації тих суб'єктів господарювання, з якими вони мають справу. Окремо також слід підкреслити дуже важливу відповідальну роль відділів охорони праці та навколишнього середовища (у презентації – ВОПтаНС) підприємств Nestlé та їх керівників, які наділені в механізмах виконання цих процедур фактично такими ж повноваженнями, що і перші керівники та головні інженери.

До початку безпосереднього виконання підрядниками робіт на території підприємства проводиться підготовча робота. При оголошенні тендерів потенційні партнери, вивчивши переліки усіх вимог, погоджуються з ними та усувають недоліки у власній організації ще до початку укладання договору.

Далі йдуть чіткі покрокові дії щодо безпосереднього виконання запланованих між сторонами робіт. В даному випадку між стратегічним закупником і переможцем тендеру.

ТОВ «Техноком», як і інші підприємства Nestlé в Україні, із задоволенням ділиться власними напрацюваннями в частині чіткого виконання ві-

чизняних нормативно-правових актів з охорони праці та корпоративних стандартів компанії, яких обов'язково мають дотримуватись у кожній країні, де вона працює.

Що стосується ролі та значення відділу охорони праці та навколишнього середовища, то він у цьому процесі є не лише головним координатором зусиль задіяних сторін, а й ключовою ланкою у здійсненні постійного моніторингу діяльності відповідальних за ці питання працівників свого підприємства та заходів безпеки виконання робіт персоналом підрядника.

Партнери, які підтримують постійні контакти з компанією Nestlé в Україні, відмічають позитивний ефект такої співпраці на ниві безпеки. Варто лише пройти через прохід-

ПОРЯДОК ВЗАЄМОДІЇ

I підготовка

Стратегічний закупник

на стадії проведення тендера надає підрядній організації цю Процедуру (з підписами у форматі PDF) та вимагає документацію згідно з п. 5.1 (ліцензії, правовстановлюючі документи, дозволи тощо); після проведення тендера візує договір (з копіями документації згідно з п. 5.1) з представниками ТОВ «Техноком», а саме з керівником робіт, головним інженером та представником ВОПтаНС згідно з п. 5, після чого підписує його у генерального директора.

Керівник робіт (проекту)

після підписання договору вимагає у підрядника документацію згідно з п. 5.1.2 (списки працівників, накази по відповідальних, копії посвідчень тощо), копії яких надаються у ВОПтаНС; вимагає список працівників (згідно з додатком №1), погоджений з головним інженером, який надається в ВОПтаНС, а також у відділ охорони для оформлення разових пропусків; організує ознайомлення осіб, відповідальних за безпечне проведення робіт, керівника робіт сторонніх організацій з даною Процедурою під підпис; згідно з процедурою (п. 5.2 абзац 8) та згодою з ВОПтаНС приймає рішення щодо оформлення Плану виконання робіт та узгоджує його у встановленому порядку.

ну «Технокому», і їх тут же детально інформують про те, що переміщатися його територією можна тільки в маркованому спецодязі, за встановленими схемами руху тощо.

Перш ніж почати виконувати ті чи інші роботи, працівники підрядника мають проходити відповідні інструктажі. До партнерів-підрядників на підприємстві відносяться так само уважно, як до власних працівників, і піклуються про їхні умови праці та здоров'я. У свою чергу підрядники охоче переймають міжнародні стандарти виробничої безпеки, які популяризуються на підприємствах компанії. Такі дії цілком співвідносяться із стратегічними цілями політики Nestlé, яка одним із пріоритетів своєї діяльності в цій частині вбачає підвищення внутрішньої мотивації безпечної поведінки усіх, хто працює на її території. Також в компанії добре розуміють, що досягнутий спільними зусиллями низький рівень виробничого травматизму, відповідність виробничих процесів найвищим міжнародним стандартам, які забезпечують та підвищують безпеку праці, — є прямим доказом високої ефективності компанії.

Для визначення стану охорони праці на ділянці, де працюють підрядники, ТОВ «Техноком» застосовує так звані чек-листи, які містять перелік питань, що дозволяють оцінювати виконання тих чи інших корпоративних показників та вимог вітчизняних нормативно-правових актів. Характерно, що реалізація цієї процедури з арсеналу Nestlé передбачає негайне припинення робіт підрядником у разі виявлення невідповідностей.

До контролю за виконанням підрядниками передбачених процедур планомірно залучаються й ті менеджери та керівники підприємства, які безпосередньо не пов'язані з виконанням цих робіт. Такий неупереджений підхід дозволяє об'єктивно оцінювати роботу не тільки підрядників, а й колег з підприємства.

У ТОВ «Техноком» чітко визначено перелік осіб, які мають право зупинити роботу підрядників у разі виявлення порушень.

У додатках до умов договорів з підрядниками в частині охорони праці також чітко врегульоване питання вжиття заходів реагування. За фактами зафіксованих випадків порушень можливі різні механізми впливу та вирішення ситуації, починаючи від усних та письмових попереджень і закінчуючи зменшенням вартості виконаних

ПОРЯДОК ВЗАЄМОДІЇ

I підготовка

Представник відділу охорони

допуск робітників підрядної організації здійснює згідно з погодженим списком (додаток №1), з пред'явленням документа, що посвідчує особу, з відміткою та підписом у спеціальному журналі; при в'їзді на територію ТОВ «Техноком» перевіряє наявність обладнання, інструмента, техніки та інше на відповідність Переліку обладнання згідно з додатком 4 цієї Процедури;

вивіз обладнання здійснюється згідно з цим же Переліком, на якому при в'їзді повинна стояти відмітка про ввіз обладнання та інше. Забороняється ввозити та вивозити обладнання, інструмент, матеріали та інше без відповідного Переліку чи листа з зазначенням обладнання у журналі охорони.

Інженер з охорони праці

одразу після первинного допуску на територію представників підрядної організації, до початку виконання робіт, проводить вступний інструктаж з охорони праці, норм поведінки з промисловими відходами, з правил промислової гігієни та Правил поведінки та внутрішнього розпорядку; перевіряє надану документацію згідно з чинним законодавством

Керівник робіт (проекту)

після ввезення на територію ТОВ «Техноком» обладнання, інструменту, техніки та ін. до початку робіт перевіряє їх на відповідність вимогам згідно з пп. 6.1, 6.3 цієї Процедури та чинного законодавства.

ПОРЯДОК ВЗАЄМОДІЇ

II початок

Керівник робіт (проекту)

інформує стратегічного закупника, керівника структурного підрозділу (відділення) та представника ВОПтаНС про початок проведення робіт згідно з пп. 5.6.1, 5.6.2 даної Процедури та представляє графік виконання робіт;

видає на роботи наряд згідно з п.5.7 даної Процедури, при цьому за його участю відбувається допуск керівником структурного підрозділу (відділення), де мають виконуватися роботи. Після чого оформлений наряд-допуск узгоджується з ВОПтаНС та у разі виконання робіт в місцях, де можливе потрапляння сторонніх предметів в продукцію, також з відділом якості.

III проведення

Стратегічний закупник

на початку робіт організовує первинний комісійний аудит згідно з п.15.3, за участю інженера з охорони праці, керівника робіт та відповідального представника підрядника, за роботою підрядника, дотриманням ним вимог безпеки та складання відповідного Акта;

в процесі роботи підрядника має право здійснювати позачерговий контроль за дотриманням норм і вимог безпеки.

Інженер з охорони праці

після остаточного завершення робіт по договору ініціює комісійний аналіз та заповнює «Оцінювальну відомість» згідно з п. 15.8 даної Процедури; копію «Оцінювальної відомості» надає стратегічному закупнику, керівнику робіт (проекту) для інформації про можливість подальшої співпраці з підрядником.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЙ-ПІДРЯДНИКІВ

Обов'язковими для використання виконавцями робіт підрядника є спецодяг з логотипом підрядної організації, доповнений світловідбиваючими жилетами, черевики з металевим носком. В залежності від оточуючого середовища в зоні робіт та типу виконання робіт виконавці мають використовувати захисні окуляри, захисні рукавички, навушники, каски, паски безпеки тощо.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЙ-ПІДРЯДНИКІВ

При виконанні робіт підрядна організація огорожує небезпечні зони за допомогою секцій мобільного паркану, помаранчевої сигнальної ПВХ-сітки або сигнальної стрічки. На огороженні небезпечних зон вивішують попереджувальні знаки з інформацією про роботи, що виконуються (тип робіт, назва підрядної організації, П.І.Б. відповідальних від замовника / підрядника, їх контактні телефони).

Будь-які ремонтні, монтажні, будівельні та інші роботи в цехах і на території діючого підприємства ТОВ «Техноком» є для підрядних організацій роботами підвищеної небезпеки, які виконуються за нарядом-допуском.

робіт та розривом контракту. Враховуючи нинішні складні реалії, на підприємстві відзначають, що майже усі недобросовісні підрядники після першого ж попередження намагаються виправлятися.

Більш того, ніхто з керівників «Технокому» ніяких навмисних труднощів і перешкод на цьому шляху не встановлює. Партнери задля успішного розвитку повинні бути партнерами у всьому і максимально поступатися один одному.

У ході четвертого, заключного етапу (після завершення роботи з підрядниками) службою охорони праці підприємства ініціюється проведення аналізу попередніх етапів шляхом заповнення спеціальної оцінкової відомості, копії якої надаються стратегічному закупнику, керівнику робіт (проекту) для інформації про можливість подальшої співпраці з підрядником.

Безперечно, в короткій журнальній публікації неможливо детально зупинитися та проаналізувати усі тонкощі роботи підприємства з підрядниками. Наведені вище конкретні механізми та етапи співпраці, які застосовуються нині на підприємствах компанії Nestlé в Україні, дозволяють говорити про їх актуальність та ефективність і окреслюють певні загальні алгоритми цієї важливої, актуальної для переважної більшості промислових виробників діяльності.

Також не слід забувати й про стратегічну мету, яку мають ставити при цьому перед собою вітчизняні виробничники. В тому чи іншому вигляді системи управління, в тому числі й охороною праці (СУОП), на підприємствах уже існують. Інше питання, що дуже багатьом з них не вистачає тих компонентів, які рекомендують міжнародні стандарти.

Зрозуміло, що вітчизняна економіка не зможе відразу безболісно відкинути старі напрацювання й перейти на якісь нові нечувано ефективні форми роботи. Кожна система створюється зовсім не заради галочки на папері, необхідно, щоб вона закріплювалась у глибинах свідомості кожного працівника. Перефразовуючи відоме висловлювання та прилаштовуючи теорію до вітчизняної практики, можна сказати у цьому відношенні й таке: **«Вимагаючи безпечної праці від персоналу сторонніх підприємств та організацій, найкраще навчаєшся безпечно працювати сам».**

ПРАВО ЗУПИНИТИ РОБОТИ!

Підрядник повинен негайно зупинити будь-які роботи, дії або операції, які керівник робіт замовника, або інший представник замовника визнав небезпечними. Право зупинити роботи за порушення вимог охорони праці мають: керівник робіт замовника, представник ВОПтаНС, менеджер при проведенні аудиту згідно з чек-листом.

Заносити на територію алкогольні напої, вживати їх або знаходитися на території замовника в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння забороняється. Порушення видаляється з території замовника, подальший доступ порушника на територію блокується. Повторення аналогічного порушення працівниками того ж підрядника може призвести до розриву договірних відносин з підрядником у подальшому.

Зношене обладнання або обладнання, що є в несправному стані, не може використовуватися на території замовника.

Виконання робіт без належних ЗІЗ заборонено.

ВИРОБНИЧІ ТА БУДІВЕЛЬНІ ВІДХОДИ

При виконанні робіт в виробничих підрозділах підрядник вживає заходи щодо зменшення утворення викидів, стічних вод та кількості забруднюючих речовин, недопущення попадання до атмосферного повітря, виробничої зони та стічних вод небезпечних, отруйних хімічних речовин та пилу.

Підрядник організовує щоденне прибирання зони робіт. Сміття складується у завчасно погоджених з представником замовника місцях. Вивозом будівельних відходів та сміття займається Підрядник на регулярній основі.

Вивіз металобрухту здійснює замовник, якщо інше не передбачено контрактом.

ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА ТА АВАРІЙНІ СИТУАЦІЇ

Підрядник розташовує свої вогнегасники в зоні виконання робіт в легкодоступних місцях, а також безпосередньо в місцях виконання вогневих робіт.

Вогнегасники та пожежний інвентар замовника, що розташовані на території підприємства, не дозволено використовувати, крім випадків пожежі на території.

Евакуаційні шляхи, доступ до силових щитів, вогнегасників, пожежних кранів та рукавів, а також аптечок має залишатися завжди вільним на випадок небезпеки.

Підрядник до початку робіт має ознайомитися з місцями збору у разі виникнення надзвичайної ситуації.

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВИКОНАННЯ РОБІТ ПІДРЯДНИКАМИ

Проведення оцінки підрядників відбувається на щоденній основі, згідно з наступною послідовністю:

- 1) на стендінг-мінтингу – начальник відділу охорони праці відзначає на графіку, які представники підрядних організацій будуть виконувати роботи в цей день;
- 2) начальник відділу охорони праці номінує представників/а команди менеджерів для проведення оцінки підрядників в поточний день;
- 3) представники/а команди менеджерів проводить аудит підрядної організації згідно з чек-листом та передає заповнений чек-лист до відділу охорони праці, де здійснюється його аналіз та приймається рішення про подальше виконання робіт;
- 4) на наступний день – начальник відділу охорони праці відмічає на стендінг-мінтингу, чи було або не було проведено аудит номінованим представником команди менеджерів та його результати.

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВИКОНАННЯ РОБІТ ПІДРЯДНИКАМИ

Проведення оцінювання підрядника також може відбуватися за ініціативою спеціаліста з закупок замовника та/або керівника робіт чи представника відділу ОПтаНС замовника із залученням до комісії інших представників замовника, що зацікавлені у кінцево-му результаті підрядних робіт.

Застосування штрафних санкцій до підрядника виникає у разі незадовільних результатів роботи, зумовлених кінцевою якістю виконання робіт, неслідування правилам ОПтаНС, положенням даної процедури та правилам, що діють на території замовника.

За порушення вимог охорони праці на підрядника інженером ОПтаНС замовника складається акт, який посилається на нормативно-правові акти України з охорони праці і може призвести до штрафних санкцій згідно з умовами договору.

Кому що винен... виконую

Олег Моїсенко,
власкор

Про посадові інструкції та місце охорони праці в них. Як правильно розподілити коло обов'язків з охорони праці.

УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ ТА РОЗПОДІЛ ОБОВ'ЯЗКІВ

Управління охороною праці здійснюється на всіх рівнях організаційної структури підприємства і спрямовано на створення та підтримання здорових і безпечних умов праці, встановлених чинним законодавством та нормативними актами. Ці функції здійснює перший керівник підприємства.

Несучи персональну відповідальність за виконання своїх посадових обов'язків, у тому числі з охорони праці, перший керівник не може й не повинен виконувати їх усі самостійно. Для цього в нього є підлеглі. Керівник зобов'язаний розподілити коло обов'язків з охорони праці в першу чергу між своїми заступниками, керівниками структурних підрозділів і головними спеціалістами. Ті, у свою чергу, доручають вирішення конкретних питань охорони праці своїм підлеглим і фахівцям, визначають їх права та відповідальність за покладені на них обов'язки, контролюють їх виконання.

Таким чином, впровадження управлінських рішень з питань охорони праці та забезпечення функціонування СУОП у структурних підрозділах здійснюється керівниками цих підрозділів. Вони організують роботу з охорони праці так само, як і за всіма іншими напрямками: шляхом розподілу посадових і функціональних обов'язків між працівниками, стимулюючи та контролюючи їх роботу.

Організаційно-методичне керівництво та координацію діяльності всіх структурних підрозділів підприємства в межах СУОП здійснює керівник служби охорони праці та його співробітники.

Цільовими завданнями управління охороною праці на підприємстві є:

- ⇒ забезпечення безпеки технологічних процесів;
- ⇒ забезпечення утримання в належному стані виробничого устаткування, засобів колективного захисту, будинків, споруд і території підприємства;
- ⇒ забезпечення професійного добору працівників окремих професій;
- ⇒ організація і проведення навчання працівників з питань охорони праці;
- ⇒ забезпечення нормальних санітарно-гігієнічних умов праці на кожному робочому місці;
- ⇒ забезпечення працівників засобами індивідуального захисту;
- ⇒ забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку персоналу;
- ⇒ організація лікувально-профілактичного обслуговування;
- ⇒ контроль за дотриманням працівниками вимог правил, норм та інструкцій з промислової безпеки й охорони праці, профілактика порушень;
- ⇒ соціальний захист працюючих (соціальне страхування, надання пільг і компенсацій за роботу у важких і шкідливих умовах праці тощо).

Приблизно за такою схемою працює СУОП підприємства. Згаданий вище розподіл обов'язків з охорони праці здійснюють з урахуванням специфіки виробництва і структури управління (штатного розкладу) конкретного підприємства.

Найважливішу роль в управлінні охороною праці відіграють безпосередні керівники робіт — майстри (цеху, дільниці), які безпосередньо управляють виробництвом й одночасно керують виконавцями — робітниками, реалізуючи на практиці вимоги охорони праці.

Ланцюжок керування охороною праці замикається на працівнику, який є виконавцем, обов'язки якого полягають у дотриманні вимог норм, правил та інструкцій з охорони праці.

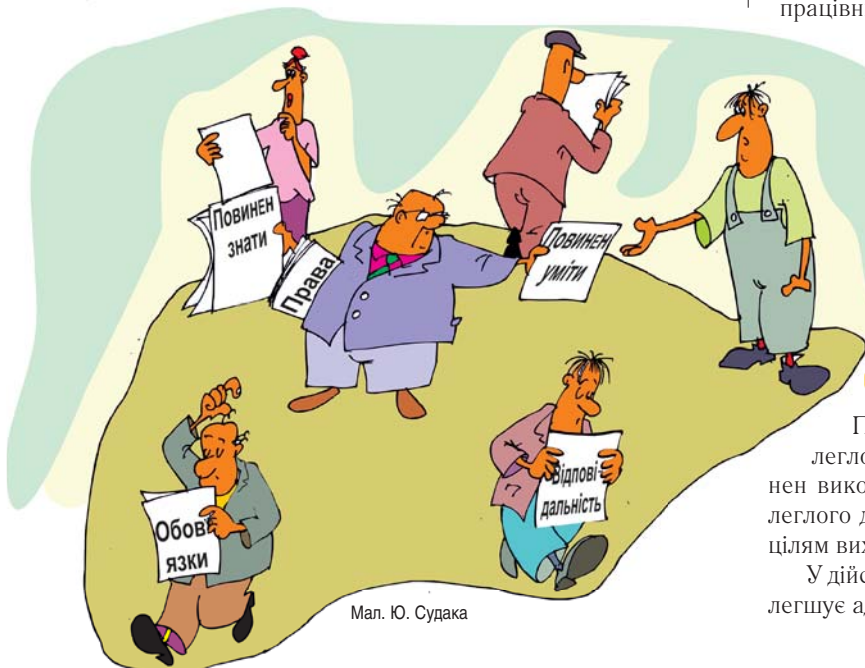
Розподіл обов'язків між посадовими особами організації зі створення здорових і безпечних умов праці, а також відповідальність за їх забезпечення повинні бути відображені у трудових договорах, посадових інструкціях працівників і розпорядчих документах роботодавця.

ДІЙСНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ДОКУМЕНТА

Призначення посадової інструкції — роз'яснити підлеглому, що від нього вимагають і яким чином він повинен виконувати свою трудову функцію. Мотивувати підлеглого до виконання його посадових обов'язків, служити цілям виховання дана інструкція не може!

У дійсності правильно складена посадова інструкція полегшує адаптацію нового співробітника, служить ефектив-

Мал. Ю. Судака

ним інструментом не тільки конкретизації прав та обов'язків працівника, але й залучення його до відповідальності за їх невиконання. Тому зовсім не випадково так ретельно вивчається зміст посадової інструкції безпосереднього керівника людини, яка постраждала внаслідок нещасного випадку на виробництві. Таким чином, визначається особа, чиї дії або бездіяльність призвели до виникнення даного нещасного випадку.

Щоб відповісти на запитання, чи потрібні посадові інструкції, слід звернутися до вимог законодавчих і нормативно-правових актів.

ЗАКОНОДАВЧІ Й НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПРО ПОСАДОВІ ІНСТРУКЦІЇ

Почнемо з моменту працевлаштування працівника на підприємство (в організацію).

Згідно зі ст. 29 Кодексу законів про працю України і ст. 5 Закону «Про охорону праці» (далі — Закон), до початку роботи — відповідно до укладеного трудового договору — власник або уповноважений ним орган зобов'язаний роз'яснити працівникові його права та обов'язки і проінформувати під розписку про умови праці, наявність на робочому місці, де він працюватиме, небезпечних і шкідливих виробничих чинників, які ще не усунуті, та можливих наслідках їх впливу на здоров'я. Крім того, працівник має бути ознайомлений з правами на пільги та компенсації за роботу в таких умовах відповідно до чинного законодавства і колективного договору.

Якщо йдеться про посадову особу або спеціаліста, то вимоги цих статей законів виконуються в тому числі шляхом ознайомлення працівника зі змістом його посадової інструкції.

У ст. 13. Закону сказано, що, створюючи на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, забезпечуючи дотримання вимог законодавства про права працівників у галузі охорони праці та функціонування СУОП, роботодавець у першу чергу створює відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці, **затверджує інструкції про їхні обов'язки, права та відповідальність** за здійснення покладених на них функцій, а також контролює їх виконання. Тобто у цій частині статті йдеться про посадову інструкцію, яка саме і є документом, що регламентує організаційно-правовий статус працівника й визначає перелік конкретних завдань та обов'язків, прав, повноважень, відповідальності, необхідних знань і кваліфікацій, які забезпечують належні умови для ефективної роботи.

Таким чином, **наявність посадових інструкцій на підприємстві — це не просто дурощі керівника, а дотримання вимог законодавчих і нормативно-правових актів.**

Як ще одне нагадування про необхідність їх розробки слід послатися на «Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників» (далі — Довідник), у випуску 1 якого (п. 4 розділу 1 «Загальні положення») міститься вказівка, що даний нормативно-правовий акт є основою для розроблення **посадових інструкцій працівників.**

А ЯКЩО «БАБА-ЯГА ПРОТИ»?

На жаль, чинне законодавство України не передбачає прямих санкцій у разі відсутності на підприємстві посадових інструкцій. У кожному конкретному випадку все залежатиме від позиції Держпраці чи судових органів. При цьому слід

мати на увазі, що згідно з ч. 1 ст. 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення, відсутність посадових інструкцій може призвести до накладення штрафу на посадових осіб підприємств незалежно від форми власності та на громадян — суб'єктів підприємницької діяльності в розмірі від 30 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто від 510 до 1700 грн.

Крім того, ч. 1 ст. 173 Кримінального кодексу України передбачено, що грубе порушення угоди про працю службовою особою підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, а також окремим громадянином або уповноваженою ними особою шляхом обману чи зловживання довірою або примусом до виконання роботи, не

обумовленою угодою, карається штрафом до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 5 років, або арештом на строк до 6 місяців, або обмеженням волі на строк до 2 років.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ ПОСАДОВИХ ІНСТРУКЦІЙ

У заголовку посадової інструкції наводиться повна назва посади, яка повинна відповідати професійній назві роботи, передбаченої Класифікатором професій ДК 003:2010 (зі змінами та доповненнями), і повна назва структурного підрозділу.

Мова посадової інструкції має бути ясною і зрозумілою, формулювання — точними, а всі терміни — мати чіткі визначення. Слід уникати розпливчастих і багатозначних фраз. Інструкція повинна бути вичерпною, тобто містити повний перелік завдань та обов'язків, повноважень і відповідальності, але в той же час бути короткою.

«Роздуті» посадові інструкції створюють певний «люфт» у стосунках. І керівники, і підлегли отримують можливість маневрувати. Керівники позбуваються необхідності чітко ставити завдання, підлегли — бездоганно їх виконувати. У підсумку, і ті, й інші не несуть відповідальності за свою роботу.

Посадова інструкція повинна поширюватися й на надзвичайні обставини. Реакцій на позаштатну ситуацію може бути тільки дві: прийняти рішення самому або доповісти «по інстанції».

Перелік основних робіт, що властиві тій або іншій посаді, виходячи із установленого в галузях економіки розподілу та кооперації праці, визначений у Довіднику.

Перелік посадових обов'язків керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців конкретного підприємства визначається посадовими інструкціями, які роз-

робляє та затверджує на основі Довідника роботодавця, враховуючи конкретні завдання та обов'язки, функції, права, відповідальність працівників цих груп й особливості штатного розпису свого підприємства.

Якщо виникає необхідність, завдання та обов'язки, що включено до типової кваліфікаційної характеристики тієї чи іншої посади, можуть бути розподілені між окремими виконавцями. Також може бути розширено коло завдань та обов'язків окремих працівників, їм можуть доручити виконання робіт, передбачених для різних груп посад, тотожних за складністю, виконання яких не вимагає іншої спеціальності, кваліфікації.

Усі посадові інструкції, що розробляються на підприємстві, повинні бути взаємозалежними, щоб не допускати дублювання в роботі співробітників.

Посадові інструкції складаються для працівників усіх посад, зазначених у штатному розписі. Виняток можуть становити окремі керівники, правове становище яких визначено у Статуті підприємства або відповідного підрозділу, де зазначено основні завдання, обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій.

Посадові інструкції повинні складатися з таких розділів: «Загальні положення», «Завдання та обов'язки», «Права», «Відповідальність», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги» і «Взаємовідносини (зв'язки) за посадою».

ОХОРОНА ПРАЦІ В ПОСАДОВИХ ІНСТРУКЦІЯХ

Тепер щодо введення питань охорони праці в посадові інструкції.

Вимоги до змісту зазначених вище розділів посадових інструкцій викладені в п. 6 «Загальних положень» розділу I випуску I Довідника. Відповідно до цих вимог питання охорони праці повинні знайти відображення у всіх перерахованих розділах у кожній посадовій інструкції підприємства.

Розділ «**Загальні положення**» посадової інструкції має, зокрема, містити вимоги до рівня та періодичності освітньої підготовки з питань охорони праці (загальні питання, спеціальне навчання, перевірка знань), перелік основних законодавчих і нормативно-правових актів з охорони праці, якими керується в роботі працівник, порядок вирішення питань охорони праці під час заміщення інших співробітників у період їх тимчасової відсутності (відпустки, хвороба, інші поважні причини), а також при заміщенні даного працівника іншими співробітниками.

Під час розроблення переліку видів робіт, що стосуються питань охорони праці та промислової безпеки, у розділі «**Завдання та обов'язки**» слід визначати їх за організаційно-юридичними ознаками (керує, затверджує, здійснює, організує, розглядає, виконує, забезпечує, контролює, бере участь, готує, є відповідальною особою тощо). Визначають перелік відповідних видів робіт з охорони праці, а також робіт підвищеної небезпеки.

Завдання та обов'язки працівника щодо питань охорони праці повинні відповідати завданням і функціям підрозділу та вимогам кваліфікаційної характеристики відповідної посади.

У розділі «**Права**» визначаються делеговані працівникові повноваження, за допомогою яких він має забезпечувати у процесі своєї діяльності виконання покладених на нього завдань та обов'язків з охорони праці. Наприклад, вносити пропозиції під час перегляду інструкцій з охорони

праці, приймати рішення щодо усунення виявлених порушень охорони праці, погоджувати проекти розпоряджень по підрозділу з питань охорони праці, виконувати представницькі функції під час проведення будь-яких перевірок, брати участь у роботі комісії другого ступеня контролю стану охорони праці, отримувати інформацію від відповідних підрозділів, необхідну для виконання своїх завдань з охорони праці, проводити в підрозділі або на дільниці певні види інструктажу з питань охорони праці, забороняти роботу устаткування, що не відповідає вимогам безпеки, тощо.

Розділ «**Відповідальність**» містить показники оцінювання роботи співробітника й межі його особистої відповідальності за результати діяльності та виконання робіт, у тому числі з питань охорони праці. Показниками оцінки роботи є якість і своєчасність виконання посадових завдань та обов'язків. У цьому розділі має бути, наприклад, зазначено, що працівник несе відповідальність за невиконання або неналежне виконання посадових завдань та обов'язків, порушення правил внутрішнього трудового розпорядку й вимог певних нормативно-правових актів з охорони праці.

У розділі «**Повинен знати**» містяться вимоги до спеціальних знань, у тому числі щодо знання законодавчих і нормативно-правових актів охорони праці, необхідних для виконання посадових обов'язків.

Розділ «**Кваліфікаційні вимоги**», серед іншого, повинен містити вимоги до видів і періодичності навчання та перевірки знань з питань охорони праці, які є достатніми для повного та якісного виконання робіт згідно з посадою.

У розділі «**Взаємовідносини (зв'язки) за посадою**» визначається коло основних взаємозв'язків з питань охорони праці між працівником та співробітниками свого та інших структурних підрозділів, а також посадовими особами Держпраці, з якими працівник має службові взаємовідносини, строки отримання та надання взаємної інформації, порядок узгодження та затвердження відповідних документів і т. ін.

Поряд з роботами, які внесені до складу відповідного розділу кваліфікаційних характеристик посад, усі керівники, зокрема, повинні:

- ⇒ мати достатні знання щодо питань охорони праці та соціального страхування;
- ⇒ аналізувати та узагальнювати інформацію з виробничого травматизму в дорученому підрозділі, генерувати нові ідеї та коригувальні дії, що стосуються питань охорони праці;
- ⇒ впроваджувати в підрозділі нові нормативно-правові акти охорони праці;
- ⇒ забезпечувати дотримання персоналом вимог нормативно-правових актів та інструкцій з охорони праці;
- ⇒ створювати необхідні умови для успішного ведення робіт у галузі охорони праці;
- ⇒ удосконалювати форми мотивації працівників до безпечної та безаварійної праці;
- ⇒ застосовувати передовий світовий і вітчизняний досвід та практику СУОП.

Професіонали та спеціалісти різних категорій повинні вміти реалізовувати плани та заходи щодо охорони праці в межах своєї діяльності, систематизувати, аналізувати й обробляти інформацію, вживати заходів для усунення виявлених порушень у галузі охорони праці.

Є бажання – буде результат

Сергій Колесник,
власкор

У Херсонській філії ПАТ «Укртелеком» не втомлюються шукати нові підходи і рішення того, як зробити навчання з питань охорони праці більш ефективним і цікавим.

У Херсонській філії, як і у всіх структурних підрозділах «Укртелекому», діє єдиний стандарт безпеки (СУОП), розроблений службою охорони праці (далі – СОП) ПАТ «Укртелеком». При кількості працівників філії близько 1 тис. осіб 58% з них виконують роботи підвищеної небезпеки.

На всеукраїнській селекторній раді, яку провела Профспілка працівників зв'язку в рамках підбиття підсумків заходів до Дня охорони праці, учасників дуже зацікавила доповідь начальника СОП Херсонської філії

«Укртелекому» Тетяни Миргородської. Вона розповіла про ефективність СУОП на підприємстві, зокрема про організацію роботи з навчання персоналу з питань охорони праці й, найважливіше – про превентивність цього процесу, тобто про те, як вони домагаються максимального сприйняття слухачами нової інформації. «Перш за все, для досягнення високої якості навчання потрібна мотивація, – пояснила Т. Миргородська, – а вона формується тоді, коли працівники бачать цінність і доцільність того, що вони вивчають. Мотивація підсилюється, коли вони можуть відчувати різницю між своїми наявними знаннями, і тим, що їм ще необхідно опанувати для вирішення проблеми».

Довгий час навчання у філії проводилося за стандартною процедурою, згідно з Типовим положенням про навчання та перевірку знань з охорони праці. Програми, питання, білети, комісія, протокол... Таке навчання сприймалося працівниками скоріше як якась повинність і особі зацікавленості не викликало, отже його ефективність була дуже низькою.

У 2007 р. Херсонська філія однією з перших в «Укртелекомі» запровадила електронну версію навчальної програми НВП «Протек». Як усе нове, ця форма навчання привернула увагу

працівників, рівень мотивації підвищився. Але згодом, після освоєння програми, інтерес почав згасати, і СОП, за активної підтримки директора філії Віктора Фірмана, зайнялася пошуком додаткових інноваційних форм навчання. Такою формою стали тренінги з охорони праці для лінійних бригад. Початок тренінгів зазвичай збігається з початком проведення заходів, запланованих у рамках Дня охорони праці, і є, по суті, їх складовою частиною.

Полягають тренінги в такому. Учасники – 20 ремонтних бригад (більше 200 осіб) – об'єднуються за територіальним принципом у групи по 5–6 бригад. Кожною командою конструється модель завдання на роботи на кабельній (КЛЗ) або повітряній (ПЛЗ) лінії зв'язку. Завдання доповнюється специфічними умовами підвищеної небезпеки. Наприклад, пора року – зима, температура -100 °С, або йде дощ, або колодязь залито водою, знаходиться на проїжджій частині тощо.

ЗАВДАННЯ № 4

Вид роботи: ремонт повітряного вводу.

Місце виконання: населений пункт.

Місце розташування: узбіччя.

Погодні умови: температура повітря + 22, вітер – 6 м/с.

Додаткові умови: сумісна підвіска з ЛЕП 0.4 кВ. Не дотримано вимог до відстані між проводами ПЛЗ та ЛЕП.

ЗАВДАННЯ №15

Вид роботи: монтаж муфти в колодязі.

Місце виконання: кабельний колодязь середнього типу.

Місце розташування: тротуар.

Погодні умови: температура повітря +15, вітер 10 м/с, дощ

Додаткові умови: колодязь залито водою.

На підготовку дається певний час, а потім кожна бригада обіграє свою ситуацію (умовно погоджує роботи з ДАІ, проводить інструктаж, виписує наряди-допуски тощо). Працівники інших бригад уважно спостерігають і слуха-

ють, а потім доповнюють, виправляють (якщо потрібно) і ставлять запитання. Участь в обговоренні правильності виконаного завдання іншою бригадою також оцінюється додатковими балами. Усе це побудоване у вигляді гри, змагання. Активну участь у таких заходах завжди бере В. Фірман, який вважає, що «якою б результативною не була діяльність керівника підприємства, якщо стається нещасний випадок — це перекреслює всі досягнення». Спеціально створена комісія на чолі з начальником СОП перевіряє комплектацію команд, наявність і стан ЗІЗ, журналів інструктажів та іншої документації, проходження медоглядів і навчання.

Після тренінгу, у рамках проведення огляд-конкурсу, учасникам дається практичне завдання з надання першої допомоги потерпілим (крім реанімаційних дій). Одна справа — знати теоретично, як накласти пов'язку або шину, а інша — зробити це. Для відпрацювання таких навичок з міських лікарень запрошують професійних працівників, які і проводять зі співробітниками практичні заняття. Під час одного з тренінгів, — згадує Т. Миргородська, — працівникові, який втратив свідомість і одержав при падінні невелику травму голови (без втрати працездатності), довелося надавати допомогу по-справжньому».

Метою такої додаткової форми навчання є підвищення зацікавленості в навчанні, нагородження кращих бригад і працівників грамотами, заохочувальними призами від профспілкового комітету, який завжди бере найактивнішу участь у всіх заходах з охорони праці. І йдеться не про якісь цінні призи. Це ручки, календарі з логотипом «Укртелеком» та інші предмети, що не потребують значних витрат.

Через деякий час адміністрація філії вирішила внести «свіжий струм» до порядку проведення тренінгів, додавши завдання: кожна бригада повинна випустити стінгасету або оформити плакат «Моя безпечна праця» (розмістити на ньому фотографії, малюнки, карикатури тощо). Це дуже зацікавило всіх працівників філії. Причому кращий плакат, за який передбачено окремий приз, комісія визначала з урахуванням думки всіх працівників адміністрації підприємства.

СОП практично щороку вносить додаткові завдання до тренінгів. Наприклад, у зв'язку з удосконаленням послуг «Укртелеком», розширення мережі Інтернет, розроблені завдання з питаннями про нові послуги та тарифи, які можуть поставити клієнти компанії; іще придумали конкурс майстерності для кабельників. Оцінювалися як якість, час виконання практичного завдання, так і організація безпечного

ведення робіт. Потім вирішили готувати окремі додаткові завдання для бригадирів, оскільки у них перевірялися знання тільки організаційних питань з охорони праці. Оцінка бригадирам виставлялася за 10-бальною шкалою з урахуванням правильності та оперативності відповідей.

За підсумками тренінгів у кожній групі визначаються переможці, яким вручають грамоти та призи: «Кращий бригадір», «Кращому кабельнику», «Кращому бригадирові», «За кращу стінгасету».

Після завершення тренінгу на підприємстві зазвичай починається ремонтний період, який закінчується до Дня працівників радіо, телебачення та зв'язку України. До цього свята проводяться остаточні підсумки огляд-конкурсів по філії. При цьому враховуються результати тренінгів, перевірок під час ремонту, обсяг виконання робіт і інші показники. Визначаються 3 кращі бригади, 3 кращих працівника, 3 кращих бригадирів по філії. Для нагородження категорії переможців отримують солідні премії, на які необхідні кошти виділяє підприємство.

На думку всіх працівників філії, така форма навчання безпечному веденню робіт дуже ефективна, корисна і виправдана. Під час змагань з'являється азарт, бажання перемогти, а отже отримати та показати кращі знання з охорони праці. **«У процесі навчання ми зрозуміли, що з усіх доступних способів забезпечити безпеку найбільш результативними є ті, які мотивують людей до безпечної поведінки, а також заохочують їх за це»**, — резюмувала Т. Миргородська.

Фото автора й з архіву Херсонської філії ПАТ «Укртелеком»

Особливості навчання ДОРΟΣЛИХ

Ольга Грінцова,
кандидат психологічних
наук, практикуючий
психолог

Професійне навчання та навчання з питань охорони праці можуть стати більш ефективними, якщо в ході їх організації будуть враховуватися психологічні особливості засвоєння нової інформації слухачами різного віку.

Успішність та ефективність професійного навчання персоналу на підприємстві залежать від багатьох факторів: підбору якісного актуального й цікавого матеріалу, організаційних умов навчання, особистості тренера або майстра професійного навчання та ін. Не менш важливим є і врахування особистісних особливостей людей, які проходять професійне навчання. Нормативні й індивідуальні особливості різноманітних феноменів психічного розвитку учасників професійного навчання (пам'яті, уваги, типу темпераменту, самооцінки, стереотипів мислення та установок по відношенню до процесу професійного навчання, настрою та ін.) значною мірою обумовлюють ефективність засвоєння ними професійних знань і вмінь, а також їх подальшого застосування у професійній діяльності.

Успішність засвоєння людиною професійних знань і вмінь багато в чому залежить від особливостей її пізнавальних процесів — сприймання, пам'яті, мислення й уваги. Показники цих процесів у кожної людини не є статичними і змінюються з віком. Широкі можливості для продуктивного професійного навчання відкриваються перед людиною у першій фазі ранньої дорослості (20—30 років). У цей період максимальних показників досягають швидкість і точність рухів людини, її зорово-моторна координація, пам'ять

різної модальності (зорова, слухова, рухова), динамічний і плинний інтелект, довільна увага. Таким чином, зростання показників психологічних передумов успішності професійного розвитку особистості, а також відкритість людини у віці ранньої дорослості новому досвіду, бажання спробувати нові способи професійної діяльності створює оптимальні умови для здійснення професійного навчання.

Високі показники пам'яті, уваги, мислення зберігаються **і у другій фазі ранньої дорослості — у віці 30—35(40) років**. Початок періоду середньої дорослості (35—40 років) сучасні психологи характеризують як час зниження показників пізнавальних процесів у поєднанні з підвищенням стереотипності мислення людини. Учасники професійного навчання у віці середньої дорослості ставляться до цього процесу більш критично, з позиції власної професійної досвід. Якщо фахівці у віці середньої дорослості, як правило, зацікавлені в набутті нових знань, вмінь і прийомів роботи, то спеціалісти у віці середньої дорослості можуть гостро переживати невідповідність вже наявних у них професійних знань і досвіду новій інформації, що протирічить їм. Так виникає **когнітивний дисонанс** — гостре і негативне переживання людиною суперечливої інформації. У ситуації когнітивного дисонансу людина, як правило, більшою мірою схильна довіряти тій

інформації, яку отримала першою, тобто своєму професійному досвіду. За таких умов ставлення учасників виробничого навчання до нової професійної інформації може бути негативним, оскільки осмислення нових ефективних прийомів і технік роботи зумовлює переживання недосконалої власних професійних навичок, які склались-яроками, а отже, загрожує збереженню позитивної самооцінки. За таких умов учасники професійного навчання можуть чинити опір новому досвіду і процесу навчання в цілому, про що будуть свідчити висловлювання самих працівників на кшталт: «Ми вже багато років так робимо, і все було добре», «А раніше вчили робити тільки так», «Старі перевірені техніки роботи значно кращі, ніж якесь експериментування», «Ми щороку проходимо курси з професійного навчання і навіряд чи вже почуємо щось нове» та ін.

У ситуаціях когнітивного дисонансу майстер з виробничого навчання має вирішити протиріччя, що виникло між старим і новим професійним досвідом фахівців, і запобігти загостренню конфлікту. За таких обставин майстер може запевнити працівників, що нові професійні знання не перекреслюють їх професійного досвіду, а є ще одним з безлічі альтернативних способів здійснення трудової діяльності, який дасть можливість зекономити час та зусилля,

підвищити безпеку праці, уникнути травматизму та задовольнити інші потреби працівників.

У віці пізньої дорослості (40–60 років) ефективність професійного навчання також може бути високою. Специфіка психічного розвитку людини у цьому віці полягає в тому, що у пізній дорослості відбувається підвищення показників пізнавального розвитку. Але, на відміну від юності і ранньої дорослості, після 40 років продовжують активно розвиватися не всі психічні процеси, а переважно ті, які задіяні у щоденних видах діяльності людини, тобто пов'язані з її професією, побутовими справами, захопленнями. Таким чином, природне поступове зниження психологічних і фізичних можливостей людини компенсується вибіркоким розвитком окремих психічних функцій. Незалежно від галузі професійної діяльності у людей віку пізньої дорослості часто зростають можливості до запам'ятовування словесного матеріалу, а також кристалізованого інтелекту, у основі якого лежать вже наявні знання і професійний досвід людини. Тому найвищі результати у професійному навчанні людей віку пізньої дорослості, як правило, дає не оволодіння ними принципово новими знаннями і вміннями чи освоєння нових механізмів і технологій, а ускладнення, підвищення рівня вже наявних професійних знань, більш глибока й висококваліфікована спеціалізація у своїй професійній галузі. Професійне навчання працівників віку пізньої дорослості, яке вимагає кардинальних змін стилю і способів їх роботи, зазвичай проходить важко і є мало-ефективним.

Ефективність навчання дорослих обумовлюється не лише їх віковими та індивідуальними особливостями, але й наявністю бажання брати участь у різних видах професійного навчання. Практика показує, що інструктажі, семінари, курси з професійного навчання працівників, як правило, є обов'язковою частиною їх роботи і організовуються за ініціативою керівництва підприємств. Водночас участь персоналу у різних формах професійного навчання на підприємстві пояснюється не лише бажанням зберегти своє робоче місце, а й іншими **потребами і мотивами**. Врахування і вплив на ці потреби і мотиви дає можливість фахівцям з професійного навчання підвищити ефективність такої роботи. До

основних потреб дорослих людей у процесі професійного навчання належать:

✓ **усвідомлення цілей, завдань і можливостей навчання.** Тому перед кожним логічним блоком нової інформації у процесі професійного навчання варто чітко повідомити його учасників, у яких саме ситуаціях ця інформація буде корисною для їх професійної діяльності;

✓ **потреба в розумінні сенсу навчання.** Розуміння учасниками виробничого навчання тих переваг, практичної користі, яку їм дадуть нові знання і вміння, значно підвищує їх пізнавальну мотивацію. Для виникнення у дорослої людини бажання спробувати нові способи діяльності на противагу наявним, вже перевіреним часом необхідна неабияка впевненість у їх корисності. Різні форми впливу на цю потребу дорослих людей представлені у безлічі сучасних рекламних роликів, що просувають нові товари, які діють на 50%, 60%, 70%... краще, ніж «застарілі», вже давно відомі аналоги;

✓ **самостійність.** Доросла людина як суб'єкт навчання зазвичай не потребує постійного контролю і підтримки майстра. Психологічно зріла особистість прагне самостійно контролювати й організовувати власне життя, в тому числі і професійне навчання. Доросла людина як суб'єкт навчання значно більше цінує ті знання

і вміння, які вона набула сама (особливо якщо цей шлях не був занадто легким), ніж ті, які одержала у готовому вигляді. Тому ефективність професійного навчання дорослих підвищується при використанні різних форм їх самостійної роботи засобами експериментування, спроб і помилок тощо;

✓ **узгодження навчання з вже наявним життєвим досвідом.** Світогляд дорослої людини в нормі являє собою цілісну впорядковану систему уявлень про себе і навколишній світ. Якщо нові знання, отримані у процесі професійного навчання, узгоджуються з попереднім досвідом працівника або заповнюють прогалину в системі професійних знань — наприклад, дають можливість знайти ефективне рішення для певного типу складних професійних ситуацій, — людина переживає позитивні емоції, які підвищують ефективність професійного навчання. Проте поява нової інформації, що суттєво протирічить вже наявній системі поглядів і професійних установок особистості, викликає у неї відчутний дискомфорт. У цій ситуації задля ефективного засвоєння працівниками нової інформації необхідно сформувати у них установку на те, що нова інформація не суперечить старій, а являє собою інший, альтернативний спосіб вирішення професійних завдань;

✓ **вплив на процес навчання соціальних, сімейних, професійних, побутових факторів.** У ході про-

Ефективність різних форм навчання дорослих людей

фесійного навчання «відмінити» вплив думок і переживань учасників, пов'язаних з їх особистими, сімейними подіями, неможливо. Навіть найкраще професійне навчання для людини, яка занурена у проблеми, не пов'язані з роботою, буде малоефективним. За таких умов, якщо є можливість, варто перенести строк професійного навчання цього працівника (включити його до складу іншої групи) або використовувати спеціальні психорелаксаційні вправи, а також вправи та ритуали «входу» та «виходу» з навчального процесу.

Під час створення мотивації професійного навчання дорослих необхідно також враховувати і вікові особливості. Якщо успішність навчання людей у віці ранньої дорослості значною мірою обумовлюється цікавістю до нових знань і вмінь, то для фахівців у віці середньої дорослості більш важлива корисність такого навчання у повсякденній роботі. Вже у віці ранньої дорослості **професійна мотивація людини залежить від гендеру**. Для чоловіків ключовими є фактори новизни (шанс дізнатися щось нове, незвичайне заради самого процесу пізнання), змагання (можливість бути більш компетентним, кваліфікованим, ніж інші), комунікації (можливість обговорити процес та результати навчання з друзями та колегами). Для жінок високу значущість має можливість застосувати отримані знання і вміння у найближчому майбутньому в повсякденному житті, зробити свою роботу і побут більш комфортними.

Одним з ключових для учасників професійного навчання у віці середньої дорослості є питання про те, де саме і для чого вони можуть застосувати одержані професійні знання. При цьому мотивація майстра професійного навчання, яка орієнтована на віддалену перспективу, буде ефективною тільки в поєднанні з близькою перспективою. Стимулювання учасників професійного навчання лише за допомогою віддаленої перспективи, як і будь-яка незавершена дія, у дорослих людей зазвичай викликає роздратування і дискомфорт. Наприклад:

Неефективна мотивація: «Через рік наше підприємство встановить нове устаткування, і на ньому ви застосуєте ті знання і вміння, які одержуєте зараз».

Ефективна мотивація: «Частину знань, які ми отримаємо сьогодні, ви зможете застосувати вже завтра у сво-

Приклади життєвого успіху відомих особистостей в зрілому віці

ій роботі. Ви можете звирити час завтра за годинником — це дасть вам можливість щоденно економити для відпочинку не менше 30–40 хвилин робочого часу. А через рік наше підприємство встановить нове устаткування, і на ньому ви повністю застосуєте ті знання і вміння, які одержуєте зараз».

Таким чином, **основними мотиваторами** навчання дорослих людей є:

- цікавість/пізнавальний інтерес;
- пошук відповіді на запитання як теоретичного, так і практичного характеру;
- прагнення здобути нові навички і одержати від цього задоволення;
- можливість спілкування з людьми своєї професії, які знають її специфіку і мають на неї спільні погляди;
- ситуативні індивідуальні мотиватори.

Отже, до психологічних засобів підвищення ефективності професійного навчання дорослого населення належать:

• **врахування вікових можливостей** і особливостей учасників професійного навчання при підборі його форм і організації;

• **врахування різних потреб** учасників професійного навчання, різнобічна аргументація цікавості і корисності нових професійних знань і вмінь, оскільки професійні мотиви і потреби кожного працівника — різні;

• **демонстрація цікавості** і корисності нових професійних знань і вмінь: у навчанні працівників віку ранньої дорослості основний акцент варто зробити на новизні і цікавості процесу професійного навчання, а у роботі з людьми віку середньої і пізньої дорослості — на корисності його результатів;

• **демонстрація безпеки**. Необхідною умовою успішного засвоєння людиною нової професійної інформації є її психологічний комфорт і відсутність страху негативної реакції з боку інших учасників навчання на її можливі помилки. Тому професійне навчання, особливо роботи з новим устаткуванням, технікою, комп'ютерами тощо, має бути побудоване таким чином, щоб невдалі спроби його учасників не стали предметом обговорення всією групою;

• **визначення індивідуальних потреб**. Кожна людина є неповторною індивідуальністю. Тому дотримання типових рекомендацій з урахування психологічних аспектів успішності професійного навчання дозволяє підвищити його ефективність. Але найвищі результати дає мотивація професійного навчання особистості, пов'язана з її найбільш значущими цінностями, захопленнями та переконаннями.

(Продовження теми — у наступних номерах журналу.)

А у нас – з порушеннями газ

Олександр Фандесев,
спецкор

Фотозвинувачення, яке наглядно демонструє сумнівну турботу «Київгазу» про безпеку своїх клієнтів.

Неізольована та недофарбована газова труба

Іржаве заземлення

Є таке золоте правило: краще запобігти аварії, ніж потім ліквідувати її наслідки. Із цих слів розпочав нашу бесіду житель Солом'янського району Києва Василь Гнатенко. Живе він на Червонозоряному проспекті, 396, у багатоповерхівці з прибудовою, в якій розташована клініка краси «Амазонка».

Предметом нашої розмови став побутовий газопровід, прокладений уздовж стіни цього житлового будинку. Частина його, що не була пофарбована, вкрилася іржею, і саме на цій непофарбованій ділянці газопровід прилягає до плоского металевих даху клініки краси «Амазонка». Трохи лівіше на стіні клініки прикріплено кілька блоків кондиціонерів з електрокабелями. Практично впритул до того ж даху протягнуто дрот заземлення, вкритий іржею, який потім спускається до землі поряд з блоками кондиціонерів.

Слід сказати, що Василь Іванович працює заступником генерального директора з охорони праці ТОВ «Спецінжиніринг», і його робота пов'язана, зокрема, із забезпеченням безпеки інженерних систем споруд та будинків. Тому щоразу, коли він бачить цю картину, зі страхом думає, що може трапитися, якщо, не дай Боже, проб'є ізоляцію електрокабеля, або блискавка вдарить у будинок і газопровід опиниться під напругою. Як фахівець він знає: небезпека реально загрожує усім мешканцям 124-квартирного будинку.

На думку В. Гнатенка, щоб їй запобігти, не потрібні титанічні зусилля і значні капіталовкладення. Треба лише дофарбувати трубу та ізолювати її на тій ділянці, де вона стикається з металевим дахом, щоб відмежувати газопровід від джерела напруги та блукаючих струмів. До речі, за обслуговування газопроводів у Солом'янському районі відповідає філія експлуатації газових мереж № 1 ПАТ «Київгаз», яка, відповідно до лозунгу, що розміщений на її сайті, «працює заради безпеки споживачів!»

Ще влітку 2013 року Василь Іванович звернувся до газотехнічної інспекції територіального Держгірпромнагляду в Київській області та м. Києві. Під час перевірки інспекція виявила порушення правил безпеки у процесі експлуатації газопроводу та апелювала до «Київгазу» щодо їх усунення. Після цього частину труби зафарбували, частину залишили іржавити, а за ізолювання так і не взялися.

Василь Іванович продовжував звертати увагу органів місцевої влади, органів державного нагляду та працівників «Київгазу» на потенційно небезпечне місце. Востаннє по-

казував його представникам підприємства на початку цього року. Реакції — нуль, тому і звернувся до «четвертої влади».

В. Гнатенко

У Правилах безпеки систем газопостачання України, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 08.06.2015 за № 674/27119, у розділі V «Вимоги безпечної експлуатації систем газопостачання» є пряма вказівка на те, що «зовнішній стан газопроводу перевіряють візуально: кріплення та фарбування, провисання труб, стан запірних пристроїв, ізолювальних з'єднань, опор, наявність діелектричних підкладок тощо. Технічні огляди трас надземних газопроводів здійснюються не рідше, ніж один раз на 6 місяців».

Таким чином, порушення, що стосуються облаштування та експлуатації газопроводу, зокрема кріплення та фарбування, і можуть призвести до непередбачуваних наслідків, були виявлені ще у 2013 році. З того часу мало бути проведено не менше п'яти технічних оглядів, проте все, на що спромоглися газівники, це пофарбувати частину газопроводу.

У листопаді 2015 року редакція журналу «Охорона праці» звернулася з листом до Солом'янської районної в місті Києві державної адміністрації з проханням відреагувати на порушення правил безпеки у процесі експлуатації газопроводу та надати інформацію щодо заходів, вжитих для ліквідації потенційних ризиків. На наш запит райдержадміністрація відповіла, що зазначене питання входить до компетенції ПАТ «Київгаз» і що вона звернулася до цього підприємства, аби там вжили дієвих заходів та надали відповідь у встановлений законом термін. Але такої інформації ще й досі не надано та заходів не вжито, хоча минуло вже понад три місяці.

Тим часом незаізолювана труба газопроводу продовжує іржавіти, а мешканці будинку справно сплачують за послуги газопостачання і за сумнівну турботу «Київгазу» про безпеку споживачів.

Фото автора

ДОВІДКА

Упродовж 2015 р. під час використання газу в побуті сталося 55 нещасних випадків. Травмовано 116 осіб, у тому числі зі смертельними наслідками — 50 осіб. У 2014 р. травмовано 167 осіб, із них 66 — смертельно.

Обладнання для робіт на висоті та рятування

Зроби крок до безпеки!

Горизонтальні та вертикальні анкерні лінії

Монтажні пояси та страхувальні системи

ЗІЗ від падіння з висоти і карабіни

Спускові пристрої та зажими

Блок-ролики і поліспасти

М.Бровари
ТОВ "КРОК ПРОМА"
(050) 422-49-47
(063) 744-01-34

krok@krok.biz
www.krok.biz

KROK

НЕБЕЗПЕКИ та РИЗИКИ НА ПРИКЛАДАХ

Володимир Сухомлин,
експерт технічний
(сюрвейєр)

Анатолій Добрун,
експерт технічний
(сюрвейєр)

Досвід проведення технічного аудиту підприємств, де сталися надзвичайні події, свідчить, що багатьох аварій, пошкодження устаткування та будівель можна було б уникнути. Для цього достатньо всього лише дотримуватися нормативно-правових актів з охорони праці та протипожежної безпеки, а також визначати наявні небезпеки та оцінювати ризики. Розглянемо кілька прикладів.

1. ЦЕМЕНТНИЙ ЗАВОД

На цементному заводі сталося зіткнення самоскида з естакадою (рис. 1, 2), якою проходять важливі комунікації, а саме:

- аерожолоб для транспортування цементу із силосного відділення до ділянки навантаження та фасування;
- силові кабельні лінії електроживлення навантажувальних і фасувальних машин;
- силові кабельні лінії електроживлення виконавчих механізмів подавання цементу на пакування;
- кабелі оперативного управління процесами подавання, навантаження та пакування цементу;
- оптоволоконні кабелі для передачі відеосигналу з камер відеоспостереження, а також інформації з контролерів на центральний пункт управління (ЦПУ) і від нього – на виконавчі механізми.

Зіткнення сталося вночі, коли водій великовантажного самоскида, що перевозить сировину на відкритий склад, не опустив кузов автомобіля після вивантаження матеріалу й почав рухатися територією. Піднятий кузов перевищував висоту естакади, що стало причиною удару по естакаді гідроциліндром підйомника кузова самоскида, у результаті чого її фрагмент був зірваний з опору та впав на автомобіль (рис. 2), у тому числі на кабінку; аерожолоб і кабельні лінії було розірвано.

Зіткнення самоскида з естакадою напевно можна було б уникнути за умови проведення профілактичних заходів.

Рис. 1. Загальний вид естакади до події

Рис. 2. Взаємне положення самоскида й естакади після аварії

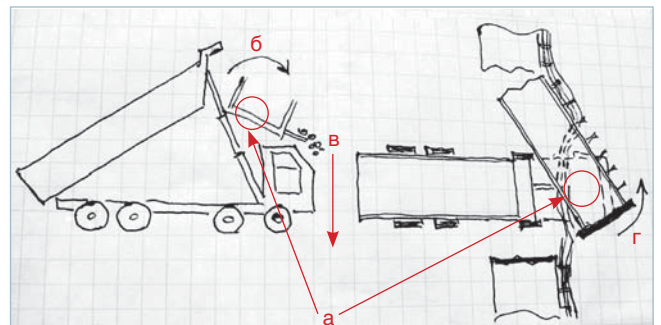

Рис. 3. Взаємодія гідроциліндра самоскида з естакою:

- а – місце удару гідроциліндра по естакаді;
б – переверт естакади навколо горизонтальної осі;
в – розрив і падіння кабелів з кронштейнів естакади;
г – поворот зірваної естакади навколо вертикальної осі.

Профілактика

1. Установлення сигнальних обмежувачів висоти на під'їздах до естакади.
2. Установлення на самоскидах, що перевозять сировину територією заводу, автоматичних сигналізаторів, які сповіщають водія, що кузов не опущено.
3. Ретельний медичний контроль фізичного стану водіїв перед нічною зміною.

2. КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД

Сучасні високотехнологічні виробництва здебільшого надзвичайно чутливі до перебоїв у постачаннях енергоносіїв у цілому, і електроенергії зокрема.

Створена в минулому столітті централізована система енергопостачання гідно виконує свої функції, проте наразі часто не відповідає сучасним критеріям ефективності передачі та, що найголовніше, вимогам безпеки та безперебійності роботи.

Для прикладу візьмемо коксохімічне виробництво. Як відомо, у коксових печах відбувається «випічка» коксу з вугільної шихти без доступу кисню при температурах більш 1200 °С. Коксовий газ, що виділяється в процесі коксування, надзвичайно горючий, оскільки містить водень, метан, оксиди вуглецю, пари кам'яно-вугільної смоли. Частка коксового газу направляється назад у коксові печі для спалювання в їхніх простінках і забезпечення необхідної температури випікання коксу. Інша частка газу надходить у цех переробки продуктів коксування, де з нього виділяються супутні речовини. Усі згадані технологічні процеси забезпечуються коксовими машинами (рис. 4, 5) і механізмами, що приводяться в дію електро-двигунами.

Припинення постачання електроенергії на виробництво супроводжується такими ризиками:

- пожежею, спричиненою загорянням коксового газу, що вивирається з печей в атмосферу, оскільки він не відсмоктується вентиляторами;
- неможливістю погасити (остудити) вивантажений готовий кокс (що має температуру близько 1200 °С) у гасильному вагоні, що зробить вагон непридатним для користування;
- неможливістю вивантажити готовий кокс із відкритих безпосередньо перед аварією печей або закрити вивантажені печі;
- припиненням надходження води в котельню й, відповідно, припиненням подачі пари в хімічний цех переробки коксового газу.

Наслідок припинення водопостачання — зупинка роботи системи охолодження коксового газу, що спричинить вихід з ладу дорогого устаткування цеху переробки коксового газу, куди він надходить з дуже високою температурою.

Вище перераховано лише невелику частину проблем, однак збиток від аварії на промисловому підприємстві може скласти десятки мільйонів гривень.

Зазначимо, що вищенаведений сценарій не є фантазією авторів — описана подія мала місце в 2010 р. на одному з коксохімічних підприємств «пострадянського простору». Аварія сталася внаслідок припинення постачання електроенергії на це підприємство через падіння опор двох високовольтних ліній по 110 кВ. Дерев'яні опори обох ліній проходили через одне поле, на якому після жнив загорілася стерня. Опори підгоріли та завалилися.

На коксохімічному підприємстві, що має безперервний цикл виробництва, електроенергія повинна подаватися через два незалежні вводи, що було передбачено проектом і здійснено на практиці. Однак реалізація виявилася формальною, оскільки обидві лінії проходили поблизу одної, були на дерев'яних опорах і заживлювали завод

Рис. 4. Коксовиштовхувач

Рис. 5. Вуглезавантажувальний вагон

Рис. 6. Пожежа на коксовій батареї з незакритою піччю

Рис. 7. Стан футеровки гасильного вагона після аварії

через одну підстанцію. До того ж на підприємстві не було резервного/альтернативного джерела електропостачання. Як результат — подача електроенергії на коксохімзавод (і до значної частини міста) була припинена на тривалий час.

Показовим прикладом порушення правил промислової безпеки у наведеному випадку є таке.

Коксовий газ від коксових батарей, охолоджуючись у холодильнику, подавався в цех переробки продуктопроводом, на якому встановлена засувка (рис. 8) з електричним (і дублюючим ручним) приводом. Після припинення постачання електроенергії електрозасувка не спрацювала, а направити працівника перекрити трубопровід вручну через метушню забули. Як наслідок — гарячий коксовий газ потрапив у цех переробки, де пошкодив технологічне устаткування.

Профілактика

1. Забезпечення підприємства резервним/альтернативним джерелом електроенергії.
2. Облаштування (перенесення) другого електричного вводу на достатній відстані від першого та заміна дерев'яних опор на металеві або залізобетонні.
3. Усі засувки/шибери на продуктопроводах повинні бути добре закритими при відключенні електроенергії.
4. Навчання (тренінги) персоналу роботі у форс-мажорних обставинах.

Рис. 8. Засувка на трубопроводі коксового газу з електричним і ручним приводами

3. ЗЕРНООЧИСНИЙ АГРЕГАТ ЗАВ-40

На одному із сільськогосподарських підприємств України сталася пожежа на зерноочисному агрегаті ЗАВ-40 (зерноочисний агрегат вороху продуктивністю 40 т/год). Примітно, що машина загорілася в нічний час, причому у вимкненому стані.

Вогнем пошкоджено дерев'яні конструкції машинного відділення (рис. 9), вузли й деталі зерноочисних механізмів. Електрична схема живлення агрегату складається з підвідної повітряної лінії від трансформаторного пункту (ТП) до ЗАВ-40 довжиною понад 1 км. Від рамки з ізоляторами (рис. 10) кабель проходить під днищем машинного відділення (рис. 11, 12) до автоматичного запобіжника WIS — 100, встановленого в кабіні оператора.

Цей запобіжник захищає механізми агрегату від короткого замикання, а от відрізок лінії живлення від вводу до самого «автомата» виявився незахищеним (при цьому автоматичний вимикач, установлений у ТП, не відреагував на коротке замикання на ЗАВ-40). Оскільки технологія очищення насіння зернових культур передбачає застосування вібраційних сепараторів, ізоляція кабелю в металевій трубі стерлася, й «фазний» провід закоротив на корпус, що й стало причиною пожежі на ЗАВ-40.

Рис. 9. Загальний вигляд ЗАВ-40 після пожежі й місце електричного вводу (показано стрілкою)

Рис. 10. Електричний ввід на ЗАВ-40

Рис. 11. Довжина ділянки кабельної лінії по корпусу ЗАВ-40

Профілактика

1. Регулярна (частіше ніж 1 раз на 5 років, як вимагають Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів) перевірка опору петлі «фаза-нуль».
2. Установлення автоматичного вимикача в безпосередній близькості до вводу живлення на ЗАВ-40.

4. ВПАЛІ СИЛОСИ

На території сільгоспдприємства сталося обвалення двох силосів С5К210 ємністю 208 м³ кожний, і 310 т зерна опинилися на землі. Силоси було зведено всього три роки тому.

Причиною падіння силосів, як з'ясувалося, стало порушення при їх завантаженні зерном — нерівномірний розподіл маси зерна за обсягом силосу.

Профілактика

1. Неухильне виконання інструкцій виробника під час завантаження силосів зерном.

2. Контроль за розподілом зерна за обсягом/перерізом силосу при завантаженні.

Рис. 12. Силоси С5К210 до падіння

Рис. 13. Силоси С5К210 після падіння

**Пропонуємо комплекс послуг,
які охоплюють майже всі сфери діяльності
підприємства, пов'язані з роботами
підвищеної небезпеки**

- ⊗ Навчання посадових осіб, фахівців, членів комісій та робітників з питань охорони праці
- ⊗ Атестація зварників (усі способи зварювання)
- ⊗ Професійно-технічне навчання: ліфтер, водій навантажувача, оператор АЗС, електрогазозварник, стропальник
- ⊗ Огляд (крім первинного та позачергового), випробування, експертне обстеження машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки та їх елементів
- ⊗ Послуги виміральної електротехнічної лабораторії
- ⊗ Підготовка необхідної документації для отримання дозволів Держгірпромнагляду та свідоцтв ДП «Укрметртестстандарт»
- ⊗ Розробка та атестація зварювальних технологій
- ⊗ Допомога у працевлаштуванні наших випускників

02089, м. Київ, вул. Радистів, 64 (їхати 10 хвилин від метро «Лісова», автобус №11, зупинка «Радіоцентр»)
www.liftzvar.com.ua

e-mail: info@liftzvar.com.ua
тел.: (044) 496 95 89
(097) 329 47 98
(068) 373 37 88

бухгалтерія, тел.: (044) 496-95-91, (066) 323 44 95

Безпечне зберігання НАФТОПРОДУКТІВ. Загальні вимоги

- Про обставини трагедії на нафтобазі у Василькові, що під Києвом.
- Загальні вимоги щодо безпечного ведення робіт на виробництвах, де зберігаються нафтопродукти.
- Запобігання аваріям на них відповідно до НПАОП 0.00-1.41-88.

Микола Федоренко,
головний державний
інспектор Головного
управління Держпраці
у Київській області

ПРИЧИНИ ПОЖЕЖІ

Восьмого червня 2015 р. на території нафтобазі ТОВ «Побутрембудматеріали» (сmt Глеваха Васильківського району Київської області) виникла надзвичайна ситуація техногенного характеру. За офіційними даними, внаслідок пожежі, що тривала кілька днів, п'ятеро осіб загинули, ще 15 — постраждали. Державі завдано значних матеріальних та екологічних збитків.

За результатами проведеного Держпраці (Держгірпромнагляду) України спеціального розслідування основною технічною **причиною пожежі визнано невідповідність технологічного процесу змішування нафтопродуктів**, а саме: використання для непоміжної (основної) технологічної операції, пов'язаної із змішуванням палива у резервуарі, пересувного насоса з гнучким гумовотканинним трубопроводом (рукавом) та ненормативних фланцевих з'єднань (практично на всіх 8-болтових фланцевих з'єднаннях було використано чотири замість восьми болтів), що призвело до розгерметизації з'єднання та аварій-

ного витікання нафтопродуктів за відсутності системи аварійного звільнення резервуара від залишків палива.

Насос, який використовувався для змішування нафтопродуктів, мав такі недоліки щодо електробезпеки: рівень вибухозахисту електрообладнання (електродвигун, пусковий пристрій тощо) не відповідав класу вибухонебезпечних зон, де він експлуатувався (ступінь захисту оболонки електродвигуна «без засобів вибухозахисту» замість ступеню захисту «особливо вибухонебезпечне обладнання»), та увідний кабель до електродвигуна насоса був підключений без належної герметизації вводу. На виробничому об'єкті не розроблено технологічний регламент на процес змішування палива в резервуарі, до цього процесу було залучено осіб, які не мали професійної підготовки та не пройшли спеціальне навчання безпечним прийомам праці.

За результатами розслідування встановлено, що джерелом запалювання горючої суміші парів палива бензинової групи з киснем повітря стала іскра, що виникла в магнітному пускачі шафи керування насосного агрегату, коли після виявлення аварійного витікання палива з нижньої частини насоса один із працівників натиснув кнопку «Стоп». На момент прибуття пожежно-рятувального підрозділу Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) на те-

риторію нафтобазі (через півгодини з моменту загоряння палива) вогнем було охоплено один вертикальний резервуар з паливом об'ємом 900 м³ та, крім того, сталося розливання пального між іншими резервуарами на площі до 300 м³, що спричинило вибухи ще п'яти резервуарів.

НОРМАТИВНА БАЗА

Об'єкт підвищеної небезпеки — об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру (ст. 1 Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 № 2245-III).

Резервуари для зберігання нафти та нафтопродуктів ємністю 30 000 м³ і більше відносять до будівель та споруд підвищеної небезпеки як такі, що мають клас наслідків СС3 (додаток А до ДБН В.1.2-14-2009 «Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель, споруд, будівельних конструкцій та основ»).

Склади для зберігання нафтопродуктів належать до об'єктів підвищеної небезпеки, які підлягають обліку та ідентифікації відповідно до *Порядку ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки*, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 № 956 (далі — *Порядок № 956*). Згідно з додатком 2 до Нормативів порогових мас небезпечних речовин для ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки (далі — *Нормативи № 956*), затверджених вищевказаною постановою (у редакції постанови КМУ від 21.09.2011 № 990), порогова маса горючих рідин 50 000 т установлена для категорії небезпечних речовин 1 класу, а 5000 т — для 2 класу.

Нафтопродукти належать до горючих рідин, тобто рідин, які можуть самозайматися, а також займатися за наявності джерела горіння та самостійно горіти після його видалення. Горючі рідини з температурою спалаху, що дорівнює або менша 61 °С у закритому тиглі або менша 66 °С у відкритому тиглі, належать до легкозаймистих. Особливо небезпечними є легкозаймисті рідини, температура спалаху яких не перевищує 28 °С (ч. 2 п. 1 Нормативів № 956). Дані щодо температури спалаху основних нафтопродуктів наведено в додатку 4 до Правил пожежної безпеки для об'єктів зберігання, транспортування та реалізації нафтопродуктів, затверджених наказом Міністерства палива та енергетики України від 24.12.2008 № 658 (далі — *Правила № 658*), де вказано: температура спалаху бензину становить мінус 27 °С (мінус 39 °С), температура спалаху дизпалива залежно від марки — 30–40 °С.

Порядок улаштування складів нафтопродуктів визначають СНІП II-106-79 «Склади нафти і нафтопродуктів», відповідно до п. 1.5 якого склади нафти та нафтопродуктів поділяються на дві групи: 1) склади, призначені для зберігання й постачання нафти і нафтопродуктів різним споживачам; товарно-сировинні склади (парки) нафтопереробних і нафтохімічних підприємств; резервуарні парки насосних станцій магістральних нафтопроводів і нафтопродуктопроводів; перевалочні склади (бази) нафти та нафтопродуктів; 2) склади нафти та нафтопродуктів, що входять до складу підприємств (промислових, транспортних, енергетичних тощо).

Порядок улаштування складів нафтопродуктів із тиском

насичених парів не вище 93,3 кПа визначають ВБН В.2.2-58.1-94 «Проектування складів нафти і нафтопродуктів з тиском насичених парів не вище 93,3 кПа» і ВБН В.2.2-58.2-94 «Резервуари вертикальні сталеві для зберігання нафти і нафтопродуктів з тиском насичених парів не вище 93,3 кПа».

До нормативних документів, що визначають **вимоги безпеки під час зберігання нафтопродуктів**, належать НПАОП 0.00-1.41-88 «Загальні правила вибухобезпеки для вибухопожежонебезпечних хімічних, нафтохімічних і нафтопереробних виробництв» (далі — *НПАОП 0.00-1.41-88*) і НПАОП 63.2-1.13-87 «Правила з техніки безпеки та промислової санітарії при експлуатації нафтобаз та автозаправних станцій». Вимоги безпеки під час експлуатації очисних споруд нафтопереробних підприємств визначає НПАОП 23.2-5.03-83 «Інструкція з безпечної експлуатації очисних споруд підприємств Міннафтохімпрому СРСР». До галузевих нормативних документів можна віднести, наприклад, Правила техніки безпеки при транспортуванні, збереженні нафтопродуктів та заправленні машин у сільському господарстві, затверджено ЦК профспілки працівників сільського господарства від 10.05.1967 (НПАОП 01.41-1.02-67) і Правила технічної експлуатації та охорони праці на нафтобазах, затверджені наказом об'єднання «Укрнафтопродукт» від 01.04.1998 № 19.

Нафтопродукти належать до небезпечних вантажів. **Порядок безпечного ведення робіт, пов'язаних із транспортуванням нафтопродуктів (як небезпечного вантажу)**, визначають нормативні документи залежно від виду транспорту, а саме:

- **автомобільний транспорт** – НПАОП 60.24-1.09-84 «Правила безпечного перевезення нафти автомобільним транспортом»; Правила дорожнього перевезення небезпечних вантажів, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26.07.2004 № 822; Закон України «Про приєднання України до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів» від 02.03.2000 № 1511-III;
- **залізничний транспорт** – Правила перевезення наливних вантажів, затверджені наказом Міністерства транспорту України від 18.04.2003 № 299; Правила охорони праці під час поточного ремонту і підготовки до наливу цистерни для нафтопродук-

тів та вагонів бункерного типу для нафтобітуму, затверджені наказом Держнаглядохоронпраці України від 04.08.2003 № 141 (НПАОП 63.21-1.53-03);

- **авіаційний транспорт** – НПАОП 62.0-1.03-74 «Правила перевезення небезпечних вантажів повітряним транспортом»;
- **водний транспорт** – НПАОП 61.1-1.17-89 «Єдині правила безпеки перевезення вантажів і пасажирів на морських судах Міннафтопрому».

До державних стандартів, пов'язаних із транспортуванням нафтопродуктів, можна віднести: ДСТУ 4454:2005 «Нафта і нафтопродукти. Маркування, пакування, транспортування та зберігання»; ДСТУ 4488:2005 «Нафта і нафтопродукти. Методи відбирання проб».

- **Нафтопродукти** є хімічним продуктом, на які поширюється ДСТУ ГОСТ 30333:2009 «Паспорт безпечності хімічної продукції. Загальні вимоги» та ДСТУ ГОСТ 31340:2009 «Попереджувальне маркування хімічної продукції. Загальні вимоги».
- **Паспорт безпеки** є складовою технічної документації на речовину (матеріал) та відходи промисловості, у ньому наводиться інформація щодо її безпечного використання, зберігання, транспортування та утилізації тощо.
- **Знак небезпеки** – маркувальний знак (піктограма), що наноситься на вантажні одиниці відповідно до виду(ів) небезпеки завантаженого небезпечного вантажу та попереджає про загрозу для людини та навколишнього середовища (п. 1.10 ДСТУ ГОСТ 30333:2009).

Вимоги до **оцінювання роботоздатності технологічного обладнання складів нафтопродуктів** визначають НПАОП 0.00-4.35-90 «Положення про порядок установлення строків подальшої експлуатації технологічного обладнання вибухонебезпечних виробництв» і НПАОП 0.00-7.02-93 «Проведення робіт щодо оцінювання залишкової роботоздатності технологічного устаткування нафтопереробних, нафтохімічних та хімічних виробництв». Особливості проведення контролю технологічного обладнання складів нафтопродуктів **у зимовий період**

визначає НПАОП 0.00-7.01-72 «Регламент проведення в зимовий час пуску, зупинки та випробування на щільність апаратури хімічних, нафтопереробних і нафтохімічних заводів, а також газових промислів і газобензинових заводів».

Загальні **вимоги пожежної безпеки** визначають Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 (далі — *Правила № 1417*), безпосередні вимоги пожежної безпеки під час експлуатації об'єктів зберігання, транспортування та реалізації нафтопродуктів — *Правила № 658*, які поширюються на об'єкти зберігання нафтопродуктів (склади нафтопродуктів з комплексом основних і допоміжних

технологічних об'єктів: зливно-наливні естакади, насосні для перекачування нафтопродуктів, резервуарні парки тощо), об'єкти транспортування та реалізації нафтопродуктів (відповідно, магістральні нафтопродуктопроводи та автозаправні станції). *Правила № 658* не поширюються на товарно-сировинні резервуарні парки нафтопереробних заводів, сировинні парки нафтохімічних підприємств, видаткові склади нафтопродуктів, що входять до складу підприємств (промислових, транспортних, енергетичних тощо).

Вимоги щодо електробезпеки на об'єктах із вибухонебезпечними зонами, до яких належать і склади нафтопродуктів, визначають НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок» (розд. 4 «Електроустановки у вибухонебезпечних зонах») та *Правила технічної експлуатації електроустановок споживачів* (розд. IX «Електроустановки у вибухонебезпечних зонах»), затверджені наказом Міністерства палива та енергетики України від 25.07.2006 № 258 (у редакції наказу Міністерства енер-

гетики та вугільної промисловості України від 13.02.2012 № 91).

ВИМОГИ ДО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБЛАДНАННЯ СКЛАДІВ НАФТОПРОДУКТІВ

Про наміри будівництва або реконструкції, зміни технологічної схеми, що принципово змінює технологію виробництва, суб'єкт господарювання повинен своєчасно (до початку робіт) інформувати відповідні органи державного нагляду, які зобов'язані організувати контроль за проведенням цих робіт. Обладнання, яке не використовується у діючій технологічній системі, має бути ізольоване від діючих систем (п. 1.9 НПАОП 0.00-1.41-88; *далі по тексту — посилання тільки на пункти без зазначення НПАОП 0.00-1.41-88*). Проект, технологічний регламент, методики проведення вимірювань мають проходити обов'язкову метрологічну експертизу (п. 5.6.2).

Існують три категорії вибухонебезпечності об'єктів. Категорія вибухонебезпечності об'єкта визначається за допомогою розрахунку головними спеціалістами (технологами, механіками, електриками тощо) підрозділів організації — розробника проекту (для новопроєктованих або реконструйованих об'єктів) або підприємств (для діючих виробництв) і залежить від відносного значення енергетичних потенціалів та маси речовин (п. 1.4). Класифікацію наведено в *таблиці*.

Проектно-технологічна документація складів нафтопродуктів має передбачати такі регламенти:

- заходи та засоби, що виключають вихід параметрів за встановлені межі (тиск, швидкість переміщення, рівні тощо), забезпечують енергетичну надійність технологічних процесів та безпечне проведення процесу в ручному режимі (наприклад, на період заміни елементів системи контролю або управління) (п. 2.4, п. 2.14, п. 3.7.2, п. 5.9.4);
- порядок виконання технологічних операцій зі зберігання та переміщення нафтопродуктів з урахуванням їх фізико-хімічних властивостей; режими та порядок пуску (зупинки) технологічного обладнання; порядок підготовки ємностей до заповнення (звільнення від залишків речовин, що пере-

бували в них, промивка, очищення, знешкодження ємностей тощо) та проведення робіт з переключення (приєднання) трубопроводів (п. 2.7, п. 3.7.2, п. 3.7.4);

- заходи щодо запобігання утворення відкладень твердої фази на внутрішніх поверхнях апаратів поділу аерозолів або їх видалення (антиадгезійні покриття, механічні зтрушувачі, вібратори, введення добавок тощо), періодичність та безпечні способи проведення операцій з видалення відкладень (знепилювання); заходи з виділення розчинених горючих газів (за наявності у негорючій рідині, що підлягає скиданню в каналізацію, розчинених горючих газів) і допустимий їх вміст (п. 3.2.4, п. 3.2.9);
- порядок подавання інертних газів (у разі їх використання в якості засобів захисту від поширення полум'я); місця та порядок розміщення, зберігання та використання балонів з повірочними газами та сумішами, газами-носіями, еталонами тощо (п. 4.6.9, п. 5.7.7);
- періодичність та методи перевірки технічного стану схем контролю, управління та засобів протипожежної захисту технологічних процесів; періодичність випробувань на швидкість, міцність і щільність закриття запірної та регулюючої арматури, виконавчих механізмів, що беруть участь у цих схемах (п. 4.6.12, п. 5.10.2, п. 8.8).

Склад нафтопродуктів, зливно-наливні станції (пункти), резервуари (посудини) для їх зберігання і транспортування нафтопродуктів повинні улаштуватися відповідно до нормативних вимог державних стандартів, будівельних і протипожежних норм, *Правил будови та безпечної експлуатації посудин, що працюють під тиском*, тощо (п. 3.7.1).

Технологічне обладнання, матеріали та комплектуючі вироби не можуть бути допущені до монтажу за відсутності документів, що підтверджують якість їх виготовлення та відповідність нормативним вимогам (п. 4.1.7). Не допускається використовувати для технологічного обладнання матеріали, під час взаємодії робочого середовища з якими можуть утворюватися нестабільні вибухонебезпечні з'єднання (п. 4.1.5, п. 6.9). Допускається виготовлення неспеціалізованими підприємствами окремих видів технологічного обладнання за відповідної технічної оснащення, наявності спеціально підготовлених кадрів, отриманих в установленому порядку дозволів на проведення робіт (п. 4.1.4).

**Категорія вибухонебезпечності об'єктів,
що визначається розрахунком згідно з додатком 1
до НПАОП 0.00-1.41-88**

Категорія вибухонебезпечності	Відносне значення енергетичних потенціалів (Q_v)	Маса речовини, кг
I	більше 37	більше 5000
II	27–37	2000–5000
III	менше 27	менше 2000

Улаштування технологічного обладнання (цистерн, трубопроводів тощо) систем зливу-наливу нафтопродуктів повинно виключати можливість надходження горючих парів і газів в атмосферу під час проведення зливу-наливних операцій (п. 3.7.15). Температура зовнішніх поверхонь технологічного обладнання і (або) кожухів теплоізоляційних покриттів не повинна перевищувати температури самозаймання найбільш вибухопожежонебезпечного продукту, а в місцях, доступних для обслуговуючого персоналу, повинно бути не більше 45 °С — усередині приміщень і 60 °С — на зовнішніх установках (п. 4.1.12). Під час експлуатації технологічного обладнання, де використовуються корозійно-активні речовини, повинен передбачатися корозійний захист технологічного обладнання (п. 4.3.1).

Під час підключення до колектора трубопроводів технологічних блоків I категорії вибухонебезпечності для підвищення надійності вимикальні пристрої можуть дублюватися (п. 4.5.9). У вибухопожежонебезпечних технологічних системах, як правило, застосовується сталеві арматура. У технологічних блоках, що мають відносне значення енергетичних потенціалів $Q_v < 10$, допускається застосувати чавунну арматуру та неметалеві конструкційні матеріали (пластмасу, скло тощо) за відповідного обґрунтування та розробки додаткових заходів безпеки щодо їх експлуатації (п. 4.5.11).

Під час експлуатації технологічного обладнання конструкція ущільнення, матеріал прокладок і монтаж роз'ємних з'єднань повинні забезпечувати належний ступінь їх герметичності (п. 4.5.8). Фланцеві з'єднання допускаються тільки в місцях під'єднання трубопроводів до апаратів, а також на тих ділянках, де за технологічним регламентом передбачено періодичне розбирання задля проведення очищення та ремонту трубопроводів (п. 4.5.6). Не допускається для технологічних об'єктів з блоками I категорії вибухонебезпечності застосовувати для трубопроводів фланцеві з'єднання з гладкою ущільнюючою поверхнею (за

винятком випадків застосування спірально-навитих прокладок) (п. 4.5.7).

Для нагнітання нафтопродуктів застосовуються, як правило, насоси відцентрові безсальникові, з подвійним торцевим, а в обґрунтованих випадках — одинарним торцевим з додатковим ущільненням. Допускається застосування відцентрових насосів з подвійним торцевим ущільненням. В якості затворної рідини повинні використовуватися, як правило, негорючі і (або) нейтральні до перекачуваного середовища рідини. У виняткових випадках для нагнітання нафтопродуктів за малих об'ємних швидкостей подавання, у тому числі в системах дозування, допускається застосування поршневого насосів (п. 4.4.7). На нагнітальному трубопроводі повинен передбачатися зворотній клапан або інший пристрій, що запобігає зворотному переміщенню рідин, що транспортуються (п. 4.4.3).

Дозволяється застосування гнучких шлангів для проведення зливу-наливних операцій у залізничні цистерни та інше нестационарне об-

ладнання, а також для виконання допоміжних операцій (продування ділянок трубопроводів, відведення продувальних газів і парів, звільнення трубопроводів від залишків нафтопродуктів). Підключення гнучких шлангів для виконання допоміжних операцій допускається тільки на період проведення цих робіт. З'єднання шлангів з трубопроводами повинно здійснюватися за допомогою стандартних роз'ємів (п. 4.5.2)

ПРОТИАВАРІЙНІ ПРИСТРОЇ. СИСТЕМИ ЗВ'ЯЗКУ ТА ОПОВІЩЕННЯ

Технологічні системи, де в результаті відхилення від регламентованого режиму технологічного процесу можливе утворення вибухопожежонебезпечних сумішей, повинні забезпечуватися системою подавання до них інертних газів або інших речовин, що локалізують або запобігають утворенню вибухонебезпечних концентрацій. Для виробництв, що мають у своєму складі технологічні блоки I категорії вибухонебезпечності, передбачається переважно автоматичне керування подачею інертних газів, II і III категорій — дистанційне, а при відносному значенні енергетичних потенціалів $Q_v < 10$ допускається ручне управління (п. 2.6, п. 4.6.11).

Для систем протипаварійного захисту технологічних об'єктів I категорії вибухонебезпечності

Ємність резервуара з плаваючим дахом не повинна бути більше 120 000 м³, резервуара з понтоном або зі стаціонарним дахом — 50 000 м³. Площа дзеркала підземного резервуара повинна бути не більше 7000 м², а загальна площа дзеркала групи підземних резервуарів — 14 000 м².

Відстань між стінками наземних резервуарів для нафти і нафтопродуктів, розташованих в одній групі, має бути: резервуарів з плаваючою дахом — 0,5 діаметра, але не більше 20 м; резервуарів з понтоном — 0,65 діаметра та зі стаціонарним дахом — 0,75 діаметра, але не більше 30 м у разі зберігання в зазначених резервуарах нафти і нафтопродуктів з температурою спалаху 45 °С і нижче та для обох типів резервуарів 0,5 діаметра, але не більше 20 м у разі зберігання в них нафти та нафтопродуктів з температурою спалаху вище 45 °С. Відстань між стінками підземних резервуарів однієї групи має бути не менше 1 м. Між стінками найближчих резервуарів, розташованих в сусідніх групах, повинна бути відстань: для наземних резервуарів — 40 м, для підземних резервуарів — 15 м.

Кожна група наземних резервуарів повинна бути огорожена суцільним земляним валом шириною кромки не менше 0,5 м або стіною, розрахованою на гідростатичний тиск розлитой рідини. Висота зовнішнього огороження групи резервуарів повинна бути на 0,2 м вищою за рівень розрахункового обсягу розлитой рідини, але не менше ніж 1 м для резервуарів ємністю менше 10 000 м³ і 1,5 м для резервуарів ємністю 10 000 м³ і більше.

Об'єм, утворений між внутрішніми укосами обвалування або огорожувальними стінами, визначається розрахунковим об'ємом розлитой рідини, рівному ємності найбільшого резервуара в групі або окремого резервуара. Відстань від стінок резервуарів до нижньої кромки внутрішніх укосів обвалування або до огорожувальних стін приймається не меншою ніж: 3 м — від резервуарів ємністю менше 10 000 м³ і 6 м — від резервуарів ємністю 10 000 м³ і більше. Обвалування підземних резервуарів повинно передбачатися тільки у разі зберігання у резервуарах нафти та мазуту (п. 3.3 — 3.8 СНІП II-106-79).

Засоби захисту від поширення полум'я можуть не встановлюватися за умови подання у ці лінії інертних газів в кількостях, що виключають виникнення вибухонебезпечних сумішей (п. 4.6.9).

передбачається застосування електронної або мікропроцесорної техніки, для технологічних об'єктів II і III категорій — засобів автоматизації (п. 2.9, п. 2.12, п. 2.22). Для аварійного звільнення технологічних блоків (резервуарів з паливом) від залишків нафтопродуктів може використовуватися обладнання технологічних установок або спеціальна аварійна система звільнення, що повинна забезпечуватися переважно швидкодіючою вимикальною арматурою з дистанційним управлінням з місць, доступних для обслуговування в аварійних умовах (п. 2.22, п. 3.7.8).

Технологічні блоки повинні бути обладнані системами двостороннього гучномовного та телефонного зв'язку, а взаємозалежні технологічні блоки — сигналізацією про роботу зв'язаних між собою агрегатів. Двосторонній гучномовний зв'язок може передбачатися для технологічних систем з блоками I категорії вибухонебезпечності з персоналом диспетчерських пунктів, служб цивільної оборони промислового об'єкта, зливо-наливними пунктами, складами та насосними станціями (п. 5.8.1).

У технологічних блоках задля попередження аварій та запобігання їх розвитку повинні застосовуватися протиаварійні пристрої: запірно-регулююча арматура, запобіжні пристрої від перевищення тиску, засоби локалізації полум'я та вибуху тощо (п. 4.6.1). Запірно-регулююча арматура, виконавчі механізми, що беруть участь у схемах контролю, управління та протиаварійного захисту технологічних процесів, після ремонту та перед улаштуванням повинні проходити періодичні випробування на швидкодію, міцність і щільність закриття з оформленням актів або із записом у паспорті/журналі (п. 5.10.2).

ВИРОБНИЧИЙ ПЕРСОНАЛ. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ РОБІТ НА ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ОБЛАДНАННІ

Для кожного вибухопожежонебезпечного технологічного об'єкта повинен розроблятися план ліквідації аварій,

в якому з урахуванням специфіки виробництва (п. 1.11, 5.8.4, 9.3) повинно бути передбачено: порядок оповіщення виробничого персоналу та цивільного населення про аварійну ситуацію, виведення у безпечне місце людей, не пов'язаних безпосередньо з ліквідацією аварій; оперативні дії персоналу з попередження аварій та ліквідації аварійних ситуацій, а також заходи з підтримання у справному стані технічних засобів (наприклад, системи оповіщення персоналу про аварійну обстановку на технологічному об'єкті) та дані про відповідальні за це служби.

Для набуття практичних навичок щодо безпечного виконання робіт, попередження аварій та ліквідації їх наслідків на технологічних системах з блоками I категорії вибухонебезпечності всі працівники, зайняті веденням технологічного процесу та експлуатацією обладнання на цих об'єктах, проходять спеціальний курс підготовки з використанням технічних засобів навчання (тренажерів, навчально-тренувальних полігонів тощо) (п. 1.16). Роботи на території складів нафтопродуктів належать до робіт з підвищеною пожежною небезпекою.

До професій, пов'язаних із підвищеною пожежною небезпекою, належать (додаток 1 до Правил № 658):

- матеріально відповідальні працівники складського господарства та баз, де зберігаються горючі матеріали, негорючі матеріали в горючій упаковці, різноманітні пожежонебезпечні речовини та матеріали;
- працівники всіх професій, зайняті на транспортуванні, прийманні, зберіганні, видаванні та переробленні нафтопродуктів, у тому числі:
 - оператори, старші оператори товарних ділянок приймання, відпуску, зберігання нафтопродуктів;
 - водії електронавантажувачів;
 - машиністи, старші машиністи насосних установок;
 - пробовідбірники нафтопродуктів;
 - мийники бочок з-під масла, мазуту, інших легкозаймистих та горючих рідин;
 - працівники відділень (ділянок) брудної діжкотари (із залишками нафти, мазуту, інших легкозаймистих і горючих рідин), попереднього оброблення відпрацьованих мастил, автозаправних станцій.

Газонебезпечні роботи, пов'язані з підготовкою технологічного облад-

нання до ремонту та безпосереднього проведення ремонту, повинні проводитися відповідно до вимог Інструкції з організації безпечного проведення газонебезпечних робіт на підприємствах Міннафтохімпрому СРСР (НПАОП 23.1-5.01-86). Ремонтні роботи із застосуванням відкритого вогню повинні проводитися відповідно до Інструкції з організації безпечного проведення вогневих робіт на вибухонебезпечних і вибухопожежонебезпечних об'єктах (НПАОП 0.00-5.12-01) та Правил пожежної безпеки під час проведення зварювальних та інших вогневих робіт на об'єктах народного господарства (п. 10.8, п. 10.9). Гранично допустимі концентрації нафтопродуктів у повітряному середовищі, за яких дозволяється проводити вогневі роботи, наведено в таблиці 2 Правил № 658 (наприклад, для нафти фракції 20 °С — 200 °С ГДВК становить 2,1 г/м³).

На проведення газонебезпечних та вогневих робіт у вибухонебезпечних зонах повинен оформлюватися наряд-допуск, розробляються заходи, що забезпечують безпеку праці. Не допускається проведення монтажних, налагоджувальних і ремонтних робіт в умовах загазованості (п. 5.10.3). До роботи з електропідігрівання в'язких нафтопродуктів допускаються кваліфіковані робітники, які пройшли спеціальне навчання, інструктаж та мають III кваліфікаційну групу з електробезпеки (п. 17 розділу IV Правил № 658).

Закінчений ремонт технологічного об'єкта (блоку, установки) приймається комісією за актом, затвердженим головним інженером підприємства (п. 10.13).

ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКА

Електроприймачі технологічних систем, що мають технологічні блоки I категорії вибухонебезпечності, повинні забезпечуватися електроенергією за I категорією надійності. Повинна бути забезпечена можливість безаварійного переведення технологічного процесу в безпечний стан у всіх режимах функціонування виробництва, у тому числі й під час одночасного припинення подачі електроенергії від двох незалежних взаєморезервуючих джерел живлення. Електроприймачі технологічних систем, що мають у своєму складі блоки II і III категорій вибухонебезпечності, залежно від конкретних умов експлуатації та особливостей технологічного процесу щодо забезпечення надій-

НА ВИБУХОПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТАХ ЗАБОРОНЕНО:

- ➔ розміщувати над і під приміщеннями технологічне обладнання, насосні та компресорні установки, трубопроводи, не пов'язані з системою управління технологічним процесом пристрої (крім випадків застосування спеціальних заходів безпеки, що виключають потрапляння вибухопожежонебезпечних речовин на нижче розташоване приміщення); а також транзитне прокладання через приміщення управління та аналізаторне приміщення трубопроводів, повітроводів, кабелів тощо (п. 4.2.3, 5.7.2);
- ➔ допускати постійне перебування людей або розміщення балонів з повірочними газами та сумішами, газами (носіями, еталонами тощо) в аналізаторному приміщенні, вводити пробовідбірні трубки з тиском вище, ніж передбачені для роботи аналізатора (п. 5.7.6, 5.7.8);
- ➔ використовувати залізничні цистерни з нафтопродуктами, що стоять на залізничних коліях, в якості стаціонарних, складських (видаткових) ємностей, а також наливні пункти для поперемінного наливання несумісних між собою продуктів (п. 3.7.12, 3.7.13);
- ➔ використовувати у вибухопожежонебезпечних технологічних системах гнучкі шланги (гумові, пластмасові тощо) як стаціонарні трубопроводи для транспортування нафтопродуктів; улаштовувати фланцеві з'єднання трубопроводів з вибухопожежонебезпечними токсичними та їдкими речовинами над і під місцями постійного проходу людей (п. 4.5.2, 4.5.7);
- ➔ експлуатувати несправні системи контролю, управління і протиаварійного захисту; деблокувати вручну системи автоматичного керування технологічними процесами; застосовувати в системах протиаварійного автоматичного захисту багатоканальні прилади контролю параметрів, що визначають вибухонебезпечність процесу (п. 4.6.12, 5.3.1, 5.9.2, 5.9.3);
- ➔ об'єднувати газові викиди, що містять речовини, здатні під час змішування утворювати вибухонебезпечні суміші або нестабільні з'єднання; видаляти горючий пил з поверхні за допомогою стиснутого повітря або іншого стисненого газу, а також іншим способом, що може призвести до утворення вибухонебезпечних пило-повітряних сумішей; застосовувати відкритий вогонь для розігрівання (плавлення) закристалізованих речовин (п. 2.25, 3.1.4, 3.1.20).
- ➔ розташовувати колодязі на мережах каналізації технологічних трубопроводів, що містять вибухонебезпечні продукти, скидати хімічно забруднені технологічні, змивні та інші стоки, що утворюються як під час регламентованих режимів роботи виробництва, так і у випадках аварійних викидів, у магістральну мережу каналізації без попереднього очищення (за винятком випадків, коли магістральна мережа призначена для прийому таких стоків); не допускається наявність на території підприємства природних виїмок, ярів, низин, заборонено влаштовувати відкриті траншеї, котловани, приямки, в яких можливе скупчення вибухопожежонебезпечних парів і газів, а також траншейну та наземну в штучних або природних поглибленнях прокладку трас трубопроводів з нафтопродуктами (п. 8.4, п. 8.9, п. 9.2).

ності електропостачання, можуть відноситися до електроприймачів тільки I або II категорії (п. 6.3, 6.4). Електропостачання взаємопов'язаних між собою технологічних об'єктів, як правило, передбачається від однієї групи джерел живлення — основного і резервного (п. 6.7).

Під час проведення зливо-наливних операцій повинні передбачатися заходи захисту від атмосферної і статичної електрики (п. 3.7.21). Роботи з монтажу, налагодження, ремонту, регулювання та випробування систем контролю, управління і протиаварійного захисту, зв'язку та оповіщення повинні виключати іскроутворення (п. 5.10.3).

Пристрої для підключення пересувного та переносного електрообладнання повинні розміщуватися поза вибухонебезпечними зонами. Рівень вибухозахисту такого електрооблад-

нання має відповідати категорії (класу) вибухонебезпечної зони (п. 6.19). Аварійне освітлення робочих місць, з яких за необхідності здійснюється аварійна зупинка виробництва та електроприймачі якого належать до особливої групи з надійності електропостачання, повинно мати живлення від третього незалежного джерела (п. 6.12).

ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА

Під час експлуатації резервуарів на складах з нафтопродуктами повинен здійснюватися постійний контроль за справністю дихальних клапанів та вогнезахисних пристроїв, за температури повітря вище 0 °C їх перевірки повинні проводитися не рідше одного разу на місяць, а нижче 0 °C — не рідше двох

разів на місяць. Дихальні клапани повинні очищатися від льоду (Правила № 1417, частина 6 п. 9.2 розділу VI).

Приймання та відвантаження нафтопродуктів здійснюється відповідальними особами з числа персоналу підприємства або в їх присутності. Приймання відпрацьованих нафтопродуктів здійснюється партіями (будь-яка кількість однієї групи з одним загальним паспортом якості). Під час приймання відпрацьованих нафтопродуктів обов'язково перевіряється їх в'язкість, температура спалаху, масова частка механічних домішок і води. На резервуарах, у яких зберігаються суміші відпрацьованих нафтопродуктів застосовується така сама дихальна та запобіжна арматура, як і на резервуарах для зберігання нафтопродуктів, а під час зберігання відпрацьованих індустріальних і моторних мастил — як на резервуарах для зберігання мастил.

Температура підігріву відпрацьованих нафтопродуктів повинна бути на 15 °C нижчою за температуру спалаху компонентів, що входять до складу нафтопродуктів. Для зливання або наливання відпрацьованих нафтопродуктів з температурою спалаху 120 °C і нижче допускається застосовувати тільки закриті зливно-наливні пристрої. Витратні баки відгінного відділення регенераційних установок повинні містити паливо у кількості не більше добової потреби та розміщуватися за межами приміщення.

Вимоги безпеки під час збирання та очищення відпрацьованих нафтопродуктів визначено в розділі V Правил № 658, вимоги безпеки під час проведення вогневих робіт — у розділі VIII Правил № 658. У додатку 2 до Правил № 658 наведено «Пам'ятку щодо оснащення об'єктів первинними засобами пожежогасіння» та «Пам'ятку щодо оснащення основних зовнішніх технологічних споруд та виробничих діляниць вогнегасниками та пожежним інвентарем», у додатку 3 — Перелік основних приміщень та споруд об'єктів зберігання, транспортування та реалізації нафтопродуктів, які підлягають обладнанню автоматичними системами пожежогасіння та системами пожежної сигналізації. Форму наряду-допуску на проведення вогневих робіт на вибухопожежонебезпечних та пожежонебезпечних об'єктах наведено в додатку 5 до Правил № 658 (містить одну частину, 14 пунктів, три таблиці).

ЗАГИНУЛИ В «КОМФОРТНИХ» умовах

Сергій Колесник,
власкор

У липні 2015 р.
у м. Золотоноша Черкаської
області на підприємстві
ТОВ «Артбудкомфорт» загинули
трое працівників, виконуючи
очищення каналізаційної
насосної станції. Організація
роботи була на такому низькому
рівні, що помітили відсутність
працівників, які, вочевидь,
загинули ще вранці, і забили
на сполох лише після обіду.

ТОВ «Артбудкомфорт» зареєстровано в м. Києві. У числі дозволених видів діяльності — виробництво м'яса птиці, чим, власне, і займається золотоніське підприємство. Про те, які «комфортні» умови праці на «Артбудкомфорті» і як «добре» тут можуть організовувати роботу, у місті було відомо ще задовго до цього нещасного випадку.

ДИМУ БЕЗ ВОГНЮ НЕ БУВАЄ

Свого часу ТОВ «Артбудкомфорт» незаконно здійснювало скидання неочищених стоків до мережі золотоніської міської каналізації, що врешті-решт призвело до аварії. У результаті місту довелося виконувати великий обсяг робіт з ліквідації її наслідків. У 2013 р. рішенням Київського апеляційного господарського суду залишено без змін рішення суду першої інстанції про стягнення з ТОВ «Артбудкомфорт» 172 тис. грн на користь Золотоніської міської ради.

У листопаді того ж року працівники підприємства, не в змозі більше терпіти знущання (зокрема, хронічну невідплату заробітної плати та неналежні умови праці), провели страйк. Адміністрація підприємства кинула їм кістку, виплативши частину заборгованості з зарплати, але щось серйозно змінювати навіть не планувала. У результаті на початку червня 2014 року було проведено другий страйк.

Ось що писала про це черкаська газета «Нова Доба»: «...А який «комфорт» у них на робочих місцях, робітники розповідають зі слезами на очах. Через те що на умови праці ніхто не звертає уваги, люди стоять у воді, ноги клянуть, а за комір капає вода зі стелі. Навіть у зимовий час цехи не опалюються. Задубілі від холоду руки гріють (прохання до тих, хто не обізнаний зі специфікою роботи птахозабійного цеху, не лякатися) об тушки щойно забитих курей. Рукавичок, як і спецодягу, ніхто не видає, скаржаться робітники, тому грибокві захворювання рук, застуди — звичайна річ. На понаднормові роботи вже ніхто не звертає уваги, робітники з цим

примирилися. Якщо є виробнича необхідність, працюють не до 17.00, а буває, що до опівночі й довше. На вимогу керівництва виходять і у вихідний. Якби власники підприємства дотримувалися законодавства, то мали б оплатити цю роботу в збільшеному розмірі. Якби ж то все було за законом! Та навіть усі ці беззаконня якийсь час робітники терпіли, доки їм (хоча й з постійними затримками) виплачували зарплату. Але виплати стали затягувати щодалі на довший час.

— Ми навіть не знаємо, на яких умовах працюємо, скільки маємо зароблених грошей, бо ніхто не хоче пояснити!

— Працюємо у шкідливих умовах, але про законні компенсації — навіть не заїкайся!

— Жінка, яка сама важить 60 кілограмів, за зміну вручну перекидає 20 тонн курячих тушок. А їй ще й зарплати не видають!...

Для того щоб отримувати більш високу зарплату, людям пропонували звільнитися та оформити трудові відносини за цивільно-правовим договором. Нарешті обрали профком, якого досі на підприємстві не було, і доручили йому захищати інтереси працівників. Але й цього разу персонал заспокоїли тим, що до вечора видали кожному по 500 грн із суми заборгованості та пообіцяли погасити весь борг з зарплати до кінця місяця. А про поліпшення умов праці — ні слова.

ЩО СТАЛОСЯ ТОГО ДНЯ

Понеділок 13 липня 2015 р. на ТОВ «Артбудкомфорт» оголосили вихідним. Незважаючи на це, як повідомила сестра одного із загиблих, головний інженер підприємства викликав слюсаря з експлуатації та ремонту газового устаткування для виконання ремонтних робіт. Хоча під час розслідування нещасного випадку сам головний інженер та інші керівники це заперечували. Таким чином, уже згаданий слюсар і ще двоє працівників, залучені до виконання робіт за цивільно-правовим договором, з'явилися вранці на під-

приємстві та самостійно, без керівника робіт, наряд-допуску та засобів індивідуального захисту попрямували виконувати завдання на каналізаційну насосну станцію (КНС) птахозав'язного цеху.

Лише після 13.00 на підприємстві звернули увагу, що працівники, які пішли на КНС, довго не вертаються, а їхні мобільні не відповідають. На КНС було знайдено речі, які вони залишили, та відкритий колодязь, заповнений стоками глибиною до двох метрів. Терміново повідомили інженера з охорони праці, пізніше з'явилися директор підприємства й інші посадові особи. На виклик прибули рятувальники Державної служби з надзвичайних ситуацій.

Приблизно о 17:00 удалося відкачати стічні води, і на дні насосної станції знайшли тіла трьох зниклих працівників. Судово-медична експертиза встановила причину смерті: механічна асфіксія внаслідок утоплення. Ні в кого із загиблих алкоголю в крові виявлено не було.

ЩО З'ЯСУВАЛА КОМІСІЯ

Згідно із наданими документами, на підприємстві існувала служба охорони праці; були розроблені та наказами введені в дію інструкції з охорони праці; керівники й фахівці пройшли навчання та перевірку знань з питань охорони праці; було створено постійно діючу комісію з питань охорони праці.

Проте дійсність виявилася зовсім іншою. Ви можете собі уявити, яким чином на підприємстві могла функціонувати СУОП, якщо на ньому не було навіть штатного розпису, не був укладений колдоговір, не призначені особи, відповідальні за безпечне ведення робіт, у тому числі на КНС, не розроблені відповідні заходи і, головне, не здійснювався належний контроль за дотриманням вимог з охорони праці? Про забезпечення належного утримання будівель і споруд, виробничого устаткування та інвентарю, моніторингу їх технічного стану нема чого й говорити.

КНС, на якій загинули працівники, разом з усім установленим на ній устаткуванням перебувала в занедбаному стані. Електрообладнання було розкурочено, захист електрообладнання обраний неправильно, конструкція, виконання і клас ізоляції машин та апаратів не відповідали сучасним вимогам, розпізнавальні знаки та інформаційні написи про їх функціональне призначення були відсутні. Замість передбачених проектом трьох насосів на КНС було встановлено два насоси для відкачування стоків, на які, до того ж, були відсутні паспорти. Немає припливної та витяжної вентиляції, а також необхідних фланцевих запірних засувки і багато чого іншого, що передбачено проектом.

Не набагато кращою є справа з іншими виробничими об'єктами даного підприємства. Тож не дивно, що ТОВ «Артбудкомфорт» не мало дозволу Держгірпромнагляду на виконання робіт підвищеної небезпеки, крім того, підприємством не було складено та надано Декларацію відповідності матеріально-технічної бази роботодавця вимогам законодавства про охорону праці.

Незважаючи на те що роботи в колодязях належать до робіт підвищеної небезпеки, на підприємстві не оформлювалися наряди-допуски, не проводилися інструктажі на робочих місцях. Навіть не був визначений перелік робіт, на які потрібно оформлювати наряд-допуск, відсутній перелік робіт підвищеної небезпеки, для виконання яких необхідно проходити спеціальне навчання та щорічну перевірку знань з питань охорони праці, не проводилися медогляди.

Основною причиною нещасного випадку комісія визнала незадовільне функціонування СУОП, супутньою — невиконання посадових інструкцій.

ДУМКИ ВГОЛОС

Виникає запитання: чим займався інженер з охорони праці підприємства, на якого відповідно до Закону «Про охорону праці» та інших нормативно-правових актів покладається контроль за дотриманням вимог безпеки як рядовими працівниками, так і посадовими особами? Чому на підприємстві забули про безпеку, відомчий контроль, триступінчастий оперативний контроль? Упевнений, якби інженер з охорони праці, який підпорядковується безпосередньо роботодавцеві, щоразу вимагав від керівників робіт відсторонення осіб, що порушують вимоги безпеки, якби видавалися приписи й готувалися подання керівнику про покарання порушників, ніхто не став би ставати до виконання робіт підвищеної небезпеки без керівника, наряд-допуску та ЗІЗ.

В акті розслідування спеціальною комісією зазначено, що загиблі працівники проходили вступний, первинний, повторний інструктажі, один із них, якого було оформлено офіційно, пройшов перевірку знань з питань охорони праці. Виникає запитання: чому і як їх учили? Очевидно, що це робилося формально, непереконливо або, швидше за все, ті, хто їх учив, самі були слабо обізнані зі змістом норм, правил та інструкцій з охорони праці.

Відповідальність за занедбаність КНС у першу чергу лежить на керівництві підприємства, а також на службі охорони праці — принаймні, з моральної точки зору. Якби свого часу інженер з охорони праці застеріг керівництво підприємства від необачного рішення встановити насоси, вентиляцію й інше устаткування з порушенням вимог проекту, якби забив на сполох, видав припис, щоб хоча б зняти із себе відповідальність, можливо, події того дня не закінчилися б так трагічно.

Комісія теруправління Держгірпромнагляду у Черкаській області склала список з понад 10 заходів для усунення причин нещасного випадку, серед яких такі: посилення контролю за дотриманням працівниками технологічних регламентів, правил поводження з машинами, механізмами, устаткуванням; обов'язкове застосування ЗІЗ; дотримання вимог з охорони праці під час виконання робіт; призначення відповідальних осіб тощо. Було вказано на необхідність проходження генеральним директором, головним інженером, інженером з охорони праці ТОВ «Артбудкомфорт» позачергового навчання та перевірки знань з питань охорони праці.

І головне, що потрібно засвоїти адміністрації підприємства: час, коли інспектор теруправління приходив і «тикав пальцем» на порушення НПАОП і, за великим рахунком, був для інженера з охорони праці нянькою, закінчився. Тепер до своєї роботи необхідно ставитися з повною відповідальністю. А винним доведеться до кінця життя пам'ятати, що смерть цих трьох ще молодих чоловіків лежить на їх совісті. До речі, до цих пір родина тільки одного із загиблих отримала компенсацію за рахунок Фонду соціального страхування...

ПОЄДНУВАТИ НЕ МОЖНА

Олександр Пількевич,
експерт з питань
охорони праці
та пожежної
безпеки

**ВІДПОВІДАТИ ЗА ОХОРОНУ ПРАЦІ
І ПОЖЕЖНУ БЕЗПЕКУ ПОВИННІ
РІЗНІ ПРАЦІВНИКИ.**

На кожному підприємстві має бути встановлений відповідний протипожежний режим.

Взагалі, згідно з п. 3 ст. 55 Кодексу цивільного захисту України вся відповідальність за забезпечення пожежної безпеки на підприємстві покладається на його власника та керівника.

Разом з тим відповідно до Правил пожежної безпеки в Україні, які затверджені наказом МВС від 30.12.2014 № 1417 (далі — ППБУ), керівник підприємства повинен призначити відповідальних за пожежну безпеку окремих будівель, споруд, приміщень, діляниць, технологічного та інженерного устаткування, а також за утримання й експлуатацію засобів протипожежного захисту.

Як випливає з вимог ППБУ, на підприємстві може бути декілька відповідальних за пожежну безпеку. Тобто у керівника є можливість призначити відповідальних як за кожне окреме приміщення підприємства, так і за підприємство в цілому.

Відповідальні особи (особа) призначаються наказом по підприємству, з яким їх в обов'язковому порядку оз-

найомлюють під підпис. Для чого? По-перше — відповідно до вимог інструкції з діловодства. А по-друге, ці особи несуть відповідальність — дисциплінарну, адміністративну і навіть кримінальну — за забезпечення пожежної безпеки в межах покладених на них обов'язків.

Чинне законодавство не регламентує спеціальних вимог до таких людей. Відсутні вимоги щодо стажу роботи, освіти, віку, статі тощо. Тобто керівник на власний розсуд може визначити осіб, відповідальних за пожежну безпеку на підприємстві. Разом з тим виконання цієї роботи передбачає наявність відповідного досвіду, деяких технічних знань та вмінь, навичок роботи з комп'ютером, знання державної мови.

Однак є й деякі обмеження щодо призначення відповідальних осіб. Так, згідно з п. 5.5 Типового положення про службу охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 15 листопада 2004 р. № 255, працівники служби охорони праці не можуть залучатися до виконання функцій, не передбачених Законом України «Про охорону праці» та цим Типовим положенням. Таким чином, відповідальними за охорону праці і пожежну безпеку повинні бути різні працівники.

Відповідно до вимог п. 14,16 Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою КМУ від 26.06.2013 № 444, відповідальні особи та інші працівники (наприклад, які мають право проводити інструктажі з пожежної безпеки) зобов'язані пройти навчання з питань пожежної безпеки на територіальних курсах, у навчально-методичних центрах цивільного захисту та безпеки життєдіяльності або на інших підприємствах, в установах та організаціях, що мають затверджені програми навчання з питань пожежної безпеки. Таке навчання проводиться один раз на три роки.

Також ППБУ зобов'язує керівника визначити у посадових інструкціях, положеннях про підрозділ обов'язки посадових осіб щодо забезпечення пожежної безпеки, утримання та експлуатації засобів протипожежного захисту.

Керівник визначає ці обов'язки на власний розсуд. Наприклад, одні розробляють інструкції з пожежної безпеки, положення, готують накази з цих питань; інші проводять інструктажі з питань пожежної безпеки; треті відповідають за утримання первинних засобів пожежогасіння в належному стані, їх облік, перевірки, списання; четверті займаються питаннями пожежної сигналізації, підготовкою відповідних договорів на обслуговування, контролюють його своєчасність тощо. Або це все та багато чого іншого може виконувати один працівник, відповідальний за пожежну безпеку на підприємстві (про це — в наступних номерах журналу).

Однак навіть якщо досконало розподілити функції відповідальних осіб, керівник, згідно із чинним законодавством несе відповідальність за забезпечення пожежної безпеки на своєму підприємстві. А тому саме досвідчений працівник, що відповідає за пожежний стан, завжди стане йому в пригоді.

ОХОРОНА ПРАЦІ

ОХОРОНА ПРАЦІ - ЦЕ УСПІХ ВАШОГО БІЗНЕСУ

Адреса: 61002, м. Харків,
вул. Маршала Бажанова, 21/23
Тел.: (057) 706-16-05, факс: (057) 706-16-09
E-mail: Ohranatruda@inbox.ru

http://www.khot.com.ua

МАКЕТУВАННЯ НА ЗАМОВЛЕННЯ

НОВИНКА!!!

ВИБРАЄМО МАКЕТИ НА ЗАМОВЛЕННЯ
БУДЬ-ЯКОЇ СКЛАДНОСТІ

http://www.khot.com.ua

Гірка статистика

ЦЬОГО

МОГЛО НЕ СТАТИСЯ

За оперативними даними, у січні 2016 р. в Україні загинули на виробництві 27 осіб – на 2 менше, ніж за такий самий період минулого року; сталося 12 групових нещасних випадків, у результаті яких травмовано 26 осіб, у тому числі 4 – смертельно.

У січні 2016 р. основними видами подій, під час яких сталися нещасні випадки зі смертельними наслідками, пов'язані з виробництвом, були:

- ДТП, наїзд транспортних засобів – загинуло 23%;
- падіння предметів, матеріалів, обрушення, обвалення породи, ґрунту тощо – 23%;
- падіння потерпілих – 18%.

Коротко про обставини деяких нещасних випадків.

02.01. Дніпропетровська область

Виконуючи зчеплення вагонів з навантажувальною машиною у квершлязі ствола «Північна вентиляційна» шахти ім. Фрунзе ПАТ «ЄВРАЗ Суха Балка» (м. Кривий Ріг), гірничий робітник був затиснутий між вагоном та навантажувальною машиною. Потерпілий отримав травми, несумісні з життям.

08.01. Донецька область

Під час технічного огляду автомобіля КраЗ на території ремонтних майстерень ТОВ «Автотехнотранс» (м. Добропілля) сталося некероване падіння кузова автомобіля, внаслідок чого водія притиснуло до паливного бака. Від отриманих травм потерпілий помер.

09.01. Волинська область

Того дня гірники очисного вибою шахти № 1 «Нововолинська» при оновлен-

ні лави № 293 виконували роботи з її кріплення та пересування конвеєра до вибою за комбайном. В результаті раптового обвалення породи покрівлі двоє працівників були смертельно травмовані.

11.01. Дніпропетровська область

Бригада monterів колії ТОВ «Шляхбуд КР» (Інгuleцький район) виконувала роботи з очищення снігу на стрілочному переводі № 57. Один працівник потрапив під поїзд, який рухався вагонами вперед, і загинув на місці події.

11.01. Донецька область

Медичні сестри КЗ «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 2» (м. Краматорськ) прямували на дільницю № 23 через дорогу по пішохідному переходу. Внаслідок наїзду автомобіля «Ланос» двоє працівниць були травмовані, одна з них померла в лікарні.

15.01. Волинська область

Під час проведення лісосічних робіт працівниками ДП «Колківський лісгосп» сталося зависання зрізаного дерева на кроні іншого дерева, при стягуванні трактором воно потягнуло за собою ще одне дерево, яке вирвалося з корінням і, падаючи, гіллям вдарило по голові лісоруба. Травми виявилися несумісними з життям.

21.01. Київська область

Водій ТОВ «Персонал Плюс» в дорозі відволікся від керування авто-

мобілем і здійснив наїзд на вантажний автомобіль, що стояв на узбіччі у с. Семиполки (Броварський район). Внаслідок ДТП водій отримав тілесні ушкодження, а експедитор, який перебував у кабіні, загинув на місці події.

23.01. Одеська область

На майданчику для стоянки автотранспорту у смт Великодолинське водій ТОВ «Логістик-МТС» використовував в кабіні вантажівки пристрій, що є джерелом відкритого полум'я, і отримав отруєння оксидом вуглецю, внаслідок чого помер.

24.01. Харків

Під час виконання робіт з монтажу даху у депо ремонту ВП «Пасажирське вагонне депо «Харків-Сортувальний»» слюсар з ремонту рухомого складу не втримався на майданчику для огляду дахового обладнання та впав з висоти. Від отриманих травм потерпілий помер.

27.01. Запоріжжя

Апаратник ВАТ «Запоріжжкокс», здійснюючи обхід дільниці ректифікації, виявив витік бензолу з трубопроводу. При спробі затягнути болти фланець лопнув. З тріщини, що утворилася, на працівника потрапив струмінь сирого бензолу, внаслідок чого чоловік втратив свідомість. Лікарі швидкої допомоги констатували його смерть від отруєння сирим бензолом.

Підготувала головний спеціаліст управління інспекційної діяльності Держпраці
Галина Мельник

НЕ ЧУЖА ПРОБЛЕМА

Ярослав Дрб,
канд. психол. наук,
лікар-психотерапевт ПАТ
«Хмельницькобленерго»

Сьогодні на свої робочі місця вертаються бійці, які брали участь у проведенні антитерористичної операції. Часто те, що їм довелося пережити на війні, не дає можливості адаптуватися до звичайного життя. Щоб підтримати таких працівників у їх прагненні подолати стресовий стан і знову повноцінно виконувати свої функціональні обов'язки, роботодавцям необхідно звернутися по допомогу до психологів. Ця стаття — про основи психологічної реабілітації людей, що повернулись із зони АТО.

Специфіка реабілітаційної роботи залежить від рівня та змісту станів і розладів. Психотерапія посттравматичного стресового розладу (ПТСР) спрямована в першу чергу на реінтеграцію порушеної внаслідок травми психічної діяльності. Завданням психотерапії є: створення нової когнітивної моделі життєдіяльності, афективна переоцінка травматичного досвіду, усвідомлення цінності власної особистості та відновлення здатності подальшого існування у світі. Сьогодні розроблено конкретні диференційовані методи роботи із травматизованими людьми, причому ефективність цих методів піддається об'єктивній оцінці; проте важливо вчасно і правильно діагностувати у клієнта ПТСР.

У цілому психотерапія працює на підкріплення захисних чинників, оскільки вона веде саме до переосмислення подій і посилення механізмів адаптації. Мета психотерапевтичного лікування клієнтів із ПТСР — допомогти їм звільнитися від спогадів про минуле та від інтерпретації наступних емоційних

переживань, які нагадують про травму, а також сприяти тому, щоб клієнт міг активно та відповідально ввімкнутися в сьогодення. Для цього йому знову необхідно знайти контроль над емоційними реакціями та визначити для травматичної події належне місце в загальній тимчасовій перспективі свого життя й особистої історії, тобто інтегрувати в його уявлення про себе (Я-образ).

Виходячи з цього, існує чотири стратегії терапії, що дає змогу досягти цієї мети:

- **підтримка адаптивних навичок Я-образу** (одним з найбільш важливих аспектів отут є створення позитивного ставлення до терапії);
- **формування позитивного ставлення до симптомів** (суть даної стратегії полягає в тому, щоб навчити клієнта сприймати свої розлади як нормальні для тієї ситуації, яку він пережив, і таким чином запобігти його подальшій травматизації самим фактом існування цих розладів);
- **зниження уникнення** (тому що прагнення уникати всього, що пов'язано з психічною травмою, заважає йому переробити її досвід);
- **нарешті, зміна атрибуції змісту** (ціль цієї стратегії — змінити зміст, який клієнт надає перенесеній психічній травмі, і в такий спосіб створити у клієнта відчуття «контролю над травмою»).

Психотерапія повинна звертатися до двох фундаментальних аспектів посттравматичного розладу: до **зниження тривог** та **відновлення почуття особистісної цілісності й контролю над тим, що відбувається**. При

цьому необхідно пам'ятати, що терапевтичні стосунки з клієнтами, що страждають на ПТСР, надзвичайно складні, оскільки міжособистісні компоненти травматичного досвіду — недовіра, зрадництво, залежність, любов, ненависть — мають тенденцію проявлятися під час побудови взаємодії з психотерапевтом.

* * *

Розглянемо п'ять стадій актуального стану клієнта (фази його реакції на травматичну подію):

1. Тривалий стресовий стан внаслідок травматичної події.
2. Прояв нестерпних переживань: напливи почуттів й образів; паралізує огушення.
3. Застрагання в неконтрольованому стані огушення.
4. Здатність сприймати і витримувати спогади та переживання.
5. Здатність до самостійного перероблення думок і почуттів.

Кожній із зазначених фаз реакції на травматичну подію відповідають послідовні цілі психотерапії:

1 — вивести зі стресогенного оточення; побудувати тимчасові стосунки;

2 — знизити амплітуду станів до рівня нормальних спогадів і переживань;

3 — допомогти клієнту повторно пережити травму та її наслідки, а також установити контроль над спогадами та здійснювати довільне пригадування; під час пригадування допомагати клієнту структурувати й виражати переживання;

4 — допомогти клієнту переробити його асоціації та пов'язані з ними уявлення й емоції, що стосуються Я-образу та образів інших людей; допомогти клієнту встановити зв'язок між травмою та переживаннями загрози, Я-образом і планами на майбутнє;

5 — завершити психотерапію.

Для людей із ПТСР характерні певні труднощі, пов'язані із прийняттям на себе ролі реципієнта психотерапевтичної допомоги. Назвемо причини, що обумовлюють ці труднощі.

⇒ Клієнти часто вважають, що повинні самотужки «викинути пережите з голови». На їхнє прагнення впливають також й очікування оточуючих, які вважають, що клієнти повинні врешті-решт припинити думати про те, що з ними сталося. Проте подібні очікування, звичайно, не виправдовуються.

⇒ Власне страждання, хоча б частково, екстерналізуються: клієнти зберігають упевненість у тому, що є зовнішня причина травми і що психічні порушення також лежать поза сферою їх контролю.

⇒ Посттравматичні симптоми завдають багато страждань, але клієнт не знає того, що вони складають картину хвороби, яка піддається лікуванню (подібно до депресії або тривожності).

Виходячи із цього, психотерапевтові уже під час першого контакту з клієнтом, який страждає на ПТСР, слід прагнути до реалізації певних цілей, а саме:

✓ створення довірливого та надійного контакту;

✓ інформування клієнта про характер його розладу і можливості терапевтичного втручання; підготовка клієнта до подальшого терапевтичного досвіду, зокрема — до необхідності знову повернутися до хворобливих травматичних переживань.

Розроблено підхід психотерапевтичного навчання, що містить у собі шість компонентів:

- корекція помилкових уявлень, які найчастіше зустрічаються, щодо стресової реакції;
- забезпечення доступу до інформації про загальну природу стресової реакції;
- фокусування на ролі надмірного стресу в розвитку захворювання;
- приведення клієнта до самостійного усвідомлення проявів стресової реакції та характерних симптомів ПТСР;
- розвиток у клієнта здатності до самоаналізу для ідентифікації характерних для нього стресорів;
- пояснення позиції: клієнт є активним учасником терапії надмірного стресу.

Основні передумови успішної роботи із клієнтами, що страждають на ПТСР, можна сформулювати таким чином. Здатність клієнта розповідати про травму прямо пропорційна здатності терапевта емпатично вислуховувати цю розповідь. Будь-яка ознака заперечення чи знецінювання сприймається клієнтом як нездатність терапевта надати йому допомогу та може призвести до припинення боротьби клієнта за своє одужання. Емпатичний терапевт заохочує клієнта розповідати про жакливі події, не демонструючи йому власної шоківної реакції. Терапевт не зменшує значення спонтанно виниклих тем і не переводить розмову на «нейтральні» теми, які безпосередньо не пов'язані із травматичним страхом. В іншому разі у клієнта виникає відчуття, що екзистенціальний тягар пережитого нестерпний для терапевта, і клієнт почувається таким, якого не зрозуміли. Травматичне перенесення відбиває не тільки досвід жаху, але й досвід безпорадності.

Терапевтична робота з людьми, які страждають на ПТСР, містить три стадії. Головним завданням, що стоїть перед терапевтом на першій стадії, є **встановлення безпечної атмосфери**. Основне завдання другої стадії — **робота зі спогадами та переживаннями**. Завдання третьої стадії — **включення в повсякденне життя**. У процесі успішного відновлення можна розпізнати поступовий перехід від сторожкості до відчуття безпеки, до інтеграції травматичних спогадів, від вираженої ізоляції до вибудовування соціальних контактів.

Найпоширенішими терапевтичними помилками є:

✓ уникнення травматичного матеріалу;

✓ несвоєчасне і стрімке опрацювання травматичного досвіду, поки не створено достатню атмосферу безпеки і не побудовано довірливі терапевтичні стосунки.

Відновлення «травматичної історії» починається з огляду подій, які передували травмі, і обставин, які визначили «травматичну ситуацію».

Деякі дослідники говорять про важливість звернення до ранньої історії життя, аби відновити почуття плинності й безперервності життя. Терапевт повинен допомагати говорити про важливі стосунки, ідеї, фантазії, труднощі та конфлікти, що передували травматичній події. Це створює контекст, у якому стане зрозумілим значення травматичного досвіду в житті конкретної людини.

Розповідь повинна містити не тільки опис події, але також реакції людини на неї та значимі реакції інших. Оповідання, в якому немає образів

і відчуттів тіла, є неповним. Історії записуються та читаються разом. Опис емоційних реакцій повинен бути таким же докладним, як і опис фактів. Терапевт відіграє роль свідка й союзника, допомагає нормалізувати реакції працівника, полегшує процес розповіді, допомагає позначати реакції та розділяє емоційний тягар.

Метою розповіді про травматичну історію є інтеграція, а не просто вираження почуттів. Процес реконструкції травматичної історії спрямований на трансформацію, а для цього необхідна актуалізація елементів травматичного досвіду «тут і зараз».

Сьогодні існують дві найбільш детально розроблені **техніки, спрямовані на трансформацію травматичної пам'яті:**

✓ пряма розповідь або вільний переказ;

✓ «формалізована сповідь».

Техніка «вільного переказу» розроблена для того, щоб допомогти подолати жах, пов'язаний із травматичною подією. Підготовлюючи працівника до сесії, його вчать, як справлятися з тривогою, використовуючи техніки релаксації та заспокоїливі образи (візуалізація). Потім терапевт і співробітник уважно готують історію, ретельно описуючи деталі травматичної події.

«Вільний переказ» містить чотири основні елементи: контекст, факти, емоції та значення. Якщо сталося кілька подій, то розробляються сюжети для кожної з них. Коли історію закінчено, клієнт обирає послідовність презентації історії, рухаючись від легких до більш складних елементів. Під час сесії клієнт голосно розповідає терапевтові свою історію в теперішньому часі, а терапевт заохочує клієнта виражати свої переживання якомога повніше.

Центральною ідеєю **методу сповіді** є створення детального й глибокого опису травматичного досвіду клієнта. Спочатку записуються сесії, і в такий спосіб готується опис. Потім клієнт і терапевт разом працюють над документом. У процесі цієї роботи клієнт має можливість зібрати розрізнені спогади в цілісне свідчення.

Поряд із гіпнозом можуть бути використані й інші техніки для створення змінених станів свідомості, у яких травматичний досвід є доступнішим. Але які б техніки не були застосовані, базовими залишаються такі правила:

✓ локус контролю залишається за клієнтом;

✓ час, швидкість і структура сесії повинні бути такими, щоб «відкриваючі» техніки (ті, що звернені до травматичного досвіду) інтегрувалися у процес психотерапії.

Відповідно до «правила третини», важка робота має бути зроблена в першій третині сесії або відкладена. Інтенсивне дослідження відбувається в другій третині сесії, у той час як остання третина призначена для того, щоб клієнт знайшов внутрішню рівновагу.

Терапевтичні стосунки з працівниками, які страждають на ПТСР, мають характерні риси, що можна сформулювати таким чином:

1. Поступове завойовування довіри клієнта з урахуванням того, що в нього спостерігається виражена втрата довіри до світу.

2. Підвищена чутливість до «формальностей» проведення терапії (відмова

від стандартних діагностичних процедур перед розмовою про травматичні події).

3. Створення надійного оточення для клієнта під час проведення терапії.

4. Адекватне виконання ритуалів, які сприяють задоволенню потреби в безпеці клієнта.

5. Обговорення можливих джерел небезпеки в реальному житті клієнта та їх нейтралізація.

Фундаментальне правило терапії ПТСР — приймати той темп роботи та саморозкриття клієнта, який він сам пропонує. Іноді потрібно інформувати членів його родини про те, з якою метою проводиться робота, що пов'язана зі спогадами і відтворенням травматичного досвіду, оскільки родичі часто підтримують клієнта в його прагненні уникати травматичних спогадів.

Ще один аспект терапевтичної роботи з тими, хто страждає на ПТСР, — це психологічні труднощі, яких зазнає сам психотерапевт у процесі своєї роботи. Насамперед, він повинен бути інтелектуально й емоційно готовим до зіткнення зі злом і трагічністю світу. **Можна виділити дві основні стратегії поведінки психотерапевтів — знецінювання (уникнення) та надієдифікація.**

Реакції невпевненості в терапевта обумовлені його зникаючістю або побоюванням посилити травматизацію, острахом викликати декомпенсацію у клієнта під час розпитувань про зміст і деталі пережитої травми. Розповідь клієнта про травму може викликати в терапевта порушення контролю. Проте більшість працівників можуть витримати короткочасний надлишковий прояв почуттів терапевта за умови, що потім він знову повертається до своєї професійної ролі. Таким чином, занадто

сильна емоційна реакція терапевта так само шкідлива, як і занадто слабка.

Психотерапевтичні методи при ПТСР різноманітні:

1. **Рациональна психотерапія** — коли клієнтові роз'яснюють причини та механізми ПТСР.

2. **Методи психічної саморегуляції** для зняття симптомів напруження та тривоги — аутотренінг, прогресивна м'язова релаксація, активна візуалізація позитивних образів.

3. **Когнітивна психотерапія** — використовується для переосмислення дезадаптивних думок і змінення негативних установок.

4. **Особистісно-орієнтована терапія** — дає можливість змінити ставлення потерпілого до ситуації та прийняти відповідальність за своє ставлення до неї.

5. **Позитивна терапія, гештальт-підхід** ґрунтуються на уявленні, що існують не тільки проблеми і хвороби, але й способи та можливості їх подолання, властиві кожній людині.

Конкретна форма психотерапії залишається предметом вибору для більшості людей, що пережили психотравму. В остаточному підсумку, травматизація руйнує когнітивні Я-схеми жертви та її погляд на світ; відтворення зруйнованого може бути болісним. Будь-які рівні психотерапевтичних технік можуть виявитися ефективним форматом роботи: вислуховування, консультування, короткострокова динамічна психотерапія.

У наступних номерах ми розкажемо про методи й техніки деяких напрямів психотерапії, що добре себе зарекомендували під час роботи з людьми, що страждають на ПТСР.

ГРУПОВА ТЕРАПІЯ

Мова піде про форму терапії, що найбільш часто застосовується для працівників, які пережили травматичний досвід. Вона нерідко використовується в комбінації з індивідуальною терапією. Не існує яких-небудь спеціальних рекомендацій, що дають змогу обрати оптимальний вид групової терапії. Тут можливо використання групи різних напрямів:

а) **групи відкритого типу** орієнтовані на вирішення освітніх завдань або на структурування травматичних спогадів (робота «там і тоді»);

б) **групи, що мають задану структуру**, націлені на виконання конкретного завдання, на вироблення навичок подолання травми, на роботу з інтерперсональною динамікою (робота «тут і тепер»).

Які б методи групової терапії не використовувалися при роботі із клієнтами з ПТСР, ця робота завжди спрямована на досягнення певних терапевтичних цілей, що зазначені нижче.

1. Повторне емоційне переживання травми в безпечному просторі групи підтримки, поділення цього переживання з терапевтом і групою (при цьому терапевтові не слід форсувати процес).

2. Спілкування у групі з людьми, які мають схожий травматичний досвід, що дає можливість зменшити почуття ізоляції, відчуженості, сорому та підсилити почуття приналежності, доречності, спільності, незважаючи на унікальність травматичного переживання кожного учасника групи.

3. Можливість спостерігати за тим, як інші переживають спалахи інтенсивних афектів на тлі соціальної підтримки від терапевта і членів групи.

4. Спільне навчання методам подолання наслідків особистої травми.

5. Можливість бути в ролі того, хто допомагає (підтримує, вселяє впевненість у здатності повернути почуття власної гідності), що дає змогу подолати почуття власної нецінності, зсунути фокус з почуття власної ізольованості та негативних самозневажливих думок.

6. Набуття досвіду нових взаємин, що допомагають учасникам групи прийняти стресові події по-іншому, більш адаптивним чином.

Правила роботи групи:

1. **Довірливий стиль спілкування** (зокрема, пропонується прийняти єдину форму звертання на «ти»).

2. **Спілкування за принципом «тут і зараз»** (усі обговорюють тільки те, що відбувається з учасниками під час заняття у групі).

3. **Персоніфікація висловлювань** (замінити «Більшість людей вважає, що...» на «Я вважаю, що...» і т. ін.).

4. **Щирість у спілкуванні** (якщо хтось не має бажання говорити щиро й відверто, він просто мовчить).

5. **Конфіденційність усього**, що відбувається в групі.

6. **Визначення сильних сторін особистості** (кожний прагне підкреслити позитивні якості іншої людини).

7. **Неприпустимість безпосередніх оцінок людини** (не використовуються висловлення типу «Ти мені не подобаєшся», а кажуть: «Мені не подобається твоя манера спілкування»).

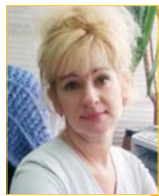
8. **Якнайбільше контактів і спілкування** з різними людьми.

9. **Активна участь в тому, що відбувається.**

10. **Повага до оратора.**

Охорона праці при роботі з комп'ютером

Юлія Жукова,
начальник відділу профілактики
виробничого травматизму
відділення виконавчої дирекції
Фонду у м. Одеса

Про психофізіологічне
розвантаження та вимоги
щодо дотримання режимів праці
й відпочинку користувачів.

При організації праці, пов'язаної з використанням персонального комп'ютера, передбачаються внутрішньозмінні регламентовані перерви для відпочинку.

Внутрішньозмінні режими праці та відпочинку містять додаткові нетривалі перерви в періоди, що передують появі об'єктивних і суб'єктивних ознак стомлення і зниження працездатності.

За основну роботу з візуальними дисплейними терміналами (ВДТ) слід вважати таку, що займає не менше 50% робочого часу. **Впродовж робочої зміни мають передбачатися:**

- перерви для відпочинку і вживання їжі (обідні перерви);
- перерви для відпочинку і особистих потреб (згідно з трудовими нормами);
- додаткові перерви, що вводяться для окремих професій з урахуванням особливостей трудової діяльності.

За характером трудової діяльності розрізняють три професійні групи, згідно з діючим класифікатором професій (ДК-003-95 і Зміна № 1 до ДК-003-95):

1) **розробники програм** (інженери-програмісти) виконують роботу переважно з відеотерміналом та документацією при не-

обхідності інтенсивного обміну інформацією з ЕОМ і високою частотою прийняття рішень. Робота характеризується інтенсивною розумовою творчою працею з підвищеним напруженням зору, концентрацією уваги на фоні нервово-емоційного напруження, вимушеною робочою позою, загальною гіподинамією, періодичним навантаженням на кисті верхніх кінцівок. Робота виконується в режимі діалогу з ЕОМ у вільному темпі з періодичним пошуком помилок в умовах дефіциту часу;

2) **оператори електронно-обчислювальних машин** виконують роботу, пов'язану з обліком інформації, одержаної з ВДТ за попереднім запитом, або тієї, що надходить з нього, супроводжується перервами різної тривалості, пов'язана з виконанням іншої роботи і характеризується напруженням зору, невеликими фізичними зусиллями, нервовим напруженням середнього ступеня та виконується у вільному темпі;

3) **оператор комп'ютерного набору** виконує одноманітні за характером роботи з документацією та клавіатурою і нечастими нетривалими переключеннями погляду на екран дисплея, із введенням даних з високою швидкістю. Робота характеризується як фізична праця з підвищеним навантаженням на кисті верхніх кінцівок на фоні загальної гіподинамії з напру-

женням зору (фіксація зору переважно на документи), нервово-емоційним напруженням.

При 8-годинній денній робочій зміні залежно від характеру праці:

- для розробників програм із застосуванням ЕОМ слід призначати регламентовану перерву для відпочинку тривалістю 15 хвилин після кожної години роботи за ВДТ;
- для операторів із застосуванням ЕОМ слід призначати регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин кожну другу годину роботи;
- для операторів комп'ютерного набору слід призначати регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 10 хвилин після кожної години роботи.

У всіх випадках, коли виробничі обставини не дозволяють застосувати регламентовані перерви, тривалість безперервної роботи з ВДТ не повинна перевищувати 4 години.

При 12-годинній робочій зміні регламентовані перерви повинні встановлюватися в перші 8 годин роботи аналогічно перервам при 8-годинній робочій зміні, а протягом останніх чотирьох годин роботи, незалежно від характеру трудової діяльності, після кожної години тривалістю 15 хвилин.

osnova@i.kiev.ua www.osnova-ua.com

ОСНОВА
ВИДАВНИЦТВО

ІНСТРУКЦІЇ з ОХОРОНИ ПРАЦІ

Збірник інструкцій включає в себе інструкції з охорони праці для будівельних професій і за видами робіт, які виконуються на будівельному підприємстві. Інструкції розроблені згідно з Положенням про розробку інструкцій з охорони праці (НПАОП 0.00-4.15-98), затвердженим наказом Держнаглядохоронпраці України від 29.01.1998 № 9.

У 2-х томах

240,00 грн

О. П. Кравчук
ІНСТРУКЦІЇ з ОХОРОНИ ПРАЦІ

ПРАВИЛА користування електричною енергією

Правила регулюють взаємовідносини, які виникають у процесі продажу й купівлі електричної енергії між виробниками або постачальниками електричної енергії та споживачами (на роздрібному ринку електричної енергії).

Для Правил поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб (крім населення).

Норми розділів «Загальні положення», «Межі балансової належності та експлуатаційної відповідальності сторін» й «Особливості постачання електричної енергії для населених пунктів» поширюються на всіх споживачів без винятку.

32,00 грн

ПРАВИЛА КОРИСТУВАННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЮ ЕНЕРГІЄЮ
(зі змінами 2015 р.)

ВИДАВНИЦТВО «ОСНОВА» РЕАЛІЗУЄ

ПРАВИЛА ОХОРОНИ ПРАЦІ під час експлуатації хвостових і шламових господарств гірничорудних і нерудних підприємств

НПАОП 0.00-1.74-15

Правила встановлюють вимоги охорони праці під час експлуатації хвостових і шламових господарств гірничорудних і нерудних підприємств.

Їхня дія поширюється на всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності та організаційно-правової форми, які здійснюють діяльність, пов'язану з експлуатацією хвостових і шламових господарств гірничорудних і нерудних підприємств.

36,00 грн

ПРАВИЛА ОХОРОНИ ПРАЦІ під час експлуатації хвостових і шламових господарств гірничорудних і нерудних підприємств

КОДЕКС газорозподільних систем

Кодекс визначає взаємовідносини оператора газорозподільних систем із суб'єктами ринку природного газу, а також визначає правові, технічні, організаційні та економічні засади функціонування газорозподільних систем, зокрема умови забезпечення.

32,00 грн

КОДЕКС ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ СИСТЕМ
(зі змінами та доповненнями)

Адреса видавництва: 01032, Київ-32, вул. Жилианська, 87/30.

Тел.: (044) 584-38-97, тел./факс: 584-38-95, 584-38-96

ПРОФСПІЛКА ПРИХОДИТЬ НА ДОПОМОГУ

Слизавета Денісова,
головний технічний
інспектор праці
Об'єднання профспілок
Харківської області

Попри велику кількість
працоохоронних організацій,
найчастіше тільки профспілки
допомагають травмованим
працівникам відстояти
свої права.

У середині літа минулого року до Об'єднання профспілок Харківської області по допомогу звернулася машиніст крана одного з машинобудівних підприємств обласного центру Бабак Ольга Миколаївна. Вона повідомила, що за даною професією працює на заводі з серпня 2012 р., має 5-й розряд і 1 квітня 2015 р. отримала від механіка цеху завдання виконати роботи з переміщення вантажів мостовим електричним краном з електротельфером у механоскладальному цеху виробничого корпусу №3. Завдання передбачало встановлення за допомогою крана на стіл поздовжньо-стругального верстата спеціального пристосування, у якому проводиться обробка осьових підшипників.

Стіл верстата, за словами О. Бабака, перебував під кабіною крана, що виключало можливість огляду зони обслуговування. Тому кранівниця була змушена визирнути у вікно кабіни, щоб правильно виконати команду стропальника. Встановивши на верстат пристосування й піднявши гаки стропа, кранівниця почала переміщати тельфер у західному напрямку. Оскільки її голова знаходилася за межами кабіни крана, при пересуванні тельфера її притиснуло електродвигуном до стійки кабіни. Після надання першої медичної допомоги потерпілу було доставлено до Харківської міської клінічної лікарні швидкої та невідкладної допомоги, де їй встановили діагноз «поєднана черепно-мозкова травма й спинальна травма, струс головного мозку, забій м'яких тканин голови, лінійний перелом дужки С₂

з переходом на остистий відросток, екстензійна травма».

Наказом директора заводу було створено комісію з розслідування нещасного випадку під керівництвом начальника управління охорони праці, пожежної безпеки, екології та цивільної оборони, до складу якої увійшли: страховий експерт з охорони праці Фонду соціального страхування від нещасних випадків, начальник механоскладального цеху, механік відділу головного механіка, начальник юрвідділу, голова цехкому.

Ціком логічно було очікувати, що така представницька комісія досконально у всьому розбереться. Тим більше що розгляд тривав майже місяць. Але коли 22.04.2015 р. потерпіла отримала акт про нещасний випадок на виробництві за формою Н-1, виявилось, що винна в події вона. Подібне необґрунтоване обвинувачення не могло не викликати обурення потерпілої, яка тривалий час перебувала на лікуванні та виписалася з ознаками стійкої втрати працездатності. Природно, жінка звернулася до керівництва підприємства з вимогою дорозслідувати нещасний випадок з метою виявлення його справжніх причин і відповідальних осіб, але одержала відписку, що кран з 22.12.2014 г. по 03.02.2015 г. пройшов реконструкцію, повний технічний огляд і визнаний придатним до експлуатації, а процедура повторного розслідування на підставі заяви потерпілого чинним положенням не передбачена. У результаті розслідування комісією визначені заходи щодо запобігання подібних інцидентів: розглянути даний нещасний випадок з інженерно-технічним персоналом цеху, провести позачергову перевірку знань з питань охорони праці старшого майстра цеху К. С., стропальника і машиніста крана Бабак. Також з потерпілою було передбачено провести позаплановий інструктаж щодо дотримання вимог безпеки при виконанні робіт з переміщення вантажів кранами.

Усе це змусило О. Бабака звернутися зі скаргами до Об'єднання профспілок Харківської області, а також до Головного управління Держпраці по Харківській області. Тільки після цього було вирішено провести повторне розслідування нещасного випадку комісією в іншому складі.

За нововиявленими обставинами членами комісії було встановлено, що основною причиною нещасного випадку стало порушення старшим майстром цеху К.С. вимог інструкції для осіб, відповідальних за безпечне переміщення вантажів кранами, а саме: ця посадова особа була зобов'язана організувати роботу в повній відповідності до правил безпеки, виділити для стропування, зачіплювання вантажів потрібну кількість стропальників, а за необхідності — сигнальників.

Новий акт про нещасний випадок на виробництві було складено 23.09.2015 р. і вручено потерпілій О. Бабака. Слід зазначити, що відразу ж після нещасного випадку вікна кабіни крана було обладнано обмежувачами, що виключає можливість знаходження голови й рук машиніста крана за межами кабіни і їх травмування. Тобто комісія підприємства з розслідування нещасного випадку не заперечувала проти цього, чим фактично підтвердила провину конкретної посадової особи в події, проте в акті Н-1 чомусь цей факт відображений не був. Є в цьому випадку і другий, не менш важливий аспект. Соціальний. Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» установлено, що в разі стійкої втрати працездатності працівником професійної працездатності, установлені МСЕК, Фонд соціального страхування робить йому одноразову страхову виплату, розмір якої визначається відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи з 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Але якщо комісією з розслідування нещасного випадку встановлено, що ушкодження здоров'я працівника настало не тільки з вини роботодавця, а й внаслідок порушення потерпілим нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової виплати зменшується на підставі висновків цієї комісії, але не більше ніж на 50%.

Таким чином, повторне об'єктивне розслідування нещасного випадку з О. Бабака фактично запобігло порушенню її прав на компенсацію за подіяної шкоди.

НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР Професійна безпека

ЯКЩО БУТИ, ТО БУТИ КРАЩИМИ!

Навчання з охорони праці та за професіями

Полігон для навчання верхолазів

Випробувальна та вимірювальна лабораторії

Атестація робочих місць

Випробування стелажів

Юридичний супровід

Працевлаштування за кордоном

Автошкола

Продаж засобів індивідуального захисту

Поліграфічні послуги

Чотири причини, чому компанії-лідери українського та західного ринків обирають «НВЦ «Професійна безпека»:

ПРОФЕСІЙНІСТЬ: ми створили висококваліфіковану команду з багаторічним досвідом роботи.

ЯКІСТЬ: ми забезпечуємо найвищі стандарти на усіх етапах співпраці з кожним нашим клієнтом.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД: ми прагнемо максимально задовольнити потреби кожного клієнта і економити його гроші та час.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ми завжди виконуємо свої обов'язки перед партнерами та клієнтами.

м. Київ, вул. Сім'ї Хохлових, 8
офіс 205 - 212
www.profbezpeka.com.ua

+38 (044) 501-00-45
+38 (044) 501-00-46
+38 (044) 501-00-14

“ НОВАТОР ”

NOVATOR Ukraine
Partner of Quality Austria
Succeed with Quality

Організовує навчання в м. Києві
та регіонах України за бажанням
замовника без відриву від виробництва

03148, Україна, м. Київ
вул. Тимофія Строкача, 7
novator_n@ukr.net
www.ucnovator.kiev.ua

Орган з сертифікації
Quality Austria в Україні
+38 (044) 407-31-16
+38 (067) 441-85-63
novator_sv@ukr.net

Методичний відділ
+ 38 (044) 407-11-00
+ 38 (044) 407-11-09
+ 38 (067) 231-79-13
+ 38 (050) 409-55-10
novator_metod@ukr.net

Бухгалтерія
+38 (044) 407-10-17
+38 (067) 500-97-12
novator_n@ukr.net

Відділ маркетингу (продажів)
+ 38 (044) 403-83-55
+ 38 (044) 407-04-57
+ 38 (044) 403-83-56

Відділ комп'ютерного
навчання
+38 (044) 403-84-27
+ 38 (095) 807-47-21

Лабораторія зварювання
+ 38 (044) 407-00-91
+ 38 (097) 019-64-37

Вимірвальна
електротехнічна лабораторія
+38 (044) 407-10-17
+ 38 (067) 767-51-65

Випробувальна механічна
лабораторія
+ 38 (044) 592-53-01

Лабораторія
з атестації робочих місць
+38 (044) 466-91-62

Екологічна лабораторія
+38 (044) 500-77-45

Філіал у м. Харків
+ 38 (067) 504-30-74
+ 38 (050) 409-54-05
novator_sv@ukr.net

Навчання з питань охорони праці	Екологічна лабораторія
Навчання з питань пожежної безпеки	Лабораторія з атестації робочих місць за умовами праці
Навчання з електробезпеки (II, III, IV, V група допуску)	Вимірвальна електротехнічна лабораторія
Навчання посадових осіб та спеціалістів за Правилами (понад 100 видів НПАОП)	Випробувальна механічна лабораторія
Професійно-технічне навчання робітничим професіям	Лабораторія зварювання (атестація зварників)
Спеціальне навчання з питань охорони праці робітників	
Дистанційне навчання www.do.ucnovator.kiev.ua	Сертифікація систем менеджменту на відповідність вимогам міжнародних стандартів, ISO 9001, ISO 14001, OHSAS 18001, HACCP, ISO 22000, FSSC 22000, ISO 50001, ISO 27001, ISO / TS 16949, IRIS, SA 8000, FSC
Послуги з підготовки необхідної документації для одержання дозволів Держгірпромнагляду на роботи підвищеної небезпеки та свідоцтв про атестацію вимірвальних електротехнічних лабораторій	

НАВЧАННЯ

- З охорони праці під час виконання робіт на висоті (висотно- верхолазні роботи)
- За законодавчими і державними нормативними актами та галузевими інструкціями з технічної та безпечної експлуатації конструкцій, будівель і споруд
- З антикригової обробки повітряних суден

ТРЕНІНГИ

- Надання долікарської допомоги потерпілим у разі нещасного випадку з використанням тренажерів «Фантом-П», «Гоша-06», «Гаврюша», «Глаша» та автоматичних зовнішніх дефібриляторів (АЗД)
- Гасіння осередку пожежі первинними засобами пожежогасіння або тренажером СИМ-1
- Організація евакуації людей при виникненні надзвичайної ситуації
- Надзвичайний стан: допоможи собі сам

Інтернет-магазин індивідуальних страхувальних засобів (ІСЗ)
для висотників і верхолазів
www.vysotnyk.com.ua

ЕКотРАНС КМ НВП "ЕКОТРАНС"
ЗНАКИ БЕЗПЕКИ ВІДПОВІДНО ДО "ТЕХНІЧНОГО РЕГЛАМЕНТУ"

Виготовляємо широкий асортимент продукції для оформлення кабінетів охорони праці, безпеки руху, цивільної оборони, класів технічного навчання тощо: стенди, планшети, плакати, кутки, пам'ятки, знаки безпеки, таблички, інструкції та інше. Варіанти виконання українською або російською мовою.

Сучасні технології виготовлення, євродизайн, фотоякість, широкий вибір!

Замовляйте безкоштовний каталог плакатів (електронну або друковану версію)

79016, м. Львів, вул. О. Степанівни, 2, а/с 5646,
т/ф.: (032) 294-98-42, 294-85-78, 255-55-56, 255-54-97
E-mail: Ekotrans@svitonline.com
www.ekotrans.com.ua

**НАВЧАЛЬНИЙ ЦЕНТР
МПП «БУДКВАЛІФКАДРИ»**

**ЗАПРОШУЄ ПІДПРИЄМСТВА, УСТАНОВИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ДО СПІВПРАЦІ
З ПИТАНЬ НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ І РОБІТНИКІВ**

- ОХОРОНА ПРАЦІ (ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ, ГІГІЄНИ ПРАЦІ, НАДАННЯ ДОПІКАРСЬКОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПИЛИМ, ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКИ, ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ);
- ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА;
- ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКА (II-V ГРУПА ДОПУСКУ);
- ТЕПЛОВІ УСТАНОВКИ І МЕРЕЖІ;
- НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ (НПОП);
- БЕЗПЕЧНІ МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ВИКОНАННЯ РОБІТ ПРИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ, ОБСЛУГОВУВАННІ ТА ВИКОНАННІ РЕМОНТНИХ РОБІТ НА ОБ'ЄКТАХ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ (СПЕЦІАЛЬНЕ НАВЧАННЯ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ РОБІТНИКІВ);
- ПОЖЕЖНО-ТЕХНІЧНИЙ МІНІМУМ;
- ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНЕ НАВЧАННЯ З ПРИСВОЄННЯМ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА РОБІТНИЧИМИ ПРОФЕСІЯМИ;
- ВИМІРЮВАЛЬНА ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНА ЛАБОРАТОРІЯ (ВИМІРЮВАННЯ ТА ВИПРОБУВАННЯ ЕЛЕКТРОБЛАДАННЯ ДО 1000 В).

03056, Київ, пров. Ковальський, 13 (вихід з вул. Виборзької, 12).
Тел./факс 277-47-59, тел.: 277-47-60, 067-324-04-06, 067-500-58-75
www.bqk.kiev.ua info@bqk.kiev.ua

Додаток до Каталогу «Додаток до Каталогу» № 34.08.380.42.0 від 27.07.2006р.
Львівська Міська Рада № 1952/174 від 19.08.2010р.

капрі Офіційний дистриб'ютор **3M**
Засоби індивідуального захисту

ТОВ "СП Капрі", тел./факс (044) 274-14-45
E-mail: siz@kapri.com.ua www.kapri.com.ua

Сигналізатори газу

ЩИТ-3
Стационарний сигналізатор з аналоговими датчиками
Кількість каналів - до 4

ЩИТ-3-24
Стационарний сигналізатор з цифровими датчиками
Кількість каналів - до 24

ЩИТ-2
Стационарний сигналізатор з аналоговим датчиком
Кількість каналів - до 1

СГ-1
Комунальний сигналізатор
Кількість каналів - 2

ЗОНД-1
Переносний сигналізатор-течешукач

СТХ-17
Переносний сигналізатор-експлозиметр

ТОВ "РОСС КИЇВ", м.Київ, вул. Новокосянтинівська, 4А
(044) 501-11-39, (050) 329-7-329
www.rosskiev.com

ВІРБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПЛЕКТ»
www.komplekt.ua КОМПЛЕКСНЕ ПОСТАЧАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

24 РОКИ
СТАБІЛЬНО
НА РИНКУ!

СПЕЦОДЯГ

СПЕЦВЗУТТЯ

ЗАСОБИ ЗАХИСТУ

РУКАВИЧКИ

ПРОТИПОЖЕЖНЕ
ОБЛАДНАННЯ

**НАДІЙНО!
ОПЕРАТИВНО!
ВІД ВИРОБНИКА!**

WWW.KOMPLEKT.UA

(0482) 345-345, (048) 785-02-70
для підприємств для дилерів

ПРОПОНУЄМО ШИРОКИЙ ВИБІР МАНЕКЕНІВ-ТРЕНАЖЕРІВ ДЛЯ:

- відпрацювання прийомів надання першої допомоги, порятунку;
 - транспортування потерпілих у надзвичайних ситуаціях;
 - формування навичок при витяганні потерпілих із завалів, зруйнованих будівель, задимлених приміщень;
 - забезпечення прохідності дихальних шляхів, проведення серцево-легеневої реанімації; базової підтримки життя.
- А також муляжі ран і травм для навчання в учбових центрах і рятувальних службах.

«ОНІКО»
04070, Україна, м. Київ
вул. Волоська, 55/57
тел./факс: (044) 502-20-96,
502-24-45
models@oniko.ua
www.oniko.ua

ТОВ «УЧБОВИЙ КОМБІНАТ «СЛАВУТИЧ» проводить:

НАВЧАННЯ ТА ПЕРЕВІРКУ ЗНАТЬ
КЕРІВНИКІВ ТА СПЕЦІАЛІСТІВ НА ЗНАННЯ:

- Правил безпеки систем газопостачання України;
- Правил будови та безпечної експлуатації: вантажопідіймальних кранів, підйомників, ліфтів, котлів, посудин, що працюють під тиском, трубопроводів пари і гарячої води;
- Правил ТЕ теплових установок і мереж;
- Правил охорони праці під час експлуатації тепломеханічного обладнання електростанцій, теплових мереж і тепловикористовувальних установок;
- Правил БЕ і ТЕ електроустановок споживачів (група II-V з електробезпеки);
- Правил будови і безпечної експлуатації стаціонарних компресорних установок, повітропроводів і газопроводів;
- Системи стандартів безпеки праці. Охорона праці і промислова безпека у будівництві (ДБН);
- Правил охорони праці під час роботи з інструментом та пристроями;
- Правил охорони праці під час виконання робіт на висоті;
- Правил охорони праці при виробництві, зберіганні, транспортуванні та застосуванні хлору;
- Правил будови і безпечної експлуатації ескалаторів;
- Правил будови і безпечної експлуатації навантажувачів;
- Правил безпечного виконання робіт при спорудженні об'єктів з монолітного бетону та залізобетону;
- Правил будови і безпечної експлуатації фреонових холодильних установок;
- Правил будови і безпечної експлуатації аміачних холодильних установок;
- Правил безпечної експлуатації магістральних газопроводів;
- Правил безпечної експлуатації та обслуговування обладнання автомобільних газонаповнювальних компресорних станцій (АГНКС).

03062. м. Київ, пр. Перемоги, 67
а/с 59 (ст. м. "Нивки")

Тел.: 451-00-47, 205-36-77

www.slav.in.ua

НАВЧАННЯ БЕЗПЕЧНИХ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ ВИКОНАННЯ
РОБІТ ПРИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ, ОБСЛУГОВУВАННІ ТА ВИКОНАННІ
РЕМОНТНИХ РОБІТ НА ОБ'ЄКТАХ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ:

- посудини, що працюють під тиском;
- димові та вентиляційні канали;
- аміачно-холодильні установки;
- газонебезпечні та вогневі роботи;
- самопідймальні коліски;
- використання перекису водню;
- роботи на висоті з використанням спеціальних страхувальних засобів;
- газове господарство та ін.

ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ З ПРИСВОЄННЯМ
КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА ПРОФЕСІЯМИ:

- оператор АЗС, оператор ГРС, оператор котельні;
- слюсар з експлуатації та ремонту газового устаткування;
- слюсар з ремонту технологічних установок; машиніст технологічних компресорів;
- машиніст компресорних установок; машиніст холодильних установок;
- машиніст крана (кранівник); машиніст крана автомобільного, стропальник, водій навантажувача, ліфтер;
- електрозварник (атестація дипломованих зварників);
- електрогазоварник, газорізальник; наповнювач балонів та ін.

ПОЖЕЖНО-ТЕХНІЧНИЙ МІНІМУМ

Ліцензія Міністерства України № 270654 від 02.07.2013 р.

ЕКІПАЖ
ТЕХНОЛОГІЧНА ГРУПА

www.ekipage.com

ДРАБИНКИ ТА ПІДМОСТКИ ІЗОЛЮЮЧІ СКЛОПЛАСТИКОВІ

Драбинки та підмости виконані цілком з профільного електроізоляційного склопластику за безметалевою технологією та мають такі властивості:

- високу механічну міцність (витримують до 1 т на сходинку);
- стійкі до дії агресивних середовищ;
- не створюють іскри, незаймисті;
- мають пристосування, які не дозволяють титивам довільно розсунути під час роботи;
- стійке абразивне покриття сходинок запобігає зісковзуванню підшви взуття працюючого;
- підмости для підприємств зв'язку мають робочі поверхні з вологостійкої фанери, вкритої шаром лаку, стійкого до зносу.

м. Харків, вул. Єнакіївська, 4
Тел./факс: (057) 778-01-61 (0572) 93-31-47
e-mail: ekipage@ukrpost.ua

ПРОФІТЕХ
ПРОФЕСІЙНА КВАЛІФІКАЦІЯ

ПРОПОЗИЦІЯ СПІВПРАЦІ

Компанія «Профітех» проводить навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітників
Пропонуємо:

- ✓ Навчання та перевірка знань фахівців і робітників з питань охорони праці, промислової безпеки;
- ✓ Навчання спеціалістів на допуск до безпечного виконання робіт та експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки;
- ✓ Навчання з електробезпеки (II-V група допуску), пожежної безпеки;
- ✓ Професійно-технічне навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітників;
- ✓ Консалтинг з питань охорони праці та промислової безпеки, допомога в отриманні дозволу Держгірпромнагляду на виконання робіт та експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки.

Наші викладачі мають спеціальну освіту і досвід практичної роботи для підготовки та перевірки знань.

Ми використовуємо зручні обладнані класи, навчально-виробничі майстерні та лабораторії, комп'ютерні класи, сучасні навчальні програми. Можливий виїзд викладачів на підприємство, індивідуальний графік навчання.

Подати заявку на навчання:

- на нашому сайті www.profitteh.kiev.ua
- електронною поштою office@profitteh.ua
- зателефонувати (044) 453-59-09, (067) 44-77-009, (095) 247-16-64
- завітати до нас в офіс за адресою м. Київ, вул. Вавілових, 9, оф. 2

НАЧО ПРОМІСЛОВИМ ОБЛАСТЯМ

ОРИОН

СИГНАЛІЗАТОРИ-АНАЛІЗАТОРИ ГАЗІВ "ДОЗОР-С"

ISO 9001

СТАЦІОНАРНІ ДОЗОР-С(IP65)

- до 5 каналів

ДОЗОР-С-Ц

- до 62 каналів

ПЕРЕНОСНІ ДОЗОР-С-П

- однокомпонентний

ДОЗОР-С-М

- до 5 газів

ДОЗОР-С-Пп

- течешукач

ВИМІРЮВАННЯ ДИМОВИХ ГАЗІВ

ДОЗОР-С-М-Д

- переносні
- до 5 газів

КОМПЛЕКС ТЕЛЕМЕТРІЇ ДОЗОР-С-Г

- кількість контрольованих параметрів – до 18
- кількість контрольованих об'єктів – до 200

КОНТРОЛЬ

- горючих газів і парів горючих рідин;
- діоксиду азоту NO_2 ;

- діоксиду вуглецю CO_2 , хлору Cl_2 ;
- оксиду вуглецю CO , кисню O_2 ;
- оксиду азоту NO ;

- діоксиду сірки SO_2 , аміаку NH_3 ;
- сірководню H_2S , тиску.

СЕРТИФІКОВАНІ В УКРАЇНІ, РОСІЇ, БІЛОРУСІ.

НВП "Оріон", Україна, 61070, м. Харків, вул. Рудика, 4, тел. (057) 719-40-53, 719-40-55
e-mail: info@orion.com.ua <http://www.orion.com.ua>

OZON®

СПЕЦОДЯГ ТА ЗАСОБИ ЗАХИСТУ

Безпека — понад усе!

Комплексний підбір та поставка засобів індивідуального захисту!

Респиратор
3M™ 9101 VFlex

Доступний
протиаерозольний захист

Напівмаска
3M™ 6000

Найпопулярніше рішення для
захисту від парів та газів

Протишумові
вставки 3M™ 1271

Комфортний захист слуху,
футляр в комплекті

Навушники
3M™ Peltor Optime I

Безкомпромісний захист слуху

ТОВ «Укртекстиль», OZON®
03151, м. Київ, вул. Волинська, 53
Тел.: (044) 495 1298, 209 0340

www.ozon.com.ua

Офіційний дистриб'ютор
засобів індивідуального захисту

ПРОДУКЦІЯ СЕРТИФІКОВАНА

**ЗАСОБИ
ІНДИВІДУАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ
ТА СПЕЦОДЯГ**

044 592 7400
044 592 7300

ТОВ «Бел-Протексьон»
www.bel.ua

**23 РОКИ
РАЗОМ
З ВАМИ**

**КАБІНЕТИ ОХОРОНИ ПРАЦІ,
ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ**

СТЕНДИ, ПЛАКАТИ

**ЗНАКИ БЕЗПЕКИ
ТА ДОРОЖНІ ЗНАКИ**

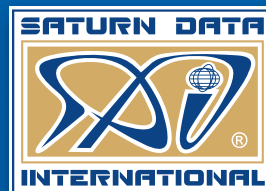
(057) 714-09-08

(044) 229-09-84

www.fort.kharkiv.com

fortsales@ukrpost.ua

fort@kv.ukrtel.net

APC
Legendary Reliability

Honeywell

Schneider Electric

INDUSTRONIC

Dräger

EXPLORER CASES

TESLA

R&M

ADLINK TECHNOLOGY INC.

Télécom Behnke

SIEMENS

HÖRMANN

НАЙКРАЩІ РІШЕННЯ У СВІТІ !

- АСУ ТП та АСУ енергоефективністю
- Промисловий зв'язок Indutronic та ін.
- Інформаційні мережі, ЦОД
- Професійні алко- та наркотестери Dräger
- Захисні кейси • Захищені ноутбуки та носії

WWW.SATURN-DATA.COM

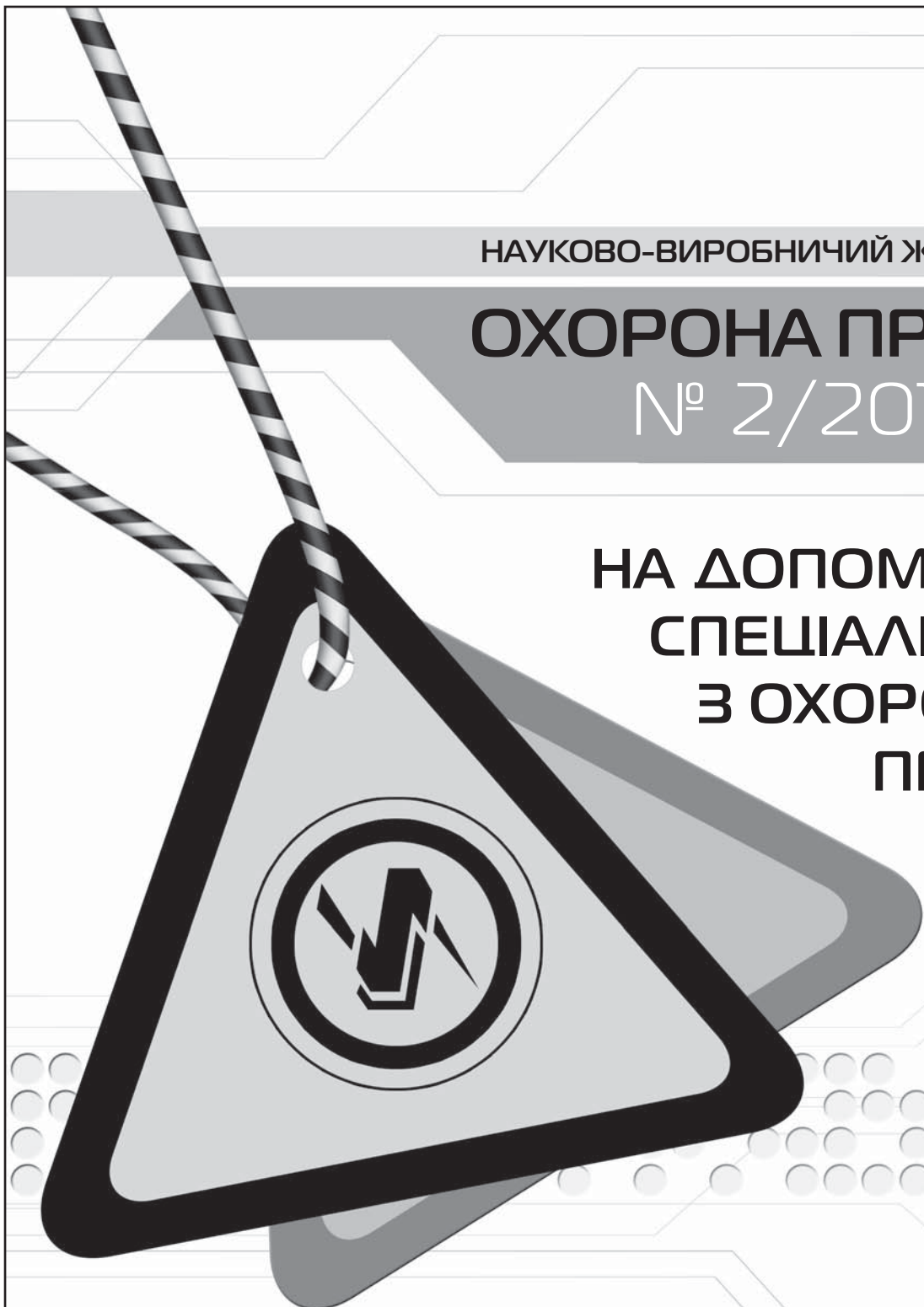
+380 (44) 457-55-55

НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ

ОХОРОНА ПРАЦІ

№ 2/2016

НА ДОПОМОГУ
СПЕЦІАЛІСТУ
З ОХОРОНИ
ПРАЦІ

*Службе охраны труда
небольшого предприятия*

*ISO 9000:2015
Системы менеджмента качества*

www.ohoronapraci.kiev.ua

Тетяна Бреус	
Новини законодавства	3
Інформаційні повідомлення	7
Виставки та конференції	11
Моисеенко О. В.	
Службе охраны труда небольшого предприятия	13
ISO 9000:2015 Системы менеджмента качества – Основные положения и словарь	25
Предисловие	25
Введение	25
1 Область применения	26
2 Основные понятия и принципы менеджмента качества	26
2.1 Общие положения	26
2.2 Основные понятия	26
2.3 Принципы менеджмента качества	27
2.4 Разработка основ СМК	30
3 Термины и определения	31
3.1 Термины, относящиеся к лицам или людям	31
3.2 Термины, относящиеся к организации	31
3.3 Термины, относящиеся к деятельности	32
3.4 Термины, относящиеся к процессу	33
3.5 Термины, относящиеся к системе	34
3.6 Термины, относящиеся к требованиям	35
3.7 Термины, относящиеся к результатам	36
3.8 Термины, относящиеся к данным, информации и документам	38
3.9 Термины, относящиеся к потребителю	39
3.10 Термины, относящиеся к характеристикам	40
3.11 Термины, относящиеся к определению	40
3.12 Термины, относящиеся к действиям	41
3.13 Термины, относящиеся к аудиту	42
Приложение А	43
Безопасный труд в мире – Международные информационные листки опасностей по профессиям. Повар	54
Інструкція з охорони праці для кухаря	56
Запитували? Відповідаємо!	63

НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ
ОХОРОНА ПРАЦІ

НА ДОПОМОГУ СПЕЦІАЛІСТУ З ОХОРОНИ ПРАЦІ
№ 2/2016

Адреса редакції
02100, Київ-100, вул. Попудренка, 10/1
Тел./факс (044) 558-74-11
E-mail: mail@ohoronapraci.kiev.ua www.ohoronapraci.kiev.ua

© ОХОРОНА ПРАЦІ

Головний редактор
Дмитро МАТВІЙЧУК
Тел. 558-74-11

Комп'ютерна верстка
Олександр Антоненко

Друкується мовою оригіналу.

Точка зору редакції не завжди збігається з думкою авторів матеріалів.
Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен,
географічних назв та інших відомостей несуть автори публікацій.
Рукописи не рецензуються.

За достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Надруковано в друкарні ДП «Редакція журналу «Охорона праці».
02100, Київ-100, вул. Попудренка, 10/1

Реклама
Тел.: 296-05-65, 296-82-56
Відділ реалізації та маркетингу
Тел.: 559-19-51, 558-74-27

Поліграфічні послуги
Тел. 559-62-79

НОВИНИ ЗАКОНОДАВСТВА

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Постанова «Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України» від 30.12.2015 № 1174.

Згідно з п. 1 затвердженого Положення визначено, що Державна служба геології та надр України (Держгеонадра) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів і який реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Постанова «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо відповідності основним вимогам до дозвільної системи у сфері господарської діяльності» від 16.12.2015 № 1173.

Цією постановою вносяться зміни до 16 нормативних актів Кабінету Міністрів України. Так, зокрема, зміни передбачаються у:

Постанові Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459 «Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення»;

Порядку передачі документації на державну екологічну експертизу, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 1995 р. № 870;

Положенні про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 р. № 1120;

Правилах проїзду великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2001 р. № 30;

Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615.

Постанова «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 30.12.2015 № 1171.

Цією постановою визнаються такими, що втрачають чинність, 9 постанов Кабінету Міністрів України та 7 пунктів постанов Кабінету Міністрів України, до яких вносилися зміни, наприклад:

Постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 1998 р. № 1496 «Про забезпечення реалізації статті 35 Закону України «Про пожежну безпеку»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2001 р. № 213 «Про затвердження Порядку державної реєстрації аварійно-рятувальних служб»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 1 липня 2002 р. № 870 «Про затвердження Програми забезпечення пожежної безпеки на період до 2010 року»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 2+ +4 лютого 2003 р. № 202 «Про затвердження Положення про місцеву пожежну охорону»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 774 «Про затвердження тарифів на проведення органом державного пожежного нагляду експертизи (обстеження) протипожежного стану підприємства, об'єкта, приміщення»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2009 р. № 859 «Про затвердження Порядку визначення переліку санаторно-курортних закладів, при яких створюються центри медико-психологічної реабілітації».

Постанова «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів залізничним транспортом» від 09.12.2015 № 1168.

Зміни до нормативних документів відповідно до постанови КМУ від 16.12.2015 № 1173 пов'язані із внесенням змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»

Базовим нормативним документом, що регламентує питання пожежної безпеки, є Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-IV

Відповідно до постанови КМУ від 30.12.2015 №1160 з Переліку виключено цифрові радіорелейні станції, базові станції систем стільникового зв'язку. До Переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, віднесено тільки радіотехнічні об'єкти (радіопередавальні, радіотелевізійні, радіолокаційні станції). Гігієнічна оцінка умов праці при дії електромагнітних полів та випромінювань визначає підрозділ 8 розділу II Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу», затверджених наказом МОЗ України від 08.04.2014 № 248

Цією постановою затверджено Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів залізничним транспортом, які встановлюють вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії, а також кадрових, організаційних, технологічних вимог, обов'язкових для виконання суб'єктами господарювання під час провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів залізничним транспортом.

Постанова «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури, яка підлягає ліцензуванню, і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю)» від 30.12.2015 № 1164.

Цією постановою затверджено критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури, яка підлягає ліцензуванню, і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю).

Критеріями, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури, яка підлягає ліцензуванню, є:

- строк провадження будівельної діяльності;
- наявність порушень ліцензійних умов провадження будівельної діяльності;
- категорія складності об'єкта будівництва.

Постанова «Про внесення зміни до пункту 26 переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку» від 30.12.2015 № 1160.

Відповідно до цієї постанови внесено зміни до п. 26 переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 808, виключивши слова «цифрові радіорелейні станції, базові станції систем стільникового зв'язку».

Постанова «Про затвердження переліку вибухових матеріалів промислового призначення, виробництво яких підлягає ліцензуванню» від 23.12.2015 № 1137.

Цією постановою відповідно до п. 12 частини першої ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» затверджено перелік вибухових матеріалів промислового призначення, виробництво яких підлягає ліцензуванню.

У зв'язку з цим визнано такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 13 червня 2000 р. № 941 «Про затвердження переліків допущених до виробництва і реалізації вибухових речовин промислового виготовлення та таких, що виготовляються в умовах самого підприємства, що здійснює гірничі роботи».

Постанова «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 р. № 956 і від 11 лютого 2015 р. № 96» від 23.12.2015 № 1097.

Згідно з цією постановою внесено зміни до постанов Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 р. № 956 «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» і від 11 лютого 2015 р. № 96 «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці».

Постанова «Про визначення сфер діяльності, в яких центральні органи виконавчої влади здійснюють функції технічного регулювання» від 16.12.2015 № 1057.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», додатком до цієї постанови визначено Перелік сфер діяльності, в яких центральні органи виконавчої влади здійснюють функції технічного регулювання.

До зазначеного переліку входить один із включених центральних органів виконавчої влади — Мінсоцполітики із сферою діяльності, в якій здійснюють функції технічного регулювання (об'єкти технічних регламентів), — соціальний захист, промислова безпека та охорона праці, поводження з вибуховими матеріалами (у тому числі ліфти; обладнання, що працює під тиском; прості посудини високого тиску; засоби індивідуального захисту; канатні дороги для перевезення пасажирів; вибухові матеріали промислового призначення; технічні та інші засоби реабілітації (крім медичних виробів та допоміжних засобів до них, на які поширюється дія технічного регламенту щодо медичних виробів).

Ця постанова набирає чинності одночасно із Законом України від 15 січня 2015 р. № 124-VIII «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» — 10.02.2016 р.

Сфери діяльності, де здійснюються функції технічного регулювання, передбачають 16 найменувань центральних органів виконавчої влади

Постанова «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» від 16.12.2015 № 1052.

Згідно з п. 1 затвердженого Положення, визначено, що Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності.

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Наказ «Про внесення змін до Положення про Головне управління (Управління) Державної служби України з питань праці в області» від 04.12.2015 № 1172, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 21 грудня 2015 р. за № 1595/28040.

Цим наказом внесено зміни до Положення про Головне управління (Управління) Державної служби України з питань праці в області, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики від 27 березня 2015 р. № 340, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 квітня 2015 р. за № 438/26883. Зокрема, підпункт 29 п. 4 після абзацу першого доповнити новим абзацом другим такого змісту: «дозволи на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки».

Тобто з дня набрання чинності цим наказом, згідно з підпунктом 29 п. 4 зазначеного Положення, Управління Держпраці відповідно до покладених на неї завдань видає у передбачених законодавством випадках дозволи на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки.

До набрання чинності цим наказом Управління Держпраці не мали права видавати такі дозволи.

Наказ набирає чинності з 20.01.2016 р.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Наказ «Деякі питання проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки» від 02.11.2015 № 1337, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 25 листопада 2015 р. за № 1467/27912.

Цим наказом затверджено:

Порядок проведення планових (позапланових) перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, який визначає основні вимоги щодо організації та здійснення державного нагляду (контролю) посадовими особами Державної служби України з надзвичайних ситуацій та посадовими особами головних управлінь (управлінь) ДСНС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного та республіканського значення (далі — територіальні органи) за додержанням і виконанням суб'єктами господарювання, міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та підприємствами, установами і організаціями, що належать до сфери їх управління, вимог законодавства з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки;

Уніфіковану форму Акта, складеного за результатами проведення планової (позапланової) перевірки щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки документа, який складається посадовою особою ДСНС України або її територіального органу за результатами здійснення планової або позапланової перевірки у разі виявлення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, що містить відомості про стан виконання (додержання) суб'єктом господарювання вимог законодавства у зазначеній сфері та детальний опис виявлених порушень із зазначенням нормативно-правових актів та нормативних документів, вимоги яких порушені.

Наказ «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МНС України 02 вересня 2004 року № 38» від 28.09.2015 № 1180, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 21 жовтня 2015 р. за № 1276/27721.

Цим наказом визнано таким, що втратив чинність, наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій від 02 вересня 2004 р. № 38 «Про затвердження Інструкції про погодження з органами державного пожежного нагляду проектів національних стандартів, стандартів організацій, норм, правил, технічних умов, інших нормативно-технічних документів, що стосуються за-

Відтепер до функцій Державної служби України з надзвичайних ситуацій не входить реалізація державної політики у сферах профілактики травматизму не виробничого характеру

Відповідно до частини 30 п. 4 Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою КМУ від 11.02.2015 № 96, Держпраці видає дозволи та контролює дотримання умов їх дії на право проведення вибухових робіт і виготовлення засобів їх механізації; дозволів на початок виконання робіт підвищеної небезпеки та експлуатації (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки

До базових нормативно-правових актів з охорони праці, пов'язаних з організацією експлуатації комп'ютерної техніки, відносяться Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин (НПАОП 0.00-1.28-10) та Правила безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів систем загальної середньої освіти (НПАОП 80.0-1.12-04), державні стандарти: ДСТУ EN 41003:2006 «Обладнання, яке підключають до телекомунікаційних мереж. Вимоги безпеки»; ДСТУ ІЕС 60950-23:2010 «Апаратура оброблення інформації. Безпека. Частина 23. Апаратура накопичення інформації великого обсягу»; ДСТУ ISO 9241-6:2004 «Ергономічні вимоги до роботи з відеотерміналами в офісі. Частина 6. Вимоги до робочого середовища»

Початок роботи новостворених підприємств, початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості (будівель, споруд, приміщень або їх частин) здійснюється суб'єктом господарювання на підставі поданої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки, а для суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику – також за наявності позитивного висновку за результатами оцінки (експертизи) протипожежного стану підприємства, об'єкта чи приміщення (частина 2 ст. 57 Кодексу цивільного захисту України)

безпечення пожежної безпеки, та підготовку відгуків щодо них», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 15 вересня 2004 р. за № 1158/9757.

Наказ «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МНС України від 11 травня 2006 року № 278» від 28.09.2015 № 1179, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 21 жовтня 2015 р. за № 1275/27720.

Цим наказом визнано таким, що втратив чинність, наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 11 травня 2006 р. № 278 «Про затвердження Інструкції з організації роботи органів державного пожежного нагляду з питань видачі дозволу на початок роботи підприємств та оренду приміщень», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 26 травня 2006 р. за № 608/12482.

МІНІСТЕРСТВО ЕНЕРГЕТИКИ ТА ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Наказ «Про внесення змін та доповнень до розділу 4 Правил улаштування електроустановок» від 08.12.2015 № 796.

Цим наказом внесено зміни та доповнення до розділу 4. Розподільчі установки і підстанції Правил улаштування електроустановок, в якому главу 4.3 викладено в іншій редакції.

Глава 4.3 розділу 4 ПУЕ набуває чинності через 90 днів після дати підписання цього наказу.

З дня набрання чинності главою 4.3 розділу 4 ПУЕ визнається такою, що втратила чинність, попередньо викладена редакція глави 4.3 розділу 4 ПУЕ.

Наказ «Про внесення змін та доповнень до розділу 5 Правил улаштування електроустановок» від 08.12.2015 № 795.

Цим наказом внесено зміни та доповнення до розділу 5. Електросилові установки Правил улаштування електроустановок, в якому глави 5.2 та 5.3 викладені в іншій редакції.

Глави 5.2 та 5.3 розділу 5 ПУЕ набувають чинності через 90 днів після дати підписання цього наказу.

З дня набрання чинності главами 5.2 та 5.3 розділу 5 ПУЕ визнаються такими, що втратили чинність, попередньо викладені редакції глав 5.2 та 5.3 розділу 5 ПУЕ.

Наказ «Про внесення змін та доповнень до розділу 3 Правил улаштування електроустановок» від 13.11.2015 № 726.

Цим наказом внесено зміни та доповнення до розділу 3. Захист і автоматика Правил улаштування електроустановок, в якому глави 3.3 та 3.4 викладені в іншій редакції.

Глави 3.3 та 3.4 розділу 3 ПУЕ набувають чинності через 90 днів після дати підписання цього наказу.

З дня набрання чинності главами 3.3 та 3.4 розділу 3 ПУЕ визнаються такими, що втратили чинність, попередньо викладені редакції глав 3.3 та 3.4 розділу 3 ПУЕ.

Підготувала

юрисконсульт ДП «Редація журналу «Охорона праці» Т. Бреус

ВІДЗНАЧАЄМО У БЕРЕЗНІ

- 1 березня — Всесвітній день цивільної оборони
- 8 березня — Міжнародний жіночий день
- 15 березня — Всесвітній день захисту прав споживачів
- 18 березня — День працівника податкової і митної служби України
- 20 березня — День працівників житлово-комунального господарства і побутового обслуговування населення
Всесвітній день Землі
- 21 березня — Всеукраїнський день боротьби із захворюванням на туберкульоз
- 25 березня — День Служби безпеки України
- 26 березня — День Національної гвардії України
- 29 березня — Перехід на літній час

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОВІДОМЛЕННЯ

З офіційного сайту Держпраці

РОЗ'ЯСНЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГІГІЄНИЧНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ І ОБЛАДНАННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ КОРИСТУВАЧІВ ПЕРСОНАЛЬНИХ КОМП'ЮТЕРІВ

Завдяки досягненням сучасних технологій більшість так би мовити «канцелярської роботи» в офісі здійснюється з використанням комп'ютерної техніки. Якщо згадати, що в середньому робочий день офісного працівника складає 7–8 годин (як передбачено нормами Кодексу законів про працю України) при п'яти- або шестиденному робочому тижні, можна зробити висновок, наскільки багато часу доводиться проводити віч-на-віч з комп'ютером.

Перелік нормативно-правових актів, що так чи інакше регулюють дане питання, є досить широким. Так, обов'язки роботодавця щодо забезпечення працівникам комфортних та безпечних умов для здійснення роботи, а також права працівників на такі умови передбачено частиною 2 ст. 2 та частиною 1 ст. 21 КЗпП, а також ст. 13 Закону України «Про охорону праці». Даний закон визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їхнього життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні. Більшість актів у даній сфері становлять акти підзаконного рівня, а саме численні правила, інструкції, державні санітарні правила і норми (ДСанПіН) тощо, якими врегульовуються окремі моменти щодо власне конструкції електронно-обчислювальної техніки, особливостей облаштування приміщень для роботи з нею та низки інших подібних вимог.

Під час проведення будь-яких робіт, де обробка отриманих даних здійснюється за допомогою комп'ютерів, потрібно дотримуватися гігієнічних норм, правил і вимог техніки безпеки при роботі з персональним комп'ютером (ПК).

Користувачі персональних комп'ютерів мають бути забезпечені відповідними робочими місцями, які відповідатимуть гігієнічним нормам. Конструкції всіх елементів робочого місця та їх взаємного розташування повинні відповідати ергономічним вимогам з урахуванням характеру і особливостей трудової діяльності (ДСТ 12.2.032-78, ДСТ 22.269-76, ДСТ 21.889-76). Конструкція робочого місця користувача персонального комп'ютера має забезпечити підтримання оптимальної робочої пози.

Робочі місця з персональними комп'ютерами слід так розташовувати відносно світлових прорізів, щоб природне світло падало збоку, переважно зліва.

При розміщенні робочих столів з персональними комп'ютерами слід дотримуватися таких відстаней: між їх бічними поверхнями — 1,2 м, відстань від тильної поверхні однієї машини до екрана іншої — 2,5 м.

Конструкція робочого столу має відповідати вимогам ергономіки і забезпечувати оптимальне розміщення на робочій поверхні використовуваного обладнання (дисплея, клавіатури, принтера) і документів.

Висота поверхні робочого столу з комп'ютером має регулюватися в межах 680–800 мм, а ширина і глибина — забезпечувати можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля (рекомендовані розміри — 600–1400 мм, глибина — 800–1000 мм).

Робочий стіл повинен мати простір для ніг заввишки не менше ніж 600 мм, завширшки не менше ніж 500 мм, завглибшки (на рівні колін) не менше ніж 450 мм, на рівні простягнутої ноги — не менше ніж 650 мм.

Робочий стілець має бути підйомно-поворотним, регульованим за висотою, за кутом нахилу сидіння та спинки і за відстанню від спинки до переднього краю сидіння, поверхня сидіння має бути плоскою, передній край — заокругленим. Регулювання за кожним із параметрів має здійснюватися незалежно, легко і надійно фіксуватися. Крок регулювання елементів стільця має становити: для лінійних розмірів — 15–20 мм, для кутових 2–5°. Зусилля регулювання має не перевищувати 20 Н. Висота поверхні сидіння має регулюватися в межах 400–500 мм, а ширина і глибина становити не менше ніж 400 мм. Кут нахилу сидіння — до 15° вперед і до 5° назад. Висота

Стационарні комп'ютерні місця повинні розміщуватися у приміщеннях без підвищеної небезпеки, поза межами вибухо- та пожежонебезпечних зон. Площа для одного робочого комп'ютерного місця повинна бути не менше 6,0 м², об'єм — не менше 20 м³ (п. 1.12 розділу І НПА ОП 0.00-1.28-10)

Відповідно до п. 2.3.2 таблиці додатка 16 Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу», затверджених наказом МОЗ України від 08.04.2014 № 248, за показниками напруженості праці роботи, пов'язані з необхідністю спостереження за екранами відеотерміналів від 4.1 до 6 годин, відносять до класу 3.1 шкідливості за умовами праці. За роз'ясненням заступника Головного державного санітарного лікаря України від 20.01.2006 № 05.01.01-18-58/21 проводити медогляди особам, які працюють з персональними комп'ютерами з моніторами (дисплеями), немає потреби

спинки стільця має становити 300 ± 20 мм, ширина — не менше ніж 380 мм, радіус кривизни горизонтальної площини — 400 мм. Кут нахилу спинки має регулюватися в межах $1-30^\circ$ від вертикального положення. Відстань від спинки до переднього краю сидіння має регулюватися в межах 260–400 мм. Для зниження статичного напруження м'язів верхніх кінцівок слід використовувати стаціонарні або змінні підлокітники завдовжки не менше ніж 250 мм, завширшки 50–70 мм, що регулюються за висотою над сидінням у межах 230–260 мм і відстанню між підлокітниками в межах 350–500 мм. Поверхня сидіння і спинки стільця має бути напівм'якою з нековзним, повітро-непроникним покриттям, що легко чиститься і не електризується.

Робоче місце має бути обладнане підставкою для ніг завширшки не менше ніж 300 мм, завглибшки не менше ніж 400 мм, що регулюється за висотою в межах до 150 мм і за кутом нахилу опорної поверхні підставки до 20° . Підставка повинна мати рифлену поверхню і бортик по передньому краю заввишки 10 мм.

Екран ПК має розташовуватися на оптимальній відстані від очей користувача, яка становить 600–700 мм, але не ближче ніж за 700 мм з урахуванням розміру літерно-цифрових знаків і символів. Розташування екрана має забезпечувати зручність зорового споглядання у вертикальній площині під кутом 30° до нормалі.

Клавіатуру слід розташовувати на поверхні столу на відстані 100–300 мм від краю, зверненого до працюючого. У конструкції клавіатури має передбачатися опорний пристрій (виготовлений із матеріалу з високим коефіцієнтом тертя, що перешкоджає мимовільному її зсуву), який дає змогу змінювати кут нахилу поверхні клавіатури у межах $5-15^\circ$. Висота середнього рядка клавіш має не перевищувати 30 мм. Поверхня клавіатури має бути матовою з коефіцієнтом відбиття 0,4.

Розташування пристрою введення-виведення інформації має забезпечувати добру видимість екрана персонального комп'ютера, зручність ручного керування в зоні досяжності моторного поля за висотою 900–1300 мм, за шириною 100–500 мм.

Робоче місце з персональним комп'ютером слід обладнати пюпітром для документів, який легко переміщується.

Для забезпечення захисту і досягнення нормованих рівнів комп'ютерних випромінювань необхідно застосування приєкраних фільтрів, локальних світлофільтрів (засобів індивідуального захисту очей) та інших засобів захисту, що пройшли випробування в акредитованих лабораторіях і мають щорічний гігієнічний сертифікат.

При оснащеності робочого місця з комп'ютером лазерним принтером параметри лазерного випромінювання повинні відповідати вимогам СанПіН 5804-91.

Таким чином, для того щоб особи, які працюють з комп'ютерною технікою, меншою мірою втомлювалися і зберігали високий рівень працездатності, потрібно раціонально організовувати їхні робочі місця.

*Старший інспектор відділу з питань гігієни праці
Управління Держпраці у Хмельницькій області
Максим Халанчук*

З офіційного сайту Держпраці

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ПРАЦІ

від 21 грудня 2015 року

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВНИЦТВА, - ТРАНСПОРТУ ТА ЗВ'ЯЗКУ

Ці рекомендації носять роз'яснювальний, інформаційний характер і не відображають всіх нюансів роботи з охорони праці на підприємстві.

Для того щоб мати повне уявлення про те, як побудувати систему управління охороною праці, рекомендовано вивчити відповідні матеріали.

Організація ефективної системи охорони праці, яка на сьогодні є дуже актуальною, здійснюється відповідно до Конституції України шляхом виконання вимог Кодексу законів про працю, Кодексу цивільного захисту України, а також Законів України: «Про охорону праці», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», «Про охорону здоров'я», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення», «Про використання ядерної енергії та радіаційний захист», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про колективні договори і угоди», «Про дорожній рух», «Про поводження з радіоактивними відходами» тощо.

На підприємствах та в організаціях заходи з охорони праці обумовлені прагненням керівників вести цивілізований бізнес, тож дуже важливими є в тому числі й такі заходи, як соціальна за-

хищеність і соціальне партнерство з працівниками, що передбачають зацікавленість в охороні здоров'я і безпеці персоналу, а також обов'язкове виконання вимог законодавства саме в галузі охорони праці. В основу методології створення та функціонування системи управління охороною праці (СУОП) покладено відомі принципи: плануй — виконуй — контролюй — удосконалюй.

Ефективність СУОП залежить від правильно визначених цілей управління та якісного виконання обов'язків, покладених на всі рівні управління, усі підрозділи організації, особливо на керівництво.

Правильно побудована система управління охороною праці, як показує практика, дає помітний економічний ефект: підвищується продуктивність праці, скорочуються витрати, пов'язані з травматизмом і професійними захворюваннями, зменшується плинність кадрів, збільшується професійна активність працівників. Науково доведено, що комплекс заходів, спрямованих на поліпшення умов праці, сприяє збільшенню її продуктивності, а саме:

- зменшення виробничого шуму до рівня допустимих норм — до 3—15%;
- раціональне забарвлення приміщення — до 25%;
- продумане використання музики — до 12—14%;
- створення раціонального освітлення — до 10—15%;
- правильна організація робочого місця — до 20%;
- оптимальна температура повітря — до 50%.

Основні напрями роботи в галузі охорони праці

Передусім це:

розробка та впровадження системи управління охороною праці відповідно до вимог законодавства;

загальне керівництво і контроль за станом охорони праці на підприємстві, контроль за дотриманням законодавчих та інших нормативно-правових актів, вимог, правил та інструкцій з охорони праці. Контроль за виконанням службових обов'язків підлеглими;

організація розробки та забезпечення виділення фінансових коштів на реалізацію заходів щодо забезпечення здорових і безпечних умов праці;

забезпечення охорони і безпеки праці в процесі виробництва, під час експлуатації обладнання; забезпечення засобів технологічного оснащення та індивідуального захисту (ЗІЗ); забезпечення охорони і безпеки праці під час здійснення технічних процесів;

спостереження за станом умов праці на робочих місцях і підтримка рівня шкідливих і небезпечних факторів в межах допустимої норми;

організація та проведення атестації робочих місць і сертифікації виробничих об'єктів на відповідність вимогам з охорони праці;

розробка заходів з усунення виявлених недоліків і відхилень рівня шкідливих і небезпечних факторів від їх допустимих значень;

проведення навчання та інструктажів для працівників підприємства з питань охорони праці. Навчання безпечних прийомів роботи;

забезпечення засобами індивідуального захисту (ЗІЗ), спецодягом, спецвзуттям, миючими засобами тощо;

забезпечення протипожежної та електробезпеки підприємства;

організація санітарно-побутового і лікувально-профілактичного обслуговування;

розслідування та облік нещасних випадків;

проведення обов'язкового страхування працівників від тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання, а також від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві.

Нормативні основи управління охороною праці

Усі заходи системи управління охороною праці регламентуються вимогами нормативних актів. Чинне законодавство передбачає застосування таких видів нормативних актів:

нормативно-правові акти, що регламентують державні нормативні вимоги охорони праці;

локальні нормативні акти, що містять норми трудового права, які роботодавець узгоджує з представницьким органом.

Нормативні вимоги охорони праці визначаються законодавством України, а також системою нормативно-правових актів, що містять державні нормативні вимоги охорони праці.

В Основному законі — Конституції України — зазначено: «Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом»; «Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється» (ст. 43); «Кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також щорічної оплачуваної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи в нічний час» (ст. 45); «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом» (ст. 46).

З метою сприяння суб'єкту господарювання щодо досягнення відповідного рівня охорони праці на виробництві було розроблено Рекомендації щодо побудови системи управління охороною праці на виробництві, затверджені наказом МНС України від 27.06.2006 № 398, та Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці на виробництві, затверджені наказом Держгіпротмнагляду від 22.02.2008 № 35

Існують нормативні документи європейського напрямку МОП-СУОП 2001 «Керівництво з систем управління безпекою та охороною праці», ДСТУ ОН SAS 18001:2010 «Системи управління гігієною та безпекою праці. Вимоги», а також спроби створення відомчих СУОП, наприклад, СОУ-НМГЕ 40.1.12.104:2005 «Організація роботи з персоналом підприємств електроенергетики. Положення»; Положення про систему управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті, затверджене наказом Міністерства транспорту України від 20.11.2003 № 904

Детально про проведення медичних оглядів йшлося в додатку до журналу № 1 2010 р.

З чого почати?

Діяльність з організації охорони праці на підприємстві потрібно починати з наказу про призначення відповідального за охорону праці та інженера з охорони праці.

В організаціях чисельністю менше 50 осіб ці посади може виконувати одна людина. Якщо ж працівників більше ніж 50, у підприємства має бути штатна одиниця інженера з охорони праці.

Можна також організувати комісію з охорони праці (права та обов'язки членів комісії визначені в наказі Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.03.2007 № 55 «Про затвердження Типового положення про комісію з питань охорони праці підприємства»). Як правило, її створюють на великих і середніх підприємствах. На малих підприємствах обираються уповноважені з питань охорони праці, які діють на підставі наказу Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.03.2007 № 56 «Про затвердження Типового положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці».

Далі. Всім зазначеним особам на чолі з директором або головним інженером (якщо вони не пройшли навчання) необхідно пройти курс навчання в навчальному центрі з охорони праці для керівників підприємств зі складанням іспиту після 40-годинної навчальної програми.

Всі, хто пройшов навчання і перевірку знань з питань охорони праці, отримують відповідні посвідчення і можуть приступати до виконання своїх обов'язків (проводити інструктаж, допуск до робіт, нагляд і т.д.).

З числа працівників, які пройшли навчання, створюється комісія для перевірки знань з питань охорони праці інженерно-технічних працівників, службовців і працівників робітничих професій. Пройти навчання в навчальному центрі має не менше трьох осіб.

Наступний крок — підготувати пакет документів з охорони праці. Це накази, протоколи, інші локальні акти, інструкції з охорони праці за професіями та видами робіт вашої організації, журнали інструктажів з ОП та інші журнали, програми вступного інструктажу та інструктажу на робочому місці, графіки навчання, перевірки знань та інструктажів з трирічним і річним циклом. Це також списки обладнання, засобів індивідуального захисту, спецодягу та інструментів із зазначенням термінів дії і чергових перевірок. До пакета документів входять також перелік і характеристика робочих місць з підвищеною небезпекою, перелік небезпечних професій.

Після цього треба призначити відповідальних за:

електрогосподарство та електробезпеку на підприємстві (фахівець повинен мати групу IV з електробезпеки, а якщо її немає, йому необхідно пройти навчання);

пожежну безпеку підприємства;

пожежогасіння;

призначення керівників стажування робітників після первинного інструктажу;

створення комісії з розслідування нещасних випадків;

створення атестаційної комісії робочих місць та умов праці організації;

створення комісії з перевірки знань з охорони праці працівників підприємства;

наглядом за технічним станом та експлуатацією посудин (балонів) з числа фахівців, які пройшли відповідну перевірку знань ПБ і мають посвідчення;

допуск персоналу до самостійного обслуговування посудин, що працюють під тиском;

список осіб, які мають право видавати наряд-допуск тощо.

Необхідно скласти список тих робочих професій, які передбачають навчання робітників у спеціалізованих навчальних центрах (стропальник, електрозварник, водій навантажувача тощо). Після закінчення навчання робітники отримують посвідчення, в яких зазначено присвоєний їм розряд. Відповідальним за навчання обов'язково треба перевірити, чи дійсні ці посвідчення.

Також треба організувати медичні огляди працівників. Для цього створюється поіменний список професій і посад працівників для обов'язкового медичного огляду (дільниці, речовини, фактори, стаж роботи), який узгоджується з територіальним органом державної служби з нагляду у сфері захисту прав споживачів і благополуччя людини, укладається договір з лікувальним закладом на проведення медоглядів, складається графік проведення диспансеризації.

Обов'язковими документами з охорони праці також є правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників фірми, Правила пожежної безпеки на підприємстві, колективний договір, в якому обумовлено режими робочого дня і відпочинку, положення про роботу в позаурочний час та інші. Коли всі документи оформлені, починається безпосередня робота з налагодження та підтримання системи охорони праці на підприємстві. Тут дуже багато залежить від інженера з охорони праці. Йому треба відстежувати і контролювати заходи з охорони праці, примушуючи роботодавця не відкладати на потім необхідну роботу щодо поліпшення умов праці, а в разі необхідності — карати робітників, що порушують правила та інструкції з охорони праці, а також керівників підрозділів, які не виконують належним чином свої обов'язки в галузі охорони праці.

Інженер з охорони праці повинен уважно слідкувати за станом виробничого життя свого підприємства, усі нові технологічні процеси перевіряти на безпеку робочих місць, контролювати підготовку фахівців.

*Начальник відділу нагляду у будівництві,
котлонагляді, на транспорті та зв'язку
Володимир Литвинов*

КАЛЕНДАРЬ ВЫСТАВОК И КОНФЕРЕНЦИЙ ПО ТЕХНОЛОГИЯМ БЕЗОПАСНОСТИ В 2016 ГОДУ

Март 1–4	Securika Krasnodar 2016 7-я Специализированная выставка Экспоград Юг (Россия, Краснодар)	Апрель 27–28	KIOSH 2016 6-я Международная конференция и выставка по охране труда и промышленной безопас- ности ВЦ «Корме» (Казахстан, Астана)
Март 14–17	MIPS / Securika 2016 22-я Московская Международная выставка «Охрана, безопасность и противопожарная защита» (Россия, Москва)	Май 11–13	RETTmobil 2016 16-я Международная выставка транспор- та служб спасения, медицины катастроф и эвакуации (Германия, Фулда)
Март 16–19	SECURITY EXPO 2016 23-я Международная выставка по безопас- ности Интер Экспо Центр (Болгария, София)	Май 17–18	«SAPE» 6-я Международная выставка и конференция по промышленной безопасности и охране труда в энергетике (Россия, Сочи)
Март 24–26	Спецодежда. Охрана труда 2016 7-я Специализированная выставка ВДНХ-ЭКСПО (Россия, Уфа)	Май 17–20	КОМПЛЕКСНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ-2016 IX Международный салон обеспечения безопасности (Россия, Москва, ВДНХ (ВВЦ), павильон № 75)
Март 29–31	Безопасность 2016 23-я Межрегиональная специализированная выставка Городской дворец культуры (Россия, Уфа)	Май 18–19	IV Международная научно-практическая конференция «Управление рисками в системах менедж- мента охраны труда и промышленной безопасности» (Украина, Киев, Гоструда)
Март–апрель 30–01	BIPS 2016 Международная специализированная выстав- ка «Промышленная безопасность, средства спасения и противопожарная защита» Дворец Спорта (Кыргызстан, Бишкек)	Май 24–26	OS+H ASIA 2016 Международная выставка Suntec Singapore (Сингапур, Сингапур)
Апрель 6–8	ISC WEST 2016 Международная выставка Sands Expo & Convention Center (США, Лас- Вегас)	Июнь 9–11	Edura 2016 10-я Международная специализированная выставка пожарно-спасательной техники Targi Kielce (Польша, Кельце)
Апрель 18–22	VII Международная выставка по промышлен- ной безопасности и охране труда Всероссийская неделя охраны труда Главный медиацентр, Олимпийский проспект, д. 1 (Россия, Сочи)	Август 18–20	SecuTech Expo 2016 Международная выставка технологий без- опасности (Вьетнам, Хошимин)
Апрель 19–22	SAPE 2016 7-я Международная выставка по промышлен- ной безопасности и охране труда Главный медиацентр (Россия, Сочи)	Август–сен- тябрь 30–01	AFAC powered by INTERSCHUTZ 2016 – выставка и конференция борьбы с пожарами, бедствиями и обеспечения общественной безопасности (Австралия, Брисбен)
Апрель 26–28	XIX специализированная выставка-форум безопасности Мир Безопасности. СпасПожТех (Россия, Волгоград)	Сентябрь 13–15	EuroSafety 2016 Международная выставка новых технологий охраны и безопасности Tampereen Messu (Финляндия, Тампере)
Апрель 27–28	KIOSH 2016 6-я Казахстанская Международная конферен- ция и выставка по охране труда и промыш- ленной безопасности (Казахстан, Астана)	Сентябрь 14–16	Комплексная безопасность 2016 7-я Всероссийская специализированная выставка по охране и безопасности (Россия, Ижевск, ВЦ)
Апрель 26–28	SAWO 2016 Международная выставка, посвященная охране труда, спасательной технике и оборудованию пожаротушения, крупнейшая в Центральной и Восточной Европе Poznan International Fair (Польша, Познань)	Сентябрь 14–16	OFSEC: охрана и пожарная безопасность - 2016 Международная выставка (Султанат Оман, Маскат)

Сентябрь 27–29	COS+H 2016 8-я Международная выставка средств техники безопасности и охраны труда (Китай, Пекин)
Сентябрь–октябрь 29–01	Безопасность. Охрана труда XVIII специализированная выставка (Россия, Екатеринбург, МВЦ «Екатеринбург-ЭКСПО»)
Сентябрь 27–30	SECURITY 2016 Международная специализированная выставка техники безопасности, противопожарной защиты Messe Essen (Германия, Эссен)
Сентябрь–октябрь 29–01	Безопасность. Охрана труда XVIII специализированная выставка (Россия, Екатеринбург, МВЦ «Екатеринбург-ЭКСПО»)
Сентябрь–октябрь 30–02	VI городская выставка «ОХРАНА ТРУДА В МОСКВЕ-2015» (Россия, Москва, Краснопресненская набережная, д.14, ЦВК «Экспоцентр», павильон № 2 (зал 4))
Октябрь 3–7	INTERPROTEC 2016 Международная выставка средств индивидуальной защиты, охраны труда и рабочей среды Brno Exhibition center (Чехия, Брно)
Октябрь 6–7	Саммит «Безопасность на рабочем месте и охрана труда в России и странах СНГ» (Россия, Санкт-Петербург)
Октябрь 11–13	Безопасность. Охрана. Спасение / Sentex 2016 Специализированная выставка (Россия, Нижний Новгород, Нижегородская ярмарка, ВК)
Октябрь 11–14	15-й Международный выставочный форум «Технологии защиты – 2016» (Украина, Киев, МВЦ)
Октябрь 11–14	«ПОЖТЕХ – 2016» X Международная специализированная выставка (Украина, Киев, МВЦ)
Октябрь 11–14	«Оружие и безопасность» Международная специализированная выставка (Украина, Киев, МВЦ)
Октябрь 13–15	StopFire – 2016 Специализированная выставка технологий, продукции и услуг для пожарной безопасности (Россия, Екатеринбург)

Октябрь 19–21	AMBIENTE LAVORO 2016 Специализированная выставка по охране и безопасности Bologna Exhibition Centre (Италия, Болонья)
Октябрь 21–24	ОХРАНА, БЕЗОПАСНОСТЬ И СРЕДСТВА СПАСЕНИЯ Специализированная выставка (Азербайджанская Республика, Баку)
Октябрь 25–27	Nordic Safety Expo 2016 Выставка средств индивидуальной защиты: спецодежда, каски, противогазы, респираторы и многое другое Stockholm International Fairs (Швеция, Стокгольм)
Октябрь 25–27	Skydd - Security, Fire & Rescue 2016 Пожарная безопасность, противопожарное оборудование и системы, спасательные инструменты и инвентарь, обмундирование, специализированный транспорт Stockholm International Fairs (Швеция, Стокгольм)
Ноябрь 8–10	Securika St. Petersburg 2016 Международная выставка технических средств охраны и оборудования для обеспечения безопасности и противопожарной защиты КВЦ Экспофорум (Россия, Санкт-Петербург)
Ноябрь 8–11	«Экология предприятия 2016» IV Международная специализированная выставка (Украина, Киев, МВЦ)
	EXPROTECTION/FEU 2016 Международная выставка по безопасности и противопожарным системам (Франция, Париж)
Ноябрь 15–17	EXPROTECTION 2016 Международная выставка управления рисками в области охраны труда и техники безопасности Paris Nord Villepinte (Франция, Париж)
Ноябрь 22–25	XV МІЖНАРОДНИЙ ПРОМИСЛОВИЙ ФОРУМ – 2016 (Украина, Киев, МВЦ)
Декабрь 1–3	Безопасность. Крым 2016 2-я Специализированная выставка технических средств охраны и средств для обеспечения безопасности и противопожарной защиты (Ялта, Выставочная площадка гостиницы «Ялта-Интурист»)
Декабрь 8–11	«Безопасность и охрана труда-2016» 20-я Международная специализированная выставка (Россия, Москва, ВВЦ, павильон № 75)

ОХОРОНА ПРАЦІ ВІД А ДО Я

СЛУЖБЕ ОХРАНЫ ТРУДА НЕБОЛЬШОГО ПРЕДПРИЯТИЯ*

ПОСОБИЕ

Моисеенко О. В.

5.21. Участие в аттестации рабочих мест на соответствие нормативно-правовым актам по охране труда

Абзац 8 ст. 13 Закона требует от работодателя, кроме всего прочего, организации проведения аттестаций рабочих мест на соответствие нормативно-правовым актам по охране труда в порядке и сроки, определяемые законодательством, и принятия по их итогам мер по устранению опасных и вредных для здоровья производственных факторов. Основная цель аттестации состоит в урегулировании отношений между работодателем и наемным лицом в сфере реализации права на здоровые и безопасные условия труда, льготное пенсионное обеспечение, льготы и компенсации за работу в неблагоприятных условиях.

Согласно требованиям **Рекомендаций 41**, аттестации подлежат рабочие места, на которых технологический процесс, оборудование, используемое сырье и материалы могут быть потенциальными источниками вредных и опасных производственных факторов. Аттестация рабочих мест предусматривает:

- выявление на рабочем месте вредных и опасных производственных факторов и причин их появления;
- исследования санитарно-гигиенических факторов производственной среды, тяжести и напряженности трудового процесса на рабочем месте;
- комплексную оценку факторов производственной среды и характера труда на соответствие их требованиям стандартов, санитарных норм и правил;
- обоснования отнесения рабочего места к соответствующей категории по вредным условиям труда;

— подтверждения (установления) права работников на льготное пенсионное обеспечение, дополнительный отпуск, сокращенный рабочий день, другие льготы и компенсации в зависимости от условий труда;

— проверку правильности использования списков производств, работ, профессий, должностей и показателей, которые дают право на льготное пенсионное обеспечение;

— разрешение споров, которые могут возникнуть между юридическими лицами и работниками) относительно условий труда, льгот и компенсаций;

— разработку комплексных мероприятий по оптимизации уровня гигиены и безопасности, характера труда и оздоровления работников;

— изучение соответствия условий труда уровню развития техники и технологии, усовершенствование порядка и условий установления и назначения льгот и компенсаций.

Только на основании аттестации условия труда или отдельные виды работ могут быть отнесены к категории тяжелых (особо тяжелых) и вредных (особо вредных). И лишь после присвоения рабочему месту соответствующего статуса работодатель вправе предоставлять социально-трудовые льготы и гарантии.

Периодичность аттестации устанавливается самим предприятием в коллективном договоре, но не реже одного раза в 5 лет.

В состав аттестационной комиссии рекомендуется включать главных специалистов, работников отдела кадров, труда и заработной платы, охраны труда, органов охраны здоровья предприятия, представителей общественных организаций и др.

Специалистов отдела охраны труда рекомендуется включать в состав аттестационной комиссии для:

- уточнения и согласования видов вредных производственных факторов путем сравнения материа-

*Окончание. Начало в № 4–6, 8, 10–11 2014 г., № 1, 3, 5, 10, 12 2015 г., № 1 2016 г.

лов главного технолога (инженера) и данных актов определения категорий работников, которые подлежат периодическому медицинскому осмотру;

- комплексной оценки определенных факторов производственной среды и характера труда на соответствие их характеристик стандартам безопасности труда, строительным и санитарным нормам и правилам;

- определения места проведения определенных видов лабораторных санитарно-гигиенических исследований вредных факторов производства на рабочих местах;

- участия в составлении фотографии рабочего времени во время проведения аттестации;

- заполнения в Картах условий труда раздела IV Рекомендаций по улучшению условий труда, их экономического обоснования;

- разработки на основе материалов аттестации плана Комплексных мероприятий по улучшению состояния условий труда, безопасности, гигиены труда и производственной среды.

Таким образом, из вышеизложенного следует, что в соответствии с требованиями нормативных актов служба охраны труда не организует, не главенствует и не руководит процессом проведения аттестации рабочих мест на предприятии, что пытаются иногда приписать ей некоторые руководители и работодатели. Она лишь **участвует** в этом процессе наряду со многими другими службами предприятия, выполняя те свои функции, которые предписаны ей **ТПоСОТ**.

5.22. Участие в работе комиссии по вводу в эксплуатацию законченных строительством, реконструкцией или техническим перевооружением объектов, отремонтированного оборудования в части соблюдения требований охраны труда

Первый абзац ст. 21 Закона требует, чтобы производственные строения, сооружения, машины, механизмы, оборудование, транспортные средства, вводящиеся в действие после строительства (изготовления) или реконструкции, капитального ремонта и т.п. (далее — законченные объекты), и технологические процессы должны соответствовать требованиям нормативно-правовых актов по охране труда. А п. 3.12 **ТПоСОТ** требует от службы охраны труда участвовать в работе комиссии по вводу в эксплуатацию законченных строительством, реконструкцией или техническим перевооружением объектов, отремонтированного или модернизированного оборудования в части соблюдения требований охраны (безопасности) труда. Но в последние годы произошли существенные, если не сказать — коренные, изменения в подходах и методике ввода в эксплуатацию законченных объектов, которые не могли не отразиться и на функции службы охраны труда в этом процессе.

Что касается ввода в эксплуатацию объектов именно строительства, то он регламентируется

в настоящее время в Украине **Постановлением 461**, которое предусматривает два варианта этой процедуры:

- объекты I — III категории сложности и объекты, строительство которых осуществлялось на основании строительного паспорта, принимаются в эксплуатацию путем регистрации Государственной архитектурно-строительной инспекцией (далее — Инспекция) поданной заказчиком декларации о готовности объекта к эксплуатации (далее — декларация);

- объекты IV — V категории сложности принимаются в эксплуатацию на основании акта готовности объекта к эксплуатации путем выдачи Инспекцией сертификата.

Пункт 9 **Постановления 461** требует, чтобы на объекте были выполнены все предусмотренные проектной документацией работы согласно государственным строительным нормам, стандартам и правилам, а также смонтировано и испытано оборудование.

На объекте производственного назначения, на котором установлено технологическое оборудование, должны быть проведены пусконаладочные работы в соответствии с технологическим регламентом, предусмотренным проектом строительства, созданы безопасные условия для работы производственного персонала и пребывания людей согласно требованиям нормативно-правовых актов по охране труда и промышленной безопасности, пожарной и техногенной безопасности, экологических и санитарных норм.

Зарегистрированная декларация или сертификат является основанием для заключения договоров о поставке на принятый в эксплуатацию объект необходимых ресурсов — воды, газа, топлива, электроэнергии, включения данных об этом объекте в государственную статистическую отчетность и оформления права собственности на него.

Так как в данном пособии рассматриваются вопросы деятельности службы охраны труда небольшого предприятия, то это ограничение оставляет за скобками рассмотрение ввода в эксплуатацию объектов IV и V категории сложности, возводить которые по силам только более мощным предприятиям*.

* К IV категории сложности относятся: многоэтажные (более 10) жилые дома всех типов и общежития, в том числе с помещениями общественного назначения на первых этажах; многоэтажные (более 9) жилые дома всех типов с встроенными гаражами; отели I — II разряда; музеи и выставочные залы, концертные залы, кинотеатры и видеоцентры; учебные заведения (лицеи, гимназии, профессионально-технические училища, колледжи, техникумы, институты, консерватории, университеты); банки; здания научно-исследовательских организаций; лечебные учреждения (больницы, госпитали, родильные дома, бальнеологические лечебницы, грязе- и водолечебницы); санаторно-курортные, оздоровительные и учреждения отдыха; спортивные

Таким образом, во время ввода в эксплуатацию объектов I — III категории сложности Инспекция не выдает ни одного разрешительного документа и не проводит проверок объекта на предмет соответствия возведенного объекта проектной документации, требованиям строительных норм и стандартов, а форма самой декларации не требует согласования с органами государственной власти или самоуправления. В соответствии со своим названием этот документ носит чисто декларативный характер, а соответствие возведенного объекта I — III категории сложности государственным строительным нормам (особенно относительно надежности и безопасности конструкции) полностью находится в плоскости добросовестности проектировщика, заказчика и генерального подрядчика.

Постановление 461 не содержит ни одного требования относительно функции и участия службы охраны труда предприятия (заказчика) в процессе принятия законченного объекта в эксплуатацию. Но автору кажется, что для того, чтобы руководитель предприятия со спокойной совестью подписал декларацию, ему следует предварительно направить на объект специалистов службы охраны труда. Они должны составить непредвзятое, квалифицированное и аргументированное мнение о соответствии вводимого в эксплуатацию объекта и его инфраструктуры существующим нормам и требованиям действующих нормативно-правовых актов по охране труда и донести его до своего руководителя.

Когда речь идет о вводе в эксплуатацию более мелкого законченного объекта внутри предприятия, например, отдельных единиц оборудования, то процедура естественно упрощается. Но функция руководителя или специалиста службы охраны труда остается прежней — проверить законченный объект на его соответствие требованиям и нормам нормативно-правовых актов по охране труда.

5.23. Участие в составлении перечней професий и должностей, в соответствии с которым работники должны проходить обязательные предварительные и периодические медицинские осмотры

сооружения (закрытые катки с искусственным льдом, плавательные бассейны); дома торговли, универмаги, универсамы; речные вокзалы; общественные центры; наземные и надземные линии метрополитена как единые комплексы проектирования. К V категории сложности относятся: многоэтажные архитектурные жилищные (интегрированные) комплексы со сложной объемно-пространственной структурой и помещениями общественного назначения; отели высшего разряда; театры, вокзалы (железнодорожные, аэропорты, морские); радиоцентры, телецентры, телеграф, центры спутниковой связи; храмы (церкви, соборы, костелы, синагоги, мечети и т.п.); спортивные центры; подземные линии метрополитена как единые комплексы проектирования.

5.23.1. Статья 17 Закона Украины «Об охране труда»

Обязательным медицинским осмотрам работников определенных категорий посвящена ст. 17 Закона. В ней сказано, что работодатель обязан за свои средства обеспечить финансирование и организовать проведение предварительного (при приеме на работу) и периодических (в течение трудовой деятельности) медицинских осмотров работников, занятых на тяжелых работах, работах с вредными или опасными условиями труда или таких, где есть необходимость в профессиональном отборе, ежегодного обязательного медицинского осмотра лиц в возрасте до 21 года. По результатам периодических медицинских осмотров в случае необходимости работодатель должен обеспечить проведение соответствующих оздоровительных мероприятий. Он имеет право в установленном порядке привлечь работника, уклоняющегося от прохождения обязательного медицинского осмотра, к дисциплинарной ответственности, а также обязан отстранить его от работы без сохранения заработной платы. Кроме того, работодатель обязан обеспечить за свой счет внеочередной медицинский осмотр работников:

- по заявлению работника, если он считает, что ухудшение состояния его здоровья связано с условиями труда;

- по своей инициативе, если состояние здоровья работника не позволяет ему выполнять свои трудовые обязанности.

За время прохождения медицинского осмотра за работниками сохраняется место работы (должность) и средний заработок.

5.23.2. Некоторые положения «Порядка проведения медицинских осмотров работников определенных категорий»

Порядок проведения медицинских осмотров работников определенных категорий утвержден приказом Министерства здравоохранения Украины от 21.05.2007 № 246 (**Порядок № 246**). Согласно его требованиям, предварительный медицинский осмотр проводится при приеме на работу с целью:

- определения состояния здоровья работника и регистрации исходных объективных показателей здоровья и возможности выполнения без ухудшения состояния здоровья профессиональных обязанностей в условиях действия конкретных вредных и опасных факторов производственной среды и трудового процесса;

- выявления профессиональных заболеваний (отравлений), которые возникли ранее во время работы на прежних производствах, и предупреждения обусловленных производством профессиональных заболеваний (отравлений).

Периодические медицинские осмотры проводятся с целью:

- своевременного выявления ранних признаков острых и хронических профессиональных за-

болеваний (отравлений), общих и производственно обусловленных заболеваний у работников;

- обеспечения динамичного наблюдения состояния здоровья работников в условиях действия вредных и опасных производственных факторов и трудового процесса;

- решения вопроса о возможности для работника продолжать работу в условиях действия конкретных вредных и опасных производственных факторов и трудового процесса;

- разработки индивидуальных и групповых лечебно-профилактических и реабилитационных мероприятий работникам, отнесенных по результатам медицинского осмотра к группе риска;

- проведения соответствующих оздоровительных мероприятий.

Согласно требованиям п. 2.2 **Порядка № 246** учреждения государственной санитарно-эпидемиологической службы ежегодно по заявлению работодателя (его представителя), при участии представителя первичной профсоюзной организации или уполномоченного работниками лица определяют категории работников, которые подлежат предварительному (периодическим) медицинскому осмотру, и до 1 декабря составляют Акт определения категорий работников, которые подлежат предварительному (периодическим) медицинскому осмотру, по форме, указанной в приложении 1 **Порядка № 246** и в *приложении 41* данного пособия. В качестве наглядного примера заполнения подобного акта в *приложении 42* приведен Акт определения категорий работников, которые подлежат предварительному (периодическим) медицинскому осмотру, трех подразделений небольшого металлообрабатывающего предприятия.

5.23.3. Участие службы охраны труда

В соответствии с требованиями п. 3.12 **ТПоСОТ** служба охраны труда предприятия участвует в составлении перечня профессий и должностей, в соответствии с которым работники должны проходить обязательные предварительные и периодические медицинские осмотры, который в **Порядке № 246** назван Актом определения категорий работников... Специально подчеркиваю: **участвует**, а не составляет весь акт от «А» до «Я», как то иногда пытаются представить руководители некоторых предприятий! Составлять этот акт, на мой взгляд, это дело отдела труда или кадров, в зависимости от структуры и распределения обязанностей на конкретном предприятии. От специалистов службы охраны труда по этому вопросу необходима помощь лишь в трех следующих аспектах:

- проследить, чтобы не была пропущена ни одна профессия или должность, работники которых привлекаются к выполнению тяжелых работ, работ с вредными или опасными условиями труда или таких, где есть необходимость в профессиональном отборе, а также ни одно лицо в возрасте до 21 года, т. е. заполнение столбца 2;

- помочь правильно и в полном объеме отразить в столбцах 4 и 5 акта информацию о названии вредных и опасных факторов, о номерах пунктов и подпунктов Перечня вредных и опасных факторов производственной среды и трудового процесса, при работе с которыми обязателен предварительный (периодические) медосмотр работников, из приложения 4 **Порядка № 246**; а также о названии работ и о номерах пунктов, подпунктов Перечня работ, для выполнения которых обязателен предварительный (периодические) медосмотр работников, из приложения 5 **Порядка № 246**;

- осуществлять взаимосвязь предприятия с учреждением государственной санитарно-эпидемиологической службы на этапе рассмотрения и подписания указанного акта.

5.23.4. Общие требования проведения предварительного и периодических медицинских осмотров работников

Последний абзац п. 3.14 **ТПоСОТ** предусматривает еще одну функцию службы охраны труда, связанную с медицинскими осмотрами. Это — осуществление контроля за проведением предварительных (при приеме на работу) и периодических (в течение трудовой деятельности) медицинских осмотров работников, занятых на тяжелых работах, работах с вредными или опасными условиями труда либо таких, где есть необходимость в профессиональном отборе, ежегодных обязательных медицинских осмотров лиц в возрасте до 21 года. Для того чтобы уверенно осуществлять эту контрольную функцию, специалисту службы охраны труда необходимо твердо знать общие требования к проведению предварительного и периодических медицинских осмотров работников, изложенные во втором разделе **Порядка № 246**. Поэтому далее конспективно изложены наиболее важные из них.

На основе Акта определения категорий работников, которые подлежат предварительному (периодическим) медицинскому осмотру, работодатель составляет на протяжении месяца в 4 экземплярах поименные списки работников, которые подлежат периодическим медицинским осмотрам, по форме, приведенной в приложении 2 **Порядка № 246** (или *приложении 43* данного пособия), на бумажном и электронном носителях, согласовывает их с санитарно-эпидемиологической станцией. Один экземпляр списка остается на предприятии (у ответственного за организацию медосмотра лица), другой — отправляется лечебно-профилактическому учреждению (далее — ЛПУ), третий — учреждению государственной санитарно-эпидемиологической службы, четвертый — рабочему органу исполнительной дирекции Фонда.

Во время приема на работу и в случае перевода на другую тяжелую работу, работу с вредными и опасными условиями труда работодатель должен выдать направление на обязательный предвари-

тельный медицинский осмотр работника по форме, указанной в приложении 3 **Порядка № 246**.

Периодичность проведения медицинских осмотров, специальность врачей, которые принимают участие в их проведении, перечень необходимых лабораторных, функциональных и других исследований, медицинские противопоказания допуску к выполнению работ, связанные с влиянием производственных факторов, указаны в Перечне вредных и опасных факторов производственной среды и трудового процесса, при работе с которыми обязательны предварительный (периодические) медицинский осмотр работников, приведенном в приложении 4 **Порядка № 246** и в Перечне работ, для выполнения которых является обязательным предварительный (периодические) медицинский осмотр работника, приведенном в приложении 5 **Порядка № 246**.

Периодичность проведения медицинских осмотров в ЛПУ может изменяться учреждением государственной санитарно-эпидемиологической службы, исходя из конкретной санитарно-гигиенической и эпидемической ситуации, но не реже одного раза в 2 года.

На основе списков работников, подлежащих периодическим медосмотрам, ЛПУ составляет план-график их проведения, согласовывает его с работодателем и учреждением государственной санитарно-эпидемиологической службы.

Работодатель издает приказ о проведении медосмотра в согласованные с учреждением здравоохранения сроки. Каждого работника предприятия, которому предстоит пройти медосмотр, рекомендуется ознакомить с данным приказом под его личную роспись.

Для прохождения медицинского осмотра работник предъявляет комиссии паспорт или другой документ, удостоверяющий его особу, и Медицинскую карту амбулаторного больного, при предварительном медосмотре предъявляет направление, выданное работодателем, согласно установленной форме.

Работники, для которых является обязательным первичный и периодические профилактические наркологические осмотры, обязаны предоставить комиссии сертификат о прохождении профилактического наркологического осмотра согласно **Постановлению 1238**.

Работники, для которых является обязательным предварительный и периодический психиатрический осмотры, обязаны предоставить комиссии, которая проводит медицинский осмотр, справку о прохождении предварительного (периодического) психиатрического осмотра согласно **Постановлению 1465**.

Работники, занятые на работах, требующих профессионального отбора, обязаны предоставить комиссии, которая проводит медицинский осмотр, заключение психофизиологической экспертизы.

Работники транспортных средств проходят предварительный (периодические) медицинские осмотры как работники, занятые на тяжелых работах, работах с вредными и опасными условиями труда,

с учетом специфики деятельности, вредных и опасных факторов производственной среды и трудового процесса, кроме тех, которые подлежат осмотрам согласно **Приказу 124/345**.

Комиссия фиксирует заключение о состоянии здоровья работника, проходившего медицинский осмотр, в Карточке работника, который подлежит предварительному (периодическому) медицинскому осмотру (далее — Карточка работника) по форме, приведенной в приложении 7 **Порядка № 246** и в медицинской карточке амбулаторного больного. На основании Карточки работника комиссия выдает работнику Медицинскую справку о прохождении предварительного (периодических) медицинского осмотра работника по форме, приведенной в приложении 8 **Порядка № 246**.

По результатам периодических медицинских осмотров (в течение месяца после их завершения) комиссия оформляет Заключительный акт по результатам периодического медицинского осмотра работников (далее — Заключительный акт) по форме, указанной в приложении 9 **Порядка № 246**, который составляется в 6 экземплярах. Один экземпляр остается в ЛПУ, которое проводило медицинский осмотр, остальные предоставляются работодателю, представителю профсоюзной организации или уполномоченному работниками лицу, профпатологу, учреждению государственной санитарно-эпидемиологической службы, рабочему органу исполнительной дирекции Фонда.

В Заключительном акте комиссия перечисляет комплекс оздоровительных и санитарно-эпидемиологических мероприятий, которые следует выполнить на предприятии. Работодателю вместе с представителями профсоюзной организации необходимо приложить максимальные усилия для исполнения предписаний и рекомендаций комиссии.

5.23.5. Кто на предприятии должен отвечать за организацию медосмотра?

Таковы основные вехи и требования к проведению медосмотров. Осталось лишь ответить на один немаловажный вопрос: кому на предприятии работодатель должен поручить организацию проведения медицинского осмотра, кого он должен назначить лицом, ответственным за организацию медосмотра? К сожалению, нормативные документы не дают прямого ответа на этот вопрос. Многие руководители пытаются свалить всю эту проблему медосмотра на плечи службы охраны труда. Считаю это совершенно неверным! Поэтому привожу ниже четыре пункта своей аргументации.

1. В ст. 15 **Закона** сказано: «...работодатель создает службу охраны труда в соответствии с Типовым положением...». Именно **ТПОСОТ регламентирует основные задачи и функции службы охраны труда**, в частности такую: «Контроль за соблюдением работниками требований законов и других нормативно-правовых актов по охране труда...». Естествен-

но, что решая эту задачу, сама служба охраны труда должна функционировать в строгом соответствии с требованиями нормативно-правовых актов по охране труда и **ТПоСОТ**. Раздел 3 последнего предусматривает для службы охраны труда только две, описанные выше, функции, связанные с медосмотрами работников (участие в составлении перечней профессий и должностей и контроль за проведением медицинских осмотров).

2. Аналогичный подход к определению функций службы охраны труда относительно медицинских осмотров содержится в квалификационной характеристике руководителя службы охраны труда — начальника отдела охраны труда в Справочнике. Среди задач и обязанностей этого руководителя указаны следующие:

— «Оказывает методическую помощь руководителям подразделений предприятия в составлении списков профессий и должностей, в соответствии с которыми работники обязаны проходить обязательный предварительный и периодические медицинские осмотры...»;

— «...требует отстранения от работы лиц, которые не прошли медицинский осмотр...».

Из сказанного выше следует, что неправомерно и нелогично возлагать на службу охраны труда организацию проведения медицинских осмотров. Не должна и не может служба организовывать то, что ей поручено контролировать. Это будет противоречить требованию п. 5.5 **ТПоСОТ** о запрете привлекать работников службы охраны труда к выполнению функций, не предусмотренных Законом и настоящим **ТПоСОТ**.

Теперь, опираясь на положения нормативных документов, попытаемся определить, какая служба на предприятии должна заниматься организацией медицинских осмотров.

3. Некоторые подсказки содержит текст и положения **Порядка № 246**. Медицинский осмотр проводится согласно согласованному и утвержденному в установленном порядке Списку работников, подлежащих периодическим медицинским осмотрам (приложении 2 **Порядка № 246**). Этот список состоит из следующих граф, заполняемых на предприятии:

- Табельный номер
- Цех, участок
- Фамилия, имя, отчество
- Пол
- Дата и год рождения
- Профессия (должность) по ДК 003:2010.
- Стаж работы в данных условиях
- Дата последнего медосмотра
- Название вредных и опасных факторов и номер пункта и подпункта в Перечне вредных и опасных факторов производственной среды и трудового процесса, при работе с которыми обязателен предварительный (периодические) медицинский осмотр работников

— Название работ и номер пункта и подпункта Перечня работ, для выполнения которых обяза-

лен предварительный (периодические) медицинский осмотр работников.

Легко заметить, что указанный список граф содержит ту информацию, которой на предприятии прежде всего **владеет служба персонала, кадров**. По определению именно она организует подбор и рациональную расстановку персонала в соответствии со специальностью и квалификацией с учетом состояния здоровья работников. Она должна владеть всей информацией о наличии вредных и опасных производственных факторах на каждом рабочем месте, зафиксированной в Картах условий труда и итоговой документации проведения аттестации рабочих мест, чтобы еще на этапе заключения трудового договора от лица работодателя проинформировать работника под роспись об условиях труда и о наличии этих факторов на его рабочем месте, а также о возможных последствиях их влияния на здоровье и о правах работника на льготы и компенсации за работу в таких условиях в соответствии с законодательством и коллективным договором (ст. 29 КЗоТ Украины и ст. 5 **Закона**). Кроме того, данный список составляется на основе согласованного и утвержденного в установленном порядке Акта определения категорий работников, которые подлежат предварительному (периодическим) медицинскому осмотру, который уже содержит сведения о соответствии каждой профессии (должности) информации из двух последних, перечисленных выше, граф.

Медицинские осмотры, предусмотренные ст. 169 КЗоТ и ст. 17 **Закона**, проводятся с целью определения возможности выполнения без ухудшения состояния здоровья профессиональных обязанностей работника на каждом рабочем месте. А профессиональные обязанности — это, безусловно, сфера интересов службы кадров.

4. Согласно п. 2.16 **Порядка № 246** Карточка работника, который подлежит предварительному (периодическому) медицинскому осмотру (далее — Карточка) хранится у медицинского работника или **в отделе кадров на предприятии**. Карточка является дополнением к трудовой книжке и **заверяется печатью отдела кадров**, а ее копия хранится на предприятии в течение 15 лет после увольнения работника.

Из всего вышеизложенного объективно следует, что **организацию работы по направлению работников предприятия на прохождение медицинского осмотра целесообразно и правильно поручать работникам службы персонала, кадров**.

5.24. Участие в работе комиссии по проверке знаний по вопросам охраны труда

Обучению по вопросам охраны труда посвящена ст. 18 **Закона**. В ней сказано, что порядок проведения обучения и проверки знаний должностных лиц по вопросам охраны труда определяется **ТПоППО**.

Не допускаются к работе работники, в том числе должностные лица, не прошедшие обучение, инструктаж и проверку знаний по вопросам охраны труда. В случае выявления у работников, в том числе у должностных лиц, неудовлетворительных знаний по вопросам охраны труда они должны в месячный срок пройти повторное обучение и проверку знаний.

Согласно требованиям п. 3.10 **ТПоППО** проверка знаний работников по вопросам охраны труда на предприятии осуществляется комиссией по проверке знаний по вопросам охраны труда (далее — комиссия) предприятия, состав которой утверждается приказом руководителя. Председателем комиссии назначается руководитель предприятия или его заместитель, в служебные обязанности которого входит организация работы по охране труда, а в случае создания комиссий в отдельных структурных подразделениях их возглавляет руководитель соответствующего подразделения или его заместитель.

В состав комиссии предприятия входят специалисты службы охраны труда, представители юридической, производственных, технических служб, представитель профсоюза или уполномоченное наемными работниками лицо по вопросам охраны труда. В состав комиссии предприятия могут входить страховые эксперты по охране труда соответствующего рабочего органа исполнительной дирекции Фонда социального страхования от несчастных случаев и преподаватели охраны труда, которые проводили обучение.

Участие представителя специально уполномоченного центрального органа исполнительной власти по надзору за охраной труда или его территориального управления в составе комиссии обязательно только во время первичной проверки знаний по вопросам охраны труда у работников, которые привлекаются к выполнению работ повышенной опасности.

Комиссия считается правомочной, если в ее состав входит не менее 3 лиц.

Специалистам службы охраны труда, участвующим в работе комиссии по проверке знаний по вопросам охраны труда, следует помнить о двух важных моментах:

— с одной стороны, проверка знаний работников по вопросам охраны труда проводится по тем нормативно-правовым актам по охране труда, соблюдение которых входит в их функциональ-

ные обязанности (другими словами, спрашивать у них следует не все что угодно из области охраны труда, а только то, что они должны знать исходя из своих функциональных обязанностей);

— с другой, лица, которые совмещают профессии, проходят обучение, инструктаж и проверку знаний по вопросам охраны труда как по их основным профессиям, так и по профессиям по совместительству.

Еще одна тема работы специалистов службы охраны труда как членов комиссии по проверке знаний — это составление перечня вопросов для проверки знаний по вопросам охраны труда (п. 3.12 **ТПоППО**).

Кроме того, уже не в качестве членов комиссии, а как эксперты по охране труда, специалисты службы охраны труда при их желании могут привлекаться и к другим видам работ, связанным с процессом обучения по вопросам охраны труда. Например, выступать в роли преподавателей или принимать активное участие в разработке учебных планов и программ специального обучения, проводимого на предприятии.

6. Заключение

Как человек здравомыслящий, реалист и вчерашний производственник, автор этого пособия прекрасно представляет, что не смог в его рамках коснуться значительной доли тех тем и практических вопросов, с которыми сталкивается служба охраны труда предприятия. Возможно, некоторые из читателей будут разочарованы, не найдя в пособии ответа на тот конкретный и злободневный вопрос, который интересует сегодня именно их. Но невозможно в рамках лаконичного пособия полностью охватить весьма разнообразные аспекты деятельности службы охраны труда предприятия. Автор лишь попытался наметить основные направления работы службы охраны труда и посоветовать, с чего стоит начинать.

А далее?... Далее все в Ваших руках, уважаемые коллеги! Человек ищущий, научившийся формулировать и задавать вопросы, со временем научится и находить на них ответы. Как говорится: не бойся дороги, были б кони здоровы.

Автор заранее благодарен тем читателям, которые возьмут на себя труд высказать свои замечания, пожелания и предложения относительно содержания пособия.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Просимо надсилати запитання до редакції у зручний для Вас спосіб за вказаною адресою. Ваші запитання розглянуть компетентні фахівці, а їхні відповіді будуть опубліковані на сторінках додатка.

Адреса для письмової кореспонденції:

Державне підприємство
«Редакція журналу
«Охорона праці»,
вул. Попудренка, 10/1,
м. Київ, 02100.
Електронна пошта:
dporop@gmail.com

*Під час оформлення
запитань та їх
надсилання до редакції
поштою або на
електронну адресу
просимо дотримуватися
вимог статті 5 Закону
України «Про звернення
громадян».*

Додаток 1
до п. 2.2 Порядку проведення медичних оглядів працівників
певних категорій

АКТ
визначення категорії працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду

(найменування підприємства, відомча належність)

від «__» _____ 201 р.

Лікарем з гігієни праці _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (назва закладу державної санепідслужби)
за участю роботодавця _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

та представника профспілкової організації або уповноваженої працівниками особи

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)
визначено категорії працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду
в 201_ році.

N з/п	Назва цеху (дільниці)	Професія (посада) за ДК 003:2010	Кількість працівників за цією професією (тільки для періодичних медичних оглядів)	Назва шкідливих та небезпечних факторів і № пункту та підпунктів Переліку шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язковий попередній (періодичні) медичний огляд працівників	Назва робіт і № пункту та підпунктів Переліку робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичний огляд працівників	Кількість осіб, які підлягають огляду (тільки для періодичних медичних оглядів)	
						усього	у т. ч. жінок
1	2	3	4	5	6	7	8
УСЬОГО							

Лікар з гігієни праці

М. П.

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Роботодавець

М. П.

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Представник профспілкової
організації (уповноважена
особа)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

АКТ
определения категорий работников, которые подлежат предварительному
(периодическим) медицинскому осмотру

(небольшое металлообрабатывающее предприятие)
 (Наименование предприятия, ведомственная принадлежность)

от 201....г.

Врачом по гигиене труда
 (фамилия, имя, отчество)
 рай СЭС г.
 (название учреждения санэпидслужбы)

при участии работодателя и представителя профсоюзной организации
 (фамилия, имя, отчество)

 (фамилия, имя, отчество)

определены категории работников, которые подлежат предварительному (периодическим) медицинскому осмотру в 201.... году.

№ п/п	Профессия по ДК 003:2010	Количество работников этой профессии (только для периодических медицинских осмотров)	Название вредных и опасных факторов № пунктов и подпунктов Перечня вредных и опасных факторов и подпунктов Перечня вредной и трудовой профессии, при производстве которой и трудового процесса, при работе с которыми обязателен предварительный (периодические) медосмотр работников (приложение 4)	Название работ и № пунктов, подпунктов Перечня работ, для выполнения которых обязателен предварительный (периодические) медосмотр работников (приложение 5)	Количество лиц, которые подлежат осмотру (только для периодических мед. осмотров)	
					всего	в том числе женщин
1	2	3	4	5	6	7
Цех № 4						
1	Слесарь механосборочных работ	—	Промышленные аэрозоли фиброгенного действия (кремния диоксид) – п. 3.2 Сварочные аэрозоли (марганец) – п. 3.9.2 Производственный шум (81 дБа) – п. 5.4 Тепловое излучение – п. 5.10 Локальная вибрация – п. 3.1	Работы на механическом оборудовании (станках, штамповочных прессах и т. п.) – п. 11	—	
2	Слесарь механосборочных работ	—	Производственный шум (81 дБа) – п. 5.4		—	—
3	Слесарь механосборочных работ	—	Производственный шум (81 дБа) – п. 5.4	Работы на механическом оборудовании (станках, штамповочных прессах и т. п.) – п. 11	—	

1	2	3	4	5	6	7
4	Електрогазосварщик	–	Промышленные аэрозоли фиброгенного действия (кремния диоксид) – п. 3.2 Сварочные аэрозоли (марганец) – п. 3.9.2 Производственный шум (82 дБа) – п. 5.4 Тепловое излучение – п. 5.10	Работы, связанные с обслуживанием сосудов, работающих под давлением – п. 5	–	–
5	Фрезеровщик	–	Производственный шум (82 дБа) – п. 5.4	Работы на механическом оборудовании (фрезерных станках) – п. 11	–	
6	Токарь	–	Производственный шум (82 дБа) – п. 5.4	Работы на механическом оборудовании (токарных станках) – п. 11	–	–
7	Токарь-расточник	–	Производственный шум (82 дБа) – п. 5.4	Работы на механическом оборудовании (токарно-расточных станках) – п. 11	–	
8	Строгальщик	–	Производственный шум (82 дБа) – п. 5.4	Работы на механическом оборудовании (строгальных станках) – п. 11	–	
9	Заточник	–	Промышленные аэрозоли фиброгенного действия (электрокорунд) – п. 3.2 Производственный шум (82 дБа) – п. 5.4	Работы на механическом оборудовании (заточных станках) – п. 11	–	
10	Шлифовщик	–	Производственный шум (82 дБа) – п. 5.4	Работы на механическом оборудовании – п. 11	–	
11	Машинист мостового крана	–	Общая вибрация – п. 5.3.2	Работы, связанные с подъемом на высоту, обслуживание подъемных механизмов – п. 1 Работа машиниста крана – п. 1.1	–	–
12	Слесарь-электромонтажник	–		Оперативное обслуживание и ремонт действующих электроустановок напряжением 127 В и выше переменного тока – п. 2	–	–
13	Электромеханик по средствам автоматики и приборам технологического оборудования	–		Оперативное обслуживание и ремонт действующих электроустановок напряжением 127 В и выше переменного тока – п. 2	–	
1	2	3	4	5	6	7

14	Слесарь-ремонтник	–	Производственный шум (82 дБа) – п. 5.4	Работы на механическом оборудовании – п. 11 Работы, связанные с обслуживанием сосудов, работающих под давлением – п. 5 Работа на высоте – п. 1	–	
15	Электромонтер по ремонту и обслуживанию электрооборудования	–		Оперативное обслуживание и ремонт действующих электроустановок напряжением 127 В и выше переменного тока – п. 2 Работа на высоте – п. 1	–	
16	Маляр	–	Углеводороды ароматические (солювент нефти) – п. 1.35 Производственный шум (81 дБа) – п. 5.4		–	–
Конструкторский и технологические отделы						
17	Ведущий инженер-конструктор, инженер-конструктор, инженер-технолог	–	Зрительно-напряженные работы, связанные с непрерывным слежением за экраном видеотерминалов (дисплеев) – п. 6.2.3		–	–
	ВСЕГО	–			–	–

Врач по гигиене труда

М. П.

.....
(фамилия, имя, отчество).....
(подпись)

Работодатель

М. П.

.....
(фамилия, имя, отчество).....
(подпись)

Представитель профсоюзной организации

М. П.

.....
(фамилия, имя, отчество).....
(подпись)

Приложение 43

УТВЕРЖДАЮ

(название должности работодателя, наименование
предприятия)

..... (Ф.И.О.)

(подпись)

М. П.

Дата

(число, месяц, год)

СПИСОК РАБОТНИКОВ,
(наименование предприятия)
подлежащих периодическим медицинским осмотрам в 201.....г.

№ п/п	Табельный №	Фамилия, имя, отчество	Пол (м/ж)	Дата и год рождения	Профессия по ДК 003: 2010	Стаж работы в данных услов. (год)	Дата последнего медосмотра	Название вредных и опасных факторов № п.п./п. Перечень вред. опасных фак- торов производст- ва, при работе с котор. обязателен прев. (период) мед- осмотр работников (приложение 4)	Название работ и № п. п./п. Перечень ра- бот, для выполнения которых обязателен прев. (период) мед- осмотр работников (приложение 5)	Подлежат осмотру	
										врачей	лаборат, функционал. исследования
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Столбцы 11, 12 заполняются комиссией ЛПУ, которое проводит медицинский осмотр.

Уполномоченное работодателем лицо

(подпись)

(Ф.И.О)

СОГЛАСОВАНО:

Врач по гигиене труда

(подпись)

(Ф.И.О)

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ СТАНДАРТ ISO 9000

СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА – ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ И СЛОВАРЬ

Systèmes de management de la qualité –
Principes essentiels et vocabulaire

Четвертая редакция*
2015-09-15

ПРЕДИСЛОВИЕ

ISO (International Organization for Standardization – Международная Организация по Стандартизации) является всемирной федерацией национальных органов по стандартизации (органов—членов ISO). Работа над подготовкой Международных Стандартов выполняется, как правило, техническим комитетом ISO. Каждый орган — член ISO, заинтересованный в цели, для которой был создан технический комитет, имеет право быть представленным в данном комитете. Международные организации, правительственные и неправительственные, поддерживающие связь с ISO, также принимают участие в работе. ISO также тесно сотрудничает с Международной Электротехнической Комиссией (IEC), ведется совместная работа по всем вопросам электротехнической стандартизации.

Процедуры, использованные при разработке этого документа и предназначенные для дальнейшей поддержки, описаны в Директивах ISO/IEC, Часть 1. В частности, должны быть указаны различные критерии утверждения, необходимые для различных типов документов ISO. Настоящий документ был разработан в соответствии с правилами, изложенными в Директивах ISO/IEC, Часть 2 (см. www.iso.org/directives).

Особое внимание уделено тому, что некоторые элементы данного документа могут являться предметом патентных прав. ISO не должна нести ответственность за идентификацию какого-либо или всех подобных патентных прав. Детали, касающиеся любых патентных прав, установленные в ходе разработки документа, должны быть указаны в разделе Введение и/или в листе патентных деклараций ISO (см. www.iso.org/patents).

Все торговые марки, упомянутые в настоящем документе, приведены для удобства пользователей и не означают рекомендации.

Для разъяснения значений, используемых ISO специфических терминов и выражений, связанных с оценкой соответствия, равно как и информации о соблюдении ISO принципов соглашения Всемирной Торговой Организации (ВТО) по техническим барьерам в торговле (ТБТ), см. по следующей ссылке: www.iso.org/iso/foreword.html.

За настоящий документ отвечает Технический Комитет ISO/TC 176, Менеджмент качества и обеспечение качества, Подкомитет SC 1, Концепции и терминология.

Эта четвертая редакция отменяет и заменяет третью редакцию (ISO 9000:2005), которая была подвергнута техническому пересмотру.

ВВЕДЕНИЕ

Настоящий Международный Стандарт содержит основные понятия, принципы и терминологию систем менеджмента качества (СМК), а также основные положения для других стандартов на СМК. Настоящий Международный Стандарт призван помочь в понимании основных понятий, принципов и терминологии менеджмента качества для того, чтобы более результативно и эффективно внедрить СМК и реализовать потенциал других стандартов на СМК.

Настоящий Международный Стандарт представляет четко определенную СМК на основе структуры, которая объединяет основные понятия, принципы, процессы и ресурсы, связанные с качеством, для того, чтобы помочь организациям достичь их целей. Он применим ко всем организациям, вне зависимости от их размера, сложности или бизнес-модели. Его цель на-

*Неофициальный перевод международного стандарта

К статьям В. Цолы «Безопасность и качество в системах менеджмента» и Н. Данько, О. Глуховой «Качество+экология. Новый формат», напечатанных в этом номере журнала

правлена на повышение осведомленности организации об ее обязательствах и приверженности удовлетворению потребностей и ожиданий их потребителей и ожиданий потребителей и заинтересованных сторон, а также достижении удовлетворенности ее продукцией и услугами.

В настоящем Международном Стандарте изложены семь принципов менеджмента качества, реализующие основополагающие понятия, описанные в разделе 2.2. В разделе 2.3 для каждого принципа менеджмента качества приведены «Описание», описывающее этот принцип, «Пояснение», объясняющее, почему организация должна придерживаться этого принципа, «Основные преимущества», относящиеся к принципу, «Возможные действия», которые организация может предпринять для применения этого принципа.

Настоящий Международный Стандарт содержит термины и определения, которые применяются во всех стандартах в области менеджмента качества и стандартах на СМК, разработанные техническим комитетом ИСО/ТК 176, а также в других отраслевых стандартах на СМК на основе стандартов на СМК на момент публикации. Термины и определения расположены в порядке, определяемом концепцией, их список в алфавитном порядке приведен в конце настоящего стандарта. Приложение А содержит комплекс диаграмм систем понятий, который их упорядочивает.

ПРИМЕЧАНИЕ. Рекомендации по некоторым часто используемым словам в стандартах на СМК, разработанные ИСО/ТК 176, имеющих установленное значение, приведены в глоссарии, доступном по ссылке http://www.iso.org/iso/03_terminology_used_in_iso_9000_family.pdf

1 ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ

Настоящий Международный Стандарт устанавливает основные понятия и принципы менеджмента качества, которые могут использоваться:

- организациями, стремящимися к устойчивому успеху посредством внедрения системы менеджмента качества;
- потребителями, которые хотят быть уверенными в способности организации поставлять требуемые продукты и услуги, соответствующие их требованиям;
- организациями, которые хотят быть уверенными в своей цепочке поставок в том, что их требования к продуктам и услугам будут выполнены поставщиками;
- организациями и заинтересованными сторонами, стремящимися к улучшению взаимодействия через общее понимание терминологии, используемой в менеджменте качества;
- организациями, осуществляющими оценку соответствия требованиям Стандарта ISO 9001;
- поставщиками, которые проводят обучение, оценку или консультирование в области менеджмента качества;
- разработчиками соответствующих стандартов.

2 ОСНОВНЫЕ ПОНЯТИЯ И ПРИНЦИПЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА

2.1 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Основные понятия и принципы менеджмента качества, описанные в настоящем Международном Стандарте, предоставляют организациям возможность отвечать на вызовы окружающей среды, сильно отличающиеся от тех, что были несколько десятилетий назад. Среда, в которой работает организация сегодня, характеризуется ускоренными изменениями, глобализацией рынков и появлением знаний в качестве основного ресурса. Влияние качества выходит за рамки удовлетворенности потребителя: оно также оказывает непосредственное влияние на репутацию организации.

Общество становится более образованным и требовательным, повышая влияние заинтересованных сторон. Настоящий Стандарт позволяет воспринимать организацию в более широком смысле, предоставляя для этого основные понятия и принципы, которые должны быть использованы при разработке системы менеджмента качества (СМК).

Все основные понятия, принципы и их взаимосвязи должны рассматриваться в целом, а не изолированно друг от друга. Ни одно понятие или принцип не является более важным. В любое время важно достижение правильного баланса при их применении.

2.2 ОСНОВНЫЕ ПОНЯТИЯ

2.2.1 Качество

Организации, ориентированные на качество, поощряют культуру, которая находит свое выражение в поведении, стиле мышления, действиях и процессах, нацеленных на создание ценности через удовлетворение потребностей и ожиданий заинтересованных сторон.

Качество продуктов и услуг организации определяется способностью удовлетворить потребителей, а также преднамеренным или непреднамеренным влиянием на другие заинтересованные стороны.

Качество продуктов и услуг включает в себя не только выполнение функций в соответствии с назначением, но также восприятие их ценности и выгоду для потребителя.

2.2.2 Система менеджмента качества

СМК включает в себя действия, посредством которых организация устанавливает свои цели и определяет процессы и ресурсы, требуемые для достижения желаемых результатов.

СМК управляет взаимодействующими процессами и ресурсами, требуемыми для обеспечения ценности и реализации результатов для соответствующих заинтересованных сторон.

СМК позволяет высшему руководству оптимизировать использование ресурсов с учетом краткосрочных и долгосрочных последствий принимаемых решений.

СМК обеспечивает средства определения действий для идентификации действий в отношении преднамеренных или непреднамеренных последствий в предоставлении продукции и услуг.

2.2.3 Контекст организации

Понимание контекста организации — это процесс. Этот процесс определяет факторы, которые влияют на намерения организации, ее цели и устойчивость. При

этом учитывают внутренние факторы, такие как ценности, культура знания и результаты деятельности организации. В этом процессе учитываются также такие внешние факторы, как правовые, технологические, культурные, социальные, экономические условия, сфера конкуренции и рынка. Примерами того, как может быть выражено предназначение организации, являются ее видение, миссия, политики и цели.

2.2.4 Заинтересованные стороны

Концепция заинтересованных сторон выходит за рамки ориентации потребителя. Важно учитывать все заинтересованные стороны.

Частью процесса понимания контекста организации является идентификация ее заинтересованных сторон. Значимые заинтересованные стороны — это те, с которыми связан существенный риск для устойчивости организации, если их потребности и ожидания не будут удовлетворены. Организации определяют, какие результаты необходимо получить для этих заинтересованных сторон для снижения этого риска.

Организации изучают информацию от соответствующих заинтересованных сторон с тем, чтобы лучше понимать свою цель и тем самым определять, какую продукцию или результаты они должны поставлять этим заинтересованным сторонам и обществу в целом.

Организации стараются заинтересовать и сохранять сотрудничество с заинтересованными сторонами, от которых зависит их успех.

2.2.5 Поддержка

2.2.5.1 Общие положения

Поддержка СМК высшим руководством и вовлеченность персонала позволяют:

- обеспечивать достаточное количество человеческих и иных ресурсов;
- проводить мониторинг процессов и результатов;
- выявлять и оценивать риски и возможности;
- предпринимать соответствующие действия.

Ответственное приобретение, развертывание, поддержание, увеличение и распределение ресурсов способствует достижению целей организации.

2.2.5.2 Персонал

Люди — один из самых важных ресурсов организации. Результат деятельности организации зависит от того, как люди действуют в рамках системы, в которой они работают.

В рамках организации персонал становится вовлеченным и действует согласованно в случае общего понимания политики в области качества и результатов, которых хочет добиться организация.

2.2.5.3 Компетентность

Система менеджмента качества наиболее результативна, когда все сотрудники понимают и применяют на практике свои навыки, умения, знания и опыт, необходимые для их осуществления и выполнения. Ответственность высшего руководства состоит в том, чтобы давать возможность персоналу развивать свои необходимые компетенции.

2.2.5.4 Осведомленность

Осведомленность присутствует, когда работники понимают свои обязанности и то, как их действия способствуют достижению целей организации.

2.2.5.5 Коммуникации

Запланированные и результативные внутренние (т.е. в пределах организации) и внешние (т.е. со значи-

мыми заинтересованными сторонами) коммуникации расширяют вовлеченность людей и улучшают понимание:

- контекста организации;
- потребностей и ожиданий потребителей и иных заинтересованных сторон;
- СМК.

2.3 ПРИНЦИПЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА

2.3.1 Ориентация на потребителя

2.3.1.1 Описание

Основной фокус в менеджменте качества делается на выполнение требований потребителей и стремление превзойти их ожидания.

2.3.1.2 Пояснение

Устойчивый успех достигается, когда организация завоевывает и сохраняет доверие потребителей и других заинтересованных сторон. Каждый аспект взаимодействия с потребителем дает возможность повысить создаваемую для него ценность. Понимание настоящих и будущих потребностей потребителей и других заинтересованных сторон способствует устойчивому успеху организации.

2.3.1.3 Основные преимущества

К потенциальным основным преимуществам относятся:

- увеличение ценности для потребителей;
- повышение удовлетворенности потребителей;
- повышение лояльности потребителей;
- возросшее число повторных сделок;
- улучшение репутации организации;
- расширение клиентской базы;
- рост доходов и увеличение доли рынка.

2.3.1.4 Возможные действия

Возможные действия включают:

- определение непосредственных и косвенных потребителей, получающих ценность от организации;
- определение настоящих и будущих потребностей и ожиданий потребителей;
- соотнесение целей организации с потребностями и ожиданиями потребителей;
- доведение потребностей и ожиданий потребителей до работников организации;
- планирование, проектирование, разработка, производство, поставка и обслуживание продукции и предоставление услуг для удовлетворения потребностей и ожиданий потребителей;
- мониторинг и измерение удовлетворенности потребителя и выполнение соответствующих действий;
- определение и выполнение действий в отношении потребностей и ожиданий заинтересованных сторон, которые могут оказывать влияние на удовлетворенность потребителя;
- активный менеджмент взаимоотношений с потребителями для достижения устойчивого успеха.

2.3.2 Лидерство

2.3.2.1 Описание

Лидеры на всех уровнях обеспечивают единство цели и направления развития и создают условия, при которых работники взаимодействуют для достижения целей организации в области качества.

2.3.2.2 Пояснение

Обеспечение единства цели и направления развития, а также вовлеченности персонала позволяет

организации обеспечить согласованность ее стратегии, политик, процессов и ресурсов для достижения целей.

2.3.2.3 Основные преимущества

К потенциальным основным преимуществам относятся:

- повышение результативности и эффективности в достижении целей организации в области качества;
- лучшая координация процессов организации;
- улучшенные коммуникации между уровнями и функциями организации;
- развитие и совершенствование способности организации и ее персонала достигать желаемых результатов.

2.3.2.4 Возможные действия

Возможные действия включают:

- доведение до всех в организации ее миссии, видения, стратегии, политик и процессов;
- создание и поддержание общих ценностей, справедливость и следование этическим принципам на всех уровнях организации;
- создание атмосферы доверия и единения;
- поощрение во всей организации приверженности качеству;
- обеспечение того, что лидеры на всех уровнях являются положительным примером для сотрудников организации;
- предоставление сотрудникам необходимых ресурсов, подготовки и полномочий для действий в рамках установленной ответственности;
- признание и поощрение вклада персонала.

2.3.3 Вовлечение персонала

2.3.3.1 Описание

Компетентные, полномочные и вовлеченные люди на всех уровнях организации являются существенным условием повышения способности организации создавать ценность.

2.3.3.2 Пояснение

Для результативного и эффективного управления организацией важно вовлечь всех людей на всех уровнях, уважая при этом их индивидуальность. Признание, наделение полномочиями и расширение компетенций облегчают вовлечение людей в достижение целей организации в области качества.

2.3.3.3 Основные преимущества

К потенциальным основным преимуществам относятся:

- улучшение понимания работниками целей организации в области качества и усиление мотивации по достижению этих целей;
- повышение вовлеченности работников в деятельность по совершенствованию;
- расширение возможностей для личного развития, инициатив и творчества;
- повышение удовлетворенности персонала;
- повышение доверия и сотрудничества в организации;
- повышение внимания к общим ценностям и корпоративной культуре в организации.

2.3.3.4 Возможные действия

Возможные действия включают:

- общение с работниками для формирования у них понимания важности их личного вклада;
- содействие сотрудничеству во всей организации;

— содействие открытому обсуждению и обмену знаниями и опытом;

- наделение работников полномочиями выявлять проблемы в работе и брать на себя инициативу без страха;
- признание и вознаграждение вклада людей, накопления ими опыта и совершенствования;
- предоставление возможности проводить самооценку работы с точки зрения достижения личных целей;
- проведение обследований удовлетворенности работников, информирование их о результатах и реализация соответствующих действий.

2.3.4 Процессный подход

2.3.4.1 Описание

Соответствующие и предсказуемые результаты достигаются результативнее и эффективнее, когда деятельность представляется и управляется как взаимосвязанные процессы, которые функционируют как целостная система.

2.3.4.2 Пояснение

Система менеджмента качества состоит из взаимосвязанных процессов. Понимание, каким образом эта система формирует результаты, позволяет организации оптимизировать систему и ее работу.

2.3.4.3 Основные преимущества

К потенциальным основным преимуществам относятся:

- повышение способности сосредоточить усилия на ключевых процессах и возможностях для улучшения;
- последовательные и прогнозируемые результаты в системе согласованных процессов;
- оптимизация функционирования за счет результативного менеджмента процессов, эффективного использования ресурсов и снижения межфункциональных барьеров;
- возможность организации убедить заинтересованные стороны в ее надежности, результативности и эффективности.

2.3.4.4 Возможные действия

Возможные действия включают:

- определение целей системы и процессов, необходимых для их достижения;
- установление полномочий, ответственности и подотчетности для управления процессами;
- понимание возможностей организации и определение ограничений по ресурсам до принятия действий;
- определение взаимозависимости процессов и анализ влияния изменения отдельного процесса на систему в целом;
- управление процессами и их взаимосвязями как системой для результативного и эффективного достижения целей организации в области качества;
- обеспечение доступности информации, необходимой для функционирования и улучшения процессов, для мониторинга, анализа и оценки результатов функционирования всей системы;
- управление рисками, которые могут повлиять на результаты процессов и на результаты СМК в целом.

2.3.5 Улучшение

2.3.5.1 Описание

Успешные организации постоянно нацелены на улучшение.

2.3.5.2 Пояснение

Улучшение важно для организации, для поддержания текущего уровня функционирования, реакции на изменения во внутренних и внешних условиях и создания новых возможностей.

2.3.5.3 Основные преимущества

Некоторые основные преимущества:

- улучшение функционирования процессов, повышение возможностей организации и удовлетворенности потребителя;
- усиленное внимание поиску и определению корневых причин с последующими предупреждающими и корректирующими действиями;
- улучшенная способность выявлять и реагировать на внутренние и внешние риски и возможности;
- более широкий учет возможностей как постепенного совершенствования, так и прорывного улучшения;
- более широкое изучение накопленного опыта для улучшения;
- возрастающее стремление к инновациям.

2.3.5.4 Возможные действия

Возможные действия: включают

- стимулирование установления целей по улучшению на всех уровнях организации;
- проведение обучения людей на всех уровнях и формирование у них навыков, как применять основные инструменты и методики для реализации целей по улучшению;
- обеспечение компетентности сотрудников для успешного продвижения и завершения проекта по улучшению;
- развитие и развертывание процессов для осуществления проектов усовершенствования во всей организации;
- отслеживание, анализ и аудит планирования, выполнения, завершения проектов по улучшению, а также их результатов;
- включение учета улучшений в разработку новых или изменяемых продуктов и услуг и процессов;
- выражение признательности и вознаграждение за улучшения.

2.3.6 Принятие решений на основе фактических данных

2.3.6.1 Описание

Решения, основанные на анализе и оценке данных и информации, с большей вероятностью приведут к желаемым результатам.

2.3.6.2 Пояснение

Принятие решения может быть сложным процессом и оно всегда сопряжено с некоторой неопределенностью. Нередко привлекаются многообразные исходные данные, получаемые из различных источников, с интерпретацией этих данных, которая может быть субъективной. Важно понимать причинно-следственные связи и возможные побочные последствия. Анализ фактов, свидетельств и данных приводит к большей степени объективности и уверенности в принятых решениях.

2.3.6.3 Основные преимущества

Некоторые основные преимущества:

- улучшение процессов принятия решений;
- улучшенная оценка функционирования процессов и способности достигать целей;
- улучшенная операционная результативность и эффективность;
- расширенные возможности для изучения, проверки и изменения мнений и решений;
- расширенная возможность демонстрировать результативность принятых в прошлом решений.

2.3.6.4 Возможные действия

Возможные действия включают

- определение, измерение и мониторинг ключевых показателей для представления результатов деятельности организации;
- обеспечение доступности всех необходимых данных соответствующим сотрудникам;
- обеспечение гарантии точности, надежности и безопасности данных и информации;
- анализ и оценку данных и информации с использованием подходящих методов;
- обеспечение гарантии того, что сотрудники в надлежащей степени компетентны для проведения анализа и оценки данных;
- принятие решений и выполнение действий на основе фактов и баланса с учетом опыта и интуиции.

2.3.7 Управления взаимоотношениями

2.3.7.1 Описание

Для достижения устойчивого успеха организации управляют своими отношениями с заинтересованными сторонами, такими как поставщики.

2.3.7.2 Пояснение

Значимые заинтересованные стороны влияют на результат работы организации. Достижение устойчивого успеха более вероятно, когда организация будет управлять отношениями со своими заинтересованными сторонами, чтобы оптимизировать их влияние на ее деятельность. Менеджмент взаимоотношений с сетью поставщиков и партнеров имеет особую важность.

2.3.7.3 Основные преимущества

К потенциально основным преимуществам относятся:

- улучшение результатов деятельности организации и ее заинтересованных сторон за счет учета возможностей и ограничений, связанных с каждой заинтересованной стороной;
- общее понимание целей и ценностей заинтересованными сторонами;
- увеличение способности создавать ценность для заинтересованных сторон за счет совместного использования ресурсов и повышения компетентности, а также управления рисками, связанными с качеством;
- хорошо управляемая цепочка поставок для обеспечения стабильного потока продукции и услуг.

2.3.7.4 Возможные действия

Возможные действия включают:

- определение соответствующих заинтересованных сторон (таких как поставщики, партнеры, потребители, инвесторы, сотрудники и общество в целом) и их взаимоотношений с организацией;
- определение приоритетных направлений взаимоотношений с заинтересованными сторонами;
- выстраивание взаимоотношений с учетом баланса краткосрочных и долгосрочных интересов;
- сбор и обмен информацией, опытом и ресурсами с соответствующими заинтересованными сторонами;
- оценка результатов работы и обеспечение по ним обратной связи с заинтересованными сторонами, по мере необходимости, для развития инициатив по улучшению;
- проведение совместной разработки и улучшения с поставщиками, партнерами и другими заинтересованными сторонами;
- поощрение и признание улучшений и достижений поставщиков и партнеров.

2.4 РАЗРАБОТКА ОСНОВ СМК

2.4.1 Модель СМК

Организации, как живые и обучающиеся социальные системы, имеют много общих характеристик с людьми. Каждая является адаптирующейся и включает в себя взаимодействующие системы, процессы и действия. Для того чтобы адаптироваться к изменяющейся среде, каждой требуется способность к изменениям. Организации часто прибегают к инновациям, чтобы достигнуть прорывного улучшения. Модель СМК организации учитывает, что не все системы, процессы и действия могут быть предопределены, поэтому необходима гибкость и адаптируемость к сложной среде организации.

2.4.1.1 Общие положения

Организации, как живой и развивающийся социальный организм, обладают многими характеристиками, подобными человеческим.

2.4.1.2 Система

Организации стремятся понять внешний и внутренний контекст для определения потребностей и ожиданий соответствующих заинтересованных сторон. Эта информация используется при разработке СМК для достижения устойчивости организации. Результаты одного процесса могут быть входами других процессов, и связаны между собой в общую сеть. Несмотря на то, что нередко представление сформировано схожими процессами, тем не менее каждая организация и ее СМК являются уникальными.

2.4.1.3 Процессы

У организации есть процессы, которые могут быть определены, измерены и улучшены. Эти процессы взаимодействуют для достижения результатов, соответствующих целям организации, и пересекают межфункциональные барьеры. Некоторые процессы могут быть критически важными, а другие нет. Процессы включают в себя взаимосвязанные работы с входами для производства результатов.

2.4.1.4 Деятельность

Люди сотрудничают при работе в рамках процесса при выполнении их повседневной деятельности. Некоторые из этих действий предписаны заранее и зависят от понимания целей организации, в то время как характер и выполнение других зависят от внешних событий.

2.4.2 Разработка СМК

СМК — динамичная система, которая совершенствуется с течением времени благодаря периодическим улучшениям и инновациям. В каждой организации осуществляется деятельность по менеджменту качества, вне зависимости, была ли она формально запланирована или нет. Настоящий Международный Стандарт дает рекомендации, как разработать оформленную систему для менеджмента этой деятельности. Необходимо определить функции, которые уже существуют в организации, и их пригодность с учетом контекста организации. Настоящий Международный Стандарт совместно с ISO 9004 и ISO 9001 может быть использован затем организацией для помощи в разработке целостной СМК.

Надлежащим образом оформленная СМК создает основу для планирования, выполнения, мониторинга и улучшения деятельности по менеджменту качества. СМК не обязательно должна быть сложной, скорее, она должна точно отражать потребности организации.

Основные понятия и принципы, содержащиеся в настоящем Международном Стандарте, могут служить ценным руководством при разработке СМК.

Планирование СМК — это не единичное событие, а постоянный процесс. Планы меняются по мере накопления опыта организацией и изменения обстоятельств. План предусматривает все мероприятия организации, связанные с менеджментом качества, и гарантирует, что он учитывает все рекомендации настоящего Международного Стандарта и требования ISO 9001. План осуществляется после его утверждения.

Для организации важно регулярно проводить мониторинг и оценивать как выполнение плана, так и результаты деятельности СМК. Тщательно выбранные показатели облегчают проведение мониторинга и оценки деятельности.

Проведение аудитов — средство для оценки результативности СМК, чтобы выявить риски и определить выполнение требований. Для того чтобы аудиты были результативными, должны быть собраны материальные и нематериальные свидетельства. Действия, предпринимаемые для исправления и улучшения, основываются на анализе собранных свидетельств. Полученные сведения могут приводить к инновациям, приближая систему менеджмента качества к более высоким уровням.

2.4.3 Стандарты на СМК, другие системы менеджмента и модели совершенства

Подходы к СМК, описанные в стандартах на СМК, разработанные ИСО/ТК 176, в других стандартах на системы менеджмента и моделях организационного совершенства, основываются на общих принципах. Все они позволяют организации выявить риски и возможности и содержат рекомендации по улучшению. В этом контексте многие вопросы, такие как инновации, этика, доверие и репутация могли бы рассматриваться как характеристики в рамках СМК. Стандарты, относящиеся к менеджменту качества (например, ISO 9001), экологическому менеджменту (например, ISO 14001), энергоменеджменту (например, ISO 50001), равно как и стандарты на другие системы менеджмента и модели организационного совершенства, уже учитывают это.

Стандарты на СМК, разработанные ИСО/ТК 176, содержат полный набор требований и рекомендаций для СМК. ISO 9001 устанавливает требования к СМК. ISO 9004 дает рекомендации по широкому диапазону целей СМК для обеспечения устойчивого успеха и улучшенной деятельности. Рекомендации по отдельным элементам СМК содержатся в ISO 10001, ISO 10002, ISO 10003, ISO 10004, ISO 10008, ISO 10012 и ISO 19011. Рекомендации по техническим вопросам поддержки СМК содержатся в ISO 10005, ISO 10006, ISO 10007, ISO 10014, ISO 10015, ISO 10018 и ISO 10019. Технические отчеты в поддержку СМК представлены в ИСО/ТО 10013 и ИСО/ТО 10017. Требования к СМК также содержатся в стандартах для конкретных отраслей, таких как ИСО/ТС 16949.

Различные части системы менеджмента организации, включая СМК, могут быть интегрированы в единую систему менеджмента. Цели, процессы и ресурсы, связанные с качеством, ростом, финансированием, прибыльностью, окружающей средой, безопасностью труда и охраной здоровья, а также другими аспектами

организации, могут быть достигнуты и использованы более результативно и эффективно в том случае, если СМК объединена с другими системами менеджмента. Организация может проводить комплексный аудит своей системы менеджмента на соответствие требованиям нескольких стандартов, таких как ИСО 9001, ИСО 14001, ИСО 27001 и ИСО 50001.

ПРИМЕЧАНИЕ. Брошюра ИСО «The integrated use of management system standards» («Интегрированное применение стандартов на системы менеджмента») может дать полезные рекомендации.

3 ТЕРМИНЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

3.1 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ЛИЦАМ ИЛИ ЛЮДЯМ

3.1.1 высшее руководство (top management)

лицо или группа лиц, осуществляющая руководство и управление организацией (3.2.1) на высшем уровне

Примечание 1 к определению: Высшее руководство обладает правом делегировать полномочия и обеспечивать ресурсами в пределах организации.

Примечание 2 к определению: Если область действия системы менеджмента (3.5.3) охватывает только часть организации, тогда термин «высшее руководство» относится к тем, кто управляет этой частью организации.

Примечание 3 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1

3.1.2 консультант по системе менеджмента качества (quality management system consultant)

лицо, помогающее организации (3.2.1) в применении системы менеджмента качества (3.4.3), давая рекомендации или предоставляя информацию (3.8.2)

Примечание 1 к определению: Консультант по системе менеджмента качества также может оказывать помощь в применении части системы менеджмента качества (3.5.4).

Примечание 2 к определению: ISO 10019:2005 содержит рекомендации, как отличить компетентного консультанта по системе менеджмента качества от некомпетентного.

[ИСТОЧНИК: ISO 10019:2005, 3.2, измененный]

3.1.3 привлечение (involvement)

участие в деятельности, событии или ситуации

3.1.4 вовлеченность (engagement)

привлечение (3.1.3) и вклад в деятельность по достижению общих целей (3.7.1)

3.1.5 группа контроля конфигурации (configuration authority)

configuration control board

dispositioning authority

лицо или группа лиц, обладающих необходимыми полномочиями, на которых возложена ответственность принимать решения о конфигурации (3.10.6)

Примечание 1 к определению: При распределении полномочий следует учитывать соответствующие заинтересованные стороны (3.2.3) как внутри, так и за рамками организации (3.2.1),.

[ИСТОЧНИК: ISO 10007:2003, 3.8, измененный]

3.1.6 представитель по урегулированию спора (dispute resolver)

<удовлетворенность потребителя> конкретное лицо, назначенное провайдером процесса разрешения споров (3.2.7) для содействия сторонам в разрешении спора (3.9.6).

ПРИМЕР. Штатный сотрудник, доброволец, персонал, работающий по контракту (3.4.7).

[ИСТОЧНИК: ISO 10003:2007, 3.7, измененный]

3.2 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ОРГАНИЗАЦИИ

3.2.1 организация (organization)

лицо или группа лиц, обладающая своими собственными функциями с обязанностями, полномочиями и взаимосвязями для достижения своих целей (3.7.1).

Примечание 1 к определению: Понятие организации включает, но не ограничено этим, индивидуального предпринимателя, компанию, корпорацию, фирму, предприятие, орган власти, партнерство, ассоциацию (3.2.8), благотворительную организацию или учреждение, часть или комбинацию всего перечисленного, имеющих или не имеющих статус юридического лица, государственных или частных.

Примечание 2 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1.

3.2.2 контекст организации (context of the organization)

совокупность внутренних и внешних факторов, которые могут оказывать влияние на подходы организации к разработке и достижению ее целей (3.7.1).

Примечание 1 к определению: Цели организации могут относиться к ее продукции (3.7.6) и услугам (3.7.7), инвестициям и отношению к ее заинтересованным сторонам (3.2.3).

Примечание 2 к определению: Понятие контекста организации равно применимо как к некоммерческим и оказывающим государственные услуги организациям, так и к коммерческим организациям.

Примечание 3 к определению: В английском языке это понятие часто выражается другими терминами, такими как «деловая среда» (business environment), «организационная среда» (organizational environment) или «экосистема организации» (ecosystem of an organization).

Примечание 4 к определению: Понимание инфраструктуры (3.5.2) может помочь в определении контекста организации.

3.2.3 заинтересованная сторона (interested party) (предпочтительный термин)

стейкхолдер (stakeholder)

лицо или организация (3.2.1), которые могут влиять на осуществление деятельности или принятие решения быть подверженными их воздействию или воспринимать себя в качестве последних.

ПРИМЕР. Потребители (3.2.4), владельцы, персонал организации, поставщики (3.2.5), банки, контролирующие органы, профсоюзы, партнеры или сообщества, которые могут включать конкурентов или группы противодействия.

Примечание 1 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено добавлением примера.

3.2.4 потребитель (customer)

лицо или организация (3.2.1), которые могли бы получать или получают *продукцию* (3.7.6) или *услугу* (3.7.7), предназначенную для или затребованную этим лицом или организацией.

ПРИМЕР. Заказчик, клиент, конечный пользователь, розничный продавец, получатель продукции или услуги от внутреннего *процесса* (3.4.1), бенефициар и покупатель.

Примечание 1 к определению: Потребитель может быть внутренним или внешним по отношению к организации.

3.2.5 поставщик (provider)

supplier

организация (3.2.1), которая поставляет *продукцию* (3.7.6) или *услугу* (3.7.7).

ПРИМЕР. Производитель, дистрибьютор, розничный продавец или поставщик продукции или услуги.

Примечание 1 к определению: Поставщик может быть внутренним или внешним по отношению к организации.

Примечание 2 к определению: При заключении договора иногда поставщик именуется «подрядчиком».

3.2.6 внешний поставщик (external provider)

external supplier

поставщик (3.2.5), не являющийся частью организации (3.2.1).

ПРИМЕР. Производитель, дистрибьютор, розничный продавец или поставщик *продукции* (3.7.6) или *услуги* (3.7.7).

3.2.7 провайдер процесса разрешения споров (DPR-provider)

dispute resolution process provider

лицо или организация (3.2.1), которые обеспечивают и управляют *процессом* (3.4.1) разрешения внешних *споров* (3.9.6)

Примечание 1 к определению: Как правило, DPR-провайдер является юридическим лицом, независимым от организации или частного лица и заявителя, а также от истца. Таким образом подчеркивается независимость и объективность. В некоторых ситуациях в организации создается отдельное подразделение для управления разрешением *претензий* (3.9.3).

Примечание 2 к определению: DPR-провайдер заключает *контракты* (3.4.7) со сторонами для разрешения спора и несет ответственность за *результаты деятельности* (3.7.8). DPR-провайдер предоставляет сторонам *представителей по урегулированию спора* (3.1.6). DPR-провайдер также задействует технический, средний и высший руководящий персонал для обеспечения финансовых ресурсов, ведения делопроизводства, помощи в составлении календарных планов, обучения, помещений для переговоров, координации и выполнения прочих подобных функций.

Примечание 3 к определению: DPR-провайдер может иметь различные организационные формы, включающие коммерческую, некоммерческую или

государственную организацию. Ассоциация (3.2.2) также может быть DPR-провайдером.

Примечание 4 к определению: В ISO 10003:2007 вместо термина «DPR-провайдер» использован термин «провайдер».

[ИСТОЧНИК: ISO 10003:2007, 3.9, измененный]

3.2.8 ассоциация (association)

<удовлетворенность потребителя> организация (3.2.1), членами которой являются другие организации или отдельные лица.

[ИСТОЧНИК: ISO 10003:2007, 3.1]

3.2.9 метрологическая функция (metrological function)

функциональная единица с административной и технической ответственностью за определение и реализацию *системы менеджмента измерений* (3.5.7).

[ИСТОЧНИК: ISO 10012:2003, 3.6, измененный]

3.3 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

3.3.1 улучшение (improvement)

действия по улучшению *показателей деятельности* (3.7.8)

Примечание 1 к определению: Действия могут быть повторяющимися или однократными.

3.3.2 постоянное улучшение (continual improvement)

повторяющееся действие по улучшению показателей деятельности (3.7.8)

Примечание 1 к определению: Процесс (3.4.1) установления *целей* (3.7.1) и поиска возможностей для *улучшения* (3.3.1) является повторяющимся процессом, использующим *выводы аудита* (3.13.9) и *заключения аудита* (3.13.10), анализ *данных* (3.8.1), анализ (3.11.2) *менеджмента* (3.3.3) или иные средства, а также, в общем случае, приводящий к разработке *корректирующего действия* (3.12.2) или *предупреждающего действия* (3.12.1).

Примечание 2 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено добавлением Примечания 1 к определению.

3.3.3 менеджмент (management)

скоординированная деятельность по руководству и управлению *организацией* (3.2.1)

Примечание 1 к определению: Менеджмент может включать установление *политик* (3.5.8), *целей* (3.7.1) и *процессов* (3.4.1) для достижения этих целей.

Примечание 2 к определению: Термин «менеджмент» в ряде случаев относится к людям, т.е. лицам или группе лиц, имеющим полномочия и ответственность для руководства и управления организацией. Всякий раз, когда термин «менеджмент» используется в этом смысле, он должен сопровождаться какими-то дополнительными определениями для того, чтобы исключить в подобном случае его понимание как деятельности, определенной выше. Например, не рекомендуется формулировка «менеджмент должен...», приемлемой является «*высшее руководство* (3.1.1) должно...». В иных случаях должны использоваться другие термины, чтобы выразить понятие, связанное с людьми, например, «административный персонал» или «менеджеры».

3.3.4 менеджмент качества (quality management)

менеджмент (3.3.3) применительно к *качеству* (3.6.2)

Примечание 1 к определению: Менеджмент качества может включать в себя разработку *политик в области качества* (3.5.9), *целей в области качества* (3.7.2) и *процессов* (3.4.1) для достижения этих целей посредством *планирования качества* (3.3.5), *обеспечения качества* (3.3.6), *контроль качества* (3.3.7) и *улучшения качества* (3.3.8).

3.3.5 планирование качества (quality planning)

часть *менеджмента качества* (3.3.4), направленная на установление *целей в области качества* (3.7.2) и необходимых рабочих *процессов* (3.4.1), а также соответствующих ресурсов для достижения целей в области качества

Примечание 1 к определению: Разработка *планов обеспечения качества* (3.8.9) может быть частью планирования качества.

3.3.6 обеспечение качества (quality assurance)

часть *менеджмента качества* (3.3.4), направленная на обеспечение уверенности, что *требования к качеству* (3.5.5) будут выполнены

3.3.7 контроль качества (quality control)

часть *менеджмента качества* (3.3.4), направленная на выполнение *требований к качеству* (3.6.5)

3.3.8 улучшение качества (quality improvement)

часть *менеджмента качества* (3.3.4), направленная на увеличение способности выполнять *требования к качеству* (3.6.5)

Примечание 1 к определению: *Требования к качеству* (3.6.5) могут относиться к различным аспектам, такими как *результативность* (3.7.11), *эффективность* (3.7.10) или *прослеживаемость* (3.6.13).

3.3.9 менеджмент конфигурации (configuration management)

скоординированные действия по управлению и контролю *конфигурациями* (3.10.6)

Примечание 1 к определению: Менеджмент конфигурации, как правило, нацелен на технические и организационные действия, которые инициируют и поддерживают управление *продукцией* (3.7.6) или *услугой* (3.7.7) и *информацией о конфигурации продукции* (3.6.8) на всех стадиях жизненного цикла продукции.

[ИСТОЧНИК: ISO 10007:2003, 3.6, измененный — изменено Примечание 1]

3.3.10 управление изменениями (change control)

<менеджмент конфигурации> действия по контролю *выхода* (3.7.5) после формального одобрения *информации о конфигурации продукции* (3.6.8)

[ИСТОЧНИК: ISO 10007:2003, 3.1, измененный]

3.3.11 задача (activity)

<управление проектами> минимальная выделяемая часть работ по *проекту* (3.4.2)

[ИСТОЧНИК: ISO 10006:2003, 3.1, измененный]

3.3.12 менеджмент проекта (project management)

планирование, организация, *мониторинг* (3.11.3), контроль и отчетность по всем аспектам *проекта* (3.4.2), а также мотивация всех вовлеченных в него для достижения целей проекта

[ИСТОЧНИК: ISO 10006:2003, 3.6]

3.3.13 объект конфигурации (configuration object)

объект (3.6.1) в рамках *конфигурации* (3.10.6), который удовлетворяет функции целевого применения [ИСТОЧНИК: ISO 10007:2003, 3.5, измененный]

3.4 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ПРОЦЕССУ

3.4.1 процесс (process)

совокупность взаимосвязанных или взаимодействующих видов деятельности, использующий входы для производства запланированных результатов

Примечание 1 к определению: Будут ли «запланированные результаты» процесса называться *выходами* (3.7.5), *продукцией* (3.7.6) или *услугой* (3.7.7), зависит от контекста, в котором встречается термин.

Примечание 2 к определению: Входы в процесс обычно являются выходами других процессов, а выходы процессов, как правило, являются входами других процессов.

Примечание 3 к определению: Два и более последовательно взаимосвязанных и взаимодействующих процесса могут рассматриваться как один процесс.

Примечание 4 к определению: Процессы в *организации* (3.2.1) обычно планируются и выполняются в контролируемых условиях для добавления ценности.

Примечание 5 к определению: Процесс, в котором подтверждение *соответствия* (3.6.11) конечного выхода не может быть подтверждено простым или экономически приемлемым методом, часто называют «специальным процессом».

Примечание 6 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено для предотвращения циклических ссылок между определениями терминов «процесс» и «выход» и были добавлены Примечания 1—5 к определению.

3.4.2 проект (project)

уникальный *процесс* (3.4.1), состоящий из комплекса координируемых и контролируемых задач, имеющий дату начала и окончания, предпринятый для достижения *цели* (3.7.1), соответствующий определенным *требованиям* (3.6.4), включая ограничение по времени, стоимости и ресурсам

Примечание 1 к определению: Отдельный проект может быть частью более крупного проекта и, как правило, имеет дату начала и завершения.

Примечание 2 к определению: В некоторых проектах цели и область применения обновляются и *характеристики* (3.10.1) *продукции* (3.7.6) или *услуг* (3.7.7) уточняются по мере реализации проекта.

Примечание 3 к определению: Выходом проекта может быть одна или несколько единиц продукции или поставок услуг.

Примечание 4 к определению: Команда проекта является временной *организацией* (3.2.1), создаваемой на время выполнения проекта.

Примечание 5 к определению: Сложность взаимосвязей между работами проекта не обязательно связана с размером проекта.

[ИСТОЧНИК: ISO 10006:2003, 3.5, измененный — Примечания 1 и 3 изменены]

3.4.3 применение системы менеджмента качества (quality management system realization)

процесс (3.4.1) разработки, документирования, внедрения, поддержания функционирования и постоянного улучшения *системы менеджмента качества* (3.5.4)

[ИСТОЧНИК: ISO 10019:2005, 3.1, измененный — примечания были удалены]

3.4.4 обеспечение компетентности (competence acquisition)

процесс (3.4.1) достижения *компетентности* (3.10.4)

[ИСТОЧНИК: ISO 10018:2012, 3.2, измененный]

3.4.5 процедура (procedure)

установленный способ осуществления деятельности или *процесса* (3.4.1)

Примечание 1 к определению: Процедуры могут быть документированными или не документированными.

3.4.6 передавать на аутсорсинг (outsource)

заключать соглашение, по которому внешняя *организация* (3.2.1) выполняет часть функций или *процесса* (3.4.1) организации

Примечание 1 к определению: Внешняя организация находится вне области действия *системы менеджмента* (3.5.3), хотя передаваемая на аутсорсинг функция или процесс, входят в эту область.

Примечание 2 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1.

3.4.7 контракт (contract)

обязывающее соглашение

3.4.8 проектирование и разработка (design and development)

совокупность *процессов* (3.4.1), которые преобразуют *требования* (3.6.4) к *объекту* (3.6.1) в более детальные *требования* (3.6.4) к этому объекту

Примечание 1 к определению: Требования, являющиеся исходными данными для проектирования и разработки, часто являются результатом исследований и могут быть выражены в более широком, более общем смысле, нежели требования, характеризующие результат выполнения проектирования и разработки. Требования обычно определяются в виде *характеристик* (3.10.1). В *проекте* (3.4.2) может быть несколько этапов проектирования и разработки.

Примечание 2 к определению: В английском языке слова «design» и «development» и термин «design and development» иногда используются как синонимы, а иногда эти слова применяются для обозначения разных этапов общего процесса проектирования и разработки. Во французском языке слова «conception» и «development» и термин «conception et development» иногда используются как синонимы, а иногда эти слова применяются для обозначения разных этапов общего процесса проектирования и разработки.

Примечание 3 к определению: Для обозначения объекта проектирования и разработки может применяться дополнительное определение (например, проектирование и разработка *продукции* (3.7.6), проектирование и разработка *услуги* (3.7.7) или проектирование и разработка *процесса*).

3.5 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К СИСТЕМЕ

3.5.1 система (system)

совокупность взаимосвязанных или взаимодействующих элементов

3.5.2 инфраструктура (infrastructure)

<организация> *система* (3.5.1), включающая в себя здания, сооружения, оборудование, а также структур, предоставляющих *услуги* (3.7.7), необходимые для деятельности *организации* (3.2.1)

3.5.3 система менеджмента (management system)

совокупность взаимосвязанных или взаимодействующих элементов *организации* (3.2.1) для разработки *политик* (3.5.8) и *целей* (3.7.1), а также *процессов* (3.4.1) для достижения этих целей

Примечание 1 к определению: Система менеджмента может относиться к одному или нескольким объектам управления, например, *менеджмент качества* (3.3.4), финансовый или экологический менеджмент.

Примечание 2 к определению: Элементы системы менеджмента определяют структуру организации, роли и ответственности, планирование, функционирование, политики, практики, правила, убеждения, цели и процессы для достижения этих целей.

Примечание 3 к определению: Область действия системы менеджмента может включать всю организацию, определенные и идентифицированные функции организации, определенные части организации или одну или более функций, выполняемых в группе организаций.

Примечание 4 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено модификацией Примечаний 1 и 2 к определению.

3.5.4 система менеджмента качества (quality management system)

часть *системы менеджмента* (3.5.3) применительно к *качеству* (3.5.2)

3.5.5 производственная среда (work environment)

совокупность условий, в которых выполняются работы

Примечание 1 к определению: Условия могут включать в себя физические, социальные, психологические и экологические факторы (такие как температура, освещенность, системы стимулирования, профессиональный стресс, эргономика и состав воздуха).

3.5.6 метрологическое подтверждение (metrological confirmation)

комплекс работ, необходимых для гарантии того, что *измерительное оборудование* (3.11.6) соответствует *требованиям* (3.6.4) к его предполагаемому применению

Примечание 1 к определению: Метрологическое подтверждение, как правило, включает в себя калибровку или *подтверждение соответствия* (3.8.12), любые необходимые регулировки или *ремонт* (3.12.9), а также последующую перекалибровку, сравнение с метрологическими требованиями к предполагаемому применению оборудования, и, кроме того, пломбирование и маркировку.

Примечание 2 к определению: Метрологическое подтверждение не считается завершенным до тех

пор, пока соответствие измерительного оборудования предполагаемому использованию не продемонстрировано и не документировано.

Примечание 3 к определению: Требования к предполагаемому использованию включают в себя такие параметры, как диапазон, разрешающая способность и максимально допустимая погрешность.

Примечание 4 к определению: Метрологические требования обычно отличаются от требований к *продукции* (3.7.6) и не указываются в них.

[ИСТОЧНИК: ISO 10012:2003, 3.5, измененный — изменено Примечание 1 к определению]

3.5.7 система менеджмента измерений (measurement management system)

совокупность взаимосвязанных и взаимодействующих элементов, необходимых для получения *метрологического подтверждения* (3.5.6) и постоянного контроля *процессов измерения* (3.11.5)

[ИСТОЧНИК: ISO 10012:2003, 3.1, измененный]

3.5.8 политика (policy)

<организация> намерения и направление развития *организации* (3.2.1), официально сформулированные ее *высшим руководством* (3.1.1)

Примечание 1 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1.

3.5.9 политика в области качества (quality policy)

политика (3.5.8) в отношении *качества* (3.6.2)

Примечание 1 к определению: Обычно политика в области качества согласуется с общей политикой *организации* (3.2.1), может быть согласована с *видением* (3.5.10) и *миссией* (3.5.11), и обеспечивает основу для постановки *целей в области качества* (3.7.2).

Примечание 2 к определению: Принципы менеджмента качества, представленные в настоящем Международном Стандарте, могут служить основой для формирования политики в области качества.

3.5.10 видение (vision)

<организация> представление *высшего руководства* (3.1.1) о том, чем хотела бы в будущем стать *организация* (3.2.1)

3.5.11 миссия (mission)

<организации> представление *высшего руководства* (3.1.1) о смысле существования *организации* (3.2.1)

3.5.12 стратегия (strategy)

план для достижения долговременной или общей *цели* (3.7.1)

3.6 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ТРЕБОВАНИЯМ

3.6.1 объект (object)

сущность, элемент, нечто, что можно ощутить или представить

ПРИМЕРЫ. *Продукция* (3.7.6), *услуга* (3.7.7), *процесс* (3.4.1), *индивидуум*, *организация* (3.2.1), *система* (3.5.1), *ресурс*.

Примечание 1 к определению: Объекты могут быть материальными (например, двигатель, лист бумаги, алмаз), нематериальными (например, обменный курс, план проекта) или воображаемыми (например, будущее состояние организации).

[ИСТОЧНИК: ISO 1087—1:2000, 3.1.1, измененный]

3.6.2 качество (quality)

степень, соответствия совокупности присущих *характеристик* (3.10.1) *объекта* (3.6.1) *требованиям* (3.6.4)

Примечание 1 к определению: Термин «качество» может быть использован с такими прилагательными, как «плохое», «хорошее» или «отличное».

Примечание 2 к определению: Определение «присущие», в противоположность определению «присвоенные», означает имеющееся в *объекте* (3.6.1).

3.6.3 категория качества (grade)

категория или класс, соответствующие различным *требованиям* (3.6.4) к *объекту* (3.6.1), имеющим одинаковое функциональное применение

ПРИМЕР. Класс салона в самолете и категория отеля, указанная в его информационных материалах.

Примечание 1 к определению: Обычно при определении *требований к качеству* (3.6.5) указывается и категория качества.

3.6.4 требование (requirement)

потребность или ожидание, которое установлено, обычно предполагается или является обязательным

Примечание 1 к определению: «Обычно предполагается» означает, что это специфическая или общепринятая практика для *организации* (3.2.1) и *заинтересованных сторон* (3.2.3), когда рассматриваемые потребности или ожидания предполагаются.

Примечание 2 к определению: Установленным является такое требование, которое определено, например, в *документированной информации* (3.8.6).

Примечание 3 к определению: Может быть использовано дополнительное определение для указания конкретного типа требования, например, *требование к продукции* (3.7.6), *требование менеджмента качества* (3.3.4), *требование потребителя* (3.2.4), *требование к качеству* (3.6.5).

Примечание 4 к определению: Требования могут быть установлены различными заинтересованными сторонами или самой организацией.

Примечание 5 к определению: Может быть необходимым для достижения высокого уровня *удовлетворенности потребителя* (3.9.2) реализовать ожидания потребителя, даже если они не установлены, не являются обычно предполагаемыми или обязательными.

Примечание 6 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено добавлением Примечаний 3—5 к определению.

3.6.5 требование к качеству (quality requirement)

требование (3.6.4), относящееся к *качеству* (3.6.2)

3.6.6 законодательное требование (statutory requirement)

обязательное *требование* (3.6.4), установленное законодательным органом

3.6.7 нормативное требование (regulatory requirement)

обязательное *требование* (3.6.4), установленное органом, уполномоченным законодательным органом

3.6.8 информация о конфигурации продукции (product configuration information)

требование (3.6.4) или иная информация для проектирования, производства, *подтверждения соответствия* (3.8.12), эксплуатации и обслуживания *продукции* (3.7.6)

3.6.9 несоответствие (nonconformity)

невыполнение *требования* (3.6.4)

Примечание 1 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1.

3.6.10 дефект (defect)

несоответствие (3.6.9), связанное с предполагаемым или указанным применением

Примечание 1 к определению: Различие между понятиями «дефект» и «несоответствие» весьма важно, т.к. имеет подтекст юридического характера, особенно в случаях, связанных с вопросами исполнения обязательств в отношении *продукции* (3.7.6) или *услуги* (3.7.7).

Примечание 2 к определению: Использование, если оно предполагается *потребителем* (3.2.4), может зависеть от характера *информации* (3.8.2), такой как инструкция по эксплуатации и техническому обслуживанию, предоставляемые *поставщиком* (3.2.5).

3.6.11 соответствие (conformity)

выполнение *требования* (3.6.4)

Примечание 1 к определению: В английском языке слово «conformance» («соответствие») является синонимом, однако не рекомендуется для использования. Во французском языке слово «conpliance» («соблюдение») является синонимом, однако не рекомендуется для использования.

Примечание 2 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено добавлением *Примечания 1 к определению*.

3.6.12 способность (capability)

способность *объекта* (3.6.1) получить *выход* (3.7.5), который будет удовлетворять *требованиям* (3.6.4) к этому выходу

Примечание 1 к определению: Термины для статистических методов, связанные со способностью *процесса* (3.4.1), определены в ISO 3534-2.

3.6.13 прослеживаемость (traceability)

возможность проследить историю, применение или расположение *объекта* (3.6.1)

Примечание 1 к определению: В отношении *продукции* (3.7.6) или *услуги* (3.7.7) прослеживаемость может быть связана с:

- происхождением материалов и комплектующих;
- историей прохождения технологических стадий;
- распределением и размещением продукта или услуги после поставки.

Примечание 2 к определению: В области метрологии применимо определение из ISO/IEC Guide 99.

3.6.14 надежность (dependability)

готовность к работе как и когда это требуется

[ИСТОЧНИК: IEC 60060—192, измененный — удалены примечания]

3.6.15 инновация (innovation)

новый или измененный *объект* (3.6.1), реализующий или перераспределяющий ценность

Примечание 1 к определению: Деятельность, воплощающая инновации, обычно управляема.

Примечание 2 к определению: Эффект от инноваций обычно существенен.

3.7 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ

3.7.1 цель (objective)

результат, который должен быть достигнут

Примечание 1 к определению: Цель может быть стратегической, тактической или оперативной.

Примечание 2 к определению: Цели могут относиться к различным областям (таким как финансы, здоровье и безопасность и экология) и могут применяться на разных уровнях (таких как стратегический, всей *организации* (3.2.1), *проекта* (3.4.2), *продукции* (3.7.6) и *процесса* (3.4.1)).

Примечание 3 к определению: Цель может быть выражена другими способами, например, как ожидаемый выход, назначение, эксплуатационный критерий, как *цель в области качества* (3.7.2) или при помощи других слов с подобным значением.

Примечание 4 к определению: В контексте *систем менеджмента качества* (3.5.4) *цели в области качества* (3.7.2) устанавливаются *организацией* (3.2.1) в соответствии с *политикой в области качества* (3.5.9) для достижения определенных результатов.

Примечание 5 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено модификацией *Примечания 2 к определению*.

3.7.2 цель в области качества (quality objective)

цель (3.7.1) в отношении *качества* (3.6.2)

Примечание 1 к определению: Цели в области качества, как правило, основываются на *политике в области качества* (3.5.9) *организации* (3.2.1).

Примечание 2 к определению: Цели в области качества, как правило, конкретизируются для соответствующих *функций*, уровней и *процессов* (3.4.1) в *организации* (3.2.1).

3.7.3 успех (success)

<организация> достижение *цели* (3.7.1)

Примечание 1 к определению: Успех *организации* (3.2.1) подчеркивает необходимость баланса между экономическими или финансовыми интересами и потребностями *заинтересованных сторон* (3.2.3), таких как потребители (3.2.4), пользователи, инвесторы/акционеры (владельцы), персонал *организации*, *поставщики* (3.2.5), партнеры, группы по интересам и сообщества.

3.7.4 устойчивый успех (sustained success)

<организация> длительный *успех* (3.7.3)

Примечание 1 к определению: Успех *организации* предполагает баланс между ее финансово-экономическими интересами (3.2.1) и интересами социальной и экологической среды.

Примечание 2 к определению: Устойчивый успех связан с *заинтересованными сторонами* (3.2.5)

организации, такими как *потребители* (3.2.4), собственники, персонал организации, *поставщики* (3.2.5), банкиры, профсоюзы, партнеры или общество.

3.7.5 выход (output)

результат *процесса* (3.4.1)

Примечание 1 к определению: Является ли произведенный *организацией* (3.2.1) результат *продукцией* (3.7.6) или *услугой* (3.7.7), зависит от преобладания тех или иных *характеристик* (3.10.1), например, картина для продажи в галерее — это продукт, в то время как доставка заказанной картины — это услуга, гамбургер, купленный в магазине, это продукт, а гамбургер, заказываемый и подаваемый в ресторане, — услуга.

3.7.6 продукция (product)

выход (3.7.5), формируемый *организацией* (3.2.1), который может быть произведен без осуществления каких-либо операций между организацией и *потребителем* (3.2.4)

Примечание 1 к определению: Производство продукции осуществляется без каких-либо обязательных операций между *поставщиком* (3.2.5) и *потребителем* (3.2.4), но может часто включать элемент *услуги* (3.7.7) при поставке продукции потребителю.

Примечание 2 к определению: Преобладающий элемент продукции обычно является материальным.

Примечание 3 к определению: Технические средства материальны и их количество является исчисляемой *характеристикой* (3.10.1) (например, шины). Переработанные материалы являются материальными и их количество является непрерывной величиной (например, топливо или прохладительные напитки). Технические средства и перерабатываемые материалы часто называются товарами. Информационные средства содержат *информацию* (3.8.2) вне зависимости от поставляемого носителя (например, компьютерная программа, приложение для мобильного телефона, руководство по эксплуатации, содержание словаря, авторское право на музыкальное произведение, право на вождение).

3.7.7 услуга (service)

выход (3.7.5), формируемый *организацией* (3.2.1), который требует выполнения хотя бы одной операции между *организацией* и *потребителем* (3.2.4)

Примечание 1 к определению: Преобладающий элемент услуги обычно является нематериальным.

Примечание 2 к определению: Услуга часто включает в себя взаимодействие с *потребителем* (3.2.4) для установления *требований* (3.6.4) *потребителя*, а также по ходу предоставления услуги, и может подразумевать постоянные связи, например, с банками, бухгалтериями или государственными учреждениями, такими как школы или больницы.

Примечание 3 к определению: Предоставление услуги может включать, к примеру, следующее:

- деятельность, осуществляемую с предоставленной потребителем материальной *продукции* (3.7.6) (например, ремонт автомобиля);

- деятельность, осуществляемую с предоставленной потребителем нематериальной продукции (например, отчет о финансовых результатах, необходимый для составления налоговой декларации);

- предоставление нематериальной продукции (например, *информации* (3.8.2) в рамках передачи знаний);

- создание благоприятных условий для потребителя (например, в гостиницах и ресторанах).

Примечание 4 к определению: Услуга, как правило, оценивается потребителем.

3.7.8 показатель деятельности (performance)

измеримый результат

Примечание 1 к определению: Результаты деятельности могут относиться как к количественным, так и к качественным полученным данным.

Примечание 2 к определению: Результаты деятельности могут относиться к *менеджменту* (3.3.3) *задачами* (3.3.11), *процессами* (3.4.1), *продукцией* (3.7.6), *услугами* (3.7.7), *системами* (3.5.1) или *организациями* (3.2.1).

Примечание 3 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено модификацией Примечания 2 к определению.

3.7.9 риск (risk)

влияние неопределенности

Примечание 1 к определению: Влияние — это отклонение от ожидаемого результата — положительного или отрицательного.

Примечание 2 к определению: Неопределенность — состояние, даже частичное, недостаточности *информации* (3.8.2), связанное с пониманием события или *знанием* (3.8.6) о нем, его последствий или вероятности.

Примечание 3 к определению: Риск часто характеризуется указанием возможных событий (как определено в п. 3.5.1.3 ISO Guide 73:2009) и последствий (как определено в п. 3.6.1.3 ISO Guide 73:2009) или их комбинации.

Примечание 4 к определению: Риск часто выражается в форме комбинации последствий события (включая изменения в обстоятельствах) и связанной с ним вероятности (как определено в п. 3.6.1.1 ISO Guide 73:2009) возникновения.

Примечание 5 к определению: Термин «риск» иногда используется только в тех случаях, когда есть вероятность негативных последствий.

Примечание 6 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено добавлением Примечания 5 к определению.

3.7.10 эффективность (efficiency)

отношение между достигнутым результатом и затраченными ресурсами

3.7.11 результативность (effectiveness)

степень реализации запланированной деятельности и достижения запланированных результатов

Примечание 1 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1.

3.8 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ДАННЫМ, ИНФОРМАЦИИ И ДОКУМЕНТАМ

3.8.1 данные (data)

факты об объекте (3.6.1)

3.8.2 информация (information)

значимые данные (3.8.1)

3.8.3 объективное свидетельство (objective evidence)

данные (3.8.1), подтверждающие наличие или истинность чего-либо

Примечание 1 к определению: Объективное свидетельство может быть получено посредством наблюдения, измерения (3.11.4), испытания (3.11.8) или другим способом.

Примечание 2 к определению: Объективное свидетельство в рамках аудита (3.13.1) обычно содержит записи (3.8.10), изложение фактов или иную информацию (3.8.2), которая существенна с точки зрения критериев аудита (3.13.7) и может быть проверена.

3.8.4 информационная система (information system)

<система менеджмента качества> используемая в организации (3.2.1) сеть коммуникационных каналов

3.8.5 документ (document)

информация (3.8.2) и носитель, на котором она содержится

ПРИМЕР. Запись (3.8.10), спецификация (3.8.7), процедурный документ, чертеж, отчет, стандарт.

Примечание 1 к определению: Носитель может быть бумажным, магнитным, электронным или оптическим, компьютерным диском, фотографией или эталонным образцом, а также комбинацией всего перечисленного.

Примечание 2 к определению: Комплект документов, например, спецификаций и записей, часто называют документацией.

Примечание 3 к определению: Некоторые требования (3.6.4) (например, требование к разборчивости текста) относятся ко всем видам документов. Однако могут быть разные требования для спецификаций (например, требование управления пересмотрами) и записей (например, требование к восстановлению доступности).

3.8.6 документированная информация (documented information)

информация (3.8.2), для которой требуется, чтобы она управлялась и поддерживалась в рабочем состоянии организацией (3.2.1), и носитель, на котором она содержится

Примечание 1 к определению: Документированная информация может быть в любом формате и на любом носителе и из любого источника.

Примечание 2 к определению: Документированная информация может относиться к:

- системе менеджмента (3.5.3), включая связанные с ней процессы (3.4.1);
- информации, созданной организацией для обеспечения функционирования (документации);
- свидетельствам достигнутых результатов (записям) (3.8.10).

Примечание 3 к определению: Термин является

одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1.

3.8.7 спецификация (specification)

документ (3.8.5), устанавливающий требования (3.6.4)

ПРИМЕР. Руководство по качеству (3.8.8), план обеспечения качества (3.8.9), технический чертеж, процедурный документ, рабочая инструкция.

Примечание 1 к определению: Спецификация может быть связана с деятельностью (например, процедурный документ, спецификация на процесс (3.4.1) и техническое задание на проведение испытаний (3.11.8) или продукции (3.7.6) (например, спецификация на продукцию, технические требования и чертеж).

Примечание 2 к определению: Может быть так, что, устанавливая требования, спецификация дополнительно при этом содержит результаты проектирования и разработки (3.4.8), и таким образом в некоторых случаях может использоваться как запись (3.8.10).

3.8.8 руководство по качеству (quality manual)

спецификация (3.8.7) для системы менеджмента качества (3.4.4) организации (3.2.1)

Примечание 1 к определению: Руководства по качеству могут отличаться в деталях и по формату в зависимости от размера и сложности конкретной организации (3.2.1).

3.8.9 план обеспечения качества (quality plan)

спецификация (3.8.7) процедур (3.4.5) и соответствующих ресурсов, которые должны быть применены в указанное время указанными лицами к заданному объекту (3.6.1)

Примечание 1 к определению: Подобные процедуры обычно включают ссылки на процессы (3.4.1) менеджмента качества (3.3.4) и процессы производства продукции (3.7.6) и услуги (3.7.7).

Примечание 2 к определению: План обеспечения качества часто содержит ссылки на разделы руководства по качеству (3.8.8) или процедурные документы (3.8.5).

Примечание 3 к определению: План обеспечения качества является одним из результатов планирования качества (3.3.5).

3.8.10 запись (record)

документ (3.8.5), содержащий достигнутые результаты или представляющий свидетельство выполненных задач

Примечание 1 к определению: Записи могут использоваться, например, для документирования прослеживаемости (3.6.13) и получения свидетельств подтверждения соответствия (3.8.12), предупреждающих (3.12.1) и корректирующих действий (3.12.2).

Примечание 2 к определению: Как правило, записи не требуют управления версиями.

3.8.11 план управления проектом (project management plan)

документ (3.8.5), определяющий, что необходимо для достижения цели (ей) (3.7.1) проекта (3.4.2)

Примечание 1 к определению: План управления проектом должен включать в себя или ссылаться на план обеспечения качества (3.8.9) проекта.

Примечание 2 к определению: План управления проектом также включает или ссылается на другие планы, связанные с организационной структурой, ресурсами, графиками, бюджетом, *рисками* (3.7.9), *менеджментом* (3.3.3), экологическим менеджментом, менеджментом безопасности труда и охраны здоровья, а также менеджментом безопасности, насколько это применимо.

[ИСТОЧНИК: ISO 10006:2003, 3.7]

3.8.12 подтверждение соответствия (verification)

подтверждение получением *объективных свидетельств* (3.8.3), что заданные *требования* (3.6.4) были выполнены

Примечание 1 к определению: Объективное свидетельство, необходимое для подтверждения соответствия, может быть получено в результате контроля (3.11.7) или иных форм *определения* (3.11.1), таких как альтернативные расчеты или анализ *документов* (3.8.5).

Примечание 2 к определению: Действия, выполняемые для подтверждения соответствия, иногда называются *процессом* (3.4.1) квалификации.

Примечание 3 к определению: Слово «проверено» («verified») используется для обозначения соответствующего статуса.

3.8.13 подтверждение пригодности (validation)

подтверждение получением *объективных свидетельств* (3.8.3), что *требования* (3.6.4) для конкретного предполагаемого использования или применения были выполнены

Примечание 1 к определению: Объективное свидетельство, необходимое для подтверждения пригодности, является результатом *испытания* (3.11.8) или иных форм *определения* (3.11.1), таких как выполнение альтернативных расчетов или анализ *документов* (3.8.5).

Примечание 2 к определению: Слово «пригодно» («validated») используется для обозначения соответствующего статуса.

Примечание 3 к определению: Условия применения для подтверждения пригодности могут быть реальными или смоделированными.

3.8.14

учет состояния конфигурации (configuration status accounting)

документальная регистрация и предоставление информации о конфигурации *продукции* (3.6.8), статусе предлагаемых изменений и состоянии выполнения одобренных изменений

[ИСТОЧНИК: ISO 10007:2003, 3.7]

3.8.15 конкретная ситуация (specific case)

<план обеспечения качества> предмет *плана обеспечения качества* (3.8.9)

Примечание 1 к определению: Этот термин используется для того, чтобы избежать повтора конструкции «*процесс* (3.4.1), *продукция* (3.7.6), *проект* (3.4.2) или *контракт* (3.4.7)» в ISO 10005.

[ИСТОЧНИК: ISO 10005:2005, 3.10, измененный — примечание было изменено]

3.9 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ПОТРЕБИТЕЛЮ

3.9.1 обратная связь (feedback)

<удовлетворенность потребителя> мнения, отзывы и выражение заинтересованности в *продукции*

(3.7.6), *услуге* (3.7.7) или же *процессе* (3.4.1) управления претензиями

[ИСТОЧНИК: ISO 100002:2014, 3.6, измененный — в определение был включен термин «услуга»]

3.9.2 удовлетворенность потребителя (customer satisfaction)

восприятие *потребителем* (3.2.4) степени удовлетворения его ожиданий

Примечание 1 к определению: Вполне возможно, что ожидания потребителя неизвестны *организации* (3.2.1) или даже самому потребителю до тех пор, пока *продукция* (3.7.6) или *услуга* (3.7.7) не будет поставлена/оказана. Оценка восприятия может быть необходимой для достижения высокого уровня удовлетворенности потребителя соответствием его ожиданиям, даже если они не являются ни явно выраженными, ни обычно предполагаемыми или обязательными.

Примечание 2 к определению: Претензии (3.9.3) — обычно показатель низкого уровня удовлетворенности потребителя, хотя их отсутствие не свидетельствует о его высоком уровне.

Примечание 3 к определению: Даже когда *требования* (3.6.4) потребителя согласованы с ним и выполнены, это еще не гарантирует высокой степени удовлетворенности потребителя.

[ИСТОЧНИК: ISO 10004:2012, 3.3, измененный — примечания были изменены]

3.9.3 претензия (complaint)

<удовлетворенность потребителя> выражение *организации* (3.2.1) неудовлетворенности ее *продукцией* (3.7.6) или *услугой* (3.7.7) или самим *процессом* (3.4.1) управления претензиями, которое предполагает (явно или неявно) ответ или решение

[ИСТОЧНИК: ISO 10004:2012, 3.2, измененный — в определение был включен термин «услуга»]

3.9.4 обслуживание потребителя (customer service)

взаимодействие *организации* (3.2.1) с *потребителем* (3.2.4) в течение жизненного цикла *продукции* (3.7.6) или *услуги* (3.7.7)

[ИСТОЧНИК: ISO 10004:2012, 3.5, измененный — в определение был включен термин «услуга»]

3.9.5 этические нормы при обеспечении удовлетворенности потребителя (customer satisfaction code of conduct)

обязательства, даваемые *организацией* (3.2.1) *потребителю* (3.2.4), в отношении ее политики, которая нацелена на повышение *удовлетворенности потребителя* (3.9.2), и сопутствующих условий

Примечание 1 к определению: Сопутствующие условия могут включать *цели* (3.7.1), обстоятельства, ограничения, контрактную *информацию* (3.8.2) и *процедуры* (3.4.5) управления *претензиями* (3.9.3).

Примечание 2 к определению: в ISO 10001:2007 используется термин «правила» вместо «правила достижения удовлетворенности».

[ИСТОЧНИК: ISO 10001:2007, 3.1, измененный — был удален из числа допустимых термин «code» и изменено Примечание 2 к определению]

3.9.6 спор (dispute)

<удовлетворенность потребителя> несогласие, следующее из *претензии* (3.9.3), переданной *DPR-провайдеру* (3.2.7)

Примечание 1 к определению: Некоторые *организации* (3.2.1) предоставляют своим *потребите-*

лям (3.2.4) высказывать свою неудовлетворенность, в первую очередь, *DPR-провайдеру* (3.2.7). В этой ситуации выражение неудовлетворенности становится претензией после передачи его в организацию для рассмотрения и становится спорным вопросом, если его не удастся урегулировать внутри организации без вмешательства *DPR-провайдера*. Многие организации предпочитают, чтобы их потребители направляли выражение своей неудовлетворенности организации до обращения за разрешением спора вне организации. [ИСТОЧНИК: ISO 10003:2007, 3.6, измененный]

3.10 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ХАРАКТЕРИСТИКАМ

3.10.1 характеристика (characteristic)

отличительная особенность

Примечание 1 к определению: Характеристика может быть присущей или присвоенной.

Примечание 2 к определению: Характеристика может быть качественной или количественной.

Примечание 3 к определению: Существуют различные классы характеристик, такие как:

- физические (например, механические, электрические, химические или биологические характеристики);
- органолептические (например, связанные с обонянием, осязанием, вкусом, зрением, слухом);
- поведенческие (например, вежливость, честность, правдивость);
- временные (например, пунктуальность, надежность, доступность, продолжительность);
- эргономические (например, физиологические характеристики или связанные с безопасностью человека);
- функциональные (например, максимальная скорость самолета).

3.10.2 характеристика качества (quality characteristic)

присущая характеристика (3.10.1) объекта (3.6.1), относящаяся к требованию (3.6.4)

Примечание 1 к определению: «Присущая» означает существующая в чем-то, в частности как постоянная характеристика.

Примечание 2 к определению: Характеристика, присвоенная объекту (например, стоимость объекта), не является характеристикой качества этого объекта.

3.10.3 субъективный фактор (human factor)

характеристика (3.10.1) человека, имеющего влияние на рассматриваемый объект (3.6.1)

Примечание 1 к определению: Характеристики могут быть физическими, социальными и связанными с психологией восприятия.

Примечание 2 к определению: Субъективные факторы могут оказывать существенное влияние на систему менеджмента (3.5.3).

3.10.4 компетентность (competence)

способность применять знания и навыки для достижения намеченных результатов

Примечание 1 к определению: Демонстрируемая компетентность иногда называется квалификацией.

Примечание 2 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено добавлением Примечания 1 к определению.

3.10.5 метрологическая характеристика (metrological characteristic)

характеристика (3.10.1), которая может повлиять на результаты измерений (3.11.4)

Примечание 1 к определению: Измерительное оборудование (3.11.6) имеет, как правило, несколько метрологических характеристик.

Примечание 2 к определению: Метрологические характеристики могут подвергаться калибровке.

3.10.6 конфигурация (configuration)

взаимосвязанные функциональные и физические характеристики (3.10.1) продукции (3.7.6) или услуги (3.7.7), определенные в информации о конфигурации продукции (3.6.8)

[ИСТОЧНИК: ISO 10007:2003, 3.3, измененный — в определение был включен термин «услуга»]

3.10.7 базовое состояние конфигурации (configuration baseline)

утвержденная информация о конфигурации продукции (3.6.8), которая устанавливает характеристики (3.10.1) продукции (3.7.6) или услуги (3.7.7) на определенный момент времени, который принят за точку отсчета для всего жизненного цикла продукции или услуги

[ИСТОЧНИК: ISO 10007:2003, 3.4, измененный — в определение был включен термин «услуга»]

3.11 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ

3.11.1 определение (determination)

действие по установлению одной или более характеристик (3.10.1) и значений этих характеристик

3.11.2 анализ (review)

определение (3.11.1) пригодности, адекватности или результативности (3.7.11) объекта (3.6.1) для достижения заданных целей (3.7.1)

ПРИМЕР. Анализ менеджмента, анализ проектирования и разработки (3.4.8), анализ требований (3.6.4) потребителя (3.2.4), анализ корректирующих действий (3.12.2) и экспертиза.

Примечание 1 к определению: Анализ может также включать определение эффективности (3.7.10).

3.11.3 мониторинг (monitoring)

определение (3.11.1) состояния системы (3.5.1), процесса (3.4.1), продукции (3.7.6), услуги (3.7.7) или задачи

Примечание 1 к определению: Для определения состояния может возникнуть необходимость проверить, проконтролировать или критически изучить.

Примечание 2 к определению: Мониторинг, как правило, это определение состояния объекта (3.6.1), выполняемое на разных стадиях и в разное время.

Примечание 3 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение и Примечание 1 к определению были изменены, а также были добавлены Примечания 2 и 3 к определению.

3.11.4 измерение (measurement)

процесс (3.4.1) для определения значения

Примечание 1 к определению: В соответствии с ISO 3534-2 определенное значение обычно является количественной величиной.

Примечание 2 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено добавлением Примечания 1 к определению.

3.11.5 процесс измерений (measurement process)

совокупность операций для определения количественного значения

3.11.6 измерительное оборудование (measuring equipment)

измерительные приборы, программное обеспечение, измерительные эталоны, справочный материал, стандартные образцы или вспомогательные инструменты или же комбинация всего этого, необходимые для выполнения *процесса измерений* (3.11.5)

3.11.7 контроль (inspection)

определение (3.11.1) *соответствия* (3.6.11) заданным *требованиям* (3.6.4)

Примечание 1 к определению: Если результат контроля свидетельствует о соответствии, то он может быть использован в целях *подтверждения соответствия* (3.8.12).

Примечание 2 к определению: Результатом контроля может быть установление соответствия или *несоответствия* (3.6.9), или степени соответствия.

3.11.8 испытание (test)

определение (3.11.1) в соответствии с *требованиями* (3.6.4) для конкретного предполагаемого использования или применения

Примечание 1 к определению: Если результат испытания свидетельствует о *соответствии* (3.6.11), то он может быть использован в целях *подтверждения пригодности* (3.8.13).

3.11.9 оценка выполнения (progress evaluation)

<управление проектами> оценка степени выполнения установленных *целей* (3.7.1) *проекта* (3.4.2)

Примечание 1 к определению: Такая оценка должна выполняться в соответствующие моменты на всем протяжении проекта для всех *процессов* (3.4.1) проекта на основе критериев для процессов проекта, а также *продукции* (3.7.6) или *услуги* (3.7.7).

Примечание 2 к определению: Результаты оценки выполнения могут привести к пересмотру *плана управления проектом* (3.8.11).

[ИСТОЧНИК: ISO 10006:2003, 3.4, измененный — были изменены Примечания к определению]

3.12 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К ДЕЙСТВИЯМ

3.12.1 предупреждающее действие (preventive action)

действие, предпринятое для устранения причины потенциального *несоответствия* (3.6.9) или иной возможной нежелательной ситуации

Примечание 1 к определению: Может быть более одной причины потенциального несоответствия.

Примечание 2 к определению: *Предупреждающее действие* предпринимается для предотвращения возникновения несоответствия, в то время как *корректирующее действие* (3.12.2) — для предупреждения повторения.

3.12.2 корректирующее действие (corrective action)

действие для устранения причины *несоответствия* (3.6.9) и предотвращения его повторения

Примечание 1 к определению: Может быть более одной причины несоответствия.

Примечание 2 к определению: *Корректирующее действие* предпринимается для предотвращения повторения, в то время как *предупреждающее действие* (3.12.1) — для предотвращения возникновения.

Примечание 3 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение было изменено добавлением Примечания 1 и 2 к определению.

3.12.3 коррекция (correction)

действие для устранения обнаруженного *несоответствия* (3.6.9)

Примечание 1 к определению: Коррекция может быть выполнена до, вместе и после *корректирующего действия* (3.12.2).

Примечание 2 к определению: Коррекцией может быть, например, *переделка* (3.12.8) или *изменение категории качества* (3.12.4).

3.12.4 изменение категории качества (regrade)

понижение *категории качества* (3.6.3) *несоответствующей* (3.6.9) *продукции* (3.7.6) или *услуги* (3.7.7) с тем, чтобы привести ее в соответствие с *требованиями* (3.6.4), отличными от первоначальных

3.12.5 разрешение на отклонение (concession)

разрешение использования или *выпуска* (3.12.7) *продукции* (3.7.6) или *услуги* (3.7.7), которые не соответствуют заданным *требованиям* (3.6.4)

Примечание 1 к определению: Разрешение на отклонение обычно ограничивается поставкой продукции или услуг, которые имеют *несоответствующие* (3.6.9) *характеристики* (3.10.1) в рамках установленных границ и, как правило, дается на ограниченную партию продукции или пакет услуг, на какой-то период времени и для конкретного применения.

3.12.6 разрешение на отступление (deviation permit)

разрешение на отступление от изначально установленных *требований* (3.6.4) к *продукции* (3.7.6) или *услуге* (3.7.7) до их производства

Примечание 1 к определению: Разрешение на отступление обычно дается на ограниченную партию продукции или пакет услуг, на какой-то период времени и для конкретного применения.

3.12.7 выпуск (release)

разрешение на переход к выполнению следующей стадии *процесса* (3.4.1) или к следующему процессу

Примечание 1 к определению: В английском языке в контексте программного обеспечения и *документов* (3.8.5) слово «release» часто означает версию программного средства или сам документ.

3.12.8 переделка (rework)

работа с целью сделать *несоответствующую* (3.6.9) *продукцию* (3.7.6) или *услугу* (3.7.7) соответствующей *требованиям* (3.6.4)

Примечание 1 к определению: Переделка может затрагивать или изменять только часть несоответствующей продукции или услуги.

3.12.9 восстановление годности (repair)

работа с целью сделать *несоответствующую* (3.6.9) *продукцию* (3.7.6) или *услугу* (3.7.7) пригодной для предполагаемого использования

Примечание 1 к определению: Успешное восстановление годности несоответствующей продукции или услуги не обязательно делает продукцию соответствующей *требованиям* (3.6.4). Возможно, вместе с восстановлением годности потребуются и *разрешение на отклонение* (3.12.5).

Примечание 2 к определению: Восстановление годности включает в себя и устранение несоответствий ранее соответствующей продукции или услуги для восстановления его/ее пригодности к использованию, например, в ходе технического обслуживания.

Примечание 3 к определению: Восстановление годности может затрагивать или изменять только часть несоответствующей продукции или услуги.

3.12.10 утилизация (scrap)

действие с целью предотвращения первоначально предполагаемого применения несоответствующей *продукции* (3.7.6) или *услуги* (3.7.7)

ПРИМЕР. Переработка, уничтожение

Примечание 1 к определению: В случае с несоответствующей услугой предотвращение применения осуществляется прекращением оказания услуги.

3.13 ТЕРМИНЫ, ОТНОСЯЩИЕСЯ К АУДИТУ

3.13.1 аудит (audit)

систематический, независимый и документированный *процесс* (3.4.1) получения *объективного свидетельства* (3.8.3) и его объективной оценки с целью определения степени соответствия *критериям аудита* (3.13.7)

Примечание 1 к определению: Основные элементы аудита включают в себя *определение* (3.11.1) *соответствия* (3.6.11) *объекта* (3.6.1) в соответствии с *процедурой* (3.4.5), выполняемой персоналом, не несущим ответственности за проверяемый объект.

Примечание 2 к определению: Аудит может быть внутренним (первой стороны) или внешним (второй или третьей стороны), а также может быть *комбинированным аудитом* (3.13.2) или *совместным аудитом* (3.13.3).

Примечание 3 к определению: Внутренние аудиты, называемые иногда аудитами первой стороны, проводятся обычно самой *организацией* (3.2.1) или в ее интересах для *анализа* (3.11.2) *менеджмента* (3.3.3) и иных внутренних целей, и могут давать основания организации для заявления о соответствии. Независимость может быть продемонстрирована отсутствием ответственности за проверяемую деятельность.

Примечание 4 к определению: Внешние аудиты обычно включают те, что называют аудитами второй и третьей стороны. Аудиты второй стороны проводятся сторонами, заинтересованными в деятельности организации, например, *потребителями* (3.2.4) или другими лицами от их имени. Аудиты третьей стороны проводятся внешними независимыми проверяющими организациями, например, осуществляющими сертификацию/регистрацию соответствия, или государственными учреждениями.

Примечание 5 к определению: Термин является одним из числа общих терминов и определений для стандартов ИСО на системы менеджмента, данных в Приложении SL дополнения Consolidated ISO Supplement к директивам ISO/IEC Directives, Part 1. Первоначальное определение и Примечания к опре-

делению были изменены для устранения циклических ссылок между терминами «критерии аудита» и «свидетельства аудита», а также были добавлены Примечания 3 и 4 к определениям.

3.13.2 комбинированный аудит (combined audit)

аудит (3.13.1), выполняемый в одной *проверяемой организации* (3.13.12) одновременно для двух и более *систем менеджмента* (3.5.3)

Примечание 1 к определению: Части системы менеджмента, которые могут включаться в комбинированный аудит, могут быть заданы соответствующими стандартами на системы менеджмента, стандартами на продукцию, услуги или процессы, применяемые в *организации* (3.2.1)

3.13.3 совместный аудит (joint audit)

аудит (3.13.1), проводимый в одной *проверяемой организации* (3.13.12) двумя или более проверяющими *организациями* (3.2.1) одновременно

3.13.4 программа аудита (audit programme)

один или несколько *аудитов* (3.13.1), запланированных на конкретный период времени и направленных на достижение общей цели

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.13, измененный]

3.13.5 область аудита (audit scope)

объем и границы *аудита* (3.13.1)

Примечание 1 к определению: Область аудита, как правило, включает указание на физическое местоположение, подразделения организации, виды деятельности и *процессы* (3.4.1).

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.14, измененный — примечание к определению было изменено]

3.13.6 план аудита (audit plan)

описание мероприятий и порядка проведения *аудита* (3.13.1)

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.15]

3.13.7 критерии аудита (audit criteria)

совокупность *политик* (3.5.8), *процедур* (3.4.5) или *требований* (3.6.4), используемых как эталон, с которым сравнивается *объективное свидетельство* (3.8.3)

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.2, измененный — термин «свидетельство аудита» был заменен термином «объективное свидетельство»]

3.13.8 свидетельство аудита (audit evidence)

записи, изложение фактов или иная информация, которая существенна с точки зрения *критериев аудита* (3.13.7) и может быть проверена

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.3, измененный — было удалено примечание]

3.13.9 выводы аудита (audit findings)

результаты оценки собранных *свидетельств аудита* (3.13.8) на соответствие *критериям аудита* (3.13.7)

Примечание 1 к определению: Выводы аудита констатируют *соответствие* (3.6.11) или *несоответствие* (3.6.9).

Примечание 2 к определению: На основании выводов аудита могут выявляться возможности *улучшения* (3.3.1) или стандартизации лучших практик.

Примечание 3 к определению: В английском языке в том случае, если *критериями аудита* (3.13.7) выступают *законодательные требования* (3.6.6) или *нормативные требования* (3.6.7), вывод аудита может быть назван «compliance» («соблюдение») или «non-compliance» («несоблюдение»).

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.4, измененный — Примечание 3 было модифицировано]

3.13.10 заключение аудита (audit conclusion)

результат *аудита* (3.13.1), формируемый после рассмотрения целей аудита и всех *выводов аудита* (3.13.9)

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.5]

3.13.11 заказчик аудита (audit client)

организация (3.2.1) или отдельное лицо, заказавшее *аудит* (3.13.1).

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.6, измененный — примечание к определению было удалено]

3.13.12 проверяемая организация (auditee)

организация (3.2.1), в которой проводится аудит.

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.7]

3.13.13 сопровождающий (guide)

<аудит> (3.10.1) лицо, назначенное *проверяемой организацией* (3.13.12) для помощи *группе аудита* (3.13.14).

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.12]

3.13.14 группа аудита (audit team)

одно, два или более лиц, проводящих *аудит* (3.13.1) при поддержке *технических экспертов* (3.13.16)

Примечание 1 к определению: Один из *аудиторов* (3.13.15) группы аудита назначается ведущим аудитором.

Примечание 2 к определению: В группу аудита могут включаться аудиторы-стажеры.

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.9 — измененный]

3.13.15 аудитор (auditor)

лицо, проводящее *аудит* (3.13.1).

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.8]

3.13.16 технический эксперт (technical expert)

<аудит> лицо в *группе аудита* (3.13.14), обладающее знаниями или практическим опытом в специальной области.

Примечание 1 к определению: Специальные знания или опыт связаны с *организацией* (3.2.1), конкретным *процессом* (3.4.1) или проверяемой деятельностью, а также языком и культурными особенностями.

Примечание 2 к определению: Технический эксперт, входящий в *группу аудита* (3.13.14), не выполняет функций *аудитора* (3.13.15).

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.10, измененный — Примечание 1 было модифицировано]

3.13.17 наблюдатель (observer)

<аудит> лицо, сопровождающее *группу аудита* (3.13.14), но не выполняющее функций *аудитора* (3.13.15).

Примечание 1 к определению: Наблюдатель может быть сотрудником *проверяемой организации* (3.13.12), представителем контролирующего органа или другой *заинтересованной стороны* (3.2.3), выступающий как свидетель *аудита* (3.13.1).

[ИСТОЧНИК: ISO 19011:2011, 3.11, измененный — из определения был удален глагол «аудит» (проводить аудит); примечание к определению было изменено]

Приложение А (информационное)

Отношения между понятиями и их графическое представление

А.1 Общие положения

В терминоведении отношения между понятиями строятся в форме иерархической структуры характеристик видов таким образом, что наиболее краткое описание понятия формируется из названия его вида и описания характеристик, которые отличают его от понятий, находящихся на этом же уровне иерархии или выше.

Существуют три основных формы связей между понятиями, указанные в настоящем приложении: родовые (А.1.2), партитивные (А.1.3) и ассоциативные (А.1.4).

А.2 Родовые связи

Нижестоящие в иерархии понятия наследуют все характеристики вышестоящего понятия и содержат описания тех характеристик, которые отличают их от понятий, находящихся на этом же уровне иерархии или выше, например, отношения слов «весна», «лето», «осень», «зима» и «сезон».

Родовые связи отражаются веерными или древовидными диаграммами без стрелок (см. рис. А.1).

Пример из ISO 704:2009 (5.5.2.2.1)

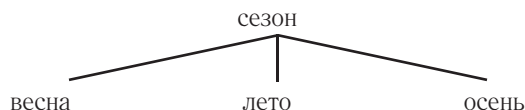

Рисунок А.1. Графическое представление родовых связей

А.3 Партитивные связи

Нижестоящие в иерархии понятия отражают составные части вышестоящего понятия, например, весна, лето, осень и зима могут быть определены как части года. Для сравнения: неправильно определять хорошую погоду (одну из возможных характеристик лета) как часть года.

Партитивные связи графически изображаются грабелевидной диаграммой без стрелок (см. рис. А.2).

Пример взят из ISO 704:2009 (5.5.2.3.1)

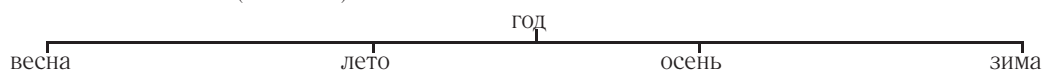

Рисунок А.2. Графическое представление партитивных связей

А.4 Ассоциативные связи

Ассоциативные связи не столь экономные, как родовые и партитивные связи, но полезны в выявлении природы отношений между одним понятием и другим в пределах системы понятий, например, причина и следствие, деятельность и место, деятельность и результат, инструмент и функция, материал и продукция.

Ассоциативные связи изображаются двунаправленными стрелками (см. рис. А.3)

Пример из ISO 704:2009 (5.6.2)

Рисунок А.3. Графическое представление ассоциативных связей

А.4 Диаграммы понятий

Рисунки А.4 — А.16 представляют диаграммы понятий, которые тематически сгруппированы в соответствии с разделом 3.

Поскольку определения терминов приведены здесь без каких-либо примечаний, рекомендуется обращаться к разделу 3 для ознакомления с примечаниями.

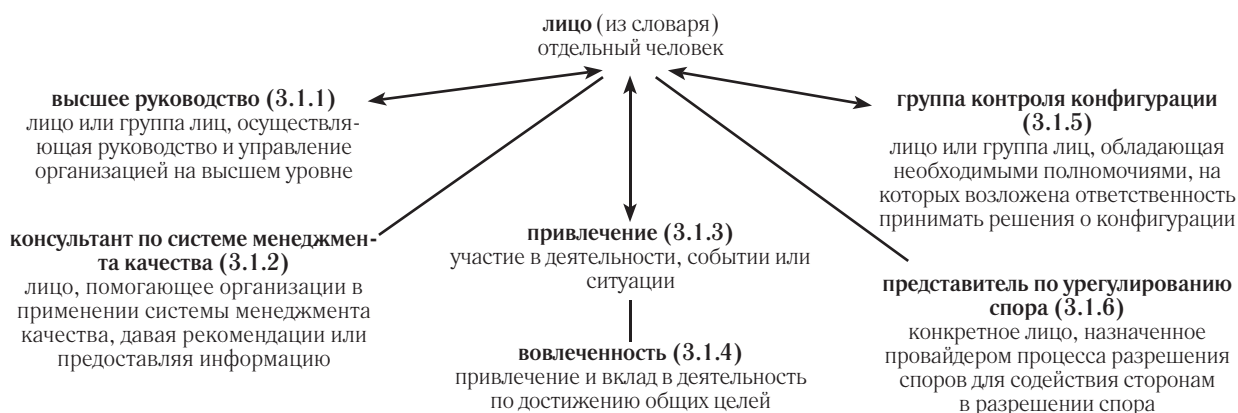

Рисунок А.4.—3.1 Понятия класса «лицо или люди» и связанные с ними понятия

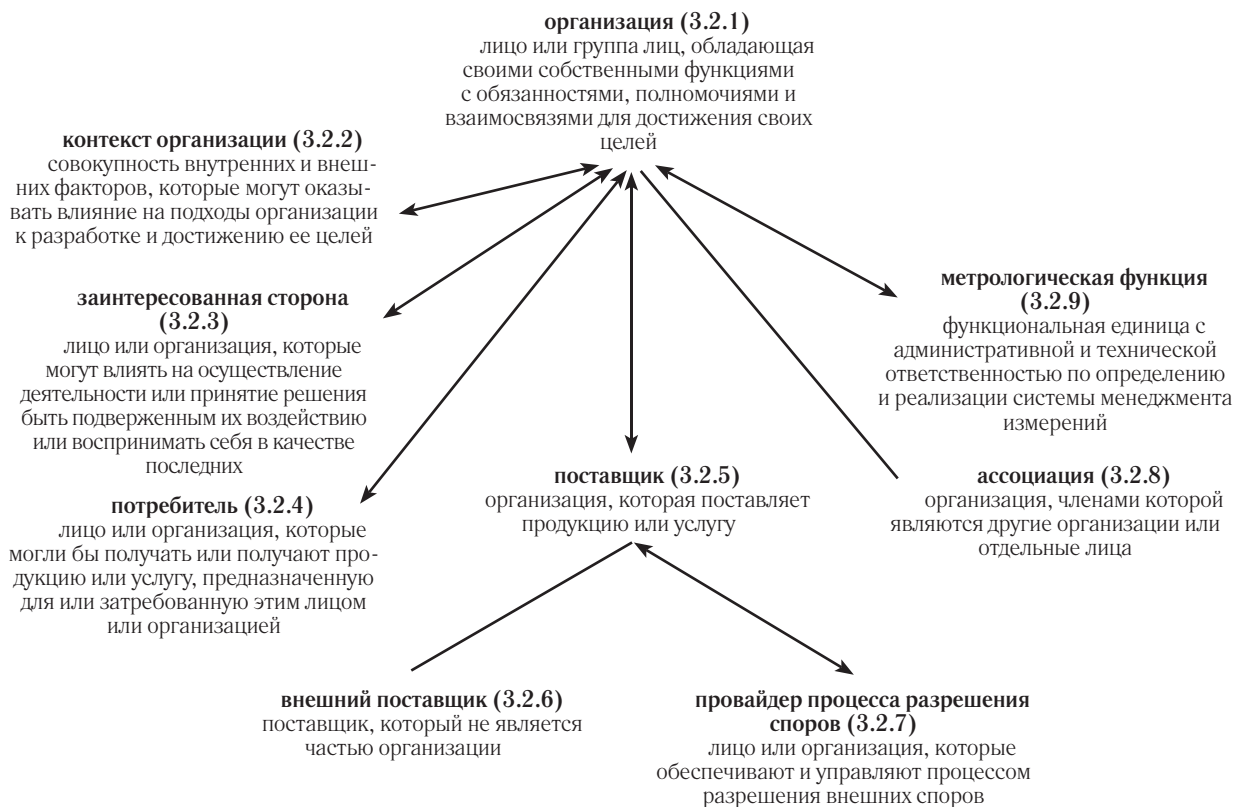

Рисунок А.5.—3.2 Понятия класса «организация» и связанные с ним понятия

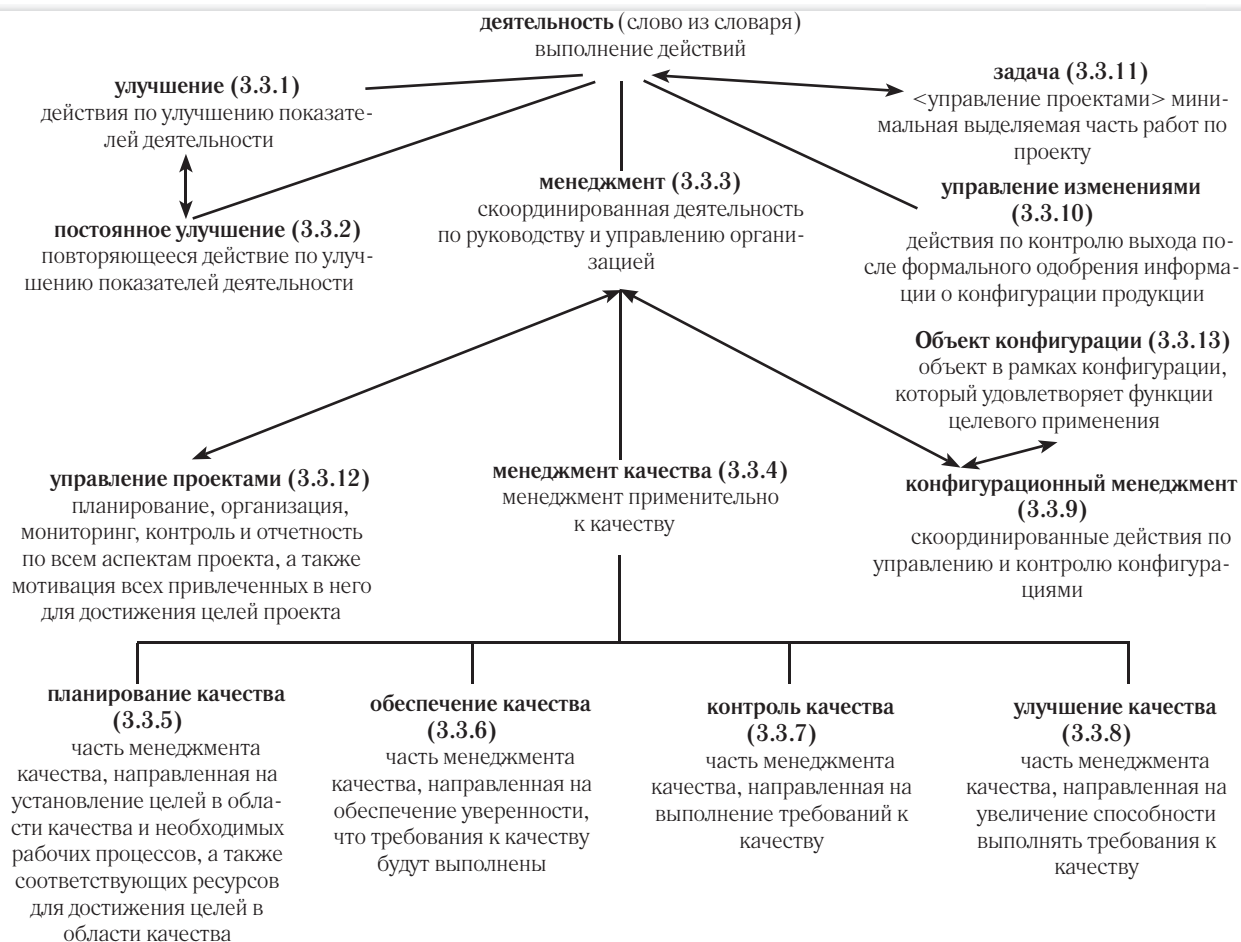

Рисунок А.6.—3.3 Понятия класса «деятельность» и связанные с ним понятия

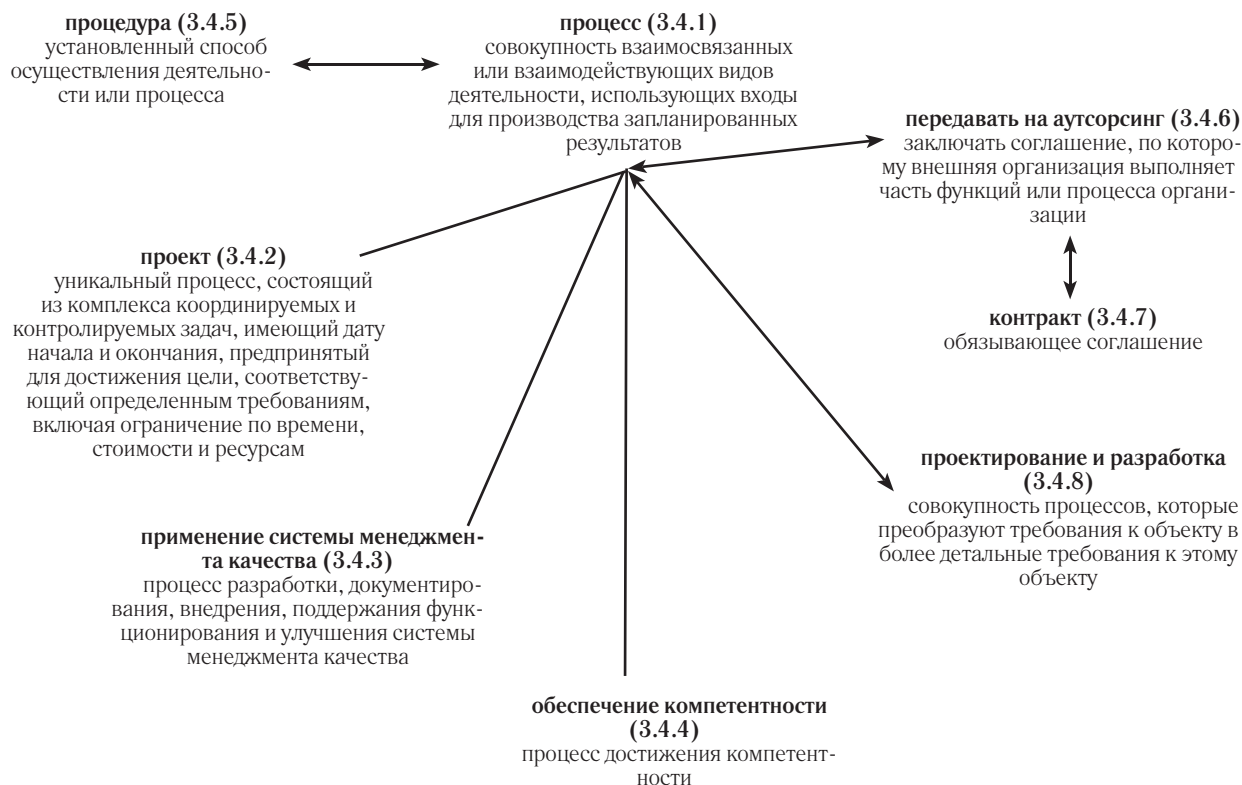

Рисунок А.7.—3.4 Понятия класса «процесс» и связанные с ним понятия

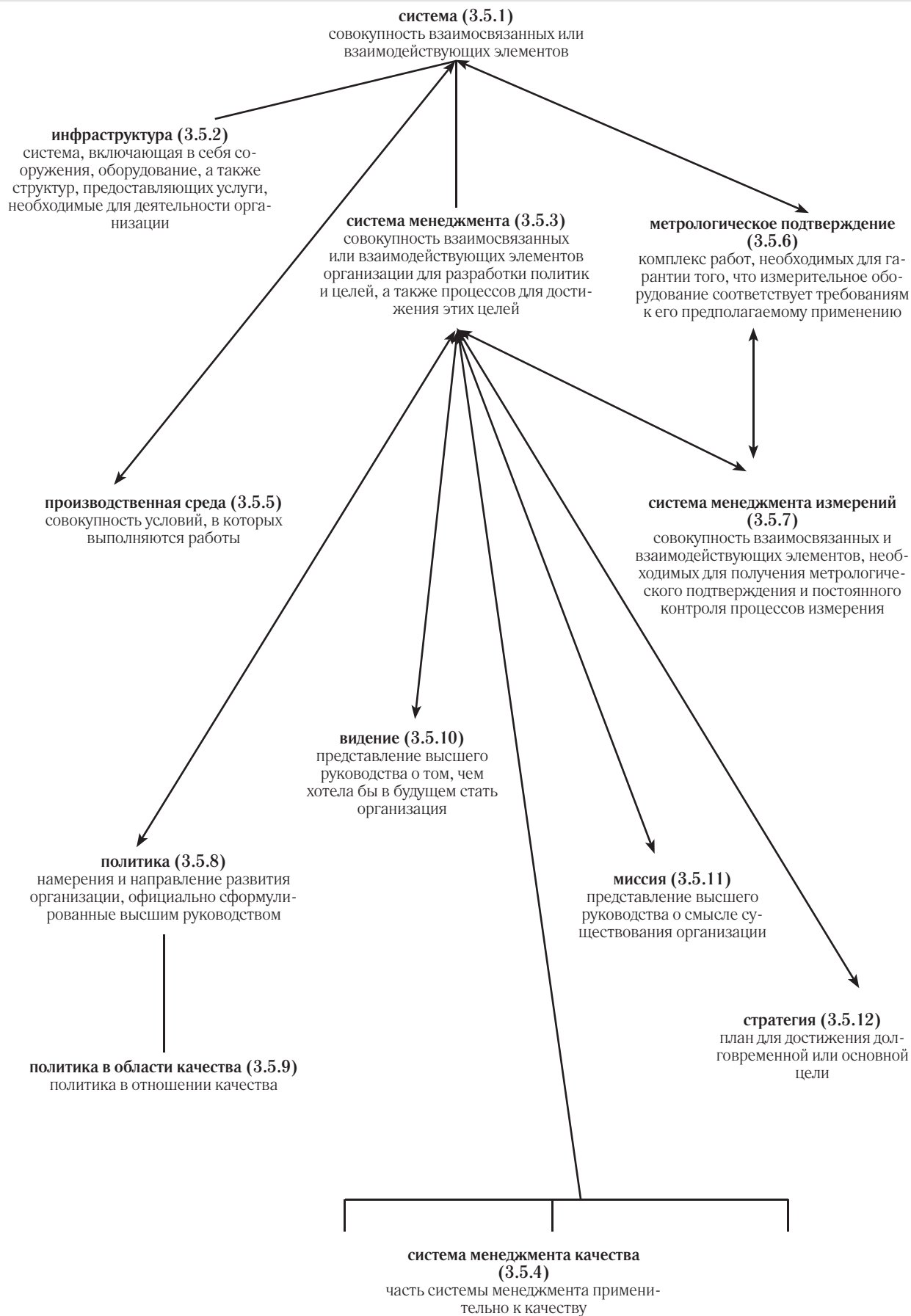

Рисунок А.8.—3.5 Понятия класса «система» и связанные с ним понятия

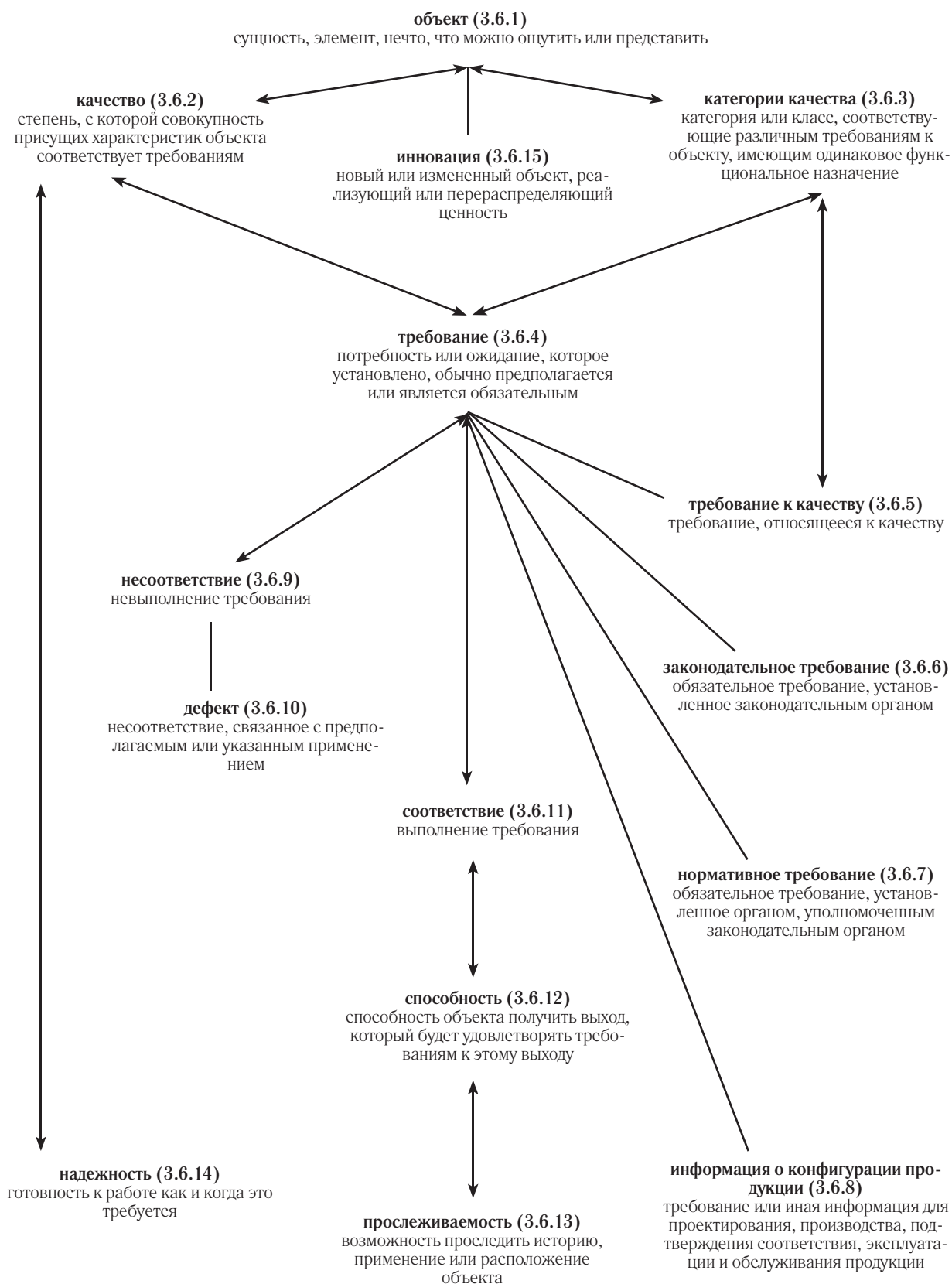

Рисунок А.9.—3.6 Понятия класса «требование» и связанные с ним понятия

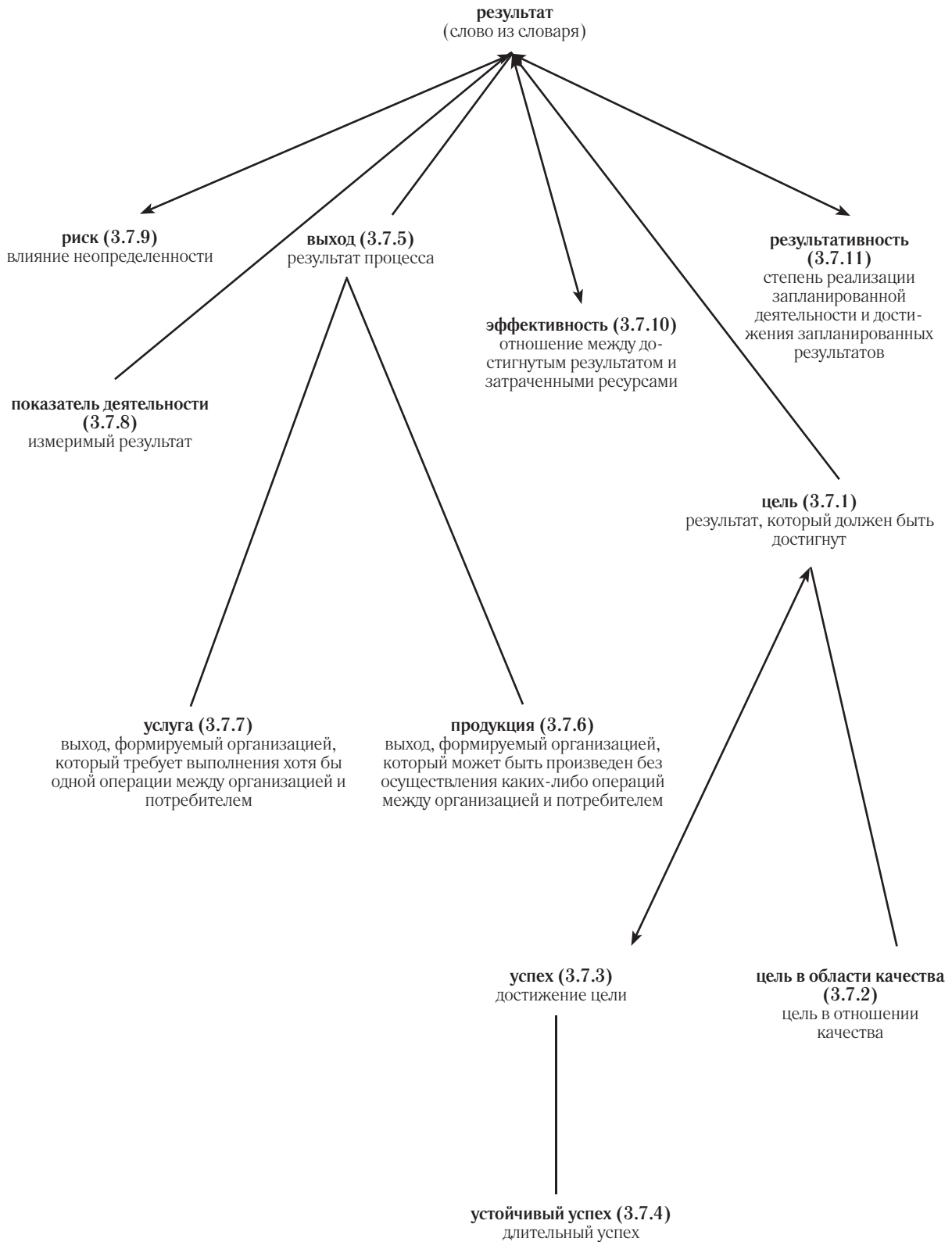

Рисунок А.10.—3.7 Понятия класса «результат» и связанные с ними понятия

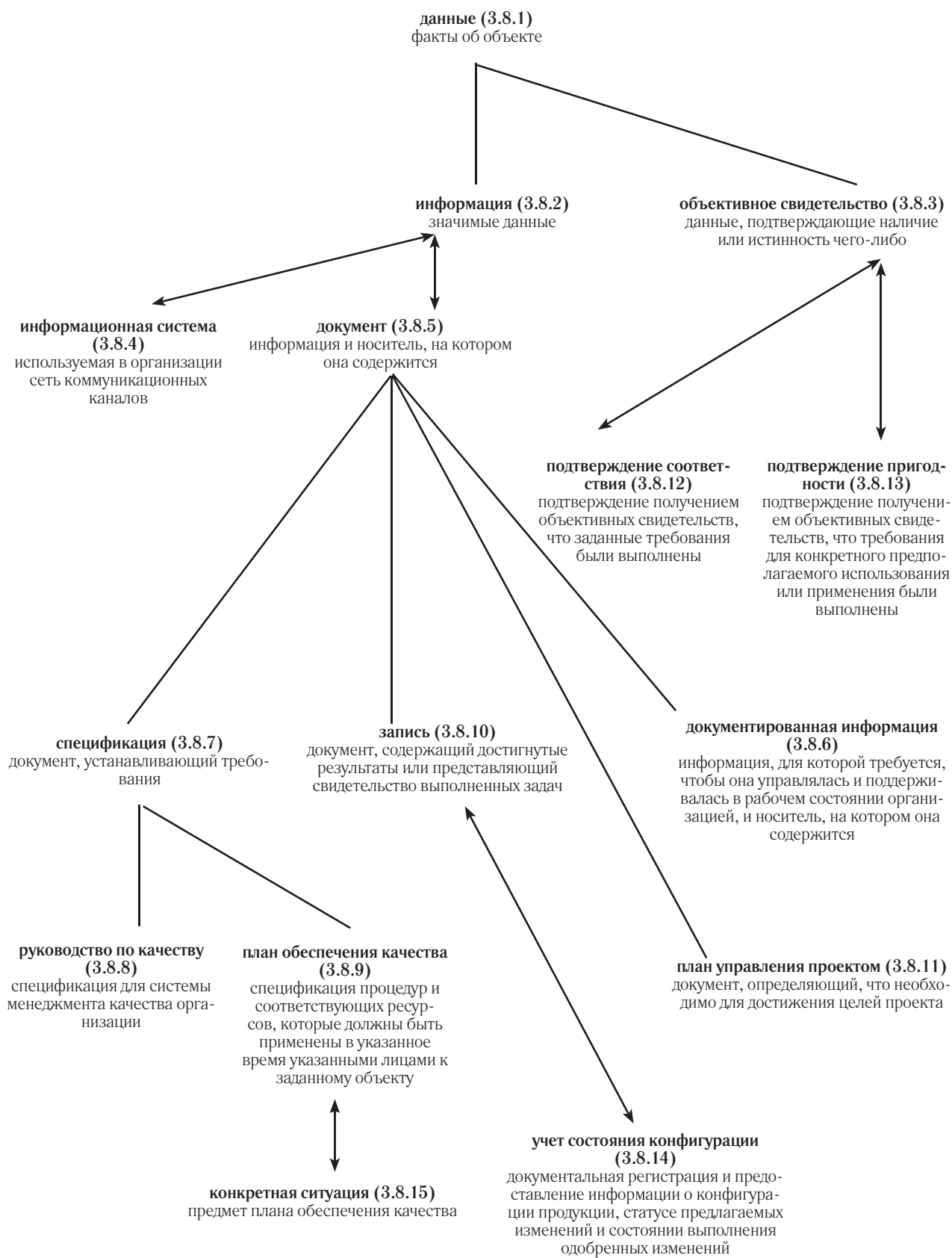

Рисунок А.11.—3.8 Понятия класса «данные, информация, документ» и связанные с ними понятия

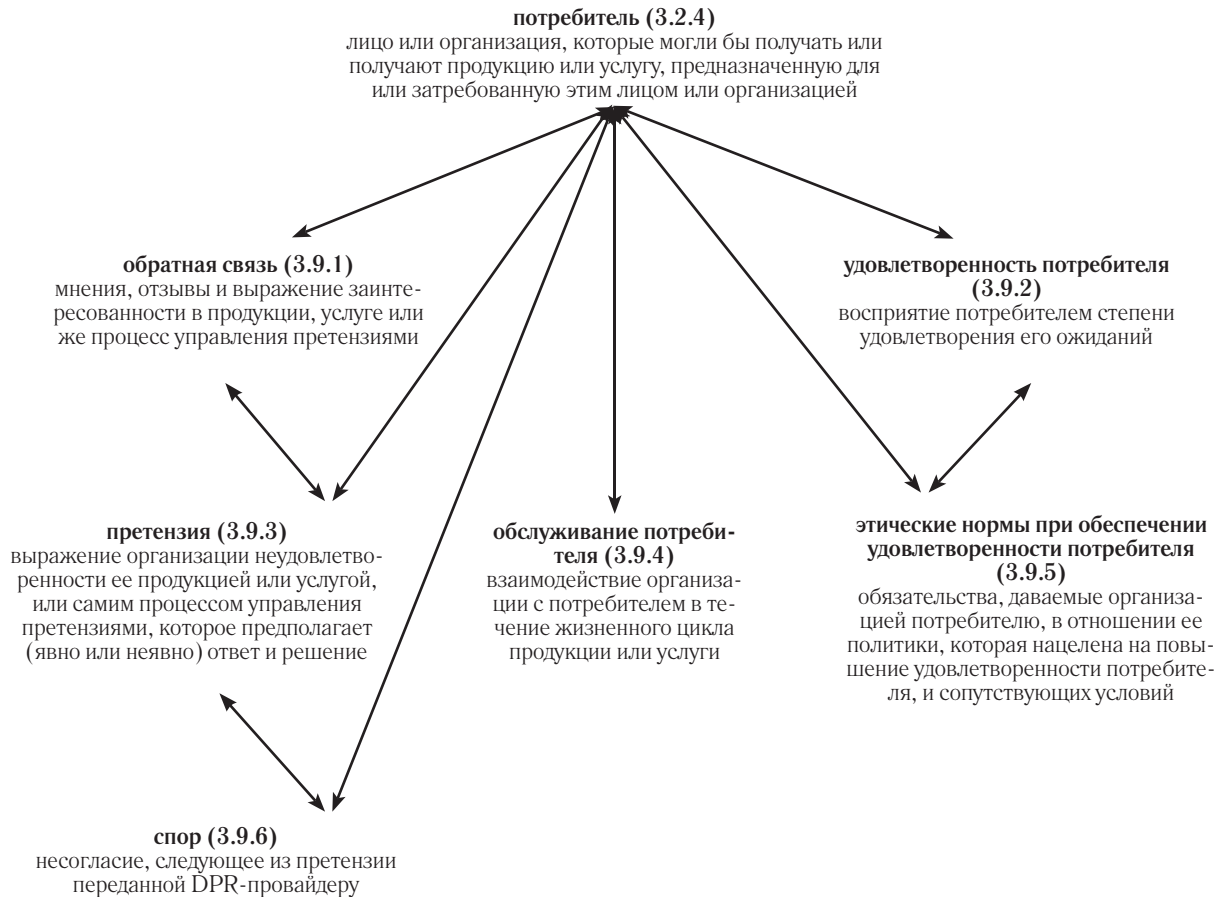

Рисунок А.12.—3.9 Понятия класса «потребитель» и связанные с ними понятия

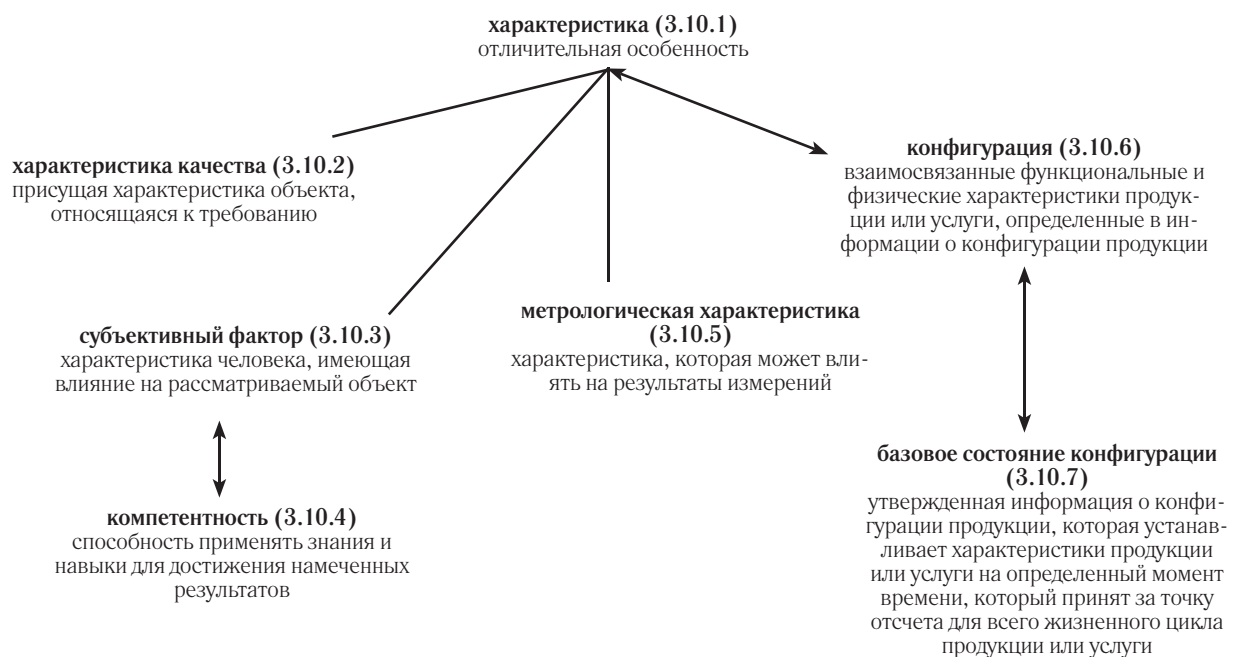

Рисунок А.13.—3.10 Понятия класса «характеристика» и связанные с ними понятия

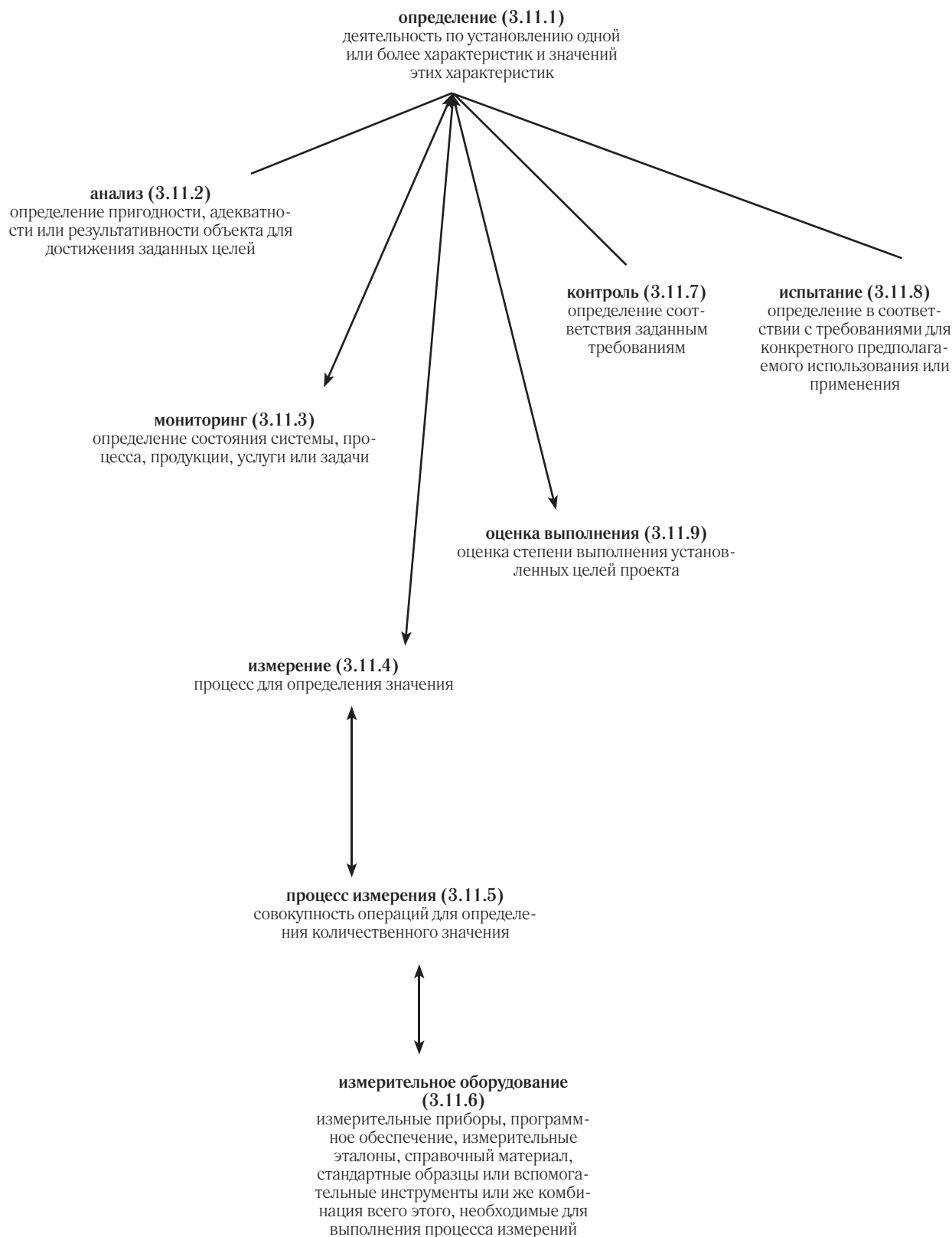

Рисунок А.14.—3.11 Понятия класса «определение» и связанные с ними понятия

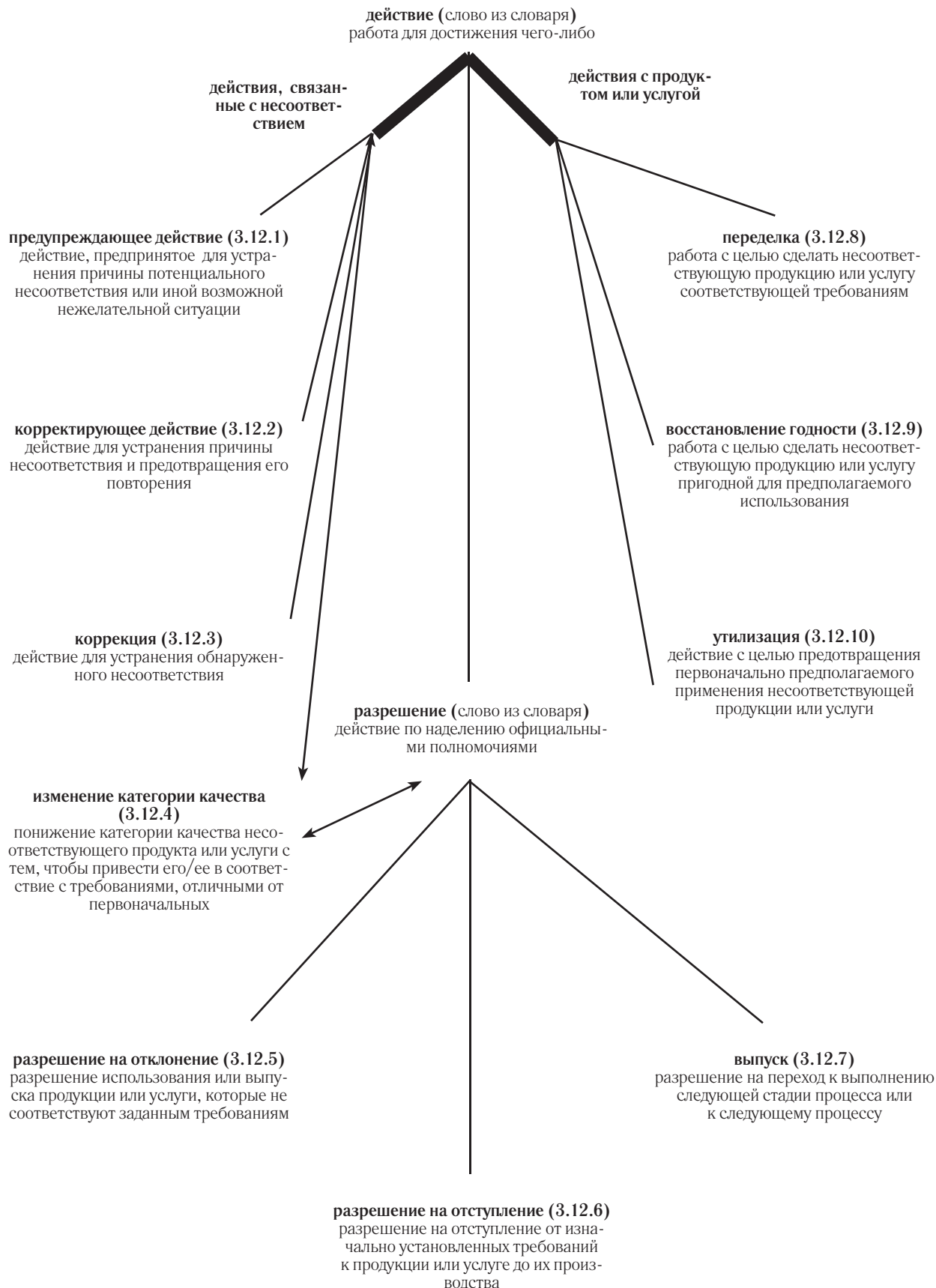

Рисунок А.15.—3.12 Понятия класса «действие» и связанные с ними понятия

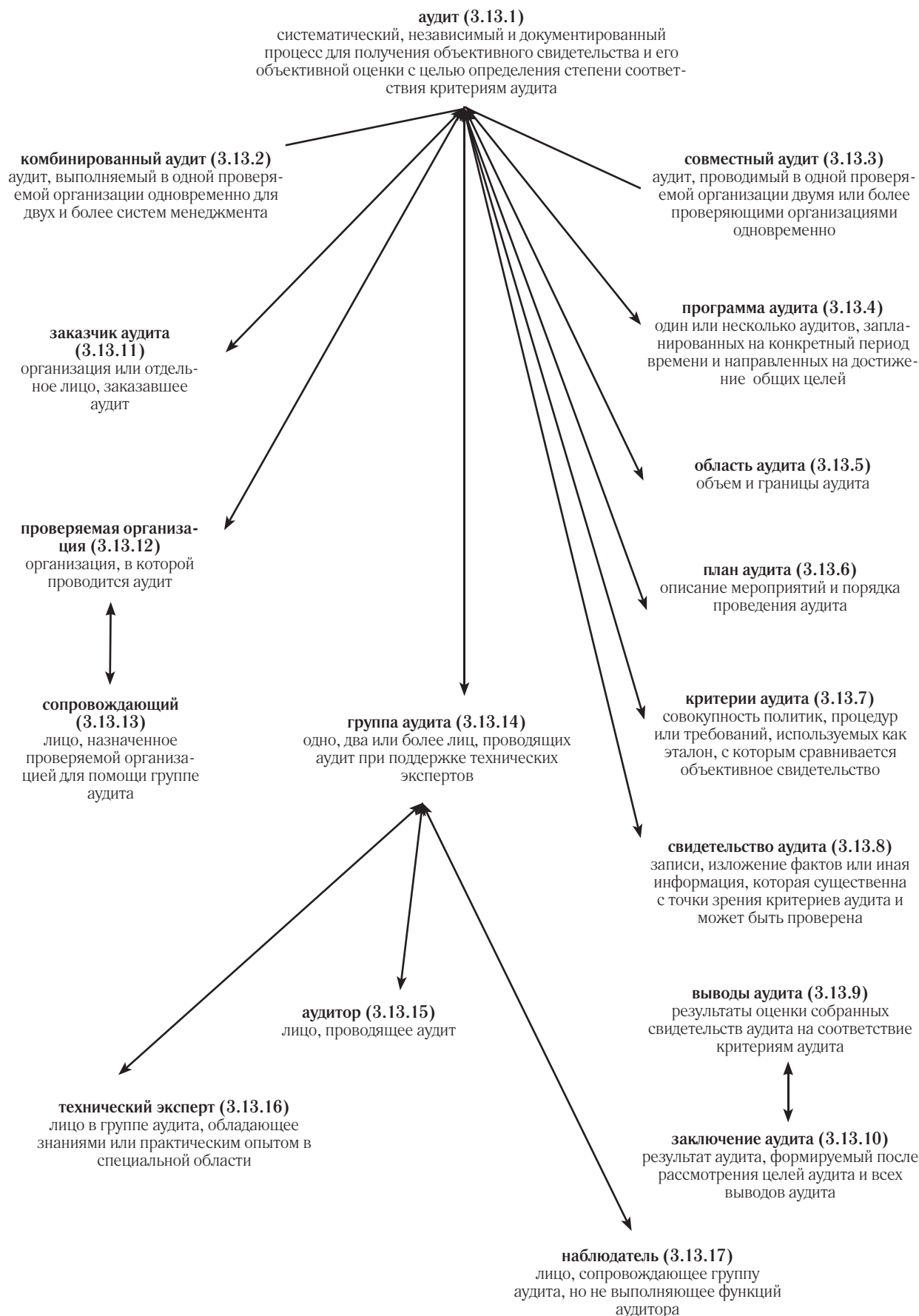

Рисунок А.16.—3.13 Понятия класса «аудит» и связанные с ними понятия

ПОВАР*

КТО ТАКОЙ ПОВАР?

Это работник, который готовит еду для работников производственного предприятия или другого рабочего места, или сотрудников учреждения, или учащихся и преподавателей школы и т. д.

ЧТО ОПАСНОГО В ЭТОЙ РАБОТЕ?

- Повара часто получают порезы, раны пальцев и рук или даже отрезают их ножами, другими острыми инструментами и кухонными приборами.
- Повара могут страдать от ожогов и ошпаривания, вызванных контактом с горячими поверхностями и кухонными принадлежностями, пролитым горячим кулинарным маслом и другими горячими веществами, или горячими парами.
- Работа в кухне, где обычно жарко и влажно, повара могут страдать от неудобств и даже болезней, вызванных жарой и частыми сквозняками.
- Работа повара физически тяжела: она включает повторяющиеся движения, требующие усилий, длительное стояние, передвижение тяжелых грузов и т. п. Все это может привести к болям и другим проблемам в руках, ногах, пояснице и других частях тела.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ ОПАСНОСТИ

Несчастные случаи и травмы: 	Порезы и уколы, причиненные ножами и другими острыми предметами	1
	Травмы пальцев и кистей рук, включая ампутации, вызванные кухонной техникой: резакми, машинами для нарезки ломтей, пилами, мясорубками и т. д. [см. примечание]	2
	Травмы глаз, вызванные летящими кусочками костей и т. д.	
	Падения на мокрых и скользких полах	3
	Падения при переносе тяжелых и объемистых предметов, особенно горшков, кастрюль и т. п.	
	Ожоги и ошпаривание, вызванные контактом с горячими поверхностями и кухонными принадлежностями, пролитым горячим кулинарным маслом и другими горячими веществами, или горячими парами	
	Удар током, вызванный неисправным электрооборудованием или установками	4
	Опасность пожара, вызванная тепловыми источниками: печами, рашперами и т. п.	
	Взрывопожароопасность, вызванная наличием горючих материалов, используемых в качестве горючего для кухонных приборов	
	Опасность быть запертым внутри холодильных и морозильных комнат	
Физический риск: 	Подверженность микроволновому излучению, просачивающемуся из неисправных микроволновых печей	5
	Подверженность тепловому излучению из печей и других источников тепла	
	Подверженность шуму, вызванному кухонными приборами, принадлежностями и т. п.	
	Контакт с высокими температурами, высокими уровнями относительной влажности и сквозняками, типичными для кухонной рабочей среды	6
	Контакт с сильным холодом и с резкими перепадами от тепла к холоду и наоборот при входе и выходе из холодильных и морозильных комнат	
Химический риск: 	Контакт с дымом при готовке, содержащим опасные компаунды (РАН), особенно при жарке на рашпере	
	Контакт со специями и другими пищевыми компонентами, которые могут вызвать аллергию у сверхчувствительных людей	
	Контакт с окисью углерода, продуктами горения и парами горючего в кухнях, оборудованных печами на горючем	7
	Контакт с дезинфицирующими и чистящими веществами, используемыми для мытья посуды и уборки кухни и, возможно, вызывающими сыпь на коже и дерматозы	
	Контакт с пестицидами, используемыми для контроля насекомых, грызунов и т. д.	
Биологический риск: 	Опасность отравления при пробовании ингредиентов пищи и разных блюд на разных стадиях готовки	
	Контакт с сырыми овощами и продуктами животного происхождения, что может вызвать аллергическую реакцию	8
	Укусы и инфекционные заболевания, вызванные насекомыми и грызунами	
	Зоонотические болезни (например, бруцеллез, туляремия и т. д.), вызванные обращением с зараженным мясом	
	Грибковые болезни, особенно кандидоз, вызванные подкожной инфекцией	

Эргономические, психосоциальные и организационные факторы:	Накопительные травматические расстройства верхних конечностей, вызванных постоянными повторяющимися (часто требующими усилия) движениями рук, кистей или запястий при подготовке ингредиентов пищи	
	Хроническая усталость и боли в пояснице и ногах из-за продолжительного стояния	
	Проблемы со спиной, вызванные передвижением тяжелых грузов (больших горшков и т. п.)	9
	Контакт с некоторыми специями может вызвать специфическую позитивную или негативную повышенную чувствительность к их запахам и/или пристрастие или отвращение	
	Опасность словесных оскорблений или физического насилия со стороны недовольных клиентов или начальников и коллег	

МЕРЫ ПО ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ ОПАСНОСТЕЙ
СТРАНИЦА 3

1	Носите защитные перчатки на стальной сетке.
2	Установите загородки вокруг техники, чтобы избежать ампутации.
3	Носите спецобувь с нескользкими подошвами.
4	Перед работой проверяйте электрооборудование на безопасность. Вызывайте квалифицированного электрика для осмотра подозрительного оборудования.
5	Проверяйте микроволновые печи на предмет утечки и чините их при необходимости.
6	Установите эффективную вытяжную вентиляцию и кондиционирование воздуха, чтобы избежать загрязнения воздуха и теплового стресса; при необходимости используйте нейтрализаторы запаха.
7	Отрегулируйте горелки для чистого горения, чтобы сократить образование окиси углерода; установите мониторы, которые подадут сигнал тревоги, если уровень окиси углерода превысит безопасный предел.
8	Договоритесь о периодических визитах профессионального истребителя паразитов для контроля за их размножением и о дополнительных посещениях в случае серьезного заражения.
9	Изучите и используйте технику безопасного подъема и переноса тяжелых и объемистых грузов; при поднятии грузов используйте себе в помощь механические приспособления.

СТРАНИЦА 4

Синонимы	Повар столовой в учреждении, шеф-повар, армейский повар				
Определение и/или описание	Готовит еду для работников производственного предприятия или другого рабочего места, или сотрудников учреждения, или учащихся и преподавателей школы и т. д. Готовит продукты в количествах, соответствующих меню и количеству обслуживаемых людей. Моет тарелки. Может печь хлеб и пирожки. Режет мясо. Планирует меню, пользуясь соответствием продуктов времени года и их доступностью в данном районе. Может подавать еду на стол. Может заказывать припасы и вести записи и отчеты. Может направлять деятельность одного или более работников, помогающих в подготовке и подаче блюд. [Согласно Словарю названий профессий: Повар (любая отрасль)].				
Родственные и более узкие профессии	Пекарь, мясник, начальник/контролер столовой, ученик повара, ассистент повара, помощник повара, посудомойка, кладовщик продуктов, кухонный помощник, кухонный уборщик, буфетчик, эконом, официант.				
Выполняемые операции	Добавлять Печь Смешивать Кипятить Варить Поставлять провизию Шинковать Сбивать Готовить Охлаждать Покрывать глазурью	Контролировать (жару и т. д.) Консервировать Резать Украшать Размораживать Растворять Сбрасывать мусор Добавлять вкусовые добавки Жарить	Нагревать Поддерживать температуру Разминать Измерять Крошить Смешивать Наблюдать Заказывать (припасы) Мариновать Планировать меню	Перемалывать Подготавливать Приобретать Полоскать Печь Раскатывать (тесто) Пилить (мясо, рыбу) Приправлять Подавать Формовать Нарезать	Размазывать Сжимать Пропаривать Тушить Помешивать Включать/выключать Пробовать Мыть Взвешивать Заворачивать Делить на части
Используемые инструменты и оборудование	Холодильники; морозильники; оборудование для разлива напитков; кофемашины; водонагреватели; водные танки; котлы; печи (электрические, газовые, микроволновые или другие); фритюрницы; посудомоечные машины; кухонные комбайны; миксеры, грили; мясные и рыбные пилы; мясорубки; оборудование для нарезки; смесители; раковины; весы; формовочное оборудование; консервные ножи (ручные или электрические); лопатки; ножи; вилки; ложки; чайники; лотки; тележки; чаши; контейнеры; блюда; изделия из стекла; банки; кастрюли; горшки; емкости для горячих жидкостей; утилизаторы; измельчители мусора.				
Отрасли, где распространена данная профессия	Заводы и другие рабочие места, где работают столовые и другие подобные службы; учреждения; учебные заведения и т. д.				

Примечания:	Согласно сведениям Национального совета по безопасности (см. п. 2 в списке литературы) почти половина заявок на компенсацию со стороны работников пищевого обслуживания приходится на травмы кистей и пальцев рук. Многие повара на заводах и в учреждениях – женщины, что приводит к специфическим проблемам здоровья и безопасности (включая сексуальные домогательства). Повара, которые также пекут хлеб и выпечку, подвергаются дополнительным опасностям, типичным для профессии пекаря (См. Информационный листок В6).	Литература:	Энциклопедия охраны труда, 4 изд., МОТ, Женева, 1998, т. 3, с. 98.2–98.5 Кухонные машины. Информационный листок 545, вар. 93, Национальный Совет по Безопасности, США, 1993 Здоровье и безопасность в кухнях и местах приготовления пищи. Брошюра HS(G)55, HSE (UK), Лондон, 1991
--------------------	--	--------------------	--

(повне найменування підприємства із зазначенням підпорядкованості)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ

(посада роботодавця і найменування підприємства)

№

(число, місяць, рік)

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ № _____ ДЛЯ КУХАРЯ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Інструкція з охорони праці для кухаря (далі — Інструкція; код 5122 за Національним класифікатором України ДК 003:2010 «Класифікатор професій») є інструкцією за професією, що встановлює вимоги безпеки при виконанні робіт під час приготування їжі в умовах кухні. Робота кухаря не відноситься до робіт з підвищеною небезпекою.

1.2. Інструкцію розроблено відповідно до Положення про розробку інструкцій з охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 № 9, Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15, та з урахуванням вимог Правил охорони праці для підприємств громадського харчування, затверджених наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 25.06.1996 № 107; Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства, затверджених наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 24.07.2002 № 219; СанПин 42-123-5777-91 «Санитарные правила для предприятий общественного питания, включая кондитерские цехи и предприятия, вырабатывающие мягкое мороженое»; п. 5 «Підприємства громадського харчування» таблиці Переліку необхідних обстежень лікарів-спеціалістів, видів клінічних, лабораторних та інших досліджень, що необхідні для проведення обов'язкових медичних оглядів, та періодичності їх проведення, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.07.2002 № 280.

1.3. Кухар повинен мати відповідну професійну підготовку. Професія кухаря може бути отримана шляхом проведення формального навчання на підприємстві. Не допускається до теплового оброблення продуктів особа віком молодше 18 років. Працювати кухарем може особа, яка пройшла медичне обстеження, за результатами якого визнана здатною виконувати роботи, із записом у санітарну книжку за встановленою формою. Кухар з періодичністю один раз на рік проходить клінічні, лабораторні та інші дослідження (флюорографію, дослідження крові на сифіліс, мазки на гонорею; дослідження на носійство кишкових інфекцій; серологічне дослідження на черевний тиф; дослідження на гельмінтози; мазок з горла та носа на наявність патогенного стафілококу) та один раз на 2 роки — лікарів-спеціалістів (терапевта, дерматовенеролога, стоматолога, отоларинголога).

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОБОВ'ЯЗКИ КУХАРЯ

(Випуск 65 «Торгівля та громадське харчування». Розділ 2. Робітники» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, затвердженого наказом Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 30.11.1999 № 918)

3-й розряд. Завдання та обов'язки. Готує страви та кулінарні вироби, які потребують нескладної кулінарної обробки: варить, смажить, запікає та випікає вироби. Формує та панірує напівфабрикати. Здійснює допоміжні роботи з виготовлення страв та кулінарних виробів. Проводить процеси первинної кулінарної обробки сировини. Виготовляє страви з концентратів. Порціонує (комплектуює), роздає страви масового попиту.

Повинен знати: рецептури, технологію виготовлення, вимоги до якості, правила роздачі (комплектації), терміни та умови зберігання страв; види, властивості, кулінарне призначення та особливості оброблення картоплі, овочів, грибів, круп, макаронних та бобових виробів, сиру, яєць, напівфабрикатів з котлетної маси, тіста, консервів, концентратів та інших продуктів, ознаки та органолептичні методи визначення їх доброякісності; прийоми, способи та послідовність виконання теплового оброблення продуктів; правила експлуатації відповідних видів технологічного обладнання, виробничого інвентарю, інструменту, ваговимірних приладів, посуду, їх призначення та використання в технологічному процесі; правила роботи підприємств громадського харчування; санітарні правила для підприємств громадського харчування; правила і норми охорони праці, протипожежного захисту, виробничої санітарії та особистої гігієни.

Приклади робіт. Варіння картоплі та інших овочів, бобових, макаронних виробів, каш; смаження картоплі, овочів, виробів з котлетної маси; запікання овочевих та круп'яних виробів; формування виробів з тіста, їх підсмаження та випікання; промивання, зачищення, нарізування овочів та зелені; розморожування м'яса, риби; потрошіння дичини, птиці, риби.

4-й розряд. Завдання та обов'язки. Готує страви та кулінарні вироби масового попиту із застосуванням різних способів теплової кулінарної обробки. Випускає холодні страви та закуски: салати овочеві, з м'ясом, вінегрети, рибу під маринадом, холодці. Варить бульйони (м'ясні, м'ясо-кісткові, рибні, грибні) та супи (заправочні, пюреподібні, холодні, солодкі, молочні). Готує різні види пасеровок та соуси на кістковому бульйоні і на молоці. Готує другі страви з м'яса, риби, овочів, круп у вареному, тушкованому, запеченому, смаженому вигляді (м'ясо відварне, рибу відварну, смажену, парову, овочі фаршировані, запіканки з овочів, круп, молочні страви тощо). Готує гарячі та холодні напої, солодкі страви. Замішує прісне та дріжджове тісто, випікає з нього вироби. Готує птицю для варіння та смаження. Здійснює підготовку риби осетрових порід до теплової обробки. Нарізає на порції рибу частикових порід. Виготовляє та порціонує напівфабрикати з яловичини, свинини, баранини. Видає виготовлені страви.

Повинен знати: рецептури, технологію виготовлення страв та кулінарних виробів, що потребують основної, комбінованої та допоміжної теплової обробки; вимоги до їх якості, термінів та умов зберігання, їх видавання; кулінарне призначення риби, морепродуктів, м'яса, м'ясопродуктів, домашньої птиці та кролів, властивість цих продуктів; правила виготовлення порційних напівфабрикатів з яловичини, свинини, баранини; порядок оброблення риб осетрових порід; ознаки та органолептичні методи визначення доброякісності риб осетрових порід; вплив кислот, солей та жорсткої води на тривалість теплової обробки продуктів; правила організації раціонального та безпечного харчування; правила експлуатації відповідних видів технологічного обладнання, виробничого інвентарю, інструменту, ваговимірювальних приладів, посуду, їх призначення та використання в технологічному процесі; правила і норми охорони праці, протипожежного захисту, виробничої санітарії та особистої гігієни.

Приклади робіт. Нарізування овочів, м'яса, риби; виготовлення соусів та заправок для салатів із свіжих овочів або овочів, які пройшли кулінарну обробку, салатів із овочів з м'ясом або рибою; перемішування та викладання салатної маси у салатники; оброблення риби та оселедців для виготовлення рибних холодців, рибних тютельок, щерби, оселедців натуральних та з гарніром; формування рибної котлетної маси та виготовлення котлет рибних, рулетів, товчеників, січеників; тушування, підсмаження, запікання риби (карасі в сметані, тарань з медом тощо); нарізання м'яса, виготовлення котлетної маси, додання необхідних інгредієнтів для готування битків, рагу, гуляша; виготовлення овочевих, круп'яних запіканок; підготовлення птиці для варіння та смаження, овочів до фарширування тощо.

5-й розряд. Завдання та обов'язки. Готує і оформляє страви та кулінарні вироби, які потребують певних знань і навичок у разі застосування різних способів кулінарної обробки (холодні страви; супи прозорі та заправні, холодні супи на овочевих і фруктових відварах); другі страви з варених, припущених, смажених, тушкованих, січених, парових: м'яса, риби, птиці, дичини, кролика. Готує усі види гарячих та холодних соусів та гарнірів, солодких страв. Готує тісто пісочне, листкове та вироби з нього. Готує, оформляє та відпускає різноманітні дієтичні страви. Складає меню, заявки на отримання напівфабрикатів та інших харчових компонентів, товарні звіти. Відповідає за додержання рецептури та технології виготовлення страв і кулінарних виробів. Проводить інструктаж кухарів, які мають нижчий розряд.

Повинен знати: рецептури, технологію виготовлення, вимоги до якості, термінів та умов зберігання, порціонування, оформлення і подавання страв, кулінарних виробів; основи раціонального, лікувального та лікувально-профілактичного харчування; рецептури та технології виготовлення дієтичних страв, види і способи оброблення сировини для дієтичних страв; способи скорочення втрат та зберігання поживної цінності харчових продуктів при їх тепловій обробці, ароматичні речовини та способи їх застосування з метою поліпшення смакових властивостей продукції; правила складання меню (святкового та щоденного), заявок на продукти; порядок ведення обліку та складання товарних звітів; правила експлуатації відповідних видів технологічного обладнання, виробничого інвентарю, інструменту, ваговимірювальних приладів, посуду, їх призначення та використання в технологічному процесі; правила і норми охорони праці, протипожежного захисту, виробничої санітарії та особистої гігієни.

Приклади робіт. Оброблення, нарізання риби та виготовлення асорті рибного, риби заливної з гарніром, оселедців під «шубою», риби відварної з гарніром і хріном, ковбаси з риби тощо; оброблення, нарізування м'яса та виготовлення язика заливного, асорті м'ясного, холодців, рулетів, паштетів, ковбаси «домашньої», кров'яної, буженини, шпигованої часником тощо; підготовлення необхідних компонентів та варіння бульйонів прозорих з м'яса, птиці, заправних супів, борщів, розсолників, юшок, кулешів вегетаріанських та холодних супів; виготовлення гарячих і холодних соусів з додаванням особливих добавок (вина, грибів, каперсів тощо); виготовлення біфштексів, м'яса шпигованого, котлет натуральних, шніцелів, шпундри з м'яса, птиці, дичини; тушування, смаження кролика, дичини, птиці; замішування пісочного та листкового тіста, випікання з нього тістечок, печива, тортів, рулетів, пирогів, вертунів, курників тощо.

6-й розряд. Завдання та обов'язки. Готує страви і кулінарні вироби, які потребують особливо складної кулінарної обробки, оформляє порційні та страви на замовлення (холодні страви, фірмові закуски та бутерброди; прозорі та холодні супи; тушковані, смажені, запечені порційні другі страви; соуси з специфічними смаковими властивостями; солодкі страви). Замішує заварне, мигдальне, бісквітне тісто та випікає з нього вироби. Виготовляє вироби та готові страви для виставок-продажів, порційні страви національних та іноземних кухонь. Проводить інструктаж кухарів, які мають нижчу кваліфікацію.

Повинен знати: рецептури, технологію виготовлення всіх видів блюд та кулінарних виробів; особливості виготовлення національних, фірмових страв і страв іноземних кухонь; характеристики дієт; страви і продукти, що заборонені до вживання за окремими дієтами; зміни, що трапляються з білками, жирами, вуглеводами, вітамінами, речовинами для фарбування та іншими речовинами, що містяться в продуктах, під час теплової обробки; правила порціонування, оформлення та подавання страв на замовлення, фірмових та дієтичних страв; правила складання святкового, банкетного меню, меню з обслуговування окремого контингенту осіб; способи усунення дефектів в готовій продукції; правила експлуатації відповідних видів технологічного обладнання, виробничого інвентарю, інструменту, ваговимірювальних приладів, посуду, їх призначення та використання в технологічному процесі; правила і норми охорони праці, протипожежного захисту, виробничої санітарії та особистої гігієни.

Приклади робіт. Виготовлення поросяти заливного або фаршированого, риби заливної, банкетних страв з вареної риби, кнелів рибних в желе, фрикадельок з телятини заливних у вегетаріанському желе, м'ясного сиру; варіння бульйонів з кнелями, фрикадельками, юшок з різної породи риби, окрошки овочевої, м'ясної, з дичини; запікання риби, м'яса, дичини, птиці окремими порціями в різних соусах; виготовлення м'ясного пюре, суфле, пудингів, рулетів, котлет натуральних або фаршированих з курки або дичини; готування яєчно-масляних соусів, масляних сумішів, соусу-майонезу з різними смаковими та ароматичними добавками; виготовлення жельованих кремів, мусів, самбуків, солодких соусів, фруктів та ягід в сиропі, із збитими вершками в цукрі, пухких піріжків, суфле, десертного морозива, парфе, гарячих напоїв тощо.

1.4. Під час прийняття на роботу кухар ознайомлюється під підпис з умовами праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих чинників.

1.5. Основні шкідливі та небезпечні чинники, що діють на кухаря:

- різучі та колючі кромки робочого інвентарю і тари;
- підвищена температура нагрівального обладнання, посуду та їжі;
- вибух газового обладнання (за наявності);

- інфрачервоне (теплове) випромінювання від нагрівального обладнання, підвищена температура та вологість повітря у робочій зоні, протяги;
- шкідливі виділення під час використання нагрівального обладнання;
- рухомі частини технологічного обладнання, переміщуваний кухонний інвентар або тара;
- ураження електричним струмом (за наявності незахищених частин обладнання, що перебувають під напругою);
- захаращеність та недостатня освітленість робочої зони;
- шум, важкість та напруженість праці;
- протиправні дії сторонніх осіб.

1.6. Під час влаштування на роботу кухар проходить вступний інструктаж з питань охорони праці.

1.7. Кухар проходить інструктаж за цією Інструкцією перед початком роботи на виробничій дільниці (первинний інструктаж), а потім через кожні 6 місяців (повторний інструктаж). Результати інструктажу заносяться до Журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці.

1.8. Перед допуском до самостійної роботи кухар проходить стажування в установленому на підприємстві порядку. Термін стажування має бути достатнім для набуття практичних навичок, ознайомлення з технологією приготування їжі, вивчення інструкцій з охорони праці, пожежної безпеки, електробезпеки та експлуатації технологічного обладнання, а також правил особистої гігієни.

1.9. Кухар проходить попереднє навчання та перевірку знань з питань охорони праці. Перевірка знань з питань охорони праці у кухаря проводиться в обсязі інструкцій з охорони праці, електробезпеки та пожежної безпеки, інструкцій з експлуатації технологічного обладнання, на якому він буде працювати, та правил надання домедичної допомоги

1.10. Кухар забезпечується спецодягом, спецвзуттям та іншими санітарними засобами, перелік яких встановлюється колективним (трудовим) договором підприємства строком на:

- куртка біла бавовняна — 4 місяці;
- брюки світлі (для жінок — спідниця світла) бавовняні — 4 місяці;
- фартух білий бавовняний — 4 місяці;
- ковпак білий бавовняний або косинка біла бавовняна — 4 місяці;
- рукавиці бавовняні — 4 місяці;
- рушник — 4 місяці;
- тапочки або туфлі або взуття з текстилю на неслизькій підсошві — 6 місяців.

Спецодяг та спецвзуття мають бути відповідного розміру та зросту. Допускається використання форменого спецодягу підприємства.

1.11. Кухня забезпечується необхідними робочим обладнанням (плитою, котлом, шафою для смаження, машинами для подрібнення продуктів (наприклад, м'ясорубкою, міксером, протираальною машиною, овочерізаальною машиною), мікрохвильовою пічкою, електрокип'ятильником, фритюрницею тощо); кухонним інвентарем (посудом, обробними дошками, кухонними приладами тощо), водопровідно-каналізаційною мережею, витратними матеріалами (мийними та дезінфікуючими засобами, ганчірками, мочалками тощо), а також медичною аптечкою. Мийні засоби повинні бути сертифікованими та мати відповідний дозвіл на використання. Робоча зона кухні з використанням нагрівального обладнання повинна забезпечуватися засобами вентиляції та первинного пожежогасіння. Параметри мікроклімату у приміщенні кухні повинні бути допустимими за умовами праці.

1.12. Кухар та особи, які супроводжують харчові продукти, повинні виконувати роботи з цими виробами у санітарному одязі (халаті, рукавицях).

1.13. Кухар повинен:

- виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку підприємства (об'єктового режиму); не перебувати на робочому місці у стані алкогольного, наркотичного та токсикологічного сп'яніння;
- дотримуватися правил особистої гігієни, не використовувати санітарний одяг та взуття за межами кухні;
- не займатися сторонніми справами та не відволікати увагу інших працівників;
- виконувати лише роботу, доручену відповідальною особою роботодавця та стосовно якої навчений і проінструктований, дотримуватися технологічних регламентів приготування їжі;
- не захаращувати робочу зону, виробничі приміщення та проходи до них;
- проводити роботи при достатньому освітленні робочої зони та вентиляції;
- не допускати у робочу зону сторонніх осіб.

1.14. Кухар повинен пройти інструктаж за Інструкцією з електробезпеки. Кухар допускається до роботи з нагрівальним електричним або газовим обладнанням та обладнанням, що працює під тиском (котел, автоклав), а також спеціальними пристроями для підігрівання та підтримання постійної температури їжі (марми-тами), після проведення інструктажу за відповідною інструкцією з охорони праці. Нагрівальне обладнання повинно бути інвентарним (мати реєстраційний номер).

1.15. Залучення кухаря до вантажно-розвантажувальних робіт допускається після проведення інструктажу за відповідною інструкцією з охорони праці. Трудомісткі вантажно-розвантажувальні роботи повинні бути механізовані (наприклад, з використанням візка).

1.16. Кухар не повинен самостійно усувати несправності будь-якого електричного або газового обладнання. Умови роботи кухаря не передбачають перебування його на висоті (необхідність використання приставної драбини та засобу підмоцнення).

1.17. Для проходу у приміщеннях та на території підприємства користуватися встановленими для цього місцями. У темний час доби ходити тільки за наявності освітлення, за необхідності користуватися переносними засобами освітлення. Бути обережним і уважним під час пересування.

1.18. Кухар несе особисту відповідальність за якість приготовленої їжі, за дотримання умов експлуатації обладнання та за порушення вимог, викладених у цій Інструкції, у порядку, встановленому правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства.

2. ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПЕРЕД ПОЧАТКОМ РОБОТИ

2.1. Отримати завдання на приготування їжі (страв). Помити руки милом з дезінфікуючими властивостями.

2.2. Надіти санітарний одяг та взуття. Одяг застебнути на гудзики або зав'язати зав'язки, не допускати звисаючих кінців одягу. Волосся прибрати під головний убір (ковпак, косинку). Не заколювати одяг булавками (шпильками). Не тримати у кишенях одягу булавки, шпильки, голки, скляні, інші гострі або дрібні предмети. Не носити ювелірні прикраси. Верхній домашній одяг, головний убір та особисті речі не повинні зберігатися в робочій зоні (використовувати шафу для одягу).

2.3. Перевірити достатність освітлення робочої зони, а у разі використання нагрівального обладнання — справність припливно-втяжної вентиляції. Не використовувати нагрівальне обладнання без втяжної вентиляції. Перевірити стан підлоги у робочій зоні та у разі забруднення прибрати підлогу — підлога не повинна бути ковзкою, не мати вибоїн та нерівностей поверхні.

2.4. Перевірити оснащення робочого місця необхідним для роботи робочим обладнанням (інвентарем). Ручки робочого обладнання повинні бути чистими, гладкими, без відколів, тріщин і задирок.

2.5. Забезпечити вільний та безпечний прохід у робочій зоні. Прибрати сторонні (зайві) предмети з робочої зони. Впевнитися у достатності продуктів для приготування страв. Розмістити запаси сировини для приготування їжі відповідно до частоти їх використання. Перед приготуванням страв із заморожених продуктів (м'яса, риби тощо) ці продукти розморозити.

2.6. Перевірити надійність встановлення (закріплення) робочого обладнання, у разі необхідності його очистити, продезінфікувати та провести підготовку відповідно до вимог інструкцій з експлуатації. Візуально перевірити наявність пошкоджень електропроводки, пускових пристроїв та рухомих частин обладнання. Не допускається використовувати обладнання у технічно несправному стані, зі знятими захисними огороженнями та несправними захисними пристроями. У разі використання машин для подрібнення харчової сировини переконатися у правильності складання робочих механізмів, надійності їх кріплення, відсутності в робочій камері сторонніх предметів, перевірити роботу машини на холостому ходу та наявність дерев'яного товкача (лопатки) для завантаження речовини у робочу камеру машини.

2.7. Про виявленні несправності обладнання, що перешкоджають проведенню робіт, припинити роботу та поінформувати відповідального керівника робіт.

2.8. Для підготовки робочого місця і обладнання надається на початку робочої зміни необхідний час.

3. ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ РОБОТИ

3.1. Кухар повинен перебувати на робочому місці у чистому санітарному одязі та взутті; утримувати нігті коротко підстриженими без нанесення на них лаку; мити руки з милом при переході від однієї операції до іншої, після кожної перерви в роботі, контакту із забрудненими предметами та після відвідування туалету. Кухар повинен дотримуватися технологічного регламенту приготування страв.

3.2. Приготування страв з використанням нагрівального обладнання проводити за включеної припливно-втяжної вентиляції. Під час роботи використовувати обладнання за призначенням, дотримуючись вимог інструкції (керівництва) з експлуатації.

3.3. Кухар не повинен залишати використовуване обладнання без нагляду. Кухар не повинен виконувати роботи на обладнанні, до якого він не має допуску. Під час роботи утримувати робоче місце в чистоті, не захарашувати проходи до нього. Використану тару прибрати у відведене для цього місце. Допустима норма ручного переміщення становить: для жінок — 7 кг, для чоловіків віком понад 18 років — 30 кг.

3.4. Якщо сталося забруднення робочого місця жирами, пролиті на підлогу жир та інші рідкі продукти видаляються за допомогою ганчірки (мочалки). Забруднене місце промити та витерти насухо. Використану ганчірку (мочалку) прибрати у відведене місце. Осколки випадково розбитого посуду прибрати за допомогою совка та віника (щітки). Не збирати незахищеними руками осколки й інше сміття.

3.5. Ріжучий інструмент під час роботи влаштовувати таким чином, щоб виключити можливість випадкового поранення. Під час роботи з ножем берегти руки від порізів. Не перевіряти пальцями гостроту лез ножів та різальних крайок іншого робочого інструменту, не переносити та не передавати ножі лезом вперед. Зберігати ножі у спеціальних касетах або пеналі (футлярі). Залежно від виду продукту або виду нарізки використовувати ножі, передбачені для оброблюваних продуктів.

3.6. Під час роботи з ножем дотримуватися таких вимог безпеки:

- рукоятки ножів повинні бути надійно насадженими та сухими, полотна ножів — загостреними, без тріщин;
- не використовувати ніж «на себе»;
- не залишати ніж в оброблюваній сировині або на столі без футляра під час перерви в роботі;
- точило (мусат) під час заточування (правлення) ножа повинно бути стаціонарно закріплене; правлення або точіння ножа проводити осторонь від інших працівників та не над місцем приготування страв.

3.7. Для відкриття тари (банок, консерви, ящиків тощо) використовувати призначений для цього інструмент (консервний ніж, кліщі, цвяходер). Не використовувати для цього звичайний ніж або інший підручний інструмент. Продукти переносити у справній тарі. Не допускати перенаповнення тари.

3.8. Не нарізати продукти в руках, для нарізання користуватися улаштованими на робочому столі обробними дошками. Оброблення замороженої риби або м'яса виконувати після їх розмороження, для рубання м'яса слід використовувати спеціальну дерев'яну ударну колодку.

3.9. Задля уникнення виходу з ладу нагрівального обладнання не допускати попадання рідин на нагріті конфорки електричної плити та розігріті нагрівальні елементи шаф для смаження. Не експлуатувати шафи для смаження з відкритими або нещільними дверцятами. Не торкатися незахищеними руками за нагріте обладнання, кухонний посуд та робочу поверхню інвентарю. Під час роботи з нагрівальним обладнанням задля захисту рук від опіків використовувати знімні ручки або захисні рукавиці (допускається користуватися сухим рушником).

3.10. Дотримуватися раціонального використання нагрівальних плит, а саме:

- максимально заповнювати робочу поверхню плити;
- своєчасно вимикати конфорки або, коли це допустимо, перемикаючи конфорки на меншу потужність;
- не включати конфорки на максимальну або середню потужність без завантаження стравами, які готуються;
- не допускати роботи нагрівального обладнання не за призначенням (наприклад, для обігріву приміщення);
- не залишати включеними обладнання після завершення процесу приготування їжі;
- не використовувати для охолодження нагрітої робочої поверхні воду.

3.11. Ємність з гарячою їжею (каструлю, чайник, сковороду тощо) заповнювати не більше ніж на 3/4 ємності, пересувати та переміщувати ємність обережно, без ривків. Габаритні ємності (наприклад, котли) знімати з плити та переносити удвох. Відкривати кришки ємності з гарячою їжею обережно, рухом «на себе». Ємність з гарячою їжею ставити на спеціальні термостійкі підставки, поверхня яких повинна бути більше площі дна ємності. Перед перенесенням ємності з гарячою їжею попередньо переконатися у відсутності людей, сторонніх предметів і слизькості підлоги на шляху перенесення. Під час перенесення ємності з гарячою їжею не притискати до тіла. Зняті з плити ємності повинні улаштовуватися таким чином, щоб вони не могли перекинутися або особи, які перебувають поруч, не могли отримати опіки.

3.12. Під час теплової обробки напівфабрикатів дотримуватися таких вимог безпеки:

- під час смаження напівфабрикати укладати на розігріті робочі поверхні з нахилом «від себе»;
- для укладання напівфабрикатів використовувати робочий інвентар (дерев'яні лопатки); не слід укладати безпосередньо руками;
- додавати жир на робочу поверхню тонким струменем, уникати розбризкування жиру;
- уникати нагрівання поверхневого шару жиру до температури займання та розбризкування жиру, не зливати жир у розігрітому стані;
- для очищення робочої поверхні використовувати спеціальний скребок з ручкою.

3.13. Кришку автоклава відкривати тільки після виключення апарата, відкриття розташованого на кришці пароповітряного крана та після зменшення до нуля тиску всередині посудини. Відкриття та закриття кришки з відкидними гвинтами автоклава рекомендується проводити «навхрест». Вивантаження їжі з котлів, що перекидаються, повинно проводитися при вимкненому джерелі нагрівання.

3.14. У разі використання переносного нагрівального обладнання (електрокип'ятильника, фритюрниці, мікрохвильової пічки тощо) слідкувати за тим, щоб кабель їх електроживлення не торкався гарячих поверхонь. Під час використання електрокип'ятильника задля уникнення опіків парою або окропом дотримуватися обережності під час відкривання кришки збірника або зливного крана. Вентиль відкривати повільно і без ривків. Не використовувати для цих цілей слюсарний інструмент (наприклад, гайковий ключ, пасатижі). Не допускається мити, очищати та переносити електрообладнання без відключення його від мережі живлення.

3.15. Під час використання машин для подрібнення продуктів дотримуватися таких вимог безпеки:

- знімати та встановлювати виконавчі механізми тільки на вимкненому обладнанні;
- пуск машини проводити на холостому ходу (без завантаження робочої камери);
- не допускати контакту пальців з робочими частинами, що обертаються або рухаються;
- санітарне оброблення, очищення, налагодження та перевірка робочих частин машини проводиться тільки після її повної зупинки та при вимкненому живленні;
- під час використання м'ясорубки або міксера не направляти та не проштовхувати в робочу камеру продукти руками (використовувати з цієї метою дерев'яний товкач або лопатку).

3.16. Нарізання продуктів, які виділяють шкідливі фракції (цибуля, часник тощо), а також просіювання мучних продуктів рекомендується виконувати під вентиляційною витяжною.

3.17. Під час використання мікрохвильової пічки дотримуватися таких вимог безпеки:

- не користуватися мікрохвильовою пічкою з пошкодженими корпусом та дверцятами, не залишати під час використання пічки дверцята незамкненими;
- під час розігрівання страв не притуляти їх упритул до стінок робочої камери (відстань до стінок — не менше 2 см);
- ємності з рідинами розігрівати без кришок (відкритими); продукти у герметичній упаковці розігрівати у щільно закритій посудині (зادля уникнення руйнування ємностей під тиском пари);
- не використовувати металеві затискачі (наприклад, скребки) для закривання спеціальних пластикових мішечків для приготування їжі;
- не розігрівати жири та рослинні масла, не варити яйця;
- не використовувати для розігріву продуктів посуд з позолоченим орнаментом, склянки і посуд з кришталю, металевий кухонний посуд, посуд з будь-якими видами металевої обробки або посуд з термостійкістю до 140 °C.

3.18. Під час експлуатації холодильного обладнання дотримуватися таких вимог безпеки:

- кількість продуктів не повинна перевищувати допустиму для холодильної камери;
- не зберігати продукти безпосередньо на випарниках;
- не захарашувати простір біля холодильного агрегату, не складувати біля нього продукти, тару та інші сторонні предмети;
- не видаляти іній з випарників механічним способом за допомогою скребків або ножів (видалення проводити шляхом розморожування холодильної камери);
- тримати двері холодильника постійно закритими.

3.19. У разі значних обсягів нарізання хлібних та гастрономічних продуктів використовувати спеціальні машини для нарізання. Під час роботи з машиною для нарізання гастрономічних продуктів не використовувати машину для нарізання заморожених продуктів, м'яса або риби з невідділеними кістками, не торкатися руками ріжучого органу (дискового ножа).

3.20. Не допускати у робочу зону сторонніх осіб та осіб без санітарного одягу. Підтримувати чистоту рук. Не використовувати для сидіння підручні предмети (ящики, діжки тощо).

3.21. Не палити під час приготування їжі. Палити дозволяється у спеціально відведених місцях.

3.22. Про кожний нещасний випадок кухар повинен негайно інформувати відповідального керівника робіт або іншу відповідальну особу та взяти заходів щодо надання необхідної допомоги.

4. ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ РОБОТИ

4.1. Вимкнути за допомогою пускового пристрою використовуване нагрівальне, вентиляційне та інше електромеханічне обладнання, у разі використання газового обладнання закрити вентиля (крани) на ввідному газопроводі. Перед відключенням нагрівального обладнання (плити, шафи) попередньо виключити всі конфорки. Приміщення, де проводилися роботи, провітрити.

4.2. З дотриманням вимог безпеки провести розбирання, очищення, миття та санітарну обробку обладнання: механічного — після зупинки електроприводу, рухомих або обертових частин з інерційним ходом, теплового — після остигання нагрітої поверхні. Не використовувати воду для прискорення охолодження нагрітої поверхні обладнання.

4.3. Невикористані продукти та страви покласти у відведене місце (холодильник). Відходи покласти у відведену ємність, за необхідності видалити відходи з приміщення. Помити робоче обладнання та інвентар, привести у порядок робочий стіл, продезінфікувати та протерти їх насухо (за відсутності прибиральника або мийника посуду). Не прибирати відходи та сміття руками — використовувати щітку, ганчірку, мочалку тощо.

4.4. Зняти санітарний одяг, взуття та головний убір, очистити їх від пилу та іншого бруду, покласти у відведене для зберігання місце. Не зберігати чистий (домашній) та робочий одяг в одній шафі.

4.5. Вимити обличчя та руки водою з милом. Надійно перекрити крани холодної та гарячої води.

4.6. Закрити вікна (фрамуги), відключити електроживлення та освітлення приміщення. Вхідні двері до приміщення закрити на запірний пристрій.

4.7. Для прибирання робочого інвентарю та робочого місця у кінці робочої зміни надається необхідний час.

4.8. Інформувати відповідального керівника робіт про всі несправності та дефекти, що мали місце під час роботи.

5. ВИМОГИ БЕЗПЕКИ В АВАРІЙНИХ СИТУАЦІЯХ

5.1. Причинами нещасних випадків можуть бути: порізи ріжучими кромками робочого інвентарю та тари; опіки внаслідок підвищеної температури нагрівального обладнання та їжі; дія під час роботи нагрівального обладнання шкідливих виділень на шкіру, органи дихання, слизові оболонки органів зору та нюху; падіння робочого інвентарю і тари; падіння під час пересування на неприбраній підлозі; ураження електричним стру-

мом через обладнання, незахищені частини якого перебувають під напругою; протиправні дії сторонніх осіб тощо.

5.2. Електричне обладнання повинно бути зупинено та відключено від мережі живлення (рубильником, автоматичним вимикачем, від'єднанням вилок від розетки) у разі:

- раптової зупинки обладнання внаслідок припинення подачі електроенергії, спрацюванні захисних пристроїв, заклинювання або попадання у робочий орган машини сторонніх предметів;
- загоряння або появи запаху диму або запаху, характерного для горіння ізоляції;
- відчуття дії електричного струму під час дотику до металевих частин обладнання;
- пошкодження пускових або з'єднувальних пристроїв (розетки, вилок, захисної кришки, ізоляції електричного кабелю, «залипання» контактів пускових пристроїв тощо);
- появи не властивого для нормальної роботи обладнання підвищеного шуму, стукоту, вібрації тощо.

5.3. Нагрівальне обладнання, що працює під тиском, повинно бути зупинено у разі:

- несправності пускових пристроїв, приладів контролю та захисту;
- якщо тиск у пароводяній сорочці піднімається вище допустимого;
- якщо в елементах обладнання, що перебувають під тиском, виявлено тріщини, спучування, потовщення стінок;
- нещільностей у зварних швах, течі у заклепочних або болтових з'єднаннях, розриву ущільнювальних прокладок;
- несправності або неповному комплекті кріпильних деталей.

5.4. При виявленні запаху газу в приміщенні:

- відкрити вікна (фрамуги) та двері, провітрити приміщення;
- перекрити вентилі на газопроводах до обладнання;
- не користуватися освітленням, вентиляцією та іншим електрообладнанням;
- не користуватися відкритим вогнем (не палити);
- вжити інших заходів для унеможливлення пожежі або вибуху, а також отруєння газом.

Якщо після провітрювання та перевірки газових вентилів запах газу не зник, перекрити газ на ввіді до будинку, інформувати безпосереднього керівника або іншу відповідальну посадову особу підприємства (власника будинку).

5.5. При виявленні витoku холодильної рідини (хладону) холодильного обладнання відключити його, а приміщення — провітрити.

5.6. Якщо під час виконання робіт сталася аварійна ситуація або нещасний випадок, або у разі погіршення самопочуття та з будь-яких інших причин, що вимагають припинення роботи, кухар повинен інформувати про подію відповідальну особу підприємства. При нещасному випадку зберегти до прибуття комісії з розслідування обстановку на робочому місці та обладнання у такому стані, в якому вони були на момент події (якщо це не загрожує життю і здоров'ю інших працівників і не призведе до більш тяжких наслідків), а також вжити заходів щодо недопущення подібних випадків у ситуації, що склалася.

5.7. У разі загоряння жиру на плиті не заливати його водою: припинити його нагрівання, накрити кришкою або іншим предметом (наприклад, щільною тканиною) задля запобігання доступу повітря в зону горіння. У разі виникнення пожежі (ознак горіння) вжити можливих заходів щодо гасіння (локалізації) пожежі наявними засобами пожежогасіння та збереження матеріальних цінностей, дотримуючись порядку дій при ліквідації пожежі відповідно до Інструкції з пожежної безпеки. Перед гасінням електроплити попередньо вимкнути її електроживлення.

5.8. У разі неможливості усунення пожежі власними силами викликати представників пожежної охорони телефоном та вжити можливих заходів щодо евакуації людей. Під час виклику пожежної охорони назвати адресу об'єкта, місце виникнення події, обстановку, наявність людей, повідомити своє прізвище. Виконувати вказівки керівника робіт, представників пожежної охорони щодо усунення аварійної ситуації.

5.9. У разі попадання в око мийних або дезінфікуючих засобів промити око великою кількістю проточної води.

5.10. При нещасному випадку надати потерпілим домедичну допомогу, дотримуючись порядку дій згідно з Інструкцією з надання домедичної допомоги. За потреби викликати машину швидкої медичної допомоги.

(посада керівника підрозділу (організації-розробника)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

УЗГОДЖЕНО:

Керівник (спеціаліст)
служби охорони праці підприємства

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Юрисконсульт

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗАПИТУВАЛИ? ВІДПОВІДАЄМО!

На підприємстві існує парк службових легкових автомобілів, керують ними водії, що мають право на керування транспортними засобами категорії В, і їхня робота не пов'язана з перевезенням пасажирів та вантажу — директор, менеджери та інші. Ці працівники віком до 55 років, і відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства внутрішніх справ України від 31.01.2013 № 65/80 «Про затвердження Положення про проведення медичних оглядів кандидатів у водії та водіїв транспортних засобів» повинні проходити періодичний медичний огляд, на підтвердження права керування транспортним засобом, один раз на 10 років.

Після проходження періодичного медичного огляду ці працівники отримали в закладі охорони здоров'я медичні довідки, що дійсні 2 роки. Адміністрація медичного закладу мотивує це тим, що сертифікат про проходження профілактичного наркологічного огляду та довідка про проходження періодичного психіатричного огляду для водіїв дійсні 2 роки. І це є максимальним терміном дійсності для Медичної довідки щодо придатності до керування транспортним засобом.

Прошу надати роз'яснення, який термін дії Медичної довідки щодо придатності до керування транспортним засобом вказаних працівників.

Також відповідь на це запитання цікаво буде почути і автолюбителям, які використовують власний автотранспорт.

За зверненням Богдана Козира

ЛИСТ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ від 22. 12.2015 № 3.12-17/2189-ЗПІ-15

Міністерство охорони здоров'я України розглянуло Ваш запит на публічну інформацію та повідомляє.

Відповідно до п. 1.3 Положення про медичний огляд кандидатів у водії та водіїв транспортних засобів (далі — Положення), затвердженого спільним наказом МОЗ України та МВС України від 31.01.2013 № 65/80, періодичному медичному огляду підлягають водії транспортних засобів для підтвердження права на керування транспортним засобом:

- віком до 55 років (включно) — один раз на 10 років;
- віком від 56 до 75 років (включно) — один раз на 3 роки;
- віком від 76 років і більше — один раз на рік.

Водії, які виконують роботи з перевезення пасажирів та вантажів, підлягають періодичному медичному огляду один раз на рік.

Отже, якщо водій безпосередньо не задіяний для надання послуг з перевезення пасажирів та вантажів, то він підлягає медичному огляду на загальних підставах з періодичністю, встановленою Положенням, залежно від віку водія транспортного засобу.

Скорочення терміну дії медичної довідки можливе у разі виявлення медичних протипоказань згідно з Переліком захворювань і вад, при яких особа не може бути допущена до керування відповідними транспортними засобами.

Не існує єдиного підходу до визначення терміну дії медичних довідок, які видаються закладами охорони здоров'я, оскільки мета їх видачі є різною, а отже і різний термін дії.

Водночас зауважуємо, що роз'яснення МОЗ України не є нормативно-правовими актами, вони мають роз'яснювальний, інформаційний характер і не встановлюють нових правових норм.

Заступник Міністра Віктор Шафранський

У рубриці публікуються офіційні роз'яснення центральних органів виконавчої влади, які регулюють питання у певній сфері державного нагляду, та коментарі посадових осіб, спеціалістів, наукових діячів та інших працівників заінтересованих органів виконавчої влади, а також підприємств та організацій. Разом з тим звертаємо увагу, що листи (надані коментарі) не можуть містити нових правових норм, а носять лише роз'яснювальний, інформаційний характер.

Редакція журналу «ОХОРОНА ПРАЦІ»

Ціни від виробника!

Знаки безпеки, що відповідають Технічному регламенту, стандартні і на замовлення

Передплачуйте єдиний в Україні
державний науково-виробничий
журнал «Охорона праці»

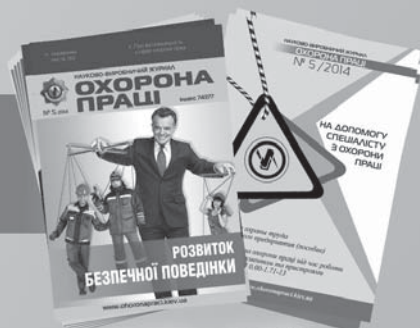
Індекси журналів:

«Охорона праці» – 74377

«Охрана труда» – 74378

Поліграфічні послуги:

знаки безпеки,
брошури, буклети,
календарі, грамоти, листівки
(044) 559-62-79

64 стор. + 64 стор.
КОРИСНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Плакати з охорони праці

mail@ohoronapraci.kiev.ua
www.ohoronapraci.kiev.ua

02100, Київ-100, вул. Попудренка, 10/1,
тел./факс (044) 559-19-51, тел. 558-74-27

Надаємо рекламні
послуги на сторінках
журналу та додатка
тел.: (044) 296-05-65,
296-82-56

ЛІТЕРАТУРА: НОРМАТИВНА, ТЕХНІЧНА,
НАВЧАЛЬНА, ДОВІДКОВА

- ОХОРОНА ПРАЦІ
- БУДІВНИЦТВО
- ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА
- ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКА
- БЕЗПЕКА ГАЗОВИХ РОБІТ
- РОБОТИ НА ВИСОТІ
- РОБОТИ З ІНСТРУМЕНТАМИ
- ПЕРША МЕДИЧНА ДОПОМОГА
- БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ
- ВАНТАЖНО-РОЗВАНТАЖУВАЛЬНІ РОБОТИ

Російською та українською мовами

ЗНАКИ ДОРОЖНІ, ЗНАКИ БЕЗПЕКИ

- НА ПЛАСТИКУ ТА САМОКЛІЙЦІ
- СТАНДАРТНІ ТА НА ЗАМОВЛЕННЯ

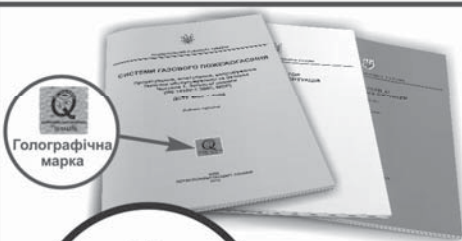
КОЛЬОРОВІ НАОЧНІ ПОСІБНИКИ:
СТЕНДИ, ПЛАКАТИ, ПЛАНШЕТИ

- СТЕНДИ ЗА ІНДИВІДУАЛЬНИМ ЗАМОВЛЕННЯМ
- ОФОРМЛЕННЯ КАБІНЕТІВ ОХОРОНИ ПРАЦІ, ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ, ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

ВСІ ЧИННІ В УКРАЇНІ ДСТУ, ГОСТИ

ЖУРНАЛИ, ПОСВІДЧЕННЯ,
ІНСТРУКЦІЇ, БЛАНКИ

Поштова адреса:
61023, м. Харків
а/с 10325
www.fort.kharkiv.com

Центральний офіс у Харкові:
пров. Театральний, 11/13, к. 518
Тел.: (057) 714-09-08, 714-20-57,
715-63-65, 760-17-08, 715-66-77
e-mail: fortsales@ukrpost.ua

Офіс у Києві:
вул. Саксаганського, 110, оф. 5
Тел.: (044) 229-09-84
Факс: (044) 234-94-63
e-mail: fort@kv.ukrtel.net